

СМОЛОСКИП

ОСВІТИ І ЖИТТЯ

СМОЛОСКИП ОСВІТИ І ЖИТТЯ

ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ
ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“
ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
в Монтреалі -- Пойнт Ст. Чарлз

НАКЛАДОМ Т-ВА "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
В МОНТРЕАЛІ — ПОЙНТ СТ. ЧАРЛЗ

Матеріял до книжки зібрала і зредаґувала
Марія Давидович

Обкладинка і ювілейна емблема роботи
мистця Едварда Дорожовського

"...Будеш Батьку, панувати,
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!"...

ПАТРОНОВІ
ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ
У 150-РІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ

"... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово..."

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

ІСАІЇ, Глава 35
(Подражаніє)

Радуйся, ниво неполитая!
Радуйся, земле неповитая
Квітчастим злаком!
Розпустись,
Рожевим крином процвіти!
І процвітеш, позеленієш,
Мов Іорданові святії
Луги зелені, береги!
І честь Кармилова і слава
Ливанова, а не лукава,
Тебе укриє дорогим
Золототканим, хитрошитим,
Добром та волею підбитим,
Святим омофором своїм.
І люди темнії, незрячі
Дива Господнії побачать.

І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть
Кайданами куті!
Радуйтеся, вбогодухі,
Не лякайтесь дива, —
Се Бог судить, визволяє
Довготерпеливих
Вас, убогих. І воздає
Злодіям за злая!

Тоді, як Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить, —
Незрячі прозрять, а кривії,
Мов сарна з гаю, помайнують.
Німим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня неполита,
Зцілющою водою вмита,
Прокинеться; і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.

Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії
Скрізь шляхи святії
Простеляться; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами,
Без ґвалту і крику,
Позіходяться докупи,
Раді та веселі.
І пустиню опанують
Веселії села.

Пантелеймон Куліш

ЧОГО СТОЇТЬ ШЕВЧЕНКО ЯКО ПОЕТ НАРОДНІЙ

"...Аж тут Шевченко голосно на всю Україну озвався, мов усі співи народні і всі людські сльози разом заговорили. Підняв він з домовини німу нашу пам'ять, визвав на суд нашу мовчазну старосвітщину і поставив перед нею українця, який він єсть тепер, яким він через свою історію стався. Хто ж би тут не домислився, або душею не почув, що, викупавшись у своїй крові, перебувши несчисленні руїни і пожежі, мусіли наші предки багато у свою душу од давніх часів зачерпнути. Намалювавши сам себе у своїх думах, намалювавши старого Неребендю, батька й матір Катерини, та й саму Катерину з її щирим коханням і великими муками, Шевченко зараз явив високій історичний способ словесної живописі; бо і його власний образ духовний і вся та сім'я рідних йому душ — всі вони були історичні чада нашої старосвітщини. Узяв він голос і склад своєї речі високої од тих пісень і дум, що вже тільки, ми хуторяни, слухали і серцем розуміли: душа поезії нашої народньої неписьменної сталась душею його музи. Широко він обняв Україну з її могилами кривавими, з її страшною славою, і співану народню річ обернув на живопись того, що було й що єсть на Вкраїні. Його устами ввесь наш народ заспівав про свою долю: тим його слово голосною луною розгляглось усюди, де лилась наша кров, де лежать наші кості, — усяке серце од його співу стрепенулося.

...Шевченко — наш поет і первий історик. Шевченко перше всіх запитав наші німі могили, що вони таке, і одному тільки йому дали вони ясну, як Боже слово, одповідь. Шевченко перше всіх додумався, чим наша старосвітщина славна і за що проклянуть її грядущі роди. Так, як йому самому пісня народня дала тон до високої речі, так і він дав нам усім праведний тон, як нам своє слово строїти. Високо над нами підняв Шевченко поетичне світло своє — і стало видно по всій Україні, куди з нас кожний мусить простувати. При сьому світлі всяке побачило, що наші звичаї народні — та ж сама історія народнього духа нашого, що й народня пісня, що й народня дума, тільки не всякому, а вищому, поетичному погляду одкривається їх краса і повага. Всяке розумне зрозуміло, що нам у своїй словесності ні за ким слідом іти, як тіль-

ко за своїм генієм народнім, который мовчить у наших панських та чернечих літописях, нишком живе в звичаях і голосно говорить тільки в народній думі та пісні.

...Озвались до кобзаря з рідним вітанням на Кавказі, на Сибірі, за Бендерами, за Случчю й за Дунаєм. Що тілько живе було українського роду по всьому світові, все стрепенулося, нашорошило уші і в серце прийняло благовістування своєї народности. Шевченко став мов би високою корогвою серед розпорошеного на тисячах миль нашого люду, і з того часу всі в нас поділились на живих і на мертвих, та й довго ще ділитимуться. Слово його животворяще сталось ядром нової сили, про котору не думали і не гадали за Котляревського найрозумніші з наших земляків, а та нова сила — народність. Вона нас родичами поміж собою поробила, у братню сім'ю з'єдиночила і наше українське суть на віки вічні утвердила.

...Слово, не що інше як рідне слово, вернуло нам повагу між народами і нову підвалину під нашу жизнь історичну підкинуло. Взяв бо Шевченко свою чудотворну річ не з городів великих, не з академій самопрославлених, не з-між товариства блискучого і всевладнього: все те минув він, занедбав і покинув, тільки хуторська й сільська мова йому до його великого діла здалася; тільки по селах, по простих хатах шукав він для своїх поем людей духом великих, серцем чистих, поважних, високих. Через сих то людей, через їх душі поетичні, праведні, вся тайная в старосвітщині нашій йому открилася; сі то люди, забуті історією панською, надали йому сили древні могили розкривати і по скривавленій землі, як по пергаментах, правду святу вичитувати. Їх самостайнім духом виріс він до тих творів високих, що без друкарні по всьому світу ширяться, що на всіх щирих серцях українських огненними словами надруковані. Вони дали йому крила піднятись над землею якимсь образом несьогосвітнім, величним, і з вишини всі людські душі оглядіти й оплакати. Вони — наша історія живая, наші голосні літописі — поставили перед його очима й Прометея, в которого криваве серце що години вмирає і що години оживає. Їх нескінченно живі душі навчили його говорити і до мертвих і до ненароджених.

...Замовкла була наша словесність на якийсь час, прислухаючись до поважного благовістування поезії Тарасової, і благодатна була тиша серед которої поет давав нам нові закони слова українського. Не мале творив він діло тим благовістуванням: він іззивав забутих у рідну сім'ю, між ті люди, которих ми праведно людьми величаємо. Слово було пробою забутим, чи достойні вони такого товариства, чи воскреснуть із свого сну, которим вони мусіли спати десятки і сотні років. Слово було їх правом віковічним на володіння тим, чого, мовляв, ніхто не додбає і не розруйнує. Словом скріплявсь новий союз братерський, нова сім'я українська..."

Ліна Костенко

КОБЗАРЕВІ

I.

Кобзарю!
Знов
до тебе я приходжу,
бо ти для мене совість і закон.

Прости, що я дрібницями тривожу
твій вічний і глибокий сон.
А, може, це і не дрібниця.
Ти ж бачиш сам, які складні часи:
Великі струси.
Перелом традицій.
Переомислення краси.
І вічний рух —
у всесвіті, у світі.
Лише могили з місця — ані руш...

О, скільки стало в нашому столітті
скалічених і безнадійних душ!
Та що ж, не дивно.
Покрутився глобус
в диму, в пожежах, у крівавій млі.
Захворів дехто на морську хворобу,
хитається на палубі землі.
Розхитаний, спустошений і кволий,
біда, якщо в мистецтво забреде, —
шукає форм небачених ніколи,
шукає форм нечуваних нігде.

І тут же — просто шукачі прокорму.
і шахраї і скептиків юрма —
шукають найсучаснішої форми
для того змісту,
що в душі нема.

Возрадуйтеся прадіди печерні —
ось пролунав новітній благовіст! —
в абстракції,
в модерній,
в істерії,
конає в корчах витончений зміст.

І сам на себе споглядає з боку —
чи є в його агонії краса...
Кобзарю мій!
Поете мій високий!
А як же ти поезії писав?
Я не писав.
Я плакав і сміявся.
Благословляв, співав і проклинав.
Сказати правду —
мало турбувався,
як я при цьому з боку виглядав.

II.
Кобзарю,
знаєш,
нелегка епоха
оцей двадцятий невгомонний вік.
Завихрень — безліч.
Тиші — ані трохи.
А струсам різним утрачаєш лік.

Якого ще потрібно потрясіння
і зокрема, і взагалі,
якщо земне перемогла тяжіння
людина —
дітище землі?!
Вже скоро перші вирвуться герої
в простори неосяжно-голубі...
А як же ми,
співці краси земної,
чи голови у нас не заслабі?
Чи не потонуть в космосі, як в морі?
Чи сприймуть велич нової краси?

Тарас гранітний дивиться суворо:
А ви тренуйте ваші голоси!
Не пустослів'ям пишним та барвистим,
не скаргами,
не шепотом лелій,
не криком,
не переспівом на місці,
а заспівом в дорозі нелегкій.
Бо пам'ятайте,
що на цій планеті,
відколи сотворив її Пан-Бог,
ще не було епохи для поетів,
але були поети для епох!

ГОЛОВА ТОВ. "ПРОСВІТА", МИРОСЛАВ БУРИЙ,

народився 4-го квітня 1919-го року в Монтреалі. Юнаком виїхав в Україну до батьківського села Настасова, повіт Тарнопіль. Середню освіту одержав у Малій Семінарії ім. Митр. Андрея Шептицького у Львові. В 1947-му році повернувся в Канаду. З того часу бере активну участь в діяльности Тов. "Просвіта", виконуючи в ролі члена її управи різні обов'язки. Головою Товариства обрано його вперше 1953-го року. Починаючи з 1957-им роком він очолює Тов. "Просвіта" безперебійно по сьогоднішній день.

Проф. І. Тесля

"ПРОСВІТА" Й УКРАЇНСЬКА ЕМІҐРАЦІЯ ДО КАНАДИ В ОСТАННЬОМУ ДЕСЯТИРІЧЧІ 19-го СТОЛІТТЯ

Метою цієї статті є представити один з найхарактеристичніших періодів українського еміґраційного руху — останній десяток літ минулого віку — знаний у нашій історії під назвою доби "еміґраційної гарячки" — і водночас часів народження українського поселення в Канаді.

Основною характеристикою того часу є шукання виходу з виїмково трудного економічного положення, в якому найшлося українське селянство, що тоді творило понад 90% загалу української людности в межах Австро-Угорщини. Українські селяни доведені до розпуки матеріяльною нуждою, не маючи можливости поправити свою долю, ані не видячи зацікавлення в тій справі з боку державних чинників, шукали порятунку в еміґрації; за безцін продавали жидам батьківську землю і йшли "в світ за очі" глядіти кращого життя в чужих і незнаних заморських краях. Саме в тих часах творилися великі господарські переміни у просторих і рідко залюднених державах західної земської півкулі, а зокрема в Арґентині, Бразілії, Канаді й ін. З метою піднесення своєї економічної сили і політичного значення, заплянували ті держави використовувати природні багатства своїх дуже просторих, у більшості недосліджених і безлюдних територій. На це було потрібно сотень тисяч робочих людських рук, які безплатно могли б виконувати тяжку піонерську працю. Бажаючи придбати дармового робітника, згадані

держави висилали платних аґентів до перенаселених країн Середущої Европи із завданням вербувати еміґрантів. В дуже короткому часі аґенти, серед яких найшлося дуже багато звичайних злочинців і обманців, звернули головну увагу на Галичину з її бідним, несвідомим селянством. З-поміж них найгіршу славу залишили по собі аґенти Бразілії, які, всупереч дійсності, представляли ту країну в найкращому світлі і добробуті. Багато нещасливців повірило тим обманцям і виїхало до Бразілії на те тільки, щоб попасти в неописану нужду, невільничі стосунки, хвороби і смерть.

Щоб не допустити до зросту кількости жертв і рятувати село перед руїною внаслідок легкодушного продавання господарств і виїзду на чужину для безоглядної експлуатації чужинцями, "Просвіта" зорганізувала енергійну протиакцію. Її вислідом було освідомлення села, внаслідок якого виїзд до Бразілії майже припинився, натомість почалася розважніша і краще підготована еміґрація до кліматично і господарсько здорової Канади.

Тій діяльності "Просвіти" на еміґраційному полі присвячена ця стаття. Не було б цієї діяльности, еміґраційний рух міг би був мати дуже некорисні наслідки так для самих еміґрантів, як і для загалу української справи.

Щоб з перспективи сімох десятків літ краще зрозуміти діяльність "Просвіти" й оцінити її ролю в еміґраційній ділянці, в статті коротко схарактеризовано: а) суспільний й економічний стан села в 1890-их роках; б) діяльність "Просвіти" на культурно-освітньому й економічному полі; в) освідомну акцію "Просвіти" в еміґраційних справах і г) приготування ґрунту для еміґрації до Канади.

Проблеми порушені в статті не нові. Їх не могла поминути ніяка поважна наукова праця з ділянки економічної географії України і країн поселення українців, чи з суспільної історії тих часів. Все ж таки роля "Просвіти" в тих працях не завжди належно підкреслена. Тому хай ця стаття буде маленьким причинком для кращого пізнання ролі, яку відігравала "Просвіта" не тільки в рідному краю, але і серед українців поза його межами.

а) Суспільне і господарське положення українських селян в межах Австро-Угорщини під кінець 19-го століття

Останнє десятиліття це час бурхливого пробудження українського села приспаного віковою неволею. Під впливом освідомної акції "Просвіти", писань чолових представників тодішньої України, як: Франка, Павлика, Драгоманова, й ін., діяльности ідейної частини духовної і світської інтеліґенції, поворотців зарібкової еміґрації з чужих країн (передусім США), у селянина зроджується нове поняття про світ, суспільний лад,

життєві умовини селян у культурніших державах, а в парі з тим відкривається перед ним у повній наготі жахлива дійсність його власної матеріяльної нужди, суспільного пониження, несправедливости і кривди. Цей психічний стан розбурхують до решти платні аґенти еміґраційних країн, а передусім Бразілії, які бажаючи заманити якнайбільшу кількість робітників до праці на плянтаціях цукрової тростини, бавовни, кави й інших підтропічних рослин у крайнє нездорових кліматичних і жахливих матеріяльних умовинах, представляли Бразілію у найкращих але фальшивих красках, як вимріяну країну високого добробуту і щасливого життя робучої людини. Обіцюючи повну опіку держави після безкоштовного переїзду кораблем до Бразілії, ці аґенти витворили хворобливе розгарячкування села. Велика частина легковірних селян продавала свої господарства за половину або й третину їх вартости та пропивала гроші, які в "щасливій" Бразілії — як це запевнювали аґенти — не мали бути їм більше потрібні.

На погане економічне підложжя, що на ньому могло витворитися описане вище ненормальне явище, склалося кілька чинників. Найважливіші з них це: несправедливий розподіл ужиткової землі і виникаючий з нього "земельний голод", перенаселення села і брак варстатів праці для злишніх у сільському господарстві робітних сил, непропорційно велика розбіжність цін між сільсько-господарськими продуктами і фабричними виробами та предметами щоденного вжитку, несправедливий і кривдячий селян розподіл податків та всяких державних і муніципальних тягарів, а передусім дуже низька освіта і чужа та ворожа селянам адміністрація.

З усіх лих найбільше заважив на долі селянина брак ґрунту, цього єдиного варстату праці рільничої країни. Початок цього лиха сягає часу знесення панщини 1848. Із усіх 5,530.000 гектарів ужиткової землі в тодішній українській частині Галичини і Буковини (що була злучена з Галичиною), аж два мільйони 461.000 або 44.4% задержала держава і горстка дідичів, а селянській масі передано тільки 3.069.000 гектарів, або 55.6%.[1]) Вже тоді 70% сільських господарств мали менше, ніж 5 гектарів ґрунту. Внаслідок роздрібнення, у наступних роках сильно зросла кількість карлуватих, нежиттєздатних господарств. Статистика кінця 19-го століття подавала такий стан: господарств з площею 0-2 гектарів ґрунту було 42%, 2-5 гектарів — 39%, 5-10 гектарів — 17%, а лише 8% госпо-

---

[1]) Ст. Баран, "Аґрарний устрій західньо-українських земель", **Енциклопедія Українознавства** (Мюнхен-Нью-Йорк, 1949), т. III, стор. 1046-1048.

І. Витанович, "Загальна характеристика сільського господарства України — Зах. Укр. Землі, **Енциклопедія Українознавства** (Мюнхен-Нью-Йорк, 1949), сторона 1052-1054.

дарств з площею понад 10 гектарів. Треба згадати, що в роках 1848-1912, дорогою парцеляції великих посілостей, в руки селян перейшло додаткового 275.000 гектарів землі і земельний фонд селян збільшився до 57.9%. Однак користи з того для українських селян було дуже мало, бо 237.000 гектарів розпарцельовано між колоністів із Західньої Галичини, і лише 38.000 гектарів перейшло в руки місцевої людности. Подібний некорисний розподіл землі був і на Закарпатті, де 75% господарств мали менше, ніж 5 гектарів ґрунту, 17% господарств 5-10 гектарів, а тільки 8% господарств було з площею понад 10 гектарів. До того, внаслідок напливу на українські землі постороннього хліборобської людности, невеликі можливості заробітків на двірських маєтках, ще більше змаліли. Не було змоги користати з лісів і сіножатей, бо вони залишилися в руках великих власників майже в цілому. В додачу селянська посілість була сильно задовжена, переважно у жидівських лихварів. Дуже часто задовжене господарство йшло на ліцитацію і селянська родина збільшувала кількість сільського безземельного пролетаріяту. Так, наприклад, в роках 1873-1887 в Галичині зліцитовано 23.237 селянських господарств вартости принаймні в 23 мільйони ринських за довжну суму 6,633.713 ринських, або іншими словами, 16 мільйонів ринських зліцитованих від селян забрали жиди-віритслі даром. Селянство доведене матеріяльною нуждою до розпуки, шукало розради в... коршмах. Як подає дослідник тих часів, Володимир Навроцький, в 1878 р., в Галичині було 2.326 шинків, тобто одна коршма припадала на 233 душ, а на одну особу припадало 26 літрів випитої горілки річно.[2])

Для ілюстрації того глибокого матеріяльного і духовного занепаду українського села в ті часи, хай послужить уривок з праці д-ра Осипа Олеськіва "Про вільні землі", що її видала "Просвіта" 1895 р.[3]) (мова незмінена — замінено лише фонетичними знаками етимологічні).

> "Яка нужда у нас по селах: Кілько терпіня, висилків, страху перед непевним завтра перебуде загал сельского люду, нім дотягне до жнив — се відчуває лише сам нарід а знають по троха лише тії, що близько, дуже близько з ним живуть.
>
> Для інтелігенції треба стан матеріяльний селяньства представити в цифрах. Отож в Галичині (цілій) на звиж пять міліонів сельскої людности єсть ґрунтів табулярних всего 4,758.730 гектарів. В тім містять ся рілі, сіножаті, огороди, ліси громадські, але також і мочарі, неужитки, місця під будівлями. Коли відкинемо — землю непродук-

---

[2]) Андрій Качор, **"Роля "Просвіти" в економічному розвитку Зах. України"** (Вінніпеґ: УВАН, 1960), стор. 15.

[3]) Д-р О. Олеськів, **Про вільні землі** (Львів, 1895), стор. 4-7.

тивну, до котрої зачисляємо неужитки, мочарі, місця будовляні, по часті ліси громадські, з котрих громади хісна не тягнуть, часть пасовиск, що повинні були бути вписані під рубрикою неужитків, сіножаті, котрих не коситься, або котрі дають сіно здале на підстілку; дальше, коли відкинемо ґрунта ерекціональні (священичі) і тих багачів, котрих посілости більше над 20 морґів виносять; то з повисшої суми лишить ся для самої маси народа мало що більше як три міліони гектарів. Се значить, що родина господарска, з пяти душ зложена, має пересічно три гектари ґрунту. Щоби знати кілько родина з пяти душ зложена має доходу з такого ґрунту, погляньмо на цифру пересічних уроджаїв в послідним десятилітю.

Не узглядняємо того, що шеста часть ґрунтів селянських лежить толокою і беремо за підставу рахунок, буцімто ціла просторінь ґрунтів, отжеж навіть сіножаті і малопродуктивні пасовиска, була обсіяна найвартнішими плодами то єсть білим збіжем. У нас в Галичині виносили після дат статистичних пересічні уроджаї пшениці, жита, ячменю, вівса в літах 1882-1891 округло півосьма сотнара метричного т. є. 750 кільограмів з гектара. Числячи селяньске збіже по 5 злр. за 100 кільогр., буде пересічна вартість брутто цілої продукції з гектара: 37 злр. 50 кр. На родину з 5 душ вартість цілої продукції брутто виносила в останнім десятилітю 3х37.50 злр. = 112 злр. 5 кр. Але господареві плодів своєї землі проїсти не вільно.

На сам засів потребує лишити на 3 гектари 6 кірців збіжа вартости 30 злр:; податки, наєм або утриманє худоби робучої і інвентара мертвого винесуть з 50 зглр., — а осталих 32 злр. 50 кр. мігби господар із своєю родиною, яко заплату за цілорічну пішу роботу коло ґрунту і процент від вартости свого майна, зужити на прожиток (їжу, убранє, опал). Міг би, коби не потреба сплачувати довгів, коби не асекурація, конкуренція до школи і церкви, підтриманє будинків господарских, випадки в родині получені з коштами (уродини, слабість, весілє, смерть), такси спадщини і многі інші.

Кількож властиво лишає ся господареві осьмоморговому, то значить по просту пересічному нашому господареві на прожиток? От пару риньских на рік або як зійде ся кілька видатків нараз, на примір, кажуть ставити нараз мурована церков і школу, то не лишень нічого ся не лишить, але ще грубо задовжити ся треба. В тих цифрах лежить ключ не тілько до еміґрації, не тілько до зрозуміння матеріяльного положення нашого люду, але таки до порозуміння положеня цілого нашого народу. Оно таке: що найменше 90 на 100 всіх руских душ в Галичині не має з чого жити, як не заробить ся на обшарі двірскім.

Зарібки чим раз стають рідші, раз що люда робучого намножило ся, по друге, що пани а ще частіше підпанки без потреби спроваджують на жнива людей постороннних, щоби своїм докучити, і що обшари двірські запровадили машини, як парові молотільні, сівачки, жнивярки, котрі відобрали людям зарібки. Ціна роботи незвичайно низька в жаднім разі на повне утримане поодинокого чоловіка а не то що родини не вистарчить. Люде виглядають посіпака до двора, як якого спасителя, щоби був ласкав закликати на роботу: але щастє се: заробити на день дві три шістці, а місцями і часами ледво кільканайцять крейцарів, лучить ся раз або два рази на тиждень.

Отжеж так: о заробок трудно, ґрунт дає тілько хісна, що дах над головою і закришку до борщу — тому люде тратять розум і рвуть ся до безглуздої еміґрації в Бразилію.

.....Щож тепер діяти? Стелиться перед нами три дороги. Перша поліпшати господарство, щоби і уроджаї і чистий зиск піднести. Друга шукати поплатнійших зарібків. Трета: виходити на поселенє до країв, де суть ще або цілком вільні землі або де морґ доброї землі за кілька або кільканайцять риньских купити можна."

б) Зусилля "Просвіти" в цілях поправи економічного положення села

Державні австрійські чинники знали про відносини на селі і бачили його нужду, але не робили нічого, щоб бодай змінити дуже гнітучу податкову систему. Галицький сойм, опанований представниками великих посілостей, мав на увазі інтереси дідичів, які найчастіше йшли на шкоду потреб села. Український нарід був полишений із своїми труднощами сам собі. Серед таких обставин важливу історичну ролю провідника, щоб вивести народ з духовної темноти і господарської неволі, перебрала на себе "Просвіта" і цю провідну ролю виконувала вона безперебійно впродовж мирних років і в час воєнних хуртовин, в часи національного підйому і в тяжких днях ворожого терору, аж доки кривава рука московського наїзника не перервала нитки її існування.

Хоч "Просвіта" вже від самих початків свого існування, тобто 1868-го року, огортала своєю діяльністю ввесь край і всі шари української спільноти, то поширення праці на економічну ділянку й її посилення почалося щойно 1891 р. 25-го березня того року Загальні Збори "Просвіти" у Львові прийняли новий статут, запроєктований молодим адвокатом д-ром Костем Левицьким, в якому діяльність товариства поширено на економічну ділянку із завданням: закладати й вести читальні, закладати й вести читальняні крамниці, каси ощадности, організувати рільничо-господарські спілки, промислові підпри-

ємства, шпихлірі на збіжжя, тощо. В повітах "Просвіта" закладала філії, на які наложила обов'язок контролі праці по повітах й округах.[4])

На основі нового статуту праця ідейного проводу "Просвіти" вже в найближчих роках увінчалася гарним успіхом. 1895-го року товариство мало вже 10 філій, 233 читалень, видавало підручники й економічні порадники. 1897-го року при читальнях було 146 крамниць, 124 ощадностевих кас, 60 шпихлірів. 1891-го року засновується у Львові асекураційне товариство "Дністер", а в кілька літ пізніше кооперативний банк "Дністер", 1894-го року в Перемишлі постає кредитове товариство "Віра", а згодом 18 інших кредитових установ у різних місцевостях. Для піднесення рівня сільської господарки, "Просвіта" починаючи з 1896-го року затруднювала агронома з функцією мандрівного вчителя, який відбував по селах господарські лекції і курси. 1899-го року засновується в Перемишлі "Спілка для господарської торговлі". В тому ж році основується товариство "Сільський Господар", якого розвиток і діяльність припадає на наше століття. На жаль, найшляхотніші зусилля "Просвіти" стрічали найбільшу перешкоду з боку тих, які в першій мірі були відповідальні за правильний розвиток народнього господарства, а саме галицького уряду, опанованого майже всеціло польськими панами. Інтерпеляції українських послів і в галицькому соймі й у віденському парляменті лишалися без успіху. Під покровом прем'єр-міністра тодішнього австрійського уряду, україножера графа Бадені, опанована поляками галицька адміністрація ширила терор і навіть обмежувала законну діяльність послів, розв'язуючи скликані ними зібрання в справі нарад у господарських справах, зокрема в справах виїзду до Бразілії. Знаменним документом того часу є промова посла до австрійського парляменту й тогочасного голови "Просвіти" Юліяна Романчука, виголошена перед парляментом 21-го квітня 1896-го року, в якій промовець насвітлив тодішні відносини в Галичині багатим доказовим матеріялом самоволі й злочинних надужить адміністрації.

Цей короткий і дуже неповний огляд діяльности "Просвіти" на економічному полі дає поняття про її динамізм і велетенський вклад праці її проводу. Одначе одною з найбільших її болячок була еміграційна справа, якій "Просвіта" присвятила окрему увагу і завдяки щирій та відданій праці, знанню справи й енергії одного з членів Управи, д-рові О. Олескову, мала і в цій ділянці великий успіх.

---

[4]) **Енциклопедія Українознавства** (Мюнхен, 1949) II, III, стор. 486-489, 1118, 1119, 1053.

А. Качор, **Роля "Просвіти" в економічному розвитку Зах. України** (Вінніпеґ, 1960).

в) Еміграційна гарячка й освідомна діяльність "Просвіти"

В давніх історичних віках еміграція з України в чужі землі належала до рідкісних явищ. Історія переказала нам про князів "ізгоїв", що звичайно по невдачній війні хоронилися перед побідником у сумежних з Україною землях, звичайно незаселених ще теренах Причорноморя, про еміграцію до Туреччини після програної битви під Полтавою 1709, про переселення запоріжців в околиці нижнього Дунаю після зруйнування Січі 1775 та ін. Всі ті переселення охоплювали звичайно тільки окремі групи людей. Українська людина не радо покидала рідний край, а коли змушена обставинами вона й опинялася поза його межами, то ніколи не тратила бодай духовного зв'язку з ним, і верталася, як тільки зникали причини, які кинули її на чужину.

Властива еміграція людей з України, з метою поселення в далеких краях, це відносно недавнє явище. Із східніх українських земель, що находилися в межах Росії, від половини 19-го століття, переселенці йшли на Зелений Клин та Приамурщину на Далекому Сході, на Передкавказзя і Надволжанщину, а після побудови транссибірської залізниці в південний Сибір і північний Казахстан. З українських земель в межах Австрії, переселення відбувалося внутрі держави, головно на північний Балкан — до Бачки і до Боснії — під кінець 18-го ст. і впродовж 19-го (Закарпаття і Галичина). Заморська еміграція — головно до Сполучених Штатів Америки — зачалася 1870-го року і вона охопила початково Закарпаття, Лемківщину і Бойківщину, а згодом цілу Галичину і Буковину.[5]) З інших земель невелику участь у заморській еміграції брала лише Волинь і Холмщина. Еміграція до Сполучених Штатів Америки була в загальному корисним явищем з уваги на добрі заробітки і на те, що емігранти звичайно по кількох роках поверталися до краю та збагачували його зароблeним грошем і набутим досвідом. З інших країн, що відкрилися для европейської еміграції, важливіші були: Австралія, Аргентіна, Бразілія і Канада. Австралія, економічно сильна країна і з гарними виглядами для переселення, не могла входити в рахубу для українського емігранта з уваги на високі кошти подорожі. Аргентіна з недорозвиненою господаркою, неупорядкованими відносинами, малими заробітками, взагалі не давала корисних виглядів для емігранта. Ще багато гірші умовини для емігранта давала Бразілія. В ті роки переходила та держава важку економічну кризу, спричинену радикальними політичними і суспільними

---

[5]) В. Кубійович, **Географія України й сумежних країв** (Краків-Львів, 1943), 327-333.

Енциклопедія Українознавства (Мюнхен, 1949), I, 171-175.

реформами, зокрема емансипацією невільників (1888).[6]) Невільнича праця негрів була основою бразилійської господарки, що включувала велетенські плянтації цукрової тростини, бавовни, кави, тощо. Звільнення невільників було великим ударом для плянтаторів. До голосу прийшли найрізнорідніші політичні уґрупування, які замінили Бразілію в театр домашніх воєн, хаосу і безправ'я. Порожній державний скарб, інфляція й обезцінення гроша спричинили велику дорожнечу. Щоб рятуватися перед повним банкрутством, державний уряд Бразілії, а зокрема плянтатори стали шукати дешевого робітника, який міг би заступити чорного невільника на плянтаціях і колонізувати цілинні землі, в більшості вкриті густим пралісом. Тоді Австрія й Італія зароїлися від бразилійських аґентів, які старалися заманити людей фальшивими оповіданнями про вимріяний добробут, незвичайно корисні умовини праці і великі заробітки в Бразілії. Багато бідного народу повірило обманцям тимбільше, що бразилійський уряд покривав кошти переїзду кораблем і не вимагав від еміґрантів якоїсь готівки, як це водилося при переїзді в інші країни. На жаль, еміґранти застали в Барізілії відносини цілком противні до тих, що їх змальовували аґенти. Вже на самому початку переселенці попадали в найжахливіші умовини, на які складалися погані, негіґієнічні житла, часто ті, що їх залишили невільники, брак найпримітивніших санітарних умовин, несвіжі і дуже скупі харчі, а передусім вбивчий, завжди гарячий і вогкий клімат та грізні, ніколи невгаваючі заразливі хвороби, як жовта фебра, тиф, червінка і багато інших. В додаток переселенці були позбавлені найконечнішої суспільної опіки та охорони життя — в пралісах їм завжди грозила небезпека зі сторони диких індіян-ботокудів. Праця в глухих лісових пущах, зокрема корчування лісу для підготовки площі під засів була незвичайно важка. Про неї можна виробити собі поняття з описів самих поселенців. Ось уривок одного з них, взятий з книжки о. І. Вігоринського, ЧСВВ, п. з. "Ірасема".[7])

> "В р. 1895 виїхало із східньої Галичини до Бразілії 300 родин, в тому числі німці, поляки й українці... З того перевозу 95 українських родин приїхало до Ріо Неґро в Парані, а звідтіля переїхали вони на Люсину, де перебували з німцями, поляками більше двох тижнів. По двох тижнях... уряд... почав розселювати прибулих людей по земельних наділах (шакрах). Шакри були позначені вже заздалегідь числами і кожний отримавши урядовий документ ішов у ліси шукати свого шакру. Тоді то на початках в околиці Ірасеми і подальше стояли скрізь густі лісові

---

[6]) Vilgus, Alva Curtis — The development of Hispanic America.

[7]) о. Іриней Вігоринський, ЧСВВ, **Ірасема в історичному розвитку в 1895-1958 р.** (Прудентополіс, Парана, 1958), ст. 41-42.

пущі... і тільки дикі індіяни шугали по тих непролазних лісових нетрях, дика звірина й виводилися там всякого роду гадюки. Побачивши наші люди перед собою зелену стіну густого, безверхого лісу... тільки охкали з дива й руки ламали із превеликого жалю та й бідкалися над своєю еміґрантською долею... бо не знали бідолашні як до лісу забратися, як його чистити, щоб можна було добути бодай невеличкий шмат землі прочищеної з-під того густого лісу, під засів збіжжя й дещо посадити на прожиток. Та й ще до того не було ніякого придатного знадібку, ні знаряддя та й обсіяти не було чим."

Ті люди, що мали гроші на поворот, зовсім не хотіли братися за таку важку і небезпечну роботу і поверталися до Галичини. Інші залишалися господарити в Бразілії. На іншому місці тієї книжки поміщене "Звернення" Т-ва св. Рафаїла у Львові з 1909 р. до українців, що їдуть до Бразілії, в якому зібрано багато матеріялу про жахливі умовини життя в Бразілії й осторогу перед виїздом до тієї країни.[8]) Ця відозва зачинається питанням: "Чого їдете до Бразілії? На загибіль?!" Ось уривок поміщено в тій відозві листа, писаного 3-го вересня 1908 еміґрантом Макаром Непшим з Корчева, що поселився в околиці Прудентополіс, Парана.

"...Їісти маємо що, бо ходимо на роботу 12 днів на місяць, а робота буде тревати 6 місяців. А потім треба жити самому. Діставєм халупу з лісом. Буду садив кукурудзу і фасолю. Того ліса є 40 морґів. Я не доволен, бо — кажуть — мушка зїсть всьо на пни. Нехай ніхто до Бразилії не пускає ся. Нехай не слухає ошустів; тих, котрі там приїздять або тих, що пишуть з Бразилії до Галичини, що в Бразилії добре. Такої біди нема в цілім сьвіті, як в Бразилії, бо всьо дороге, як я ще не видів: хліб, шматє і так далій... Як ми приїхали, град вибив, шаранча зїла всьо, що й но було і то в цілій Бразилії і миші такі, що не можна за ними перейти дорогою; а як ся що посадить, зараз зїдять. Котрі потратили маєтки, то плачуть ревне, бо прийшли на нужду в Бразилії... 40 миль за Сан Павло є дикі люде, що голі ходять. Они стріляють на наших русинів, що колію роблять. Нехай ніхто не їде до Бразилії на зарібок до колії, бо згине. Дальших зарібків нема жадних; хиба піде до ліпшого господаря та заробить паця, теля і т. д. Спродати нема кому. Ярмарків нема. Фабрик нема іно в Ріо Негро і в Куритибі..."

Дуже докладні інформації про долю поселенців у Бразілії привезла польська екскурсія до Бразілії під проводом проф.

---

[8]) о. Іриней Вігоринський, ЧСВВ., **Ірасема в історичному розвитку в 1895-1958 р.** (Прудентополіс, Парана, 1958), ст. 141-148.

Сємірадзкого. Окремі студії бразілійських відносин перевів також д-р О. Олеськів.[9]) Висліди своїх дослідів він сконденсував у таких реченнях: "Якби мені хтось сказав в однім слові означити чим єсть для наших еміґрантів Бразилія, відповівбим: г р о б о м. Не тілько гробом всякої надії на ліпшу будучність, але таки дослівно гробом. Я певний, що і всі прослідивши і розваживши факти дословно, котрі тут подаю, прийдуть до того ж переконання."

Однак всі представлення дійсного стану життєвих умовин еміґранта в Бразилії не зараз потрапляли до переконання тих, що заплянували виїхати на еміґрацію. Вплив аґента був іноді сильніший. Тому на вступі у своїй книжочці "О еміґрації" д-р Олеськів з огірченням пише: "Одурівший із нужди народ продає місцями ґрунти уже не полударом, а за трету, четверту часть ціни, щоби за то взискати хотя надію, дістатись до тої Парани в Бразилії, де, мовляв, не лиш землю даром дають, но еще до того малпу, котра землю буде обрабляти, а хлоп тим часом буде собі на печи уживати заслуженого спокою. Говорити на розум таким людям, котрі вірять в робучі малпи і в то, що наші архикнязі, чи архикняжни, тамтуди людей стягають, зовсім пусте діло, бо — що дурному по розумі?..."

На цьому місці треба підкреслити, що за почином "Просвіти" в боротьбі проти тієї хворобливо нерозважної еміґрації до Бразилії брало участь тодішне ціле свідоме українське громадянство без уваги на політичні, чи ідеологічні різниці, зокрема і ті, що були організовані в товаристві ім. М. Качковського.

г) "Просвіта" приготовляє ґрунт для українського поселення в Канаді

Важкі матеріяльні і моральні шкоди та жертви в людях, які приносила українському народові "дика і безглузда", як її вже тоді називали, еміґрація до Бразилії, брак відповідної інтервенції й опіки над еміґрантами з боку уряду, змусив "Просвіту" організувати самооборонну діяльність. Треба було не тільки хоронити несвідомих селян перед злочинною роботою бразілійських та інших корабельних аґентів, але також, вивчивши докладно зарібкові, поселенчі і життєві умови тогочасних відкритих для іммігрантів країн, вказати на відповіднішу з них і спрямовувати туди українську еміґрацію. Під загальним проводом "Просвіти" до боротьби з "бразілійською гарячкою" виступив весь організований український загал, передусім духовенство, посли, преса ("Діло", "Зоря", "Свобода", "Батьківщина", "Народ", "Хлібороб") і тодішні письменники, з-поміж яких окремі оповідання на бразилійські теми писали: Андрій Чайковський ("Бразилійський гаразд") і о. Тимотей Бордуляк ("Іван бразилієць") та інші. Окремі студії геогра-

[9]) Др. О. Олеськів, **Про вільні землі** (Львів, 1895), стор. 10.

фічних, суспільних, політичних і господарських умовин поодиноких "еміґраційних" країн поробив на доручення "Просвіти" д-р Осип Олеськів. Висліди його праці у популярній формі появилися окремою книжкою "Про вільні землі" у виданні "Просвіти" 1895 р. В ній автор прийшов до заключення, що одинокою під тодішну пору країною, до якої можна б спрямувати українську еміґрацію, була Канада. Д-р Олеськів зібрав якнайдокладніші інформації про Канаду і подав практичні поради для еміґрантів. Щоб однак у цій дуже розлогій країні з великими різницями клімату, ґрунту, господарських умовин й ін., новоприбулі поселенці без більших грошових засобів і без знання англійської мови не блукали, але вже при виїзді з краю могли мати відповідне спрямування, "Просвіта" вирішила вислати до Канади спеціяльну делегацію, зложену з д-ра О. Олескова, як провідника, і двох господарів, які мали в пляні залишитися в Канаді на поселення. В праці д-ра Олескова докладно визначено завдання делегації:

"Цілею виправи єсть простелити дорогу першим нашим кольоністам, указати їм найтаньший спосіб подорожованя, вибрати добру околицю, в котрій розвій господарств мав би запевнену будучність, визискати всі полекші, які правительство чи желізниці дають деколи тим еміґрантам, котрі уміють ся о то постарати.

Для виправи а властиво для провідника єї Канада не єсть чужа. Що можна було довідати ся о ній чи то о землях, о розселеню прерій (степів), лісів, і краю мішаного, чи о кліматі, чи о стосунках рільничих, промислових і торговельних, о урядах і управі краю, о условіях кольонізації, се все вистудіовано не тілько з книжочок, котрі правительство для інформації еміґрантів видає, але з статистичного річника Канади і з многих географічних і економічних наукових праць о Канаді і з переписки з органами правительственними і самими кольоністами, осілими в Канаді. Ходить тепер отжеж о оглянене власними очима, о вибір околиць і більше подрібне висліджене важнійших точок, відносячих ся до тамошного способу загосподарованя, висоти потрібного капіталу і в загалі всего, що на житє кольоніста вдіяти може.

Делеґати селяни лишають ся на сей рік в Канаді і будуть ся удержувати з заробітків, провідник виправи поверне пізною осенею. Делеґати будуть мати спосібність пізнати обставини заробкові і о всім дуже докладно своїх краянів, що їх вислали, повідомлять. Оба делеґати уміють трошка по німецьки. Они будуть заразом першими кольоністами. Доробивши ся гроша спровадять за рік свої родини вже на ґрунт. По повороті провідника виправи появить ся справоздане з подорожи, в котрім всі практичні

питаня, відносячі ся до Канади, будуть подрібно обговорені.

Так буде в спосіб практичний розпочата еміґрація на кольонії, котра не може перейти в дике покиданє свого і гонене в світ за щастєм, вже хотьби для того, що кождий чоловік мусить на себе на дорогу видати звиж 120 злр.

Еміґрація на кольонії буде отжеж нечисленна, але здорова і розумна. О ній наразі можуть думати лишень люди, котрі мають маєтку вартости около 1000 злр. або небогато менше. Попри тій еміґрації розвине ся до Канади еміґрація часова на заробітки така, як була до недавна до Сполучених Станів. Але та еміґрація, котра буде знов жерелом капіталів до подвигнення господарств в нашім краю, може ся в Канаді розвинути лише опираючи ся о свої кольонії. На першу роботу будуть люде іти до своїх кольоністів, бож тії на своїх посілостях 113 моргових будуть потребувати помочі рук людських, котрих в Канаді брак, а робітники, привчивши ся на кольоніях одробину англійського язика, будуть могли потім вже незалежно від своїх шукати роботи чи в кольоністів інших народів, чи в копальнях угля, золота, чи в лісах, чи в промислі. Перші кольоністи пійдуть з початком весни року 1896, — перед тим нехай ніхто не рушає ся тамтуда, бо самопас зруйнують єго найріжнійші агенти або осяде на сліпо в місці, в котрім на два роки або часами і на три раз збіже ся родить, або не уміючи жадного світового язика не дістане роботи."

Так старанно опрацьований і практичний план став напрямним еміґраційної діяльности "Просвіти" на найближчі роки і створив здорові основи під розбудову українських поселень у Канаді. Окреме признання належиться авторові д-рові Осипові Олескову, членові Управи "Просвіти", який посвятив еміґраційній справі не тільки багато часу, енергії й знання, але вложив у неї свою душу, бо працю в тій ділянці виконував з великим почуттям відповідальности і патріотичного обов'язку. На цьому місці кілька даних з життя цієї небуденної і для української громади в Канаді вельми заслуженої людини.

Д-р Осип Олеськів, син українського священика, народився 28-го вересня 1860 в Галичині. Після закінчення гімназії вписався на Львівський університет, де студіював природознавчі науки, хімію і геологію. На тому ж університеті він осягнув ступінь д-ра філософії. На дальші студії переїхав до Ерфурту в Німеччині, де спеціялізувався в сільсько-господарських науках. По повороті до краю став лектором в Рільничій Академії в Дублянах, біля Львова. В кілька літ пізніше він перенісся до Львова на посаду професора в державній учительській семінарії. 1900-го року став професором-дирек-

Сл. п. о. др. ІВАН ПЕРЕПЕЛИЦЯ,
ініціятор і основоположник Т-ва "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі, Пойнт Ст. Чарльз.

тором учительської семінарії в Сокалі, де й помер 1903-го року.

Від ранньої молодости д-р Олеськів знав село і ціле своє життя стояв до нього дуже близько, розумів долю селян і щиро бажав причинитися до її покращання. В тій цілі він приступив до праці в "Просвіті", де розвинув діяльність в еміґраційній ділянці. Еміґрацію д-р Олеськів уважав завжди негативним явищем, викликаним нищівною господаркою чужої, ворожої українцям адміністрації. Якщо зарібкова часова еміґрація для здобуття капіталів на поправу господарств у рідному краю могла мати повне виправдання, то еміґрація на постійне поселення приносила завжди втрату для українського стану посідання, не тільки в людях, але і в тому, що маєтки переселенців найчастіше діставалися в чужі, неукраїнські руки, а на місце виселенців напливали мазурські колоністи. Щоб однак ті втрати не були непотрібно великі, д-р Олеськів плянував охопити переселенчий рух своєрідною громадянською моральною контролею, зокрема її сповільнити, не допустити до розпорошення людей, а скупчити їх в більших колоніях, щоб легше було подбати і організувати для них правну й моральну опіку.

Поїздка, організована "Просвітою" під проводом д-ра Олескова, якраз мала сповнити це завдання.[10])

Пляновану поїздку до Канади розпочав д-р Олеськів 25-го липня 1895-го року, в товаристві господаря Івана Дорундяка. Другий селянин ізза непередбачених перешкод не поїхав. Подорозі делегація задержалася в Лондоні, Англія (29. VII.), де д-р Олеськів відбув конференцію з високим комісарем для Канади Charles Tupper-ом, від якого делегати одержали поручаючого листа до канадійського міністра внутрішніш справ T. Mayne Daly. Першого серпня в пристані Ліверпуль всіли на корабель і 12-го серпня причалили до Монтреалу. Тут д-р Олеськів зложив візиту австрійському генеральному консулеві, Едвардові Шульце, який дав йому теж поручаючий лист до міністра внутрішніх справ. Наступного дня делеґати прибули до Оттави і задержалися в готелі Віндзор. З уваги на відсутність в Оттаві міністра внутрішніх справ, д-р Олеськів відбув конференцію із його заступником та кількома високими урядовцями міністерства. 15-го серпня делегати виїхали поїздом до Вінніпеґу. Тут 17-го серпня на доручення міністерства внутрішніх справ прилучився до них німецький перекладач Гуґо Картенс, який товаришив їм впродовж цілої подорожі по Канаді. Наступного дня в товаристві Карстенса делегати відвідали кілька українських родин, переважно поселенців з Небилова, Калуського повіту, які приїхали в роки 1892-1895 і

---

[10]) W. T. Kaye: Dr. Joseph Oleskow's visit to Canada, August-October 1895. Revue de l'Universite d'Ottawa, January-March 1962, p. 31.

задержалися на праці у Вінніпегу. 19-го серпня Олеськів відбув довшу конференцію з комісарем домініяльних земель Н. Н. Smith-ом і ще того самого дня делегати виїхали до Калґарі та розпочали пильну працю. Подорожуючи поїздом і кіньми по широких просторах степових провінцій, делегати відвідали тогочасні поселення українців, багато поселень німецьких та інших. Д-р Олеськів, бистрий спостерігач, дуже дбайливо записував свої помічення і зібрані інформації та старанно їх перевірював. В днях 3-12 вересня перебував у Британській Колумбії, де 7-го вересня відбув конференцію з міністром внутрішніх справ Британської Колумбії, полк. Бейкером, комісарем земель Мартеном та іншими урядовцями міністерства, з метою одержати якнайповніші інформації про умовини поселення для майбутніх українських еміґрантів. В половині вересня витратив декілька днів на оглядини ще не зайнятих земель у південній Манітобі. Під кінець вересня, д-р Олеськів поїхав до Пенсильвенії, де відбув розмови в еміґраційних справах з оо. Дмитровим і Констанкевичем. Після повороту до Канади, д-р Олеськів мав авдієнцію у міністра внутрішніх справ Т. М. Делі, і на його бажання приготовив меморандум, в якому представив свої пропозиції відносно імміґрації до Канади українських селян з Галичини та дістав запевнення, що це меморандум буде розглянуте на нараді кабінету міністрів. 4-го жовтня д-р Олеськів виїхав з Монтреалу до Львова.

Звідомлення із своєї подорожі по Канаді оголосив він окремою книжкою "О еміґрації", яка вийшла в грудні 1895 р. Поруч докладного опису розвитку господарств нових поселенців і своїх спостережень, автор дає майбутнім еміґрантам багато цінних практичних порад. Зокрема звертає увагу на конечність підвищення особистої культури і засвоєння товариської поведінки, гостро виступаючи проти шапкування і надмірної скромности, які, на його думку, є... "пятна неволі, — то черта, котрою наш мужик різко відріжняєть ся від народів вищої культури..."

Закінчуючи опис своєї подорожі по Канаді, д-р Олеськів пише: "Все вказує на те, що наші кольоністи до кількох літ добють ся добробуту, але тепер, серед тяжкої початкової роботи, занедбали ся так, що під верствою бруду не виглядають на образ і подобіє Боже... Так і здає ся, що ті заорані ниви, ті стирти паші, ті загороди, обіймаючі цілий фільварок, хиба не можуть належати до таких нужденних существ... Маємо однаковож в Бозі надію, що ті люди скоро достроять ся до свого положеня і не будуть ділати стиду рускому імені..... Хоч в Канаді сто разів лучше як в Бразилії, то мимо того я не упевнював би о добрі, бо єсть много річей, до котрих наш чоловік не привик, а котрі прикро будуть разити... Тішить мене дуже, що деякі інтеліґентні, в світі бувалі люде, вибирають ся з весною до Канади і будуть могли бути провідни-

ками наших селян... Тим то інтеліґентним людям скажу, що найважніше, покажу на мапі, де іменно тепер мали б селяне осідати, розкажу богато других річей, без котрих було б трудно дати собі раду, а котрих в малій книжечці годі умістити."

На поїздці до Канади робота д-ра Олеськова не кінчилася. Він продовжував утримувати свої зв'язки з канадійським урядом і співпрацював з ним. Поїздка українських делеґатів до Канади, нав'язання зв'язку з канадійським урядом і поширення інформацій про можливості, які може дати Канада новому поселенцеві, допомогли "Просвіті" в її боротьбі проти еміґрації до Бразілії і вторували дорогу до Канади.

ГИМН ПРОСВІТИ

Сонце ввесь світ огріває,
Будить весняні квітки,
Зерно в землі оживає,
Родить буйні колоски.

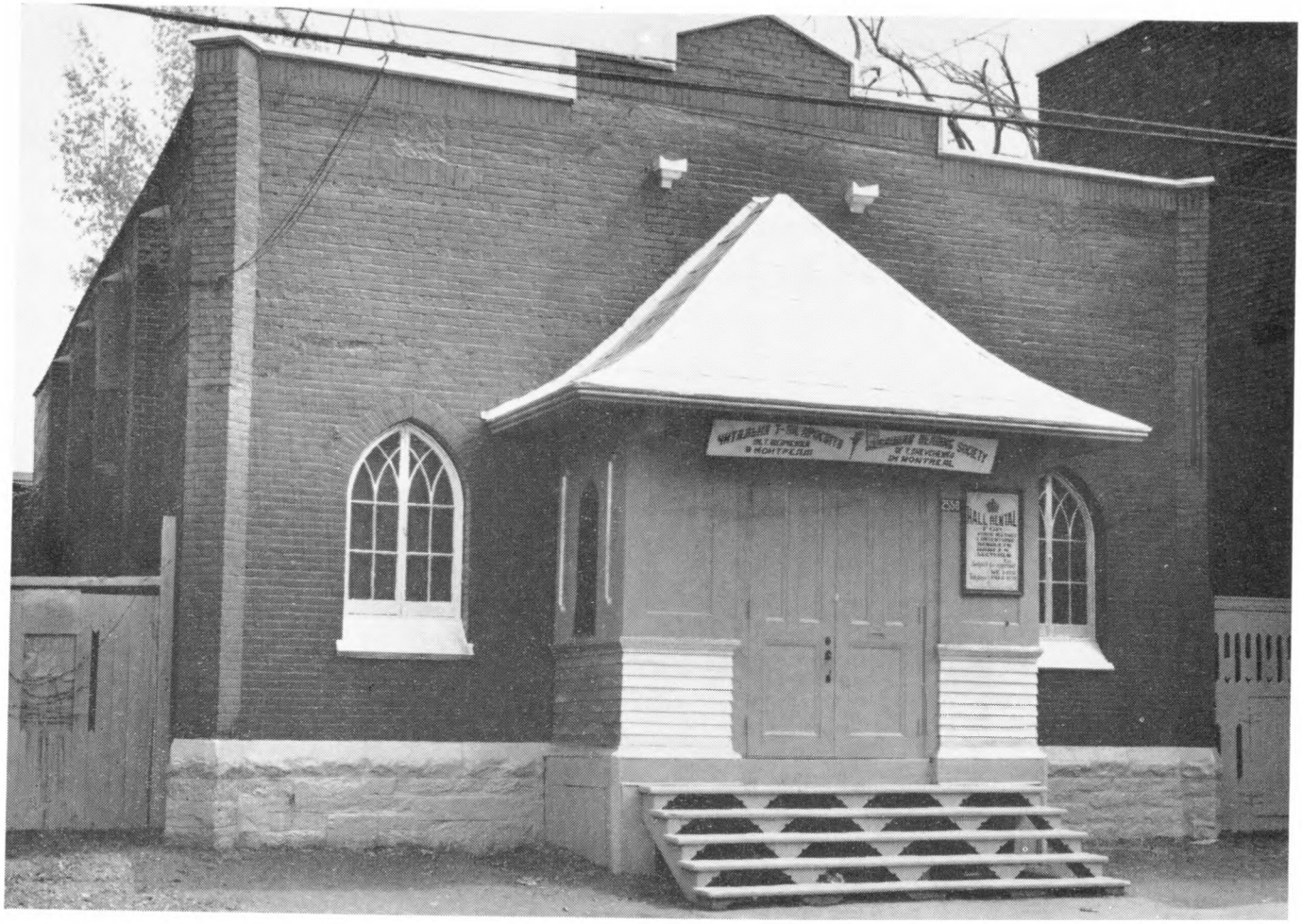
Так і Просвіта нас гріє,
Серце й духа сталить
Будить в нас ясні надії,
З лихом боротися вчить.

В лави Просвіти ставаймо,
Рідніі сестри, брати,
Сміло на прю виступаймо,
Всі проти зла, темноти!

Двигнемо прапор Просвіти,
Долі освітимо путь,
Будемо щастям радіти,
Скоро дні ясні прийдуть!

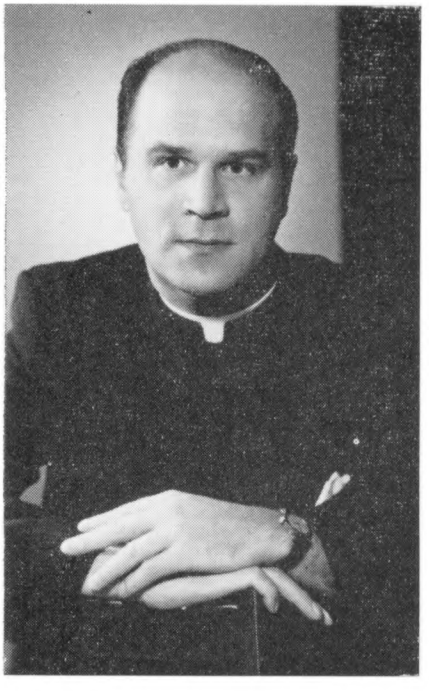
Юра Шкрумеляк

Дім Т-ва "Просвіта" в Монтреалі

HALL RENTAL

о. проф. Н. Кушнірик

СПІВЗВУЧНА ЕПОСІ?

Скоро прошуміли святкування 50-річчя предтечі українських організацій у Монтреалі. Замовкли труби вихваляння та бездимні стали кадильниці признання. Усе поплило на хвилях часу, в море історії. Так урочистих подій жде архівна муміфікація... Однак штурму вдячности годі подолати. Контакт бо — навіть метеорний та короткочасний з "Просвітою" міг бути тільки корисним в житті кожного. Дійсне значення "Просвіти" я особисто збагнув коли мені одинадцятий наступав. Тоді я пізнав, що "Просвіта" це не так театральний будинок, як розсадник знання про край моїх батьків та Його славної історії; не лише склад книжок, але і скарбниця навчання та творів найвидатніших українських умів минулих і сучасного століть; не тільки народний дім, але і твердиня нездоланного українського духа та нашого майбутнього запорука. Я повністю свідомий того, що процес розквіту українськости моєї особистості мав свій первопочаток в Рідній Школі при читальні "Просвіта". Там бо любов до рідного втілена батьками почала поглиблюватись, а зачатки українознавства розпукуватись. Конкретно говорячи безліч споминів пам'ять насвітлює на екрані моєї уяви. Чи ж можна забути ту нагоду, коли вперше я вдивлявся в красу нашого прапора, старався збагнути поетичну символіку його барв та значення його в очах героїв упавших під його шелестом в обороні рідних земель, культури й віри? Чи ж не в домі "Про-

світи" почув я, також вперше, слова наших гимнів "Ще не вмерла Україна" та "Не пора, не пора"? А моє познайомлення з безсмертним бардом Тарасом? Моя хлоп'яча душа відразу полюбила не тільки милозвучні ритм і рими його поезій, але й їхній зміст, що мав за ціль раз на завжди розбудити українськість в тайнику серця сина українських батьків. "Просвіта" не мала іншої цілі, як створювати свідомих, безстрашних та діючих українців. Як одинока організація, вона була захистом або й тигелем для політичних поглядів різного покрою. Тим робом виявлялась вона співзвучною епосі. Але згодом вона передала факел воюючого націоналізму в руки інших прапороносців або груп.

Отже тепер ставиться питання руба: Чи така співзвучність далі триває? З абсолютною певністю можна твердити, що так, тому, що просвітству немає кінця. Якщо ми українці вже свідомі, одні більше, а другі менше, "чиї ми діти", то існує тьматьменна не-українців, що їх конечно треба освідомити про наше дійсне походження, нашу етнічну ідентичність та своєрідну історію. Таке завдання повинна далі сповняти "Просвіта" — те бездонне джерело інформацій. Вона не є звичайним товариством або притулком для людей без скристалізованої політичної орієнтації. Навпаки, "Просвіта" вказує на напрям в даній епосі. Сучасно, вона могла б бути наче той "трест умів", доставляючи переконливі доводи і своїм і чужим. Від об'єктивного та безпристрасного просвітства залежить не лише майбутнє визволення але й саме вижиття нашого народу. "Просвіта" на чужині не може бути індеферентною щодо постепенного винародвлення "дітей вигнання", яких не зв'язують з краєм предків живі спомини, та яким вже не всилі заімпонувати доводи, що переконували та навіть захоплювали їхніх попередників або батьків. Тут нове завдання для винахідливости сучасної "Просвіти".

"Просвіта" — дійсно збагнена та сповняюча свої обов'язки — це запекла Немизіда браку політичної одности, коли йде про найбільше благо народу — його евентуальне визволення з-під чужого та надто довго тривалого ярма. Отже дійсна "Просвіта" це не товариство, але над-товариство, над-організація, що має за головну ціль бути маяком правди та просвічення умів українських і не-українських відносно всього, що нам рідне та дороге. Головною метою основоположників "Просвіти" було не тільки розвіяти темряву безграмотности українського простолюддя, але ще більше — визволити "Забутий нарід" з ада історичного забуття, почавши від освідомлення самих же українців, які згодом і то геометричною прогресією, мали стати світочами української дійсности і правди.

Правду сказати, зусиллям та праці "Просвіти" не було, немає та не буде краю, навіть після визволення від ворогів рідних земель, бо жодна вільна, суверенна держава не є до-

статньо забезпечена від зазіхань зі сторони своїх сусідів. Коротко — "Просвіта" веде до єдності, певності визволення і національної консолідації. Кажуть філософи, що людський ум створений для правди, та, що правда не може противитись правді. І Христос сказав: "Правда визволить вас..." Однак до правди ще бракує доброї волі, а головним двигуном цієї, це не якесь умозірне почуття гуманности, але чиста, нерозбавлена та традиційна для українця християнська любов ближнього. Знання і віра творять ту подвійну підвалину, на якій повинна стояти Україна. Це ж голос нашого славного минулого.

Збагнули були те і місцеві основоположники монтреальської читальні "Просвіта". Бачу перед очима незабутній образ. Під час церемонії відкриття новозбудованої читальні мої хлоп'ячі очі над прапором — сино-жовтою ознакою українства — бачили хрест — символ християнства! А сьогодні моє вдячне серце, бажаючи багатоліття "Просвіті", примінює до її виживання слова Символа Віри: "Не буде кінця".

Михайло Стар

ЩО Я ЗАВДЯЧУЮ ПРОСВІТІ

50 років тому, група українських еміґрантів заснувала в місті Монтреалі культурно - освітне Товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, яке належить до найстарших українських організованих скупчень на терені Канади.

Відзначаючи Золотий ювілей цього Товариства, багато з-поміж тих осіб, які були в його рядах від самого початку існування, линуть мимоволі думками в минуле, відтворюючи у пам'яті пройдений шлях, усвідомлюючи свій вклад праці у його розвиток та підсумовуючи користі, якими обдарила їх "Просвіта". І, всі ті члени-основоположники, які є ще між нами, можуть з гордістю дивитись на успішне досягнення мети, що її поставили вони перед собою тому 50 років, організуючи Тов. "Просвіта". "Просвіти" бо ж, поруч з українськими церквами, що теж поставали в той самий час, це установи, які створили базу для українського організованого життя в Канаді.

Згадуючи про початки поселення українців у Канаді, коли-то люди без знання французької чи англійської мови, без жодних родинних зв'язків, часто в дуже молодому віці, як наприклад і мій батько, що мав заледве 17 років — приїздили сюди, щоб творити нове життя, ставати добрими громадянами незнаної країни — ми можемо бодай приблизно уявити собі їхнє самопочуття. Порівнявши минуле з сучасним й усвідомивши всі труднощі, серед яких вони опинилися, бачимо, що відчуття потреби поєднати свої сили в організованих рядах, щоб спільно йти вперед, було цілком природним явищем. Бо тільки спільними силами могли вони відстоювати всі труднощі, щоб продовжувати своє життя в чужій в той час для них країні; тільки спільним зусиллям могли вони розвивати свою українську культуру, жити згідно з українськими традиціями, плекати свою матірну українську мову й зберігати духовні надбання своїх предків та передавати їх нащадкам.

І сталося так, що однією з перших організацій українців у місті Монтреалі була "Просвіта". "Просвіта" — це установа, яка принесла велику користь не лише для новоприбулих тоді в чужу країну українських еміґрантів, але й зробила вона багато добра для мене і мені подібних, вона виконала велику роботу для користи всіх нас, бо вона поклала тривку підва-

лину для майбутнього життя в цій країні всіх канадських українців. Ми завдячуємо "Просвіті", як організації те, що ми могли в минулому, можемо в сучасному і в ще більшій мірі зможемо в майбутньому включатися активно в усі галузі державного життя нашої розлогої й багатої країни. І саме за це ми мусимо бути дуже вдячними цій організації й тим піонерам, що її заснували. Поряд з іншими хочу і я дати вияв моїм почуванням, якими сповнена душа моя не лише супроти "Просвіти" ім. Тараса Шевченка у Монтреалі, до якої я належав у моїх ранніх хлопячих роках, але й до "Просвіти" ім. Михайла Грушевського в Ошаві, в діяльності якої брав я активну й різнорідну участь.

Що ж зробила "Просвіта" для мене?

Вона впершу чергу помогла мені, уродженцеві Канади, в додачу до того, що я балакав по українському вдома, поглиблювати знання цієї мови і плавно нею послуговуватися. В "Просвіті" я пізнав культуру українського народу — культуру моїх батьків і моїх предків, — вона виплекала в мені пошану та глибокі почування до українських традицій — традицій, які раз пізнавши, не можеш не любити. Я відвідував українську школу впродовж п'яти років, де вивчав українську історію, географію, тощо. До школи з англійською мовою навчання, я почав учащати з десятого року свого життя. Беручи участь у театральних виставках я теж мав нагоду поширювати своє знання мови та української культури. Домівка "Просвіти" була місцем зустрічей всіх українських родин, які приходили туди раз або й більше разів в тиждень. На збори "Просвіти" приходили всі — тато, мама, дідо, бабуся та всі діти, незалежно від їхнього віку. Це було місце, де збиралися всі сім'ї — всі покоління — і ми молоді були тим горді.

Якже ж було нам не знати української мови, не відчувати краси українських традицій, не шанувати українську культуру — коли все це передавалось нам безпосередньо з теплом і любов'ю в родинній атмосфері, яка завжди панувала в домівці "Просвіти". І, хоч не раз нам малим дітям важко було сидіти спокійно і вислухувати довгі промови на різні теми, яких ми не розуміли, то все ж таки ми радо бігли до "Просвіти".

Коли мені було 9 років, вирішено було, щоб я виголосив промову на святі в честь Шевченка. Промова була написана на 34-ох сторінках. Я вивчив її на пам'ять і знав як Отче-наш. Яке ж було моє розчарування, коли вийшовши на сцену був спроможний назвати лише місце та подати дату народження Шевченка, а решту промови зовсім забув. Не помогло й те, що мені звідусіль підказували, я був такий зворушений, що постоявши ще кілька хвилин і не пригадавши собі ні слова більше, з плачем вийшов із сцени. Неодноразово думав я про цю подію з моїх дитячих років і пообіцяв собі, що колись таки прийду ще до "Просвіти" на Пойнт Сент Чарлз і виголошу

ДОСТ. МИХАЙЛО СТАР,

Почесний гість і головний промовець під час бенкєту з нагоди Золотого ювілею Тов. "Просвіта" в Монтреалі, дня 16-го листопада, 1963 р.

цю, недокінчену тому кількадесять років, промову про Шевченка.

Порівнюючи минуле з сучасним, бачимо, що в час нашої молодости, ми мали кращі можливості для зберігання української мови, для плекання української культури і пізнавання української духовости, ніж має молодь тепер. А все ж таки, на мою думку, помилковою є тенденція, що часто її можна в нас тепер помітити, а саме не присвячувати належної уваги тим членам української спільноти, які не володіють українською мовою, або володіють нею недостатньо. На мою думку, вартість українства як такого не належить тільки в спроможності вміти добре говорити по українському, а закорінене воно десь в душі як глибоке почування. І приходить в життю людини відповідна хвилина, коли це почування визволюється, коли вона усвідомляє собі, що вона українського роду, що належить до української громади. Для підтвердження мойого переконання, наведу хоч би такі два приклади. Одного дня виходячи головними дверима з будинку парляменту, я подивився на небо і звертаючись до поліцая королівської кінної поліції, що саме виконував службу, сказав: "виглядає на дощ", — "я не думаю, пане, мені здається, що прояснюється" — відповів мені поліцай.' "Можливо, що й так", сказав я стоячи на сходах будинку. Тоді він наблизився до мене і запитав: "чи ви пан Стар?" — "Так", — відповів я. "І я також українець", — сказав на те поліцай. В даному випадку мене зовсім не цікавило, якою мовою він сказав мені ці слова — французькою, англійською, японською, чи еспанською, — натомість дуже важливим було для мене, **що** він мав у своєму серці, **чим** була сповнена його душа і в **який** спосіб він мені це передав. І другий приклад: По закінченні одного довгого інтерв'ю, я звернувся до шефа даної радіостанції і сказав. "я хочу подякувати вам, а через вас передати мою подяку також і всім вашим співпрацівникам, які стільки натрудились під час мойого довгого інтерв'ю". "Все в порядку пане Стар, я також українець" — прозвучала відповідь шефа радіостанції.

Вінсент Мессій, колишній генерал-губернатор Канади, відвідуючи західні провінції країни, де у переважаючій кількості живуть українці, сказав в одній із своїх промов до них таке: "на мою думку ви повинні бути в першу чергу добрими українцями, щоб могти потім бути добрими канадцями."

Всі ми хочемо бути добрими громадянами Канади, але для цього не вистачає тільки свідомість свого тут народження, чи виповнення потрібних формальностей для одержання громадянських паперів, якщо хтось не є уродженцем цієї країни. Будучи свідомим, що Канада була для нас добра, що наше життя в ній таке, за яке ми хотіли б в якийсь спосіб виявити свою вдячність, то робім це, даючи їй в заміну щось із себе,

з своїх таланів, щось, чим обдарила нас природа, чим багате наше я. Все це можемо робити включаючись активно в діяльність громади серед якої живемо, жертвуючи себе для громади, для людей, для праці, яку виконуємо, даючи до послуг другим наше знання, нашу мудрість — все те, чим обдарив нас Бог.

Жертвуючи себе громадським потребам ми творимо вартості, які, хоч і вимагають від нас багато зусилля і самопосьяти, приносять нам вдоволення, а нашим ближнім і країні, яка обдарувала нас своїми благодатями, великі користі.

До таких висновків дійшов я, згадуючи з вдячністю всіх тих піонерів, які своїми мозольними руками, важко працювали, щоб покласти добрий фундамент під розбудову українського життя в Канаді й у своїй передбачливості засновували товариства "Просвіта", створюючи в той спосіб можливості набувати досвід і практику в громадській роботі та пізнавати самих себе. Й у відповідь на запитання: що дала мені "Просвіта"? — я скажу, що це була не тільки моя перша школа навчання, але й водночас моя перша школа громадської праці.

Будучи вихованим у цій громадській установі, я вирішив ступити на шлях всеканадського державного життя, рішив спробувати своїх сил в економічній й політичній його ділянках. І багато з моїх ровесників, що живуть у Монтреалі, є кращими громадянами країни, завдяки своїй активній і всесторонній діяльності в "Просвіті". І тому, відзначаючи 50-річчя існування Тов. "Просвіта" у Монтреалі, я, крім виявів великої вдячности супроти її основоположників звертаюся теж із гарячим закликом до тих, що мають тепер кермо товариства у своїх руках, щоб вони плянували працю організації на багато років наперед й у великих масштабах, з метою використання всіх можливостей, що їх ми маємо в Канаді. Всі ми можемо творити великі цінності так матеріяльного, як і духового характеру та всілякими способами включатися повністю в життя країни. А, коли не будемо мати успіхів, то вина за це буде тільки й тільки по нашій стороні.

Петро Голубенко

ЗА ДНЯМИ ДНІ ПЛИВУТЬ І РОКИ...

За днями дні пливуть і роки, мов лелеки,
А друзі юних днів все маряться мені.
Одних уже нема, а інші десь далеко,
І розгубились ми в калейдоскопі днів.
І тільки сниться нам село, де виростали,
І звідки ми пішли у цей широкий світ,
Де мріяли колись про наші сині далі.
Що ж нам судилося, о друзі юних літ?!
Ровесники мої! Чи згадуєте нині
Ті наші світлі дні, ту пору золоту,
Коли ми присяглись на вірність Україні
І в ній, лише у ній ми бачили мету?
Те все в минулому... Хто ж вам обрізав крила
І наче тих рабів приборкав у ярмі?
Який дали напій? Чим вас заворожили?
І ви прокинулись в неволі, у ярмі...

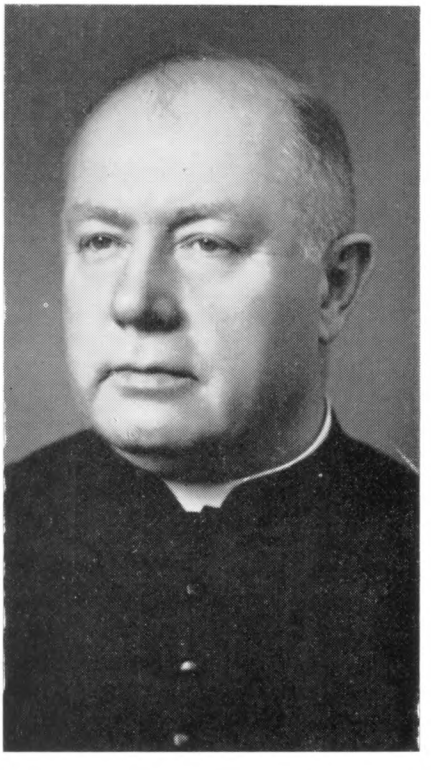
А я на чужині... Все чую: Сину, сину...
І бачу скорбну тінь — схилилася на тин.
І рветься плач з грудей, ридання те чаїнне:
"Було вас три... Вернись, вернися ж хоч один."
Брати мої... Брати... За всіх боліє мати.
І з нами вона йшла на згубу, на фронти...
Вернутися б, або хоч вістоньку послати!
Так стережуть мене на всіх шляхах кати.

За роком рік іде. Минув і сорокп'ятий.
Скінчилася війна і на землі є мир,
А Ти й після війни закована й розп'ята,
Й гарячу кров твою північний п'є упир.
Кому поскаржитись? У кого запитати,
Чим завинили ми і за які гріхи
Нам хрест тяжкий нести і по світах блукати,
Шукати правду скрізь, а світ, як ніч, глухий.
Ні слова відгуку. А на твоїх руїнах
Лиш голос розпачу: який це час і вік?!
О, друже, брате мій! Це ж наша Україна
Сплюндрована, замучена...
Навік?
О, ні! Вона встає! І кличе нас до себе,
Загублених дітей і вірних їй синів.
І вабить знову нас, як орленят у небо,
У синю далечінь, у вир грядущих днів.
Все бачимо свій шлях, душі своїй обнову.
І прапор підняли когорти молоді...
О, друзі і брати, ми зійдемося знову,
І Мати-страдниця нас привітає словом
І усміхнеться нам у сяйві золотім.

Протопресвітер Володимир Слюзар,
Настоятель Собору св. Софії

ТОВАРИСТВУ "ПРОСВІТА" В АЛЬБОМ

"Піду, піду в чужину,
Може долю я знайду."
(Народна пісня)

Кожній людині й кожному людському згуртуванню цікаво знати, що говорять про його працю - діяльність, про його характер та осяги. Не буде воно зайве, навпаки, може навіть корисне для загальної справи українського життя в Монтреалі, коли хтось, що мав нагоду приглянутися через останніх 37 літ Товариству "Просвіта" ім. Тараса Шевченка і його праці й з нагоди святкування 50-літнього ювілею, може сказати своє скромне слово.

Які причини й спонуки нашого виходництва були, що наша Богом благословенна українська земля не могла прокормити своїх дітей, що для нащадків тих, що на тій землі родилися, що віддали їй свою силу, не було місця — входити не будемо. Це тема для окремих дослідів. В кожному разі лиха доля була одною з тих причин, що спонукували покидати свою рідну стріху і йти в чужину шукати кращої долі для себе і для своєї рідні. Немов і для них була складена народня пісня: "Піду, піду в чужину, може долю я знайду". Розбрелися українські діти по всім усюдам. Йшли в невідоме, за моря, за ліси, за гори! Поважна частина цеї першої заробкової еміграції при-

їхала до Канади. Як в інших краях, так і в Канаді, наші емігранти не шукали гостинности, але людяности; не багатства, але захисту; не бездільности, але корисного труду. І чи мало цього труду вложила українська еміґрація від 1891 року по сьогоднішній день в розбудову Канади від Атлантійського до Тихого океанів.

Не задоволяючися тільки самою працею для свого прожитку, українська еміґрація турбувалася і своїм духово-культурним життям. Як на фармах, так і по містах виростали Церкви, Народні Доми і Товариства "Просвіти". Ці останні творилися на зразок найстаршого культурного товариства на всіх українських землях під назвою Товариство "Просвіта" у Львові, основаного 8-го грудня, 1868-го року.

На підставі відомостей заподаних у розвідці "Українські піонери в Канаді", виданої К.У.К. з нагоди 60-ліття українських піонерів, подібні товариства творилися в досить скорому часі по приїзді перших еміґрантів до Канади 1891 р. Ця розвідка заподає, що вже 1903-го року постає Читальня "Просвіти" у Вінніпеґу, у Вайті, Ман., 1905-го року, у Лейдівуд, Ман. 1908 р., у Мирнам, Альберта 1909 р. Того самого року переорганізовано основану 1906-го року читальню на "Просвіту" у місті Форт Вілліямі, Онтаріо.

Мабуть через непоінформованість редактора цеї розвідки, або ізза браку відповідних джерел, не згадано Товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка, основаного 1913-го року, в метрополитальному місті Канади — Монтреалі, Квебек. А на повну увагу воно заслуговувало своєю многогранною працею на культурно-народному полі. Розуміючи вагу й значення національного виховання грядучих поколінь, Товариство організує для шкільного віку дітей Рідну Школу, Молоду Просвіту, Школу Укр. Національних Танків. Старші члени Товариства беруть участь в Драматичному Гурткові, як рівно ж в гарно організованому хорі. Товариство запрошувало до себе різних визначних провідних одиниць українського політичного руху, як також і науковців, які виголошували реферати на різні теми і в той спосіб поширювали світогляд свого членства й української спільноти міста Монтреалю. Товариство має одну із кращих укр. бібліотек, гарну театральну ґардеробу — всі ці скарби треба завдячувати свідомому й працьовитому членству товариства. А поміч Рідному Краєві: в першу чергу матірному Товариству "Просвіта" у Львові, Рідній Школі, Українським Інвалідам, а в часі другої світової війни допомога Укр. Кан. Воякам; нашим братам, що по цій війні опинились поза межами Рідної Землі — скитальцям.

Цею муравлиною і невсипущою працею занималося Жіноче Тов. ім. Лесі Українки, зорганізоване при Тов. "Просвіта". Вірю, що ця їхня праця буде належно висвітлена з нагоди святкувань Золотого Ювілею "Просвіти".

Та, чи можна цими кількома реченнями обхопити ту величезну працю, яку пророблювало Товариство на протязі півстоліття? Ні! Через довгих 50 літ просвічувала членству Товариства ідея: помагати моральними і матеріяльними засобами вдержати вгорі ясний прапор самостійности і незалежности України, боронити його перед сплямленням і дбати, щоб наблизити той час, коли б можна цей прапор із Тризубом заткнути в золотоверхому Києві -- столиці вільної ні від кого незалежної Української Держави! Нехай ця незломна ідея просвічує і в майбутньому Ваш шлях до осягнення волі для нашого поневоленого народу!

Щасти Вам Боже у Вашій дальшій праці!

Василь Мудрий

ЛЬВІВСЬКА "ПРОСВІТА"

I.

Заснована 8-го грудня 1868 року "Просвіта" у Львові має великі, непроминаючі заслуги для цілого українського народу. З днем свого народження вона мала освітні та дослідчі завдання, а саме: поширювати освіту серед свого народу та збирати народну творчість, в першу чергу пісенну, а далі побутову, як весільні звичаї, весняні та святочні обряди (великодні, зеленосвяточні, різдвяні), народні приповідки, поговірки і т. п.

Дня 25-го березня 1891 року поширено статут "Просвіти" в тому напрямі, щоб ця установа займалася й економічними справами. Скреслено із статуту всі дослідчі завдання. Таким чином, "Просвіта" мала ширити освіту та дбати про економічне піднесення свого народу.

Тому то крім загально освітних книжок "Просвіта" видавала і книжечки господарського та економічного змісту. При заснованих читальнях вона організувала т. зв. громадські шпихлірі, щоби рятувати своїх членів у часи недороду запасами збіжжя із громадських шпихлірів. Вона засновувала теж при читальнях крамниці, позичкові та ощадностеві каси. Утримувала при централі фахові сили для ведення ощадностевих і позичкових кас, які були в постійних роз'їздах по краю. Крім того, мала постійних т. зв. агрономів, що дбали про піднесення рільництва. Ці інструктори закладали в деяких місцевостях т. зв. досвідні поля, щоб наглядно переконувати селян про потребу кращої управи землі для більшої її видайности. Крім праці агрономів треба було і відповідної письменної пропаганди у цій справі. Тому то "Просвіта" видала була славетну свого часу публікацію белетристичного характеру "Фармазони". Автором її був відомий буковинський поет Осип Юрій Федькович. Ця книжечка мала кілька накладів і дуже поширилась серед нашого селянства, внаслідок чого покращала управа ріллі.

"Просвіта" видала кілька підручників для навчання читання і писання для неграмотних. Вчили неграмотних читати і писати по читальнях ті селяни, що були грамотними. "Просвіта" своїми книжочками зробила багато і в справі поборювання пияцтва.

Для розбудження національних почувань та віднови українських історичних традицій серед нашого народу "Просвіта" видала "Ілюстровану історію Руси" пера Олександра Барвінського. Ця історія дочекалась кілька накладів і розійшлася масово серед нашого селянства та робітництва. Так само видала в одному томі твори Тараса Шевченка. Усе це в початках своєї праці.

II

Першим головою "Просвіти" був Анатоль Вахнянин (1868-1870), другим — Юліян Лаврівський (1870-1873), третім — Володислав Федорович (1873-1877), що подарував "Просвіті" 12.000 голяндських ґульденів, себто на австрійську тодішню валюту 36.000 корон. Четвертим з черги головою "Просвіти" був професор української мови і літератури на Львівському університеті Д-р Омелян Огоновський (1877-1894). За головства професора Огоновського "Просвіта" розвинула надзвичайну діяльність. Перш за все поставила на відповідну висоту свої видання. Тоді кожний член "Просвіти", що вплачував дві корони вкладки, діставав річно кругло 12 т. зв. членських книжочок, виданих "Просвітою". Між ними були деякі непроминаючі вартості, бо мали високу літературну марку. Були це побутові або історичні оповідання як галицьких, так і великоукраїнських авторів. Сам Д-р Омелян Огоновський був великим знавцем українського письменства. Він же перший написав "Історію української літератури" у чотирьох великах томах.

"Просвіта" стала за його головування на твердий ґрунт і здобула велику поплярність в цілому українському громадянстві. Вона відпаровувала гідно всі ворожі наступи на неї так з боку москвофілів, як і з боку поляків.

При "Просвіті" засновано величезний стипендійний фонд, що перед першою світовою війною виносив понад 200.000 австрійських корон. На цей фонд зложилися жертви Дубравського, Новосада, Залуцького, ґрафа М. Тишкевича та інших. Із самих відсотків від цього фонду "Просвіта" могла виплачувати річно стипендії для кількадесяти студентів університету.

Для "Просвіти" подарували земельні посілости:

1) Антін Малецький — Угерці Винявські, в яких приміщено школу для українських господинь;

2) Антін Книгиницький — село Грабовець;

Митрополит Андрій Шептицький відступив "Просвіті" за дуже маленьку ціну великий осередок із розпарцельованого

добра Милування. "Просвіта" докупила до цього ще 100 моргів (т. зв. "Лазки") і заснувала там однорічну сільськогосподарську школу, з якої скористали сотні молодих господарських синів із терену цілої Галичини.

У самому Львові "Просвіта" заснувала торговельну школу вищого типу, що її відвідували і вчились у ній за час її існування тисячі українських студентів.

III.

Українське національне життя росло і різничкувалося. І тому то поволі "Просвіту" відтяжували від її економічних і господарських справ. І так "Краєвий Союз Господарських Спілок" перебрав від "Просвіти" всі крамниці, "Краєвий Союз Ревізійний" — всі каси при читальнях, "Сільський Господар"— всі господарські справи і, на кінець, "Маслосоюз", що перебрав усі молочарські спілки, які потворились були під кермою філії "Просвіти" при читальнях стрийського повіту. Таким чином, "Просвіта" давши початок усім тим названим організаціям, залишила за собою виключно тільки освітні завдання. Не дивно тому, що "Просвіту" звали в Галичині матір'ю усіх організацій.

"Просвіта" почала поглиблювати освітні завдання, між іншим, тим, що влаштовувала курси вищої освіти для українських селян і робітників у Львові та по інших містах, де були філії "Просвіти", а навіть по деяких селах (Черче, рогатинського повіту).

Організаційні підсумки "Просвіти", перед першою великою війною, виглядали так: 77 філій, 2.949 читалень, 504 власних читальняних домів. При читальнях було 2.664 бібліотеки. До першої війни "Просвіта" видала 374 членські книжочки.

Перша війна принесла руїну, не тільки для цілої Галичини, але й для всіх її організацій, а в тому і для "Просвіти". Але те, що зробила "Просвіта" для свого народу не пропало, бо ж рона давала великі духові вартости. Це наглядно доказала формація Українських Січових Стрільців, а згодом наша визвольна війна.

IV.

Після війни настав новий період у нашому життю, а так само і в життю "Просвіти". Лишився ненарушеним будинок "Просвіти", лишилась бібліотека й архів. Лишились земельні добра. Масу видань "Просвіти" викупили в часі окупації Львова українці з російської армії в книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка, що містилась у домі "Просвіти". Це було відрадне явище. Але невідрадним було те, що тодішній виділ Т-ва "Просвіта" під проводом Івана Кивелюка мусів приступити до праці з нічим. Але поволі стало все на ноги. Жалко, що стипендійні фонди здевалювались.

Почали відживати філії "Просвіти" і читальні. Великим тереном, новим для "Просвіти", були Волинь, Холмщина і Підляшша. Там стихійно почали організуватись "Просвіти". Була недостача книжок. Тому "Просвіта" закупила масу добрих українських книжок, виданих накладнею Оренштайна в Берліні. Ці книжки кинено масово по читальнях, а найбільше на Волинь, де відчувалося велику недостачу книжки.

1928 року "Просвіта" святкувала 60-ліття своєї праці. До того часу вона вже мала поважні організаційні та видавничі осяги. Вона мала тоді вже 87 філій, 2.713 читалень, 37 філіяльних бібліотек, 33 філіяльні мандрівні бібліотеки, 1.779 читальняних бібліотек. Крім того, при читальнях діяло 1.500 аматорських гуртків, понад 500 хорів, 100 самоосвітних гуртків і стільки ж жіночих секцій, понад 50 оркестр, понад 1.000 готових читальняних будинків із сценами та салями і понад 500 у будові. Будинки зростали при допомозі жертв від американських земляків-односельчан.

За 60 літ "Просвіта" видала 738 книжок, себто видавала по 12 книжок на рік. Всі ті книжки розійшлись у народі у 3.741 примірників.

V.

"Просвіта" видавала не тільки щомісячні книжочки. Крім згаданих вище важних видань, "Просвіта" видавала під головуванням проф. Омеляна Огоновського українських клясиків у серії "Українська Письменність". Редактором першої і другої десятки томів "Української Письменности" був проф. Юліян Романчук. Дальші томи редагував спершу Д-р Іван Брик, а опісля Д-р Василь Сімович. Від творів Котляревського, починаючи в хронольогічному порядку, появлялись літературні твори Метлинського, Артемовського Гулака, Гребінки, Костомарова, а далі твори М. Шашкевича, Головацького, Могильницького й Устіяновича, твори Тараса Шевченка у двох томах, твори П. Куліша в чотирьох томах і т. д., разом 28 томів. Поза тією серією "Просвіта" видала "Історію української літератури" Михайла Возняка (2 томи), "Українські народні думи" Д-ра Філярета Колесси. У серії фонду "Учітеся", "Просвіта" видала цілу низку цінних творів. Споміж тієї серії варто назвати бодай найважніші: Стефана Чарнецького: "Історія українського театру в Галичині", Миколи Голубця — "Історія українського мистецтва", проф. Омеляна Терлецького — "Козацька державність" та інші.

Вже само видання 28-ох томів "Українського Письменства" — це велитенський подвиг. Незалежно від того, "Просвіта" видавала періодичні публікації журнального характеру, як "Письмо з Просвіти" пізніше "Народня Просвіта", "Просвітні листки", "Аматорський порадник" і "Бібліотечний порадник".

Великий популярно-науковий журнал "Просвіти" — "Життя і знання" між двома війнами мав великий попит і поши-

рення. Першим його редактором був Михайло Галущинський, а другим Д-р Василь Сімович. Зовсім окрему позицію у виданнях "Просвіти" представляє собою, виданий між двома війнами, великий підручник сільського господарства авторства Миколи Творидла (аґронома), мабуть "Сільський Господар".

Незалежно від того, від 1877-го року "Просвіта" почала видавати рік річно свій "Календар Просвіти". Цей календар мав велику літературну й оглядову частину, як із життя "Просвіти", так і з життя всього громадянства. Він був літописом нашого національного і зокрема національно-культурного життя. Цілі сотні літературних творів наших письменників побачило на сторінках цих альманахів уперше світ. В альманахах цього "Календаря" находимо крім літературних творів і наукові праці, теоретичні статті з освітньої ділянки, суспільно-політичні огляди нашого життя та багато іншого незвичайно цінного матеріялу.

VI.

"Просвіта" стала популярною на всіх континентах, де жили українці. 1905 року по першій російській революції, засновувано "Просвіти" на Україні. Вони прожили там недовго, бо реакція їх зліквідувала, але по революції 1917 року на Україні виростали як гриби. Їх зліквідували аж большевики. "Просвіта" прийняла і відіграла велику ролю в Українському Закарпатті. Ідея "Просвіти" була така сильна і принадна, що вона воплочувалась у чин над Амуром, в Далекій Азії, в обох Америках, себто в ЗДА й Канаді та в державах Латинської Америки. Словом, усюди, де поселилась наша еміґрація. Дуже цупко трималась "Просвіти" сезонова заробіткова українська еміґрація в Німеччині та Франції. Словом, правдива освіта, яку давала "Просвіта", оправдала себе на 100% в усіх колах всеукраїнського громадянства.

За польських часів волинський воєвода Юзефський заборонив "Просвіти" на Волині. На їх місце організовано там так звані "Українські Хати". Але видань "Просвіти" заборонити не міг, бо їх перевозили волиняки залізницями. На пошті волинській вони звичайно пропадали.

"Славетна" пацифікація в Галичині знищила немало бібліотек по читальнях, а згодом польська влада розв'язала дві філії "Просвіти" під замітом, що в них, мовляв, ведуть "виврітову" роботу націоналісти. Видно грізною була "Просвіта" для поляків.

Дуже безоглядно та по варварськи поступили з "Просвітами" большевицькі окупанти. Вони їх зруйнували. Використали для своїх цілей тільки будинки. Такий білянс "Просвіти" на рідних землях. Незважаючи на те, велика ідея "Просвіти" живе далі між нами і прийде час її великого ренесансу і на рідних землях.

ПОЧЕСНИЙ ЧЛЕН ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" ІВАН ОНИСЬКІВ

Надзвичайні Збори Товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі, вул. Ст. Чарлз ч. 194, наділили, дня 27-го квітня 1929 р., ГРАМОТОЮ ПОЧЕСНОГО ЧЛЕНСТВА" свого члена-основоположника і піонера ІВАНА ОНИСЬКОВА, за його 16-літню жертвенну, безперервну працю для добра "Просвіти" і для слави українського народу.

"Прирікаю, поки життя мого, не залишити народньої справи" — закінчив свою подяку почесний член "Просвіти", ІВАН ОНИСЬКІВ.

І справді, він не спроневірився цьому приреченню ніколи і ще 23 роки стояв вірно на "службі народу".

Дня 4-го травня 1959-го року, невмолима смерть перервала нитку трудящого життя Івана Ониськова. Вечером того дня, була відправлена панахида за спокій його душі, а слідуючого дня внесено домовину з тілом покійного до домівки "Просвіти", де тогочасний її голова, Ракобовчук Петро і голова "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки", Марія Сенкусь, в останнє Його попрощали.

Похорон відбувся при великому здвизі української громади міста Монтреалю й околиці, віддаючи останню прислугу піонерові-каменяреві, який лупав скалу темноти для кращого завтра Т-ва "Просвіта" і на славу українського імени. Просвітянська громада болюче відчула велику втрату.

ІВАН ОНИСЬКІВ ур. 20-го серпня 1892 р., в селі Настасові, повіт Тернопіль, прожив 59 років. ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

ІВАН ОНИСЬКІВ,
почесний член Т-ва "Просвіта"

Михайло Коцулим

ЯК Я СТАВ СВІДОМИМ УКРАЇНЦЕМ У КАНАДІ

Малолітнім хлопчиною залишив я свій рідний край. Мої односельчани ворожили мені, що я десь пропаду. Багато їх та моя рідня і свояки мойого покійного батька прийшли виряджати мене, питаючи, куди я їду. — "У світ за очі, бо не хочу бачити тієї кривди, яка діється мені, моїм братам і сестрам". Так відповідав я їм. В хаті була невзгода і біда, бо вітчим був злий чоловік і пияк. Я не годен був того знести й пустився у світ.

Прощаючи мене, мама, заливаючись сльозами, сказала "не забудь, сину, за Бога і за мене!" В тій хвилині мені прийшли на думку слова мойого вмираючого батька: "не зневаж, сину, мами, що тебе на світ привела і пам'ятай за другу маму, за неньку Україну!" Тоді прирік я мамі і собі в душі, не зрадити тих заповітів.

Виїхавши 20-го лютого 1905-го року через Гамбург до Антверпену, всів на канадійський корабель і по 26 днях, тобто 18-го квітня, причалив в Нью-Брансвіку, а потім поїздом прибув до Монтреалю. Тут застав всього п'ять українських родин, три польські і багато жидівських.

Відвідав свого кревняка, але він не поцікавився ближче мною, ба ще й вилаяв, мовляв, я приїхав їсти його хліб. Мені зробилося жалко так, що я аж заплакав і сказав: "ото мені родина!" А він відповів: "в Канаді немає родини!" Я лише переночував у його хаті, а вийшовши слідуючого дня вранці на вулицю, я не знав, що маю з собою почати. Пустився йти до міста і заблукав, опинився на станції СіПіАр, Віндзорі. Сів на лавку плачучи і жаліючи, що приїхав до Канади. Тяжкі мої думки і смуток перервав прикрий вид. Біля двох сотень китайців з довгими косами на голові сиділи під ескортою у замкне-

ній кімнаті. Мене огорнув страх — я не знав що це з ними буде, і не знав, що буде зі мною. Хотів вертатися додому у рідний край, але будучи неписьменним і не знаючи ні одного англійського слова, я не міг допитатися як дійти мені до порту. Сидів я так цілий день на лавці в надії, що може зустріну когось із своїх людей. І справді, вже смеркалося, як до мене підійшов якийсь чоловік з довгою бородою, з шапкою на голові і, на диво, заговорив по українськи. Я зрадів. Він забрав мене з собою до кухні, дав повечеряти і сказав: "ти повинен був прийти до мене скоріше!" Та, я відповів, що встидався. Переспав я на тій самій лавці, на якій сидів під час дня. Раненько дістав снідання. Тоді якраз надійшов якийсь другий чоловік, поговорив щось з моїм знайомим, а потім спитав мене чи я хочу працювати. Я втішився як мала дитина забавкою, і кажу: "я не маю жодної роботи, я її жду!" Пішли ми оба на вулицю Дорчестер, недалеко від станції, якраз на те місце, де стоїть тепер Санлайф Білдінґ, і він казав мені копати і цементувати підвал. Працював там цілий день. В полудне дав мені той чоловік один "сендвіч", та я був би з'їв таких хоч чотири, але не було більше. Та ось якась пані винесла мені добрий обід і чай. Подякував я її та поцілував у руку і робив далі, як кінь, аж до вечора. За цей день праці одержав я 80 центів заплати; купив боханець хліба за 5 центів, сердельків за три центи і фляшку води за 5 центів. Це була моя вечеря і слідуючого дня сніданок. Раненько вибіг я задоволений і підкріплений на дусі знова до тієї самої роботи. Нараз з'явилася знова та незнайома пані з учора і закликала мене до своєї кухні, де я добре поснідав. Тоді вона розповіла мені, що походить з Києва, а її чоловік з Галичини. Він працює еміґраційним агентом, а вона провадить на залізничній станції харчівню. Обоє вони жиди. Побачивши на моїх руках мозолі і взагалі мій нужденний вигляд, вона аж заплакала.

За тиждень праці дістав я 10 доларів, а "моя пані" дала мені в дарунку 5 доларів. Перечислив я ті гроші на "краєві" і переконався, що я є власником великого скарбу, бо це було 37 з половиною ринського, або 74 корони і 25 гелєрів. За дальших кілька днів праці одержав ще 12 доларів. Побіг дякувати тій "моїй пані" за харчі, але вона не хотіла від мене взяти ніякої заплати, та ще й запрошувала, щоб часом до них заходив.

Склалося так, що тоді приїхали нові імміґранти. Я замішався між них і познайомився з нашим чоловіком, родом з Буковини. Пішов з ним на вулицю Нотр Дам і винайняв там, на поверсі якогось дому, кімнату з харчуванням. На партері цього ж дому був склеп з одягом.

В неділю рано, купив собі в склепі білля, убрання, черевики і капелюх. Вбрався "від стіп до голови" і побачив, що виглядаю наче справжній "канадієць". Мій буковинець опро-

ваджував мене по місті і навчав, як називаються вулиці та куди ними йдеться. Я старався все це запам'ятувати. Під час свого проходу зустрів кревняка. Він пристанув, бо хотів, мабуть, зачати зі мною бесіду, але я не міг перебороти жалю до нього, і тому побіг за своїм провідником, залишаючи кревняка на вулиці.

По вечері ми розговорилися і я розповів моєму знайомому початок своєї історії в Канаді, а він тоді довірив мені дещо із свого життя. Називався Мацькуляк, походив з Сторожинця і мав в той час 35 років. Взяв він мене на роботу до "залізного млина", або, як називали наші люди, "рольні", що містився на Пойнт Сент Чарлз. Працював я там протягом двох місяців, по 12 годин денно при вогньовій печі, заробляючи по 10 центів на годину. Потім перейшов працювати до фабрики на вулиці Ґренд Транк, що теж знаходилася в тій самій дільниці міста, і там заробляв 35 долярів місячно. За сім місяців я заробив гарні гроші. Але хотів спробувати працювати на рілі, і тому виїхав у західні провінції Канади. Але не знайшов там нічого кращого. Фармери платили по 300 доларів за рік. Спробував пошукати долі у Вінніпеґу, але й там не знайшов нічого доброго, бо треба було мати свій джаґан і лопату та ходити по місті і питати за роботою. По двох тижнях мандрівки опинився я у Форт Віліямсі. Там, при будові дороги платили мені по 20 центів за годину. Тому, однак, що ця робота була тільки літом, я боявся безробіття під час зими, і рішив шукати чогось певнішого. Несподівано зустрів чоловіка, який походив із сусіднього села в рідному краю, і з ним я переїхав до Шапльо. Він працював при залізниці СіПіАр і дістав якраз листа від своїх рідних, в якому моя мама запитувала про мене. Я не писав до неї, бо не вмів писати. Тоді я гірко заплакав над своєю темнотою, мовляв, очі маю, а сліпий, бо ні писати, ні читати не можу. Постановив взятися до науки. З милосердя над моєю "сліпотою", два робітники шведи почали вчити мене письма Взявшись пильно до науки, хай, і латинської абетки, я по трьох місяцях написав першого листа до моєї мами.

Кращу, бо ліпше платну працю і постійну, як літом, так і взимку, дістав я при залізничних варстатах. Зразу чистив машини паровозів, потім став помічником машиністого, а врешті його заступником.

1906 року, під час відпустки, приїхав до Монтреалю. Відвідав своїх перших добродіїв, хотів вирівняти мій довг вдячности з перших днів мого перебування в Канаді, але вони не прийняли нічого від мене. Розпрощавшись з ними, я залишив їх і ніколи більше в життю не зустрів. Цього самого дня відвідав Пойнт Сент Чарлз. Тут вже було більше нашого народу, можна було скоріше знайти приміщення при якійсь українській родині. Але, ані церкви, ані ніякого світського товариства ще тоді не було, окрім товариства "Самопоміч". І люди були різні. Ті, які були виховані в ріднім краю під впливом

"Просвіти", мали національну свідомість, були релігійні, побожні українці. Інші знова почали сходити на манівці, поширюючи деморалізацію і богохульство, як, наприклад: "в Канаді немає Бога", бо йому ніхто тикета на шифу не дав!" Жаль і страх стискав серце і душу кожного чесного українця, який бачив те все і слухав таких слів.

Цікаво буде описати кількома словами, як приблизно виглядала у той час Канада. Порівнюючи її тодішній вигляд з теперішнім, бачу таку різницю, як між небом і землею і сонцем та темнотою. По всіх містах хідники на вулицях були з дерев'яних дощок, а вулиці посипані шутром, так, що літом здіймалася така кур'ява, як на Сагарі. Часом переїжджав кінний візок на двох колесах, на якому була бочка з водою, в якій була рура з ситком, що нею скроплювано запорошені вулиці, зовсім так, як поливається грядки на городах. З того скроплювання робилося болото, яке в короткому часі висихало і пил знову покривав усе довкілля. Взимку ніхто не відгортав снігу, ані з хідників, ані з вулиць, хіба із шин на тих вулицях, куди їздили трамваї, бо ті вулиці були виложені кам'яними цеголками. Трамваї були відкриті літом і взимку. Кондуктор продавав квитки, а водій кермував мотором і пильнував вогню в печі, докидаючи вугілля з ведра, що стояло біля його сидження, щоб взимку не замерзало перед ним вікно.

1915-го року почали показуватися на вулицях хідники з кам'яних плиток, а 1918-го року, по скінченні першої світової війни, прийшов час на модерну будову вулиць. Такі порядки запроваджувано лише на сході Канади, бо у північному Вінніпегу ще в 1941-му році були дерев'яні хідники.

Багато українців, як теж італійців та французів працювали літом при будові залізничних доріг, а взимку по лісах. Там одержували харч, помешкання в бараках і по 12 доларів заплати в місяць. Внаслідок такої важкої праці і великого холоду люди хворіли і вмирали — багато їхніх кісток лежить по канадійських степах. Подекуди ще й тепер можна доглянути березові хрести над запалими могилами. Важке й сумне було життя робітника, чи хлібороба, 50 років тому в Канаді. Не було наших вчених людей, щоб навчити нас і порадити в який спосіб можна б було облегшити той надмірний тягар тодішнього нашого життя. Люди ходили, наче блудні вівці, по містах, лісах та дорогах. Не було кому їх організувати, ані навчити, бо не було ні церков, ні світських товариств.

В червні 1908-го року виїхав я додому, щоб полагодити родинні справи у сиротинському суді. Там мене арештували, піддали лікарським оглядинам і віддали до війська. Відбув я 38 місяців служби в Дальмації, відхорував 5 місяців на малярію, але мав щастя, що мій ротмістер Купка (забув ім'я) був українцем і вислав мене до школи однорічняків, як інструктора, в Чехію. Закінчивши військову службу, я виїхав знову до Канади, де живу й досі.

Тут у Монтреалі я застав зовсім інший стан, ніж був перед трьома роками. При Фронтенаку організовано вже було парохію св. Архистратига Михаїла, першим парохом якої був короткий час отець Дволіт, а потім о. д-р Кар. Єрма. Завдяки старанням отця д-ра Єрми Шкільна комісія дозволила, щоб на Пойнт Сент Чарлз відбувалася по школах наука для українських дітей по кілька годин денно й по українськи.

Від 1917-1919 року товариство "Просвіта" мало свою духову оркестру. Від 1921-го року до "Просвіти" почали прибувати нові члени і праця в ній йшла в згоді і спокою. 1929 р. організовано танцювальну групу, інструктором якої був Іван Пігуляк з Буковини. Започатковано теж було спортове життя, як "кошиківка" та "бейсбол", але не було доволі фондів, щоб цю галузь належно розвивати й продовжувати, а й батьки твердили, що "зі спорту ніхто не буде їсти хліба", тому спорт занехано.

Товариство "Просвіта" у Монтреалі святкує цього року 50-ліття свого існування. Пішла вона слідами "Матірної Просвіти" у Львові, поширюючи серед української еміґрації освіту, бо ж 85% тієї першої еміґрації були неграмотними людьми. Небагато приїздило тоді священиків, а ще менше світської інтеліґенції. Більше освічених людей приїхало з другою еміґрацією. Вони радо до "Просвіти" приходили і в ній працювали. Тут треба згадати сердечним словом д-ра Амброзія Кібзея та д-ра Матвія Мандрику, які дали багато поучаючих та цікавих відчитів. Останнє десятиліття збагатилося великою кількістю української інтеліґенції у Канаді, яка прибула сюди по закінченню другої світової війни із скитальщини. Але, на жаль, її немає в товаристві "Просвіта".

Тому, що я належу до тих перших піонерів-просвітян на терені Монтреалу, кличу і прошу вас: прийдіть і навчайте цих, тут народжених дітей і внуків наших, щоб за вашим прикладом і вони переступили пороги "Просвіти", стаючи її добрими членами. Ми, покищо не дали їм можливости піти на чужі дороги. Як ми могли і як уміли, так зберегли в них українського духа. Та їм треба допомагати, щоб вони не загубили його, не визбулись. Навчіть їх, як можна стати добрим українцем у Канаді! Вашу працю вони належно оцінять, будуть вам за неї вдячні, бо зрозуміють "хто вони — і чиї вони діти"! Дайте доказ, що дорожите одним із найкращих заповітів Батька Тараса: "Обніміте, брати мої, найменшого брата!"

**
*

Автор статті, Михайло Коцулим, уроджений 15-го серпня 1886 року, в селі Білий Потік, повіт Чортків, це найстарший під сучасну пору член-піонер Товариства "Просвіта" в Монтреалі, п'ятикратно обираний її головою, а водночас один із трьох, окрім Осипа Дячишина і Луки Сологуба, основоположників "Просвіти" імени Тараса Шевченка в Лашінах, яку було організовано у 1933 році.

Іван Франко

".....Суспільна праця довга утяжлива,
за те ж плідна, та головно — вона
одна лиш може заповнить без дива

життя людини, бо вона одна
всіх сил, всіх дум, чуття, стремлінь людини
жадає, їх вичерпує до дна.

Вона одна бере нам все щоднини
і все дає, бо в'яже нас тісніш
з людьми, як діти спільної родини..."

**
*

".....Як мала у тебе сила,
то з гуртом єднайся ти,
в гурті зробиш більше діла,
скорше дійдеш до мети!..."

**
*

".....Мовиш: "нині інші війни".
Ну, то іншу зброю куй,
Ум гостри, насталюй волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!
Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!
Кожний думай, що на тобі
Мільйонів стан стоїть,
Що за долю мільйонів
Мусиш дати ти одвіт.
Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогні
Важить тепер вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюся мов тінь, —
Пропаде кривава праця
Многих, многих поколінь.
У таких думках держися
І дітей своїх ховай!...."

Проф. Юрій Русов

ВСТУП ДО ПРОПАМ'ЯТНОЇ КНИГИ Т-ВА "ПРОСВІТА" З НАГОДИ ПОСВЯЧЕННЯ НОВОГО ПРАПОРА

Еміґрація, тобто виселення, переселення частини або й цілої осілої людности одної країни до другої під впливом економічних чи політичних чинників, відбувалася серед різних народів з прадавніх часів. Інколи такі переселення мають вимушений характер, деколи добровільний, але найчастіше ці два стимули тісно з собою пов'язані. Політичний гнет викликає збідніння певної частини населення і внаслідок того збідніння починається еміґрація до чужих країв, де політичні й економічні умовини є ліпші.

Вічна книга Біблія дає нам зразки еміґрацій, переселень, виселень, імміґрацій, та подає їх причини. Так імміґрація жидів до Єгипту за часів Якова мала радше економічний характер: "І позбирали статки свої й усе майно, що надбали в Канаанземлі і прибули в Єгипет, Яков і все насіння його з ним". (І кн. Мойсея гл. 46). Це сталось тому, що "голоднеча налягла на землю". Вихід жидів з Єгипту під проводом Мойсея, мав більш політичний характер. З одного боку рабське положення й утиски фараонів, з другого — непохитна воля Мойсея визволити свій люд і створити свою державу на землі "текучій молоком і медом".

Це приклади добровільного переселення. Прикладом примусового переселення може послужити вавилонський полон: "А останок люду, що зоставились у городі, та втікачів, що повтікали були до царя вавилонського, й прочий народ простий, вивів Навузардан" (2 книга царів гл. 25). Тут чужі наїзники зруйнували державу, а її мешканців погнали у неволю.

Українська історія дає нам теж ряд прикладів виселень і переселень осілого хліборобського населення. Напад татар на українську князівську державу у XIII-му столітті, коли:

"Зажурилась Україна
Що ніде прожити,
Витоптала орда кіньми
Маленькії діти.
Ой маленьких витоптала, великих забрала
Назад руки пов'язала, під хана погнала",

викликав масову еміґрацію українців до Литви і до Польщі, а також захоплення великої кількости населення в полон. Пізніші польські утиски викликали, вже у XV-му столітті, еміґрацію нашого народу в південно-українські степи. Ця еміґрація створила козацтво із своїм орденом Низового Запоріжжя. Під охороною шабель і козацьких мушкетів невпинно йшла колонізація степу хліборобським населенням.

Приклад виразно політичної еміґрації бачимо після програної війни шведського короля Карла XII і його союзника гетьмана Івана Мазепи. Після поразки під Полтавою 1709-го року, ця еміґрація мусіла відступити з військом до Туреччини. Побіда москалів, як завжди вславилась страшним терором над людністю: "голови луплено, шию до плахи рубано, вішано й інші тиранські смерти задавано, мертвих з гробів . . . відкопувано, голови їм відтинано, шкуру луплено, вішано..." Це саме описує Тарас Шевченко:

"... Отак її воєводи,
Петрові собаки,
Рвали, гризли . . .
... І як у тій Фінляндії
... В снігу пропадали". (Іржавець)

Як це буває завжди, вороги особливо жорстоко стараються знищити провідну верству подоланого народу, щоб позбавити його природних оборонців і, насадивши натомість своїх, але чужих для даної людности панів, визискувати його до останку. Цей визиск завжди зв'язаний з економічною руїною людности. Бачимо це і на українських землях в XIX-му столітті. Тяжкий стан селянства під чужими панами (польськими й московськими) причинився до того, що багато людей з-поміж нашого селянства мусіло покидати родючі грунти "нашої не своєї землі" й еміґрувати до чужих земель: Канади, Зеленого Клину, Сполучених Держав Америки, Аргентини, Бразілії, тощо, шукаючи там кращої долі.

Останні десятиліття XIX-го віку і перше десятиліття XX-го, дали дуже багато таких еміґрантів, які кидали батьківщину під впливом несприятливих економічних обставин на рідних землях.

Війна 1914-го року, революція 1917-го, боротьба за самостійність України і захоплення наших земель москалями, поляками, румунами й чехами, викликали посилення українського еміґраційного руху. До економічного чинника прилучився і політичний, бо всі наші вороги взялись завзято переслідувати всіх українських патріотів, які ставили, або могли ставити спротив займанцям. Тому хвиля української еміґрації у 20-ті роки XX-го століття мала характер і політичний й економічний. Еміґранти мусіли залишати батьківщину не лише з уваги на злидні, але й рятуючись від переслідувань ворогів, які нищили не лише матеріяльні здобутки українського народу, але й їх,

як носіїв політичних і культурних національних цінностей. Тому ці політичні еміґранти виносили зі собою вбоге майно і підсвідомий народній інстинкт, що навіть на чужині заставив їх зберегти мову і деякі звичаї, але також і національно-політичні ідеї і деякі українські культурні здобутки.

Наслідком економічної і політичної еміґрації українців, на протязі понад 50 років, було те, що велика кількість нашого народу опинилася у позаевропейських країнах. Згідно з даними проф. В. Кубійовича (Геоґрафія України і сумежних земель — Львів 1943), від 1891 р. по 1928 р. з Великої України виеміґрувало до Азії понад 2,100,000 українців. За час від 1890-1917 років, з Галичини і Буковини виеміґрувало переважно до Америки понад 500.000, в тому якихось 360.000 до З'єдинених Держав Америки, понад 100.000 до Канади і приблизно 25.000 до Південної Америки.

Доля перших переселенців, які опинилися в чужій країні і в цілком нових умовинах, є завжди нелегка, особливо, коли окремі еміґранти, розпорошені, і кожен мусить боротися сам на сам і з природою і з неминучим сумом за рідним краєм. Це переживали й перші українські переселенці в Канаді. Більшість їх оселювалась в західніх провінціях, де й створили чи не найліпші у краю хліборобські господарства.

Вінніпег, 7 лютого, 1964.
Ч. 72

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ КОМІТЕТУ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ 150-РІЧЧЯМ ЧИТАЛЬНІ "ПРОСВІТИ" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В МОНТРЕАЛІ

Хвальна Управо!
Достойні Члени!
Дорогі Земляки!

Поза Вами півстоліття пройденого шляху під славним прапором "Просвіти". Він не був легкий. Треба було починати прямо з нічого. Проте були ентузіясти, які вірили і не злякалися труднощів. Той факт перерішив в користь основоположників. Ваша читальня "Просвіти" проробила велику працю і вона заквалiфікувала себе справедливо до ряду не лише найстарших, але й найкращих українських інституцій в Канаді. Основоположники Вашої Читальні "Просвіти" зробили ще один крок історичного значення, пов'язавши її символічно з іменем українського національного пророка Тараса Шевченка. Це доказ, що піонери-основоположники Вашої читальні "Просвіти" думали про її тривале існування та про ширу народню працю, а не про хвилеві і безслідно проминаючі відрухи. Безсмертний дух Шевченка і вогненне слово його науки підносило їх на дусі та робило їх спроможними бачити очима своєї душі великі цілі для збереження своєї національної ідентичности та власного самобутнього життя в цій країні. Коли сьогодні проходить дискусія якою має бути Канада в майбутньому, то найбільш ясний погляд на цю проблему мають українці і їх думка здобуває собі чимраз ширше зрозуміння. В тому з певністю є також заслуга українських просвітніх товариств, між ними Вашої читальні "Просвіти". Одночасно стверджуємо, що Ваше Хвальне Товариство завжди було одно з найбільш жертвенних в Канаді і не забувало ніколи про моральну і фінансову допомогу для Комітету Українців Канади. За це ми Вам сьогодні сердечно ґратулюємо. Одночасно одобрюємо Ваш гарний задум надрукувати на початку другого пів-століття альманах "Смолоскип освіти й життя", в якому праця читальні "Просвіти" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі буде представлена докладніше і включена в той спосіб до історії українського поселення в Канаді. Він буде настільною книгою не лише членства Вашої читальні "Просвіти", але й всіх просвітян та широких шарів української спільноти в Канаді.

Ще раз сердечно дякуємо Вам за Вашу працю і бажаємо всього Добра на майбутнє — НА МНОГІ ЛІТА!

КОМІТЕТ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ
Президія
о. д-р В Кушнір — президент І. В. Сарчук — ген. секретар

ЗАСНУВАННЯ ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" В МОНТРЕАЛІ

В лави "Просвіти" ставаймо
Вірні Вкраїни сини,
Сміло, відважно ступаймо
З тьмою до бою, брати.

З кінцем 19-го та на початку 20-го століття проявилось серед наших українців, як в Галичині, так і на Буковині, намагання шукати собі кращої долі за широким океаном — в Канаді, Сполучених Штатах Америки, Бразілії, Аргентіні, Уругваю, Парагваю та інших краях. Величезні та майже безлюдні простори країв Нового Світу, багаті на земні плоди, потребували багато здорових рук до праці. Знов же політично-економічні обставини на наших землях і натиск ворожого нам напливового елементу під тодішньою австро-угорською окупацією, викликав важке матеріяльне положення, а внаслідок того і духове пригноблення українського народу. Відвічний автохтон, прив'язаний до рідної землі, до батьківщини, якою так дорожив і яку так сердечно любив, змушений був її покидати та пускатись "у світ за очі", шукаючи куска хліба. І так, приблизно три четверті століття тому, розсипались наші предки по всіх закутках земної кулі, між чужими народами, з чужими мовами, відмінними звичаями, обичаями, тощо.

Спочатку бідили чимало ці перші наші виходці-еміґранти. Бідили доки не привикли до нових життєвих обставин. Та коли почали прибувати свіжі групи однокровних, рідних братів, жити ставало відрадніше, бо вже можна було поговорити між собою своєю рідною мовою. Тому й не дивно, що коли мав приїжджати поїзд з новими еміґрантами, на станції очікувало нетерпляче багато людей, щоб їх привітати й почути від них відомості з рідних сіл і міст, неначе обновитись свіжим подихом дорогої, незабутньої Батьківщини-України!

Еміґрація до Канади причалювала переважно до порту в Галіфаксі, звідкіль залізницею роз'їздилась по всіх її безмежних просторах. З-поміж тих перших еміґрантів ніхто не признавав себе українцем, вони подавали себе еміґраційним урядам як австріяки, рускі, чи русини. Та і не диво, це були переважно люди малограмотні, або й зовсім неграмотні, а вдома так нас називали і з тим вони виїхали у світ, та так себе й подавали.

З-поміж передмість великого та гарного Монтреалю — того другого Парижу світа — найстаршим і найіндустріяльні-

шим було передмістя Пойнт Сент Чарлз, куди більшість першої, другої, а навіть і третьої наших еміграцій спрямовувала свої перші кроки, шукаючи дешевого приміщення та місця заробітку. З часом, як прибула сюди більша кількість наших еміґрантів, почали вони сходитись, думати і радити якби знайти їм і для душі потрібний корм, яким може бути тільки і єдино Слово Боже у своїй рідній мові з уст свого священика. І так весною 1911 року прибув до Монтреалю перший священик о. д-р К. Єрма, який поклав перші основи під церковну парафію. В пам'яті піонерів о. д-р Єрма записаний якнайкращими черенками.

Другою важливою проблемою було шкільне питання. Отець Єрма при допомозі другого священика о. Дволіта й активних батьків постарався, щоб Шкільна Рада (Скул Борд) погодилась відчинити клясу для "руських учеників", під умовою, що наука буде відбуватися пів дня в українській, а пів дня в англійській або французькій мовах. Наука мала відбуватись у школі Сарсфілд, при вулиці Ґранд Транк, і тут для хлопців прийняла Шкільна Рада учителя Григорія Кобля, а для дівчат учительку Марію Турченяк-Кацко, у школі англійських сестер Аур Лейді оф Енджелс при вулиці Мулін. Заслуги отців Єрми і Дволіта неоцінимі. Вони перші подбали про освіту української громади в Монтреалі, щоб тим самим піднести її на просвітньо-культурному полі, і хоч трохи затерти сліди темноти, в якій знаходився в той час наш еміґрант. Їх наслідники не мали вже тих успіхів, можливо тому, що не були українцями. Це були монахи Редемптористи: о. Сабуре та о. Де Море, оба бельгійці. Ці священики не зуміли найти відповідного підходу до парохіян і тому приходило до цілковитого розбиття парохіяльної організації. Треба було, щоб Єпископ Никита Будка приїхав з Вінніпеґу, переорганізував парафію і призначив на пароха о. д-ра Амброзія Редкевича. Життя парафії покращало, але 16-го травня 1913 р. він виїхав на деякий час. Місце пароха зайняв молодий, енергійний священик о. д-р І. Перепилиця, свіжо прибувший з рідної землі, повний патріотичного завзяття. Він зразу звернув свою увагу на культурно-освітню справу. Знав, що крім церкви треба народові ще й "Просвіти", яка двигнула б його з темноти і піднесла до рівня других народів. З тією метою скликав 13-го грудня 1913-го року в домі І. Гановського збори. Там, о. д-р І. Перепилиця виголосив глибоко патріотичну промову, пояснюючи значення і ціль "Просвіти" для народу, для українців. По довших дискусіях того ж самого дня засновано "Читальню Просвіта" ім. Тараса Шевченка, яка мала б мати зв'язок з "Матірною Просвітою" у Львові і звідтіля мав прийти й її статут. Настало велике одушевлення. З місця вписалось багато членів і вибрано теж управу. Першим головою був Іван Теленько. Винаймлено приміщення у І. Гановського, а відтак в домі під адресою 594 вул. Сент Патрік.

Як всюди так і тут початки були важкі. Брак бібліотеки, часописів, грошей на потрібні речі — все це було дуже дошкульне. Крім того, хоч члени й були дітьми однієї нації, але будучи з різних околиць, чи повітів, мали між собою різні непорозуміння ізза різних часто маловажних причин, через що доходило до незгоди, а в наслідок того терпіла ця новостворена "Читальня Просвіти". Солом'яний вогонь спалахнувши полум'ям, почав пригасати. Однак знайшлись вже й тоді одиниці, які всіма силами старались не допустити молоде Товариство до упадку. Тоді то о. др. І. Перепилиця став до помочі. Полагодив спори і перевів вибір нового голови. Став ним М. Мальський, затверджений зборами "Читальні" 8-го березня 1914 року.

В молодій читальні зачалась наново громадська праця і ось перша для неї нагода це 100-ліття з дня народин найкращого сина України Тараса Шевченка. Своїми могутніми словами "Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю" натхнув Він і громадку своїх "просвітянських" діток в Канаді, і вони, занехавши чвари й свари, згадали його "не злим тихим словом". Тут, в далекій чужині, в чужій хаті, на клинчику канадійської землі Пойнт Сент Чарлз, відбувся 5-го квітня 1914 року перший концерт з рефератом. Під час концерту зроблено збірку і цю першу зібрану суму гірко запрацьованого гроша кількістю 21.90 доларів вислано на пам'ятник великому Кобзареві у Львові до управи "Матірної Просвіти". Цей концерт підбадьорив членство, підніс його на дусі та заохотив до дальшої праці. Пізнали вони, що, хоч їхні сили малі й слабі, але при спільному хотінні, не тільки дещо, але й багато доброго та корисного можна зробити.

І так вже 5-го травня 1914 року відіграно першу театральну п'єсу, безсмертну оперетку "Наталка Полтавка" І. Котляревського, в приміщенні Сент Деніс Голл. Прихід розділено між треко-католицьку парафію св. Архистратига Михаїла і "Просвіту".

Осінь 1914 року. На землях України загреміли чужі гармати, задудніли кроки нових наїзників, загули мотори ворожого окупанта, не знати котрого вже з ряду, від хозарів почавши. Цей клекіт і гуркіт збудив приголомшену 150-літною неволею широку Україну. Будилась з надіями на державне суверенне самостійне життя. Проблема її визволення стрясла цілим світом. Відгомін цього струсу дійшов і до Канади. Настало переслідування і багато українців з-під австрійської займанщини інтерновано. Не диво, що і праця у "Просвіті" застановилась. Протягом цілих місяців не можна було відбути сходин. Щойно пізною осінню винаймлено нове приміщення при вул. Ширер ч. 82, а голова М. Мальський доклав усіх зусиль, щоб підтримати "Просвіту" бодай на папері і таким чином дотягнути до річних зборів.

Дня 6-го грудня 1914 р. скликано збори, на яких вибрано головою І. Базюка, а в доповняючих виборах 3-го січня вибрано секретаря — Павла Поремського. Була це людина енергійна, національно свідома, запальна до громадської праці, рішуча і доброї волі. Розглянувшись в ситуації, як секретар, зрозумів, що кожна організація чи товариство мусить мати свій статут, отже і новозаснована читальня "Просвіта" без статуту існувати не може. Нетерпляче ожидали статуту зі Львова, однак він не приходив. А врешті статут "Матірної Просвіти" зі Львова не відповідав би громадським обставинам і вимогам та потребам товариства "Просвіта" в Канаді. Дібравши, отже, кількох свідоміших членів, Григорія Кобля, Івана Ониськова та інших, Павло Поремський склав статут, який затверджено і прийнято членством.

Серед наладнаної праці оказалось, що голова І. Базюк не міг устояти духові часу й поступу і пора вимагала на цей пост людини більш образованої та свідомішої. Тому на піврічних зборах 23-го травня 1915-го року вибрано головою Павла Поремського. За його головства діяльність товариства кріпшала, а каса багатіла. 1-го червня 1915 року організовано першу прогулянку членів товариства і зроблено вперше знимку. Влаштовувано аматорські п'єси, концерти, була теж спроба зміцнити громаду економічно засновуючи "Кооперативу", на що каса "Просвіти" визичила 100 дол. На жаль, ці гроші пропали, бо з браку фахового керівника кооператива збанкрутувала.

Під час різдвяних свят просвітяни ходили з колядою. Прихід з неї розділювано на дві частини: одну призначено на дарунки інтернованим тоді в Канаді українцям, а другу вдовам і сиротам в рідним краю.

24-го травня 1916 р. Єпископ Никита Будка вдруге відвідав монтреальську українську громаду й особисто був у приміщенні "Просвіти". Управа і членство улаштували йому гарне привітання, з промовами голови "Просвіти" Павла Поремського і М. Мальського від "Самопомочі".

Час, коли Павло Поремський керував читальнею "Просвіта", належить безперечно до кращих. Поборюючи різні труднощі й невдачі, він зумів поставити читальню "Просвіта" на тривку базу. Та, на жаль, одиниці, які не хотіли, чи не вміли оцінити його заслуг, підкопували його становище і остаточно 2 грудня 1917 р., він був змушений внести резигнацію з посту голови. Тимчасовим заступником голови, на час до річних зборів, йменовано Никиту Бучковського, а 17-го грудня 1917 р. обрано нового голову — Я. Шестовського.

1918 р. навістила тутешній терен пошесна хвороба, що теж негативно позначилось на діяльності "Просвіти". Одначе політичні події на фоні першої світової війни, в слід за тим всілякі затії ворожих українській державності сил, не дозволили й тутешній "Просвіті" бути байдужою та стояти осторонь змагань українського народу на рідних землях. І тому, коли в тому

часі у Канаді організувалась "Українська Народна Ліґа" з метою інформувати міжнародні політично-вирішальні чинники про права українського народу бути самому господарем на своїй землі, "Просвіта" негайно стала її членом і мала там своїх 5 представників. У Монтреалі, крім "Просвіти" ім. Тараса Шевченка, членами "Української Народної Ліґи" були ще такі організації: Читальня ім. І. Котляревського, Читальня ім. Маркіяна Шашкевича і Читальня ім. Тараса Шевченка. А коли внаслідок міжорганізаційних непорозумінь "Українська Народна Ліґа", що охоплювала всі діючі в той час на канадському терені українські організації, перестала діяти, Читальня "Просвіта" ім. Тараса Шевченка на Пойнт Сент Чарлз, сама вислала до Парижу телеграму-протест проти загарбницької політики сусідів України. На покриття коштів цього діла виасиґновано з каси "Просвіти" 200 доларів.

З уваги на те, що немає книги протоколів за час 1913-1921 років, не можна точніше описати діяльність читальні "Просвіта" в Монтреалі за ті роки.

Перша знимка членів Тов. "Просвіта", яку зроблено з нагоди паломництва до церкви св. Йосифа в Монтреалі, 1-го червня 1915-го року, під проводом основоположника Товариства "Просвіта" отця д-ра Івана Перепелиці; стоїть посеред членів з хрестом в руках.

СТАТУТ, УПРАВА І ЧЛЕНСТВО ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА В МОНТРЕАЛІ

"...Блаженний муж, що в хвилях занепаду,
Коли заглухне й найчуткіша совість,
Хоч диким криком збуджує громаду,
І правду й щирість відкрива як новість..."

Іван Франко

Кожна клітина громадського життя спирається передовсім на кількості та якості свого членства. Від нього бо залежить у великій мірі її живучість, розвиток та успіхи. Є у світі організації, товариства, клюби, яких членство числиться не в десятках, чи сотках, але й в тисячах. Такі величезні організації знаменують свій вплив на суспільно-державне життя країни, в якій вони існують, а навіть мають впливове значення і голос на арені міжнародньої опінії. Належно поставлена організація, сперта на відповідному статуті, охоплена гуртом карного, чесного, свідомого її мети, а при тому жертвенного активного членства, має тим самим одну із перших передумов, щоб жити й розвиватися, і є в праві ствердити перед своїм народом потребу та конечність свого існування. Успіхами діяльности доказує кожна організація свою життєвість і корисність.

За таку організацію треба уважати Читальню "Просвіта" в Монтреалі, тому, що протягом пів сотні літ вона доказала правдивість вище наведених думок. Її членство, від піонерів почавши, це наочні свідки величезного значення матірної "Просвіти" на рідних землях, це її члени, або члени народних організацій, яких матір'ю була "Просвіта"; це очевидці й учасники з'їзду "Соколів" і "Січей" 28-го червня 1914 року, чи вимаршу Українських Січових Стрільців на поле бою за Україну, це свідки й учасники "Першо-листопадового Зриву" у Львові, тощо. Тому прибувши на місця свого поселення поза межами рідного краю, вони або організували "Просвіти" нові, або включалися в діяльність існуючих на даному терені "Просвіт".

Організаційна схема Читальні "Просвіта" в Монтреалі, на підставі статуту, виглядає ось так:

а) **Управа:** 1) голова, 2) заступник голови, 3) секретар-протоколянт, 4) заступник секретаря, 5) касир, 6) секретар фінансовий, 7) і 8) бібліотекарі, 9) культурно-освітній референт, 10), 11) і 12) контрольна комісія, 13) і 14) прапороносці

(хоруньжі), 15), 16) і 17) гардеробники. З рівним правом голосу в нарадах управи виступають також: 1) голова "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки, 2) голова "Молодої Просвіти", 3) голова "Драматично-співацького Кружка", 4) голова "Батьківського Комітету Рідної Школи" і 5) голова комітету "Школи українських народних танків".

Кожна новообрана управа мусить зложити присягу перед "Розп'яттям Ісуса Христа", під час загальних зборів, в присутності всіх членів "Просвіти". Присяга звучить: "Присягаємо перед Господом Богом і перед Розп'яттям Ісуса Христа та перед цілою просвітянською громадою, що наложені на нас статутом "Просвіти" обов'язки в цілості будемо совісно і чесно виконувати, будемо щиро працювати для розвитку і добра товариства. Так нам, Боже, допоможи в Тройці Святій Єдиній, амінь".

б) **Форми зборів:** 1) звичайні місячні збори, 2) квартальні збори, 3) піврічні збори, 4) триквартальні збори, 5) надзвичайні збори, 6) загальні річні збори.

Кожний уступаючий голова клав колись на рам'я новообраному голові синьо-жовту стрічку з написом: "Президент", як символ передання влади в читальні "Просвіта". Крім того новообраний голова перебирав 2 печатки, убезпеченеву полісу, "Чартер" у формі листа з уряду в Оттаві і останню протокольну книжку.

Кожні збори голова відкривав давніше привітом "Слава Ісусу Христу", "Христос раждається", або "Христос Воскрес". Збори закінчувалися піснею: "Не пора" або гимном "Ще не вмерла Україна".

Вислід голосування обчислявся або після більшости голосів, явно і тайно (залежно від потреби), або через аклямацію, повстанням з місць всього присутнього членства.

в) **Тепер Читальня "Просвіта" має 5 секцій:** 1) "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки", 2) "Молода Просвіта", 3) "Дитяча Громада - Рідна Школа", 4) "Драматично-співацький Кружок", 5) "Школа українських народних танків". Управа "Просвіти" має право, забезпечене статутом, слідкувати за діяльністю секцій, перевіряти їх успіхи й касу. В разі несубординації котроїсь із секцій, управа читальні заморожує, на визначений час, діяльність даної секції, або й розв'язує зовсім.

г) **Членство:** статут допускає чотири роди членів: 1) звичайний член, 2) заслужений член, 3) гоноровий член і 4) почесний член. Звичайним членом є кожний, хто заплатив свою членську вкладку і є української національности. Мусить бути прийнятий зборами на підставі перестудіованої внесеної ним заяви. Має право голосу і має сповнювати всі обов'язки, наложені статутом читальні. 2) Заслуженим членом може бути той, хто безперебійно був членом товариства впродовж 25 років. 3) Гоноровим членом може бути такий член, який жертвував

на читальню більшу суму грошей або іншого майна і має університетський диплом. 4) Почесним членом може бути кожний член, якого за велику жертвенність і щиру успішну працю для товариства "Просвіта", надзвичайні збори наділили почесним членством. Він є звільнений від членської вкладки і являється почесним членом до смерти. Членська вкладка для мужчин виносить 3 долари річно, для жінок 1 долар і 20 центів річно. Безробітним членам вкладки анулюється.

г) **Рух членства.** За час свого 50-літнього існування читальня "Просвіта" нараховує 3.000 осіб. В перших роках її існування впис членів був індивідуальний, відтак за попертям двох ручителів, а під кінець і тепер за заявами. Найбільше членів мала "Просвіта" в початкових роках свого існування, бо дільниця міста Монтреал — Пойнт Сент Чарлз — мала найбільше скупчення української еміграції. Не було теж на початку інших світських організацій, які б ідеологічно підходили до вдачі й переконань тодішнього українського емігранта. Ідеологія "Просвіти" була одинокою, що її привіз народ з рідної землі, визнавав її, любив і довкола неї горнувся.

Перша записка з основуючих зборів звучить: "В той час було велике одушевлення, вписалось багато членів. Інколи було їх більш двадцяти". В періодичнім зіставленню рух членства Читальні "Просвіта" виглядає ось так: в 1922 р., перша протоколова книга пропала. В 1923 р. було 198 членів, в 1923 р. вписався в члени о. Д-р А. Редкевич. В 1924 р. читаємо заввагу Івана Ониськова: "Є так багато членів, що треба би цілої години, щоб їх вичитати". В 1926 р. вписався в члени о. Михайло Григорійчук. Рік 1931 — 181 членів, рік 1933 — 121 членів, 1934 рік — 135 членів, рік 1936 — 154 члени, рік 1941 — 95 членів, рік 1946 — 103 члени, рік 1947 — 88 членів, рік 1962 — 99 членів.

д) **Діяльні члени.** Тут треба згадати тих, по яких залишилися тривалі сліди їх праці і жертвенности не тільки в книгах протоколів, але й в пам'яті їх співчленів. Дехто з них відійшов у вічність, інші перейшли до інших організацій, а то й зовсім перестали брати участь в організованому житті. Читальня "Просвіта" не забуває одначе ні їх труду, принесеного колись для добра її й розвитку, а тим самим і для розвитку української спільноти в Канаді взагалі, як і не забуває їх самих. Нехай ця скромна згадка буде для них доказом пам'яти про них і виявом подяки Читальні "Просвіта" в день її 50-літнього ювілею.

Другою категорією членів Читальні "Просвіта" є ті, які ставши раз під її прапор, вірні просвітній ідеології, служать їй, її честі боронять і про розвиток та існування "Просвіти" дбають. Взором для них був, є і буде основоположник і почесний член "Просвіти" пок. Іван Ониськів, якого брак ще й сьогодні відчувається при кожній важливішій нагоді.

Читальня "Просвіти" має тепер 99 членів обох полів, в тому шість піонерів і піонерок з 1922 р., а саме: Долинський

Іван, Коцулим Михайло, Філь Софія, Чубрій Марія, Шестовський Григорій, Шестовська Христина. Член, який не платить своєї вкладки протягом шести місяців, тратить всі права і його виключається з Читальні "Просвіта".

е) **Читальня "Просвіта"** має статутово забезпечене все своє майно — рухоме й нерухоме п. н. "Завіщання":

1) В разі розв'язання однієї із секцій, весь маєток, тобто гроші, печатка й архів переходять до Читальні "Просвіта" ім. Т. Шевченка у Монтреалі, 2) на случай розв'язання самої Читальні її прапор і всі мистецькі надбання (різьблені рамки, емблеми України, різьблений тризуб, дарунок Б. Білашевського), портрети, протокольні книги, пропам'ятна книга, "Статут Читальні Просвіта" і її секцій та 50% майна мають бути передані до Музею Культури й Освіти у Вінніпегу. 3) Вся бібліотека і 50% майна призначена на Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка в Канаді. 4) Читальня "Просвіта" не може бути розв'язана, якщо вона буде мати найменше 7 членів. Тих 7 членів мають довершити акту ліквідації читальні, або старатися двигнути її рівень діяльности. Це "Завіщання" правосильне на протяг 99 років. Новий статут є перерібкою першого статуту, на підставі ухвали "Просвітної Комісії для поправки статута", прийнятий управою Читальні "Просвіта" і її секцій, та затверджений Надзвичайними Загальними Зборами дня 27 квітня 1956-го року. "Просвітна Комісія для поправки статуту" була в такому складі: Музика Володимир, голова "Просвіти" на 1956 рік, Коцулим Михайло, голова комісії, Бурий Мирослав, технічний секретар, Гупалівський Василь, секретар-протоколянт, Стечишин Іван, член комісії.

ГОЛОВИ ЧИТАЛЬНІ "ПРОСВІТА"
за ювілейний час від 13-го грудня 1913 р. по 1963-ій рік

1)	Теленько Іван	1913
2)	Мальський М.	1914
3)	Базюк І.	1915
4)	Поремський Павло	1915, 1916
5)	Шестовський Яків	1917, 1918
6)	Боднарчук Микола	1919
7)	Бучковський Никита	1920, 1921
8)	Мандзюк Павло	1922
9)	Бучковський Павло	1923, 1925, 1926
10)	Чайка Юрій	1924
11)	Станимір Константин	1927, 1928
12)	Коцулим Михайло	1929, 1930, 1935, 1950, 1951
13)	Ониськів Іван	1931, 1932, 1933, 1934, 1946
14)	Кушнір Михайло	1936, 1937, 1941, 1943
15)	Наконечний Константин	1938, 1939, 1941, 1943
16)	Небесний Дмитро	1940, 1944

17) Карплюк Олександер 1942, 1945, 1946
18) Обух Іван 1946
19) Штим Теодор 1947
20) Сербин Іван 1948, 1949
21) Чобич Микола 1949
22) Грицак Петро 1950
23) Ракобовчук Петро 1952, 1954
24) Потерейко Михайло 1955
25) Музика Володимир 1956
26) Бурий Мирослав ..... 1953, 1957-1963 включно

Правою рукою кожного голови даної організації є секретар-протоколянт. Він веде її історію. Точно й ясно написані протоколи, це неначе дзеркальна відбитка діяльности даної організації.

Впродовж 50-літнього існування, Товариство "Просвіта" мало 30 секретарів. Довше, ніж один рік і безперебійно секретарювали слідуючі:

1) Павло Поремський
2) Григорій Кобель
3) Йосип Вербицький
4) Николай Карплюк
5) Юрій Чайка
6) Петро Ракобовчук
7) Олександер Карплюк
8) Евстахій Сковронський
9) Лука Сологуб
10) Осип Дячишин
11) Петро Возняк
12) Николай Вивірка
13) Ілля Сковронський
14) Павло Пасека
15) Андрій Пододворний
16) Андрій Білий, молодший
17) Василь Майброда від 1957-1963

Впродовж 50-ліття існування Читальні "Просвіта" траплялися випадки, коли треба було виключити когось із членства товариства. На превеликий жаль, й останній діловий рік занотував виключення двох членів за підривну роботу (статут — 11-12/й).

Сучасна управа Читальні "Просвіта", яка вже десять років керує її діяльністю, завдяки своїй наполегливій і жертвенній праці, зуміла успішно й ефективно вив'язатися з усіх труднощів і завдань. Вона зберегла внутрі товариства карність, порядок і згідливе співжиття і піднесла назовні високо його моральний престиж. Моральні і матеріяльні надбання основоположників-піонерів скріплені і збагачені вкладом праці другої і третьої еміграцій— завершилися історичною подією відсвяткування Золотого Ювілею Товариства "Просвіта", яке відбулося в днях 16-17 листопада 1963 р.

1964-ий рік — це 150-ліття з дня народження духового Патрона Тараса Шевченка і Читальня "Просвіта" вже готується, щоб належно зустріти це велике свято.

УПРАВА ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" В ЮВІЛЕЙНОМУ 1963-му РОЦІ

1. Бурий Мирослав	голова
2. Сенчій Василь	Заступник і голова Драм.-спів. Кружка
3. Майброда Василь	секретар україномовних протоколів
4. Бабяк Михайло, син Івана ..	заступник секретаря
5. Джума Мартин	технічний секретар-машинопис
6. Спасик Михайло	англомовний секретар і член Контрольної Комісії
7. Стирко Василь	скарбник і член К. Комісії
8. Процишин Семен	фінансовий секретар, голова Батьківського Комітету та працівник УНКС
9. Гривнак Стефан	заступник голови Батьківського Комітету
10. Колодій Іван	культурно-освітній референт, режисер Драм.-спів. К-ка
11. Батюк Стефан	член Будівельного Комітету
12. Стечишин Іван	член Будівельного Комітету
13. Сенкусь Василь	член Будівельного Комітету і член Контр. Комісії
14. Олійник Іван	бібліотекар і 2-ий секретар
15. Заяць Іван	бібліотекар
16. Бабяк Михайло, син Дмитра:	бібліотекар і голова Школи українських народних танків
17. Долинський Іван	прапороносець
18. Потерейко Михайло	прапороносець
19. Гаврилюк Петро	ґардеробник

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПРОСВІТИ ім. Т. ШЕВЧЕНКА

2558 ST. CHARLESST.

Інкорпороване 1923 року в Монтреал-Канада

ЧЛЕНЬСКА АПЛІКАЦІЯ

Ч. 274 Рік 1938

Я нище підписаний (а) заявляю, що бажаю вступати в члени Укр. Товариства Просвіти ім. Т. Шевченка в Монтреалі, Канада, та в разі приняття зобовязуюся повинуватися безумовно усім приписам Статута Товариства.

(1). Імя і Призвище Йосиф Байда

(2). Рік уродженя 1900

(3). Місце уродженя село Лішків пов. Коломия

(4). Образованє Народна школа

(5). Якої держави горожанин Польщі

(6). Як довго в Канаді від 1927 11 років

(7). В яких орґанізаціях перебував Не був членом.

(8). Народність. Українець.

(9). Теперішна адреса. 2468 Ст. Чарлес стр. St. Charles str.

Заявляю, що всі повищі зізнаня є правдиві.

Монтреал, дня 13 Марта 1938 р.

Свідки: Лев Черемета, В. Лихацький

Підпис нового члена: Йосиф Байда.

УХВАЛА ЗАРЯДУ

прийнято в члени Українського Товариства Просвіти ім. Тараса Шевченка.—

Монтреал, дня 27 марта 1938 р.

Підпис Предсідателя: К. Наконечний

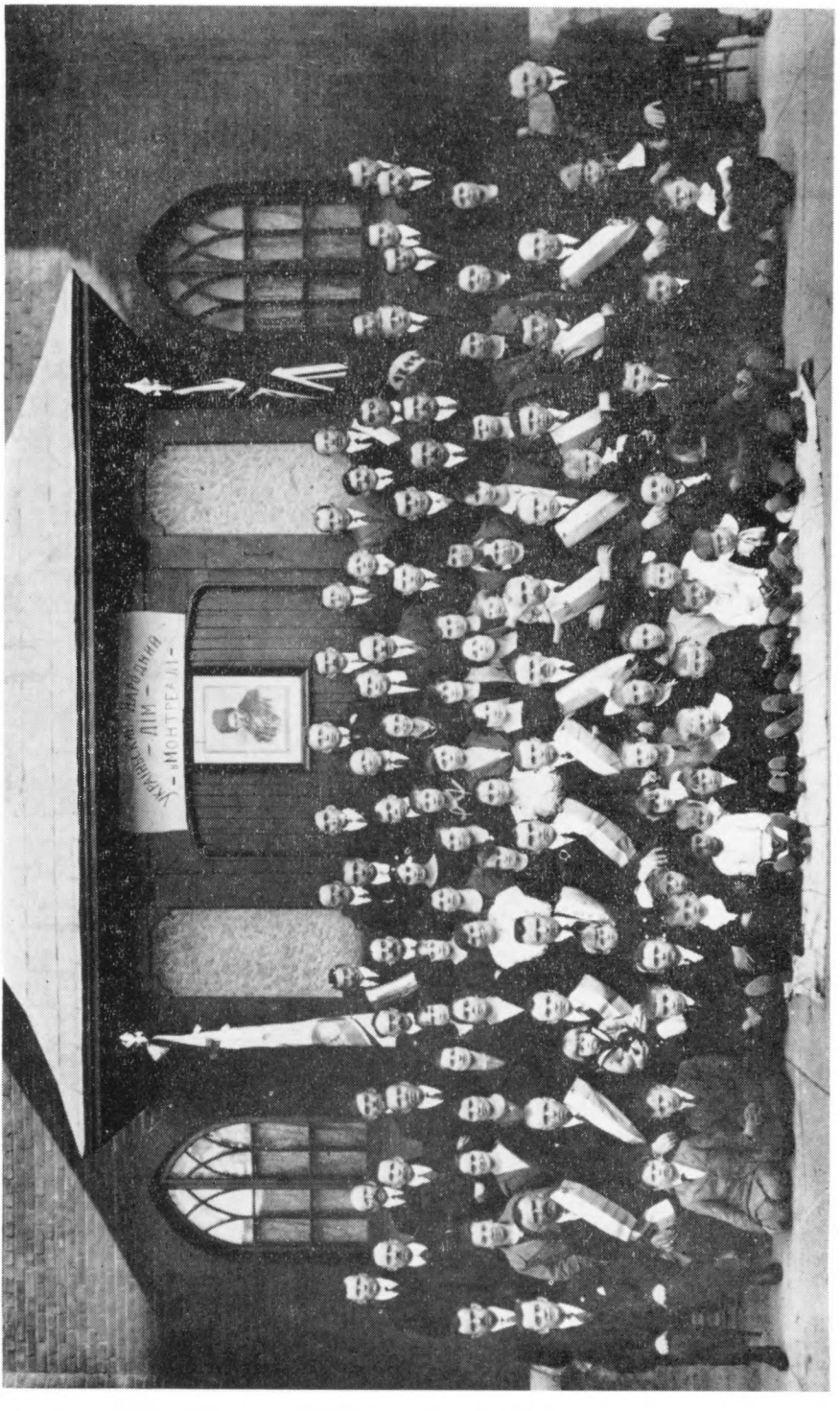
Підпис Секретаря.

"В СВОЇЙ ХАТІ СВОЯ ПРАВДА І СИЛА І ВОЛЯ"

Т. Шевченко

Цілих десять років читальня "Просвіта" винаїмала приватні доми, відбуваючи в них сходини, збори, засідання управ, менші імпрези, тощо. Цими приватними приміщеннями були: заля в домі І. Гановського при вулиці Мануфакчер ч. 121, порожня крамниця при вулиці Сент Петрик ч. 97, дім при вулиці Шірер ч. 87, а під кінець знову заля в домі І. Гановського. Для більших імпрез треба було винаймати великі чужинецькі залі. Врешті 1919 року власник дому І. Гановський виповів примішення Т-ву "Просвіта" на 1920 р., якщо новозаснована трубна оркестра "Дзвін" буде відбувати свої музичні лекції в тому ж приміщенні. Голова "Просвіти" Н. Бучковський не знайшов для оркестри іншого місця і тому її члени виступили з Т-ва "Просвіта" взагалі. Перейшовши деінде, оркестра по якомусь часі самоліквідувалася, а "Просвіта" осталась й надалі в тому самому приміщенні. Врешті надоїло скитання і чужі пороги. Прийшла пора подумати про власну кришу над головою. На зборах 29 січня 1922 р., по відчиті д-ра А. Т. Кібзея на медичну тему, "виринула думка", як занотував секретар Павло Поремський, "щоби довше не дрімати, а будувати власну хату". Була над цим питанням довга дискусія, чи будувати новий будинок, чи може купити готовий, якщо б знайшовся якийсь відповідний. Хтось з членів зголосив, що є на продаж бувша презвитеріянська церква, вона в доброму стані, можна б лише перевести деякі уліпшення, щоб приспособити її відповідно до потреб читальні. Сейчас вибрано комітет який мав зайнятись цим ділом, а саме: І. Теленька, Д. Коваля, Д. Масного, Я. Шестовського і предсідника М. Мальського. Ця ухвала стала поштовхом до посиленої діяльности читальні "Просвіта". Перелистковуючи книгу протоколів з цього року почавши, маємо змогу відтворити собі дійсний стан різнорідних ділянок громадських змагань і досягнень, клопотів і недомагань цієї найстаршої клітини організованого українського життя в Монтреалі, яка мимо того всього проіснувала 50 років.

Будинок куплено за суму 4.000 дол. Членство зложило у формі позик 2.500 дол., а на 2.500 дол. затягнено в банку позику. Крім суми купна хати дочислено ще 1.000 дол. на ремонт. Управа і членство "Просвіти" взяли на свої плечі важкий обов'язок зі зрозумінням однак, що кожний задум в реалізуванні

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ - МОНТРЕАЛЬ -

вимагає жертви і праці. Отже організували так звані агітаційні збори, на яких проводили збірки добровільних внесків в готівці і деклярацiях. Влаштовували вечірки й вечерниці, чи балі — як тоді називано — аранжували льотерії щасливих розіграшок, відчити, концерти, аматорські вистави, тощо. Все це було завзятою, невсипущою працею всіх управ і членства, включно з будівельним комітетом, під такт щотижневих засідань, надзвичайних зборів, тощо.

Народня мудрість каже: "Який початок, такий і кінець!" Перший внесок, придбати власну хату, був добрим зерном, що впав на здорову почву, видав здорову рослину зі здоровим овочем, а ним стала своя власна хата, Читальні "Просвіта" при вулиці Сент Чарлз ч. 194. В половині 1922 р. скореґовано, прийнято і затверджено новий статут Читальні.

До важливіших рішень із січня 1922 р. зачислити належить: 1) висилку кабльограми дня першого січня 1922-го року до найвищої Ради Амбасадорів у Верзалю, Франція, — на руки її голови Лойд Джорджа, тодішнього прем'єра Великобританії, в справі приналежности Західньої України (тодішньої Східньої Галичини), якої доля мала рішитись дня 6-го січня 1922-го року. 2) Вичеркнено зі статуту назву "Русин", "руський", замінюючи на "українець", "український". Дорадником в цих двох ухвалах був щирий симпатик читальні "Просвіта" д-р А. Т. Кібзей. Він був частим гостем "Просвіти", беручи активну участь у її діяльності. На особливу увагу заслуговують його доповіді на різні медичні теми.

25-го лютого 1923 року, переступили просвітяни пороги свого власного дому. Ця знаменна подія відбувалася під кличем: "Отворення Українського Народнього Дому Читальні "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі при вул. Сент Чарлз ч. 194."

По акті посвячення, доконаного отцем д-ром А. Редкевичем, відбувся концерт під проводом і диригентурою І. Петриканина. Були хорові, сольові й інструментальні точки програми у виконанні членства і шкільної дітвори. В заповненій публікою залі було й кільканадцять осіб французького й англійського світу. Голова читальні Павло Бучковський виголосив привітальне слово, а секретар Павло Поремський зреферував історію читальні "Просвіта" за десять років її існування. Д-р І. Якимищак з'ясував в англійській мові ситуацію української спільноти в Канаді і ціль читальні "Просвіта". Присутній посол до парляменту Квебеку п. Лафлер, як також д-р Конрой і д-р Й. Мек-Ґоверн, висловлюючись про українців якнайкраще, побажали гарних успіхів у їх новій хаті. Парох греко-католицької Церкви

Члени Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі 1923-го року, з головою Павлом Бучковським (сьомий від права).

д-р А. Редкевич закликав всіх до згоди і братерської любови та до жертв на сплату довгу за власну домівку. Щоб не бути тим "дзвоном, що всіх до церкви скликає, а сам в ній не буває", — о. д-р Редкевич оподаткував себе сумою десять долярів місячно, вплачуючи рівночасно першу рату. Двома гимнами: "О, Канада" і "Ще не вмерла Україна" закінчено це пам'ятне "Отворення Народнього Дому Читальні "Просвіта".

Ще того самого дня відбулися збори для вирішення різних біжучих справ, які постали з набуттям власного дому. З того часу кожної неділі, а то й в будні сходились члени й управа, аматори "Драматично-співацького Кружка" та "Дитяча Громада", щоб з радістю і завзяттям продовжувати і поширювати діяльність свого громадського середовища.

Дня 22-го грудня 1930 р. число дому читальні "Просвіта" змінено на 2558 (замість 194).

З напливом нових еміґрантів після другої світової війни виринула потреба набуття більшої і репрезентативної домівки для читальні "Просвіта". Рішення в цій справі запало 31-го травня 1949-го року — протокол ч. 25 з підписами: Іван Сербин, голова й Іван Колодій, секретар. Стефан Батюк, голова будівельного комітету звернувся із закликом до членства складати жертвенно датки на будову, складаючи від себе перших 100 доларів. За його прикладом пішли жертводавці (100 доларів) Іван Обух, Іван Стечишин, Василь Сенкусь, Евдокія Бабяк, Стефан Чубрій (50 доларів).

Дня 20-го червня 1949 року члени Будівельного Комітету, а саме: Степан Батюк, Іван Обух і Василь Сенкусь в присутності голови Товариства Івана Сербина, підписали контракт купна нового будинку при вулиці Центр ч. 1961-1971 з двома мешканнями і чотирма склепами. Касієр й адміністратор Будівельного Комітету Іван Стечишин перебрав шість контрактів винайму для комірників. Після сплати затягненого на купно дому довгу в сумі 6.000 доларів і по виготовленні відповідного чартеру на загальну вартість майна, Товариство "Просвіта" стало правним і фактичним власником нового будинку. Новий чартер підписали 1-го січня 1951го року тодішній голова Михайло Коцулим, Іван Стечишин і Стефан Батюк.

СПІВЖИТТЯ З ЦЕРКВОЮ

"Ти наш Боже милий
Скріпи наші сили,
Темноту гонити,
Просвіту ширити!"

Коли ми згадуємо других, а й самих себе, в хвилинах виїзду з рідного краю, ставимо перед очі еміґранта зі скромним вузликом, в якому містилися — грудка рідної землі, жменя зерна, чи кусок просфори, а то й молитовник, Біблія, чи Кобзар Т. Шевченка, тощо. І, хоч всі ці речі дорогі серцю кожного еміґранта, були вони лише формальним виявом зв'язку з Україною, бо більші, далеко більші скарби виносили ці люди у своїх душах — будь вони усвідомлені, чи у підсвідомому стані. Перші дні і тижні подорожі і дотик чужих порогів вже на місці нового поселення — найшли своє глибоке віддзеркалення у світовій, а також і в українській літературі та інших формах мистецької творчости. Характерним і завжди незвичайно важливим для історії і розвитку поодиноких еміґрацій є той час, коли ці нові люди, поборовши перші, іноді дуже важкі труднощі, беруться будувати своє життя згідно з своїм знанням, досвідом, та привезеними з дому традиціями.

Можемо без жодного бажання самопохвали, але з почуттям національної гордости ствердити, що наші люди в загальному успішно перейшли час проби і були завжди і всюди вірними дітьми краю свого походження. В короткому часі вложено багато індивідуального і збірного зусилля в те, щоб на нових місцях поселення, побіч ще нужденних хатинок і господарських садиб, виростали доми молитви, каплиці, а то й зразу церкви, в які українська душа вносила те рідне, вивезене з краю багатство — потребу вияву зв'язку з Богом. Ці перші, організовані на тлі релігійних потреб, збірні пункти, давали поштовх до творення інших організацій для культурно-освітніх, виховних чи фінансових потреб української громадськости на нових місцях поселення.

Коли заснувалось Т-во "Просвіта" в дільниці міста Монтреалу, Пойнт Ст. Чарлз, члени його ходили до французької церкви оо. Францішканів при вул. Плессіс, де завдяки стараннням Кир Никити Будки, відправляли українську Службу Божу священики з парохії св. Арх. Михаїла, яка містилась при вул. Ібервіл. Одначе три рази в рік, а саме: на Різдво, Великдень і

на празник св. Арх. Михаїла, з 1915-им роком починаючи, ціла українська колонія з Пойнт Ст. Чарлз організовано виїздила до церкви св. Арх. Михаїла. Тоді замовлялося певну кількість трамваїв, відповідно до зголошених учасників поїздки, щоб без пересідання дістатися до церкви. Виглядало це дуже імпозантно. Управа з головою Товариства, мали синьо-жовті ленти, а членство спеціяльні просвітянські відзначки. Під час Служби Божої прапороносці держали прапор "Просвіти" в церкві. Офіційний перехід з французької церкви оо. Францішканів до рідної церкви св. Арх. Михаїла на Ібервіл, відбувся 1917-го року. Була це свого роду релігійно-національна маніфестація. Народ йшов пішки вулицями міста з прапором Т-ва "Просвіта" і з просвітянськими відзначками на грудях з Пойнт Ст. Чарлз аж на вулицю Ібервіл, виявляючи в цей спосіб свою глибоку віру в Бога і прив'язаність до своєї рідної Церкви.

По від'їзді з Монтреалу о. І. Перепелиці, основоположника Читальні "Просвіта" її душпастирями були: о. М. Ірха (дорадник купна дому "Просвіти"), а по нім о. д-р Амврозій Редкевич і о. Т. Крайківський (ті, які посвячували прапор). Першими більшими жертвами "Просвіти" на церковні потреби було купно дзвона до церкви і фелона для о. Т. Крайківського. Читальня "Просвіти" справедливо і щиро ділила приходи з кожнорічної коляди і так званих "базарів" по рівній половині з парохією. Спочатку улаштовувано "базарі" спільно з "Сестрицтвом Пресв. Серця Христового", яке діяло при церкві. Таке згідливе співжиття приносило імпонуючі приходи, що доходили й до 800 доларів, які йшли по половині на Церкву і на Читальню "Просвіта". Приналежність Читальні "Просвіта" до церкви св. Арх. Михаїла тривала приблизно 35 років.

В тому часі зв'язковими між церквою і колонією на передмісті Пойнт Ст. Чарлз були так звані "тросты" або "мужі довір'я", які входили як члени до парохіяльного комітету. 1922 р. мужами довір'я були: Бучковський Микита, Шестовський Яків і Теленько Іван. "Просвіта" жертвувала около 1.750 дол. для Церкви св. Арх. Михаїла, не враховуючи тут церковного податку "колекти" парохіян та інших дрібніших пожертв.

Співжиття плило в згоді і взаємній допомозі до 1930 р., тобто до часу приїзду більшої кількости нових еміґрантів, між якими були вірні, не лише греко-католицької, але й православної Церкви. Парохом церкви св. Арх. Михаїла був у той час о. Михайло Григорійчук. Т-во "Просвіта" стоячи на платформі всеукраїнства і соборництва, як учила "Матірна Просвіта" у Львові, приймала у свої ряди теж і українців православного віроісповідання. Отець Григорійчук, а пізніше й о. Андрей Трух, ЧСВВ, уважаючи себе послідовниками галицької "Просвіти", заснованої 1868-го року священиком Степаном Качалою, а в Монтреалі з ініціятиви о. І. Перепилиці, хотіли мати вирішальний вплив і голос в діяльності Т-ва "Просвіта",

який не був завжди співзвучний з голосом членства чи управи цього товариства. Непорозуміння підсичував ще й той факт, шо одні і ті самі люди були водночас членами "Просвіти" і членами "Братства Українців Католиків", або членами парохіяльного комітету. Годі ж було їм голосувати за двома контрагентами нараз. Самозрозуміло, що такий некорисний стан впливав на послаблення діяльности Т-ва "Просвіта", на зниження рівня моралі членства, яке знеохотилось до праці, а то й зовсім дехто з них відійшов від організованого українського життя, і тим самим мусів з часом згубитися в чужому морі. Зазначити треба, що до непорозуміння причинився теж великою мірою приїзд д-ра Миколи Шаповала з його соціялістично-революційними відчитами, а дальше візит редактора "Українського Голосу" Мирослава Стечишина, як теж й утримування зв'язків з організацією "Оборона українських політичних в'язнів" (вона була комуністична, але про це "Просвіта" довідалась пізніше). Про докладний перебіг переговорів між обома парохами і Читальнею "Просвіта" не місце тут розповідати, як і досліджувати консеквенції, що з того спору вийшли. 1930-го року о. Михайло Григорійчук виступив з Т-ва "Просвіта", подаючи передумови, на підставі яких можна б було знову наладнати співпрацю і мирне співжиття з-перед 1930-го року: усунути з бібліотеки Читальні "Просвіта" всі некатолицькі книжки, перестати читати некатолицьку пресу, переписати "чартер" Т-ва "Просвіта" на церкву. Тому, що управа Т-ва "Просвіта" не могла здійснити таких передумов, спір тривав далі.

Починаючи з 1930-им роком перервано гарний звичай виступати в церкві з прапором, здержано присягу управи і прапороносців в церкві, занехано всяку співпрацю на культурно-освітній і фінансовій ділянках. Спір затих щойно з приходом на становище пароха Церкви Св. Арх. Михаїла о. Й. Тимочка. Заставши парохію у великих довгах, о. Тимочко закинув всяку культурно-освітню працю і всю увагу присвятив фінансовим справам Церкви. Йому пощастило сплатити довги, а серед парохіян мав багато симпатиків.

Читальня "Просвіта" задержала свою самостійність та незалежність. Вона не боронила вступу до своєї хати ніякому чесному українцеві. Зачинялися її двері хіба лише перед запроданцями.

1946-го року збудовано церкву св. Духа на Пойнт Ст. Чарлз, при вул. Ширер. Постала нова парохія для всіх українців цієї дільниці, членом якої стала і "Просвіта". Т-во "Просвіта" брало активну участь в усіх трьох фазах будови нової церкви, тобто — посвяченні площі, посвяченні угольного каменя і відкритті та посвяченні нової святині. Першим даром для церкви був чек на 400 доларів, за який о. Маркіян Пасічник — перший парох цієї Церкви — склав "Просвіті" сердечну подяку. Пізніше через делегатів передано ще 45 дол. Прапор Т-ва "Просві-

та" знову стає символом єдности Т-ва "Просвіта" з своєю близькою і рідною Церквою та парохією св. Духа. Під час першої візитації Кир Ізидора Борецького, Єпископа Східньої Канади, новозбудованої церкви св. Духа, запрошено Т-во "Просвіта" взяти участь у зустрічі з прапором. Було це 1946 р.

З приїздом до Монтреалу третьої еміґрації, кількість наших храмів Божих значно зросла. Є їх на сьогодні 6 католицьких і 3 православні, будова яких коштувала великі суми грошей. Кожний парохіяльний комітет запрошує всі громадські організації на різні святкування, з метою зібрати гроші на покриття коштів будови. Т-во "Просвіта" щедро вносить свою пайку на цілі будови, та делеґує своїх членів на святочні імпрези. Загалові членства "Просвіти" близькі оба віроісповідання, як греко-католицьке, так і православне. Товариство "Просвіта" радіє розквітом обидвох їх. На посвячення новозбудованого Собору св. Софії, 1961-го року, вислано двох делеґатів: В. Сенчія і М. Бурого з пожертвою 50 дол. Такі ж делеґації висилано на 10-літній ювілей парохії Успення Божої Матері на Роземонті, на 10-ліття ЛУКЖ, на 40-ліття парохії Собору св. Софії. Не поминула теж "Просвіта" і двох ювілеїв наших відомих душпастирів: о. Степана Колянківського й о. Івана Гаврилюка, яких недавно іменував Митрополит Кир Йосип Сліпий радниками митрополичої Капітули у Львові.

ВИЗНАЧНІ ГОСТІ В ЧИТАЛЬНІ "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

"Гість в дім — Бог в дім."
(Укр. нар. приказка)

Їх Ексцеленція Кир Никита Будка — 24-го травня 1916 року, вперше. Вітав предсідник Павло Порємський.

О. Д-р Йосафат Жан, ЧСВВ, 30-го червня 1925 року.

Їх Ексцеленція Кир Никита Будка — 27-го червня 1926-го року, вдруге. На його привітання відбувся святочний концерт шкільних дітей під проводом СС. Служебниць.

Іх Ексцеленція Кир Никита Будка — 30-го березня 1927-го року, третий раз, на святі в 66-ті роковини смерти Т. Шевченка.

Їх Ексцеленція Кир Никита Будка — 24-го лютого 1929 року, четвертий раз. Привітальне прийняття приготували: Т-во "Просвіта", Т-во "Самопоміч", "Дитяча Громада" і Жіноче Т-во "Серця Христового" при Церкві св. Архистратига Михаїла.

Генерал-хорунжий Микола Капустянський — 25-го березня 1936-го року.

Василь Ємець, бандурист — 2-го жовтня 1936 р.

Полковник Роман Сушко і Василь Авраменко, балетмайстер, — 25-го грудня 1938 р., на святкуваннях 25-літнього ювілею Читальні "Просвіта".

Антін Рудницький, композитор і піяніст, з дружиною Марією Сокіл — співачкою і Гоноратою Губіцькою — піяністкою, остання з Вінніпегу.

Олександер Кошиць, композитор і диригент Української Республіканської Капелі.

Д-р Дмитро Донцов, проф. Юрій Русов з дружиною Наталією Геркен-Русовою.

Гості і члени Т-ва "Просвіта" в характері доповідачів.

29-го січня 1922 р. — Д-р А. Кібзей: "Венеричні недуги".

15-го лютого 1922 р. — Д-р І. Якиміцак: "Комарі", природнича тема.

26-го березня 1922 р. — С. Сувала: "Повстання нації".

9-го квітня 1922 р. — Д-р А. Кібзей: "Домашні ліки".

30-го травня 1922 р. — Я. Крисоватий: "Хмельниччина".

9 грудня 1922 р. — Я. Крисоватий: "Вигляди на життя для українців у Канаді".

1-го березня 1924 р. — проф. Іван Боберський: "Завдання і роля "Просвіти".

17-го травня 1925 р. — Д-р Козаченко: "Сухоти і як їх стерегтися".

30-го червня 1925 р. — о. Д-р Й. Жан: "Життя українських фармерів на заході Канади й еміґрація з рідних земель".

11-го жовтня 1925 р. — ред. В. Біберович: "Що таке організація?"

3-го листопада 1925 р. — Степан Андрійчук: "Хіропрактика".

15-го листопада 1925 р. — Степан Андрійчук — (вдруге).

13-го грудня 1925 р. — Лев Ващук: "Большевицький рай".

21-го квітня 1927 р. — В. Топольницький: "Торгівля і промисл".

28-го і 29-го серпня 1928 р. — Д-р Матвій Мандрика: "Терор окупантів над українським народом в Европі".

3-го квітня 1929 р. — А. Левицький: "Українська еміґрація в Канаді".

13-го травня 1929 р. — Д-р М. Мандрика: "Будучність українців у Канаді".

15-го травня 1929 р. — Д-р М. Мандрика. "Положення українців в Европі".

23-го травня 1929 р. — Д-р М. Мандрика: "Україна і большевики".

11-го липня 1929 р. — проф. Лев Ясінчук: "Рідна Школа" і "Кружки Рідної Школи".

6-го серпня 1929 р. — Василь Авраменко: "Українські народні танки".

30-го червня 1929 р. — Д-р М. Мандрика: "Самостійність України".

13-го і 15-го квітня 1930 р. — Д-р М. Мандрика: "Сучасний стан української культури".

7-го травня 1930 р. — Д-р Микола Шаповал: "Сучасна доба революцій".

11-го травня 1930 р. — Др. Микола Шаповал: "Українська еміґрація".

7-го грудня 1930 р. — Д-р М. Мандрика: "Безробіття, війна і революція".

30-го листопада 1931 року — Ковтанюк: "Українці під большевицькою кормигою".

13-го серпня 1932 р. — П. Мельничук, гість з України, з рамени УВО.

21 серпня 1932 р. — Д-р І. Гуляй: відчит (тема не подана).

30-го березня 1936 р. — Генерал-хорунжий М. Капустянський: "Похід українських армій на Київ і Одесу".

24-го вересня 1936 р. — проф. В. Біберович: "Ситуація українців у Канаді".

— листопад 1936 р. — проф. Павло Юзик: Короткий відчит для молоді й організування молодіжної організації МУН в Канаді.

1-го лютого 1937 р. — Олександер Григорович: "Українська преса і визвольна боротьба".

24-го березня 1937 р. — С. В. Озеро: "Демократія і диктатура".

28-го квітня 1937 р. — Д-р М. Новак: "Як повстав перший фільм Наталка Полтавка".

10-го грудня 1938 р. — А. Левицький: "Друга світова війна".

30-го жовтня 1942 р. — О. Луговий: Героїзм українського жіноцтва і Віра Бабенко".

13-го листопада 1942 р. — генерал В. Сікевич: "Теперішня і минула війна".

16-го грудня 1942 р. — Мирослав Січинський: "Війна й українська еміґрація в Канаді й Америці".

14-го лютого 1943 р. — Ген. В. Сікевич: (тема не подана).

15-го вересня 1944 р. — проф. Н. Григоріїв: "Централізація "Просвіт".

28-го жовтня 1944 р. — Генерал В. Сікевич: "Історія культури українського народу".

13-го квітня 1945 р. — Андрій Запаринюк: Висвітлення фільмів "Муки Христові: і "Наталка Полтавка".

6-го вересня 1945 р. — Генерал В. Сікевич: Відчит (тема не подана).

31-го березня 1946 р. — проф. Павло Юзик: "Українська Канадійська Ліґа б. членів Канадійських Укр. Ветеранів".

16-го липня 1947 року — фільм "Трагедія Карпатської України".

1-го лютого 1948 р. — Д-р Дмитро Донцов: "Діяння большевизму".

14-го березня 1948 р. — Й. Станимір: "Кооперація на еміґрації, це база економічного розвитку української спільноти в Канаді".

29-го липня 1948 р. — Д-р Дмитро Донцов: "Лицарство нове і давне".

5-го серпня 1948 р. — Д-р Дмитро Донцов: "Українська жінка в минулому і сучасному".

30-го вересня 1948 р. — Ярослав Сербин: "Боротьба України за державність".

23-го квітня 1949 р. — Д-р С. Росоха: "Початки християнства на Україні і боротьба українців проти Москви під сучасну пору".

30-го лютого 1953 р. — Улас Самчук: "Сучасне письменство".

8-го березня 1957 р. — Конопленко, кобзар, дав концерт на кобзі.

14-го жовтня 1960 р. — Улас Самчук: "Культурні проблеми українців у Канаді".

14-го квітня 1962 р. — Улас Самчук: "Атомова доба".

В 1930 році відвідала Товариство "Просвіта" Олена Кисілевська, піонерка українського жіночого руху, редакторка, сенаторка і письменниця.

Від самих початків існування, Читальня "Просвіта" пильно дбала про підвищення культурно-освітнього рівня свого членства. В тій цілі був призначений один день на читання преси й обговорення цікавіших прочитаних книжок з власної бібліотеки. Протягом кожного року відбувалися відповідні імпрези, з нагоди різних національних річниць. Діючі голови та культурно-освітні референти товариства звичайно виступали на таких імпрезах з відповідними доповідями. Крім доповідей в програму входили ще рецитації, деклямації, мистецьке читання та хорові точки. Теперішній голова товариства Мирослав Бурий та культурно-освітній референт І. Колодій неодноразово виступали з такими доповідями. В останньому часі на особливу увагу заслуговує монтаж Івана Колодія: "Котляревський-Шашкевич-Федькович", та відчит Мирослава Бурого: "Мазепа", як також "Значення книжки і письма".

Кожного року одна неділя в березні призначена Патронові "Просвіти" Тарасові Шевченкові. В місяці травні згадуємо три визначні постаті: Симона Петлюру, Євгена Коновальця й Івана Франка, як теж віддається поклін українській матері. В лютому відзначується безсмертну Лесю Українку, в січні пам'ятні історичні роковини Соборности і Державности України. В грудні згадується 1913-ий рік — рік заснування Читальні "Просвіта". Урочисто святкується Різдво Христове з нашим гарним звичаєм колядування по українських хатах і традиційну "Кутю", як теж Світле Воскресення з гостинним "Свяченим" і гагілками.

Товариство "Просвіта" зберігає національно-культурні цінності українського народу і передає їх свому молодому поколінню.

Д-р А. Т. Кібзей, лікар-гінеколог і психіятр, народився в селі Мишкові, повіт Заліщики, західні землі України. До Канади приїхав в 1905-му році молодим юнаком.

По закінченню вищих шкіл учителював у провінції Саскачеван, а відтак студіював медицину в університетах Едмонтону й МекҐілл в Монтреалі. Під час студій в Монтреалі бував часто гостем в Т-ві "Просвіта" з відчитами з ділянки медицини. Закінчивши свої студії з дипломом лікаря, переїхав на сталий побут до Сполучених Штатів Америки. Ввесь час свого життя інтересувався українськими народними справами, будучи активним діячем на громадській ниві. Опрацьовував, виголошував, як теж і поміщував в українській й чужомовній пресі, цінні статті з ділянки медицини. Написав і видав двома накладами вартісну книжку під наголовком "Український лікар". В 1929 році відвідав Україну і про цю подію помістив довшу статтю в англомовній газеті "Фрі Пресс" в Детройті.

Помер передчасно по короткій й важкій недузі 15-го квітня 1954 року, в Сент Марі, штат Мішіген.

Згадуючи з вдячністю свого колишнього симпатика, приятеля й дорадника, Т-во "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі, присвячує його тіням оцю сторінку своєї ювілейної книги.

ЧЕСТЬ СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ЛІКАРЯ-ГРОМАДЯНИНА!

ІСТОРІЯ ПРАПОРА

"Хай наш прапор буде свідком діяльности Товариства "Просвіта"!"

(Іван Долинський, прапороносець-піонер читальні "Просвіта")

Хоругов, стяг, прапор — це символи або знамена церков, держав, країн і народів, політичних, мілітарних, станових, спортових, харитативних і культурно-освітних товариств, організацій, інституцій, політичних партій, тощо.

Українська літературна творчість і в слові і в пісні прославляє малинові і синьо-жовті стяги і прапори:

"Гей там дітвора наша йде,
Гей попереду стяг несе,
А краска стягу жовтий цвіт
На синім полі, мов блакит".

або:

"Шумлять прапори малинові,
Твої прапори, краю мій..."

і сучасне:

"У бій, у бій, у бій,
За світлий прапор твій,
За тебе, Україно!"

А, про хоругов співали всі наші перші еміґранти та ще дехто з нас в гимні австро-угорської монархії:

"Пам'ятні на войнів славу,
Що красить їх хоругов..."

В днях національної жалоби прапори похиляються до половини машту.

Всі філії "Матірної Просвіти" в Західній Україні, всі читальні мали свої прапори. На шовковім, синьої краски матеріялі, золотими буквами була вигаптована напись: "Просвіта".

"Як оснувалася читальня "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі — зачинає такими словами початок історії прапора І. Курта, тогочасний секретар, — то на разі ніхто не подумав, щоби постаратися о свій прапор. Аж, як зістав предсідником Павло Поремський, то він на засіданні дня 10-го жовтня

1915 р. піддав гадку, щоби складати добровільні датки на прапор для читальні, на що всі одноголосно погодились і зараз вибрали Якова Шестовського та Михайла Ольхового, щоби зайнялися збіркою.

В неділю, дня 5-го листопада 1916 р., на засіданні, предсідник заявив, що прапор буде готовий 26-го листопада. Він пошитий із синьо-жовтого шовку. На одній стороні вимальований герб України, св. Архистратиг Михаїл з двома мечами, а над ним напись: "Ruthenian Reading Association", Montreal.

На другій стороні є портрет Тараса Шевченка, а над ним напись: "Читальня Просвіти" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі. Ціна прапора мала виносити 80 доларів.

Дня 3-го грудня предсідник П. Поремський запропонував, щоб вибрати кумів (хресних батьків) для прапора, який заплянновано посвятити 10-грудня 1916 року.

Вибрано кумів: Івана Гордійчука, Петра Лапчака, Михайла Ольхового, Григорія Шестовського, Павла Дорожовського, Анну Обух, Меланію Міруцьку, Софію Галайко, Анну Древняк і Марію Панасюк.

10-го грудня монтреальські українці святкували велике свято, а саме: "Читальня Просвіти" ім. Тараса Шевченка посвячувала свій прапор. Це був перший того рода прапор серед української громади в Монтреалі, тому й наша читальня подвійно горда з свого прапора. Точно о 10-ій годині перед полуднем зібралися всі куми і управа, удекоровані синьо-жовтими лентами, а членство читальняними відзнаками і в притворі церкви очікували священика. Предсідник П. Поремський держав прапор. По св. Євангелію о. Д-р А. Редкевич і о. Т. Крайківський підійшли до притвора і запитали: "Хто бажає вступити до церкви?" "Прапор читальні "Просвіта" ім. Тараса Шевченка бажає вступити до церкви" — відповіли куми. — "Кому бажає служити прапор?" — Греко-католицькій Церкві й українському народові" — знову відповіли хресні батьки. Тоді священики впровадили всіх до церкви, а хор співав "многая літа". По скінченні відправи посвячення о. Д-р А. Редкевич взяв прапор з рук предсідника і стоячи з ним мав довгу проповідь про значення прапора, закінчуючи словами: "Українці Монтреалу повинні всі горнутися під цей просвітянський прапор, щоб під ним відвоювати волю Україні!" Відтак передав прапор Микиті Бучковському, першому прапороносцеві, та відібрав від нього ось таку присягу: "Присягаю перед Господом Богом Святим, Пречистою Дівою Марією і всіми Святими та перед цілою громадою, що вручений мені прапор буду зберігати в якнайбільшому пошанівку, буду його переховувати і видавати після статуту читальні "Просвіти" і ніколи не спричиню йому неслави. Так мені Боже допоможи і це Святе Євангеліє!" При кінці Служби Божої мав ще проповідь о. Т. Крайківський, бажаючи: "Хай цей прапор простелиться від

Канади аж до Дону. А це станеться тоді, як всі українці будуть горнутися під свій український прапор, під яким повстане наша вільна Україна!" Хор відспівав ще раз "Многая літа" і на цьому закінчилась церемонія посвячення прапора читальні "Просвіти" в Монтреалі."

Від пам'ятного 1916-го аж до 1930-го року, кожний нововибраний прапороносець, а в пізніших роках теж й управа, заприсягалися в церкві. Від 1931-го року присягу відбирали Загальні Збори, а переводив її найстарший з членів-піонерів. Згодом придбано також канадійський прапор.

На більші церковні свята, як Різдво Христове, Великдень, празник св. Архистратига Михаїла, членство "Просвіти" йшло до церкви з прапором. Колись кожен член, чи членкиня "Просвіти" доступали тієї чести, що під час їх вінчання ставлено прапор.

Під час національних святкувань оба прапори ставлено в залі по обох боках сцени. Так воно водиться й дотепер.

Для обслуги, зберігання і репрезентування прапора, був спершу один, а пізніше два прапороносці, вибирані на річних Загальних Зборах. Перший прапор служив читальні "Просвіта" протягом 42 років. Був цей прапор свідком розвитку просвітянського життя, його світлих і темних сторінок. Він так як і людина мав своє дитинство, коли його хрестили, мав свою юність, як був новий, свіжий, гарний, та й врешті постарівся. Гіриблідли на ньому кольори, почорніли прикраси. Зуб часу став нищити і його. Щоб все ж таки зберегти для історії цей перший символ просвітянської ідеї у Монтреалі, передано його до "Осередку Культури й Освіти" у Вінніпегу. Сталося це під час другого конгресу Комітету Українців Канади, в липні 1956 року, коли то читальня "Просвіта" обходила свій 45-літній ювілей.

Акт передання прапора звучав:

"Ми віруєм Твоїй силі
І слову живому:
Встане Правда, встане Воля,
І Тобі одному
Помоляться всі язики
Во віки і віки . . .

Т. Шевченко

"Коли лиха доля та голодні наїздники наїхали на нашу князівську землю, ожебрачили її та наш народ до тої міри, що на рідних родючих ланах не ставало куска хліба, то не диво, що багато наших селян-робітників мусіли покидати свою рідну хату і їхати в незнані заокеанські країни шукати кращої долі.

Покидаючи Рідну Землю, вони не могли забрати нічого зі собою із своїх рідних сіл і міст — лише хрестик на грудях,

глибоку віру в Бога і невгасаючий вогонь любови до українського народу, України, традицій, звичаїв.

Крім згаданих цінностей не забували вони забрати зі собою живої галузки з великого дерева Матірної "Просвіти" — зі столиці Галицької волості, міста Львова.

Хоч невелике було число еміґрантів українців, які поселилися в Монтреалі, в самих початках, то все ж таки вони подбали, щоб галузка "Просвіти" привезена з Рідних Земель, росла і розвивалася далі. Вони рішили заснувати читальню "Просвіта" в Монтреалі.

Року Божого 1913, дня 13-го грудня, о. Д-р Перепелиця скликав українських поселенців на ширші сходини, де у своїй палкій і переконуючій промові досягнув того, що всі присутні рішили заснувати Читальню "Просвіта", і цього самого дня вписались в члени.

Такими щасливими садівниками тої молодої галузки були в тому часі майже одинокі священики, о. Д-р Перепилиця і о. Д-р Редкевич та ще невелике число свідомих українців.

Вони запалили святим, невгасаючим вогнем смолоскип, поставили його на чужині як сторожа для збереження найдорожчих скарбів-традицій, і надали йому ім'я "Просвіта" з таким заповітом:

"Нехай наш смолоскип Просвіти
Освітлює нас, і наші грядучі покоління,
Як правдивий шлях до кращої долі тут на чужині,
І на рідних землях!"

В 1916 році заряд Читальні "Просвіта" рішив на свойому засіданні, набути Національний Просвітній Прапор, перший одинокий в Монтреалі й околицях, про що свідчить відпис протоколу про посвячення Прапору.

"Просвіта" — огнище національної свідомости,
Прапор Просвіти — символ її ідеалу!"

Коли в Европі, а зокрема на наших Рідних Землях, розгорілась перша світова війна, тріщали в основах царські трони, на їх місцях чергувались нові наїздники-загарбники ще більш варварські.

Все змінилось в некористь українського народу, але прапор "Просвіти" в Монтреалі не змінив своєї краски голубого неба і дозрілих ланів українського збіжжя. Портрет найбільшого Сина і Пророка України Тараса Шевченка став ще більш виразним, а Його пророчі огненні слова стали ще більш чіткими:

"... Борітеся — поборете!
Вам Бог помагає!" ...

Ніколи й ніким незатертий Чин Листопадового Зриву лишив по собі світлі сторінки нашої історії, записані кров'ю Українських Січових Стрільців — залишилось багато вдів,

сиріт та велике число інвалідів. Край наш, а зокрема читальні "Просвіти" залишились у великій руїні... Коли за часів панування ляхів, в роках 1931-33 була жорстока пацифікація, то під прапором "Просвіти" писалися протести до Ліги Націй. В цей так прикрий час читальня "Просвіта" в Монтреалі організувала і переводила загальні збірки, висилаючи їх на допомогу інвалідам, вдовам і сиротам та щедрими датками допомагала відбудовувати по наших рідних селах і містах доми і читальні "Просвіта", не скупила датків на розбудову бібліотек і рідних шкіл. Читальня "Просвіта" в Монтреалі є постійним членом Матірного Т-ва "Просвіта" у Львові.

Цей наш прапор був свідком радісного свята — Повстання Українського Народу на Закарпатській Україні, вітав нове відродження України, а саме відновлення проголошення Української Державности у 1941 році.

А коли знову несовісні можновладці світу залізною заслоною розділили захід від сходу, не стало сліду і згадки по наших дорогих Читальнях на рідних землях. Видно, що перших українських поселенців сам Господь Бог вислав, наче Апостолів, щоб на чужих землях засновували "Просвіти" і під їх прапорами продовжували працю Матірного Товариства "Просвіта" у Львові.

Рік-річно, під прапором "Просвіти" ім. Т. Шевченка теж і Комітет Українців Канади — відділ у Монтреалі, обходить українські державні і народні свята, віча, протести, тощо.

Під прапором "Просвіти" існують і діють: Молода Просвіта, Жіноча Організація ім. Лесі Українки, Рідна Школа і Школа українських народних танків. У Рідній Школі навчається дітей української мови, історії та збереження українських традицій-звичаїв.

В 1953 році, прапор "Просвіти" був знову свідком великого свята, а саме: дня 18 жовтня Т-во "Просвіта" величаво обходило свій 40-літній ювілей.

Тодійшний Ювілейний Комітет, в склад якого входили: М. Коцулим — голова, І. Сербин — заступник голови, П. Ракобовчук — секретар, М. Колодій — скарбник і Заряд Читальні "Просвіта" в складі: М. Бурий — голова, В. Сенкусь — заступник голови, В. Майброда — секретар і В. Стирко — скарбник, на своїм спільнім засіданні вирішили набути новий прапор "Просвіти", а старий прапор передати до Музею Осередку Української Культури й Освіти у Вінніпегу.

Пожежа, що навістила дім Т-ва "Просвіта" в 1955 році, не перервала дальшої праці, а що найважніше, члени вірні заповітам Шевченка, зберегли свій цінний прапор.

Рішенням Загальних Зборів Читальні "Просвіта" дня 7-го квітня 1956 року, беручи на увагу, що в місяці липні 1956 року має відбутися Всеукраїнський Конґрес у Вінніпегу, виделеґовано заслуженого члена і кількакратного заступника голови

Т-ва "Просвіта" Василя Сенкуся, щоб передав прапор Т-ва "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі до Музею Осередку Української Культури й Освіти, для дальшого збереження.

Василь Сенкусь виконав чесно наложений на нього просвітний обов'язок, а передаючи прапор Читальні "Просвіта" на руки проф. П. Юзика, збагатив ним Музей Української Культури й Освіти.

Подаючи цю коротку історію "Прапору", ми віримо, що вже внедовзі прийде цей радісний день, коли

"... Розкуються кайдани неволі,
Встане нарід і край наш вільний ..."

Дай Боже, щоб ми могли перевезти цей наш прапор на вільну Україну, де існувало "Матірне Товариство Просвіта". Рівнож діждатися цього так довго бажаного дня, коли в княжому Києві залопотить синьо-жовтий прапор, а наш старенький мандрівник зможе розказати про життя на чужині. Аж тоді сповниться "Просвітянський Клич"

"В силі духа перемога
І щастя народу!"

Акт передачі прапора виготовив культ-осв. референт І. Колодій.

Не скує душі живої
І слова живого...
І оживе добра слава,
Слава України!..

Року Божого 1955 дня 12 листопада був посвячений Прапор т-ва „Просвіта" ім. Т. Шевченка у Монтреалі на місце старого Прапору, котрий передано до музею у Вінніпегу

Ця пропам'ятна книга, як живий свідок історичних подій невтомної праці і відданої любови до нашого Рідного Краю, нехай служить дороговказом прийдучим поколінням!

СТВЕРДЖУЮЧЕ ПИСЬМО ПЕРЕДАЧІ ПРАПОРА:

Вінніпеґ, 11-го липня 1956

"Осередок Української Культури
й Освіти"

АКТ СВЯТОЧНОЇ ПЕРЕДАЧІ
Прапору Читальні "Просвіта" ім. Т. Шевченка
в Монтреалі до Музею Осередка Української
Культури й Освіти у Вінніпеґу

В неділю, дня 8-го липня 1956 року представник і заступник голови "Читальні Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі, Вп. п. Василь Сенкусь передав у зворушливім, урочистім акті до Музею Осередка Української Культури й Освіти у Вінніпеґу, до рук Президента проф. Павла Юзика, в прияві членів Головної Дирекції Осередку пп. мґр. Василя Гультая, інж. Володимира Косара і д-ра Ізидора Глинки, прапор читальні "Просвіти" ім. Т. Шевченка в Монтреалі, що цим письмом стверджується.

Українці Монтреалю прийняли клич: "Просвіта" — наша будучність" — та в своїй новій батьківщині заснували читальню "Просвіти" ім. Т. Шевченка, а її прапор, посвячений 1916 року, є доказом їх великої любови до Рідної Землі та жертвенної праці на добро українського народу і української спільноти Канади.

Прапор цей найде належне зберігання в Музеї Осередка Української Культури й Освіти та свідчитиме, що Українці Монтреалю, члени Читальні "Просвіта", дбають всією душею про найбільші культурні цінности українського народу. Честь Вам і Слава!

За Головну Дирекцію "Осередка Української
Культури й Освіти"

Проф. Павло Юзик, вл.р.
президент

Т. Кошиць, вл.р.
за секретаря

На один рік перед тим, 23-го травня 1955 р. придбано новий прапор. Його виготовив місцевий маляр-мистець Іван Мазепа. Теперішніми прапороносцями є: Іван Долинський — піонер, та Михайло Потерейко, член "Просвіти" з третьої емі-

ґрації. Торжественне посвячення нового прапора Т-ва "Просвіта" відбулося дня 12-го листопада 1955 р., у власнім домі при вулиці Сент Чарлз ч. 2558. Акту посвячення довершили о. Маркіян Пасічник, тогочасний парох церкви св. Духа на Пойнт Сент Чарлз і о. Михайло Ґаврилюк, парох церкви Успення Божої Матері на Роземонті. Ця історичного значення подія відбулася в присутності делеґатів із різних організацій міста Монтреалю й околиць, як теж і всього членства Т-ва "Просвіта" і її складових організацій, під головуванням Михайла Потерейка. Прапороносцями були Іван Долинський і Степан Колодко. Перший цвях прибив голова Т-ва "Просвіта", а відтак делеґати, гості й члени. Після закінчення акту посвячення, просвітяни принимали своїх гостей обідом. З святочними промовами у зв'язку з посвяченням прапора, виступали: піонер-основоположник Михайло Коцулим, Рудий Петро, обидва священики та голова Т-ва "Просвіта" Михайло Потерейко.

Посвячення нового прапора — перший від ліва о. Маркіян Пасічник, парох церкви св. Духа і о. Михайло Гаврилюк, парох церкви Успіння Божої Матері на Роземонті в Монтреалі.

Голова Т-ва "Просвіта" Михайло Потерейко прибиває перший цв'ях на держаку прапора, якого держить в руках прапороносець-піонер Іван Долиський. Від ліва стоять: культурно-освітний референт Іван Колодій і другий прапороносець Степан Колодко.

ЗВ'ЯЗКИ З РІДНИМ КРАЄМ

"І в мене був свій рідний край,
Хати в садочках потопали,
Коли настав чудовий май
І соловейки заспівали
Здавалось не земля, а рай!
І в мене був свій рідний край!"

Богдан Лепкий

Виїхавши за моря й океани, наші емігранти не забували своїх рідних сіл, міст і містечок, не зривали зв'язків, ні з родинами, ні з друзями, пам'ятаючи водночас за національні потреби свого народу, за церкви, за рідне шкільництво, політичних в'язнів, тощо.

Заснована читальня "Просвіта" в Монтреалі мусіла загосподаритись, зміцніти морально, приєднавши як найбільшу кількість членів і забезпечитись матеріяльно. Це потривало кілька літ, а в міжчасі воєнна хуртовина 1914-1923 рр., замкнула границі до продовжування і так скромних зв'язків зі "старим краєм". І аж 1924 р., коли наладнались бодай дещо політичні обставини на рідних землях, ущухла воєнна хуртовина, починає відживати зв'язок з західніми українськими землями.

Перші свої жертви спрямувала "Просвіта" для "Українських Інвалідів" і "Кружка Рідної Школи" у Львові. Ухвалено зборами, щоб кожного місяця висилати по 20 дол. оподаткування для удержання українського шкільництва, яке було приватним і не одержувало державних субсидій.

9-го березня того ж року відбулося велике протестаційне віче всіх тодішніх організацій і парафій, з приводу трагічної смерти Ольги Басараб — тоді вислано 26 доларів до управи "Українських політичних в'язнів" у Львові, Ринок ч. 10. В цій справі вислано також петицію, підписану кількома членами управи і Семеном Касіяном, як предсідателем.

В 14-ту річницю трагічної смерти студента львівського університету Адама Коцка, який впав від скритовбивчої кулі польського окупанта, в обороні українськости львівського університету, дохід з поминкової академії, в сумі 20 дол., призначено для "Кружка Рідної Школи". Надходили теж прохання від поодиноких сіл і містечок о допомогу на будови читальняних домів. Вислано пожертву на таку ціль для "Просвіти" в Ришковій Волі, пов. Ярослав, а відтак для читальні "Просвіта" в Улазові, пов. Любачів. Під час катастрофальної повені в Західній Україні (на Гуцульщині) літом 1927 р., скликано Над-

звичайні Загальні Збори Т-ва "Просвіта" і запрошено також делеґатів діючих тоді організацій та парафію св. Арх. Михаїла, переведено збірку з вислідом 48.50 дол., з пожертвою о. пароха Михайла Григорійчука 25 дол. і з деклярацією на 85 дол., щоб таким чином засвідчити щире співчуття і допомогти потерпівшим.

В січні 1928 р., вислано до Управи "Товариству Допомоги Українським Інвалідам" у Львові дохід з коляди і "Святвечора" в сумі 39.71 дол.

В квітні 1928 р., вислано протест до Ліґи Націй і президента Польщі Й. Пілсудського проти неправного засудження українських борців за волю України: Василя Атаманчука й Івана Вербицького.

Читальня "Просвіта" організувала протестаційні віча, або брала участь в усіх інших заходах щодо оборони прав і поборювання кривд свого народу на рідних землях. 1930-го року було два таких віча: 1-го серпня проти засуду на смерть Романа Біди і 27-го жовтня проти варварської "пацифікації" в Західній Україні. Збірку в сумі 27 дол. вислано на допомогу потерпівшим жертвам злочинної масакри зі сторони польського окупанта. Від Т-ва "Просвіта" промовляв на тому вічу Іван Сниськів. Дня 10-го січня 1932 року, наспіла відозва від української парламентарної репрезентації з Галичини о допомогу на покриття коштів виїзду делеґатів до Женеви в справі "пацифікації" Галичини. Тут зайшов прикрий інцидент: член "Просвіти" В. Греськів, як голова організації "Товариства оборони українських політичних в'язнів" заявив, що в тій справі він скликав комітет всіх політичних організацій, але не дійшло між ними до порозуміння, бо "Т-во ім. М. Драгоманова" не дало своєї згоди на ведення такої справи. Тоді голова "Просвіти" І. Сниськів ствердив, що ця справа є дуже серйозна і її не можна занедбати.

Велася безнастанна переписка з Кружком "Рідної Школи", з Управою "Т-ва опіки над інвалідами" і Матірною "Просвітою" у Львові та з "Українським національним музеєм" у Празі, куди теж йшли пожертви з каси Т-ва "Просвіта". Розпродувано надсилані календарі-альманахи на дохід Т-ва "Опіки над українськими інвалідами". Надходили теж письма з подяками за жертви: 1933 р. — за 50 дол. від управи "Опіки над українськими інвалідами", за 64 дол. від "Українського Національного Музею" в Празі; 1935 р. — від Читальні "Просвіта" з села Нагачів пов. Яворів за 15 доларів. Висилано часто допомогу осиротілій матері В. Біласа. На "Святій вечері" 1935 р. зібрано 122.46 дол. на ціль, призначену Краєвою Екзекутивою Українського Національного Об'єднання, за словом до збірки Евгена Довганя. І в наступному році 1936 вислано, хоч і невелику суму, бо всього 13.16 дол. для політичних в'язнів, на рідну землю.

1937 р. вислано до Львова 10.85 дол. на сплату довгу за

"Дім Лесі Українки". Львівський "Сокіл Батько", руханково-спортове товариство теж одержало жертву на свої цілі. Кольпортовано (двома наворотами) 2.000 календарів "Українського Інваліда". На "Народню лічницю ім. Митр. Шептицького" у Львові вислано 1938 р. — дев'ятдесят і п'ять доларів.

23-тий травень 1938 р. покрив серпанком жалоби і смутку цілу Україну. Того дня згинув на чужині в Ротердамі, Голландія, трагічною смертю з рук ворога, один з найкращих синів України, Голова Проводу Українських Націоналістів, творець Легіону Січових Стрільців — полковник Євген Коновалець. Блискавкою рознеслась ця страшна вістка по всіх країнах, де жили українці. І в Монтреалі Т-во "Просвіта" з усіма своїми секціями теж долучили свій смуток і жаль та свої молитви за душу Незабутнього Покійника. У формі похоронного салюту віддано останню прислугу тому, що життя своє склав на жертовнику "Служіння своєму народові".

ПОХОРОННИЙ САЛЮТ ВОЖДЕВІ

Дня 5-го червня 1938 р., вранці, вирушив маніфестаційний похід з домівки Т-ва "Просвіта" до церкви св. Духа при великім здвизі народу. На чолі походу маяв український прапор з жалібною лентою, а побіч нього канадійський. За ними поступала дітвора з "Діточої Громади", несучи великий смерековий тризуб, прибраний жалібними квітами і вінок. Члени і членкині мали чорні ленти. На підвищенні в церкві уставлена була символічна домовина, прикрита жалібним килимом, на переді портрет пок. Вождя, прибраний чорною стяжкою. Довкола домовини жіноцтво з горіючими свічками в руках і військова почесна варта в одностроях УСС-ів. Парох церкви о. Йосафат Жан, відправив панахиду і виголосив патріотичну жалібну проповідь. Під час жалібного гимну: "Вічная пам'ять", прапори похилились над домовиною.

В тому самому порядку похід повернувся назад до домівки, де були виголошувані поминкові промови: від імени "Просвіти" говорив Кость Наконечний, від Тов. "Самопоміч" — Кость Станимір, від УНО — делеґат Є. Довгань, від "Драматично-співацького гуртка" Зенон Телішевський, від "Жіночого Тов. ім. Лесі Українки" — К. Сковронська і від "Української Канадійської Молоді" — І. Чубрій. Жалібну маніфестацію закінчено національним гимном: "Ще не вмерла Україна". Осиротіла українська громада зі смутком опустила домівку Тов. "Просвіта".

Останнім маркантним виявом у зв'язках з рідними землями, перед вибухом другої світової війни, була висилка привітальної телеґрами новоствореному Урядові Карпатської України на руки прем'єра о. Августина Волошина.

Події 1939-го року перервали всякі зв'язки Тов. "Просвіта" з краєм та з рідними.

СВІТЛА Й ТІНІ

"З журбою радість обнялась,
В сльозах як в жемчугах мій сміх,
І з дивним ранком ніч злилась —
І як мені розняти їх?"

О. Олесь

На сторінках книг протоколів вписало Тов. "Просвіта" не лише позитивні сторінки своєї діяльности, а й клопоти, недомагання та різнорідні труднощі. Брак знання чужих мов, необізнаність з місцевими звичаями й обичаями, різні конфлікти внутрі й удари з-зовні, викликували в перших роках важкі рефлексії, спричинювали безпорадність і доводили до нарікання: "Нема кому за нами впімнутися, нами поштуркуються, бо ми не маємо провідників!"

В першому році після набуття власного дому, Тов. "Просвіта" мусіло виступити з судовим процесом проти несовісного контрактора Домініко Вачіссано, за невідповідне відремонтування і викінчення дому. Процес тривав чотири роки.

Нагла резиґнація голови, або когось із проводу спричинювала дезорієнтацію й застій в праці і треба було потім багато труду докладати, щоб все наладнати як слід. З другого боку інколи байдужість членства до праці в Товаристві була журбою кожного доброго проводу. Коли в 1921 році обнизилась фреквенція членства, тодішній голова Павло Бучковський проголосив премії за придбання членів, а саме: за десять членів 5 дол. в золоті, за 5 членів — срібні перли. Час і важність змагань — 3 місяці. Одначе не в кількости, а в якости вартість членства й його діяльности, бо ось 23 членів дарували Т-ву "Просвіта" частину відсотків з позички вложених грошей на сплату довгу за дім на суму 145.35 дол. "Честь їм за це" — занотував секретар Юрій Чайка.

А ось афера, яку можна занотувати під "удари з-зовні". Т-во "Робітничо-фармерського дому" запитує, чому Т-во "Просвіта" перестало прислати своїх делеґатів на спільні засідання? Причина була така — вияснив тодішній делеґат Товариства "Просвіта" І. Теленько, що Тов. "Робітничо-фармерського Дому" відмовилося було виступати, під час наміченого протестаційного віча, під українським прапором. "Нам з ними не подорозі" — закінчив свій звіт делеґат "Просвіти".

Інколи приходило до таких болючих випадків, як виключення з членства. Протягом 50-літньої діяльности "Просвіти" таких випадків було кілька: 1) за невирівнювання протягом шістьох місяців членської вкладки, 2) за неморальну поведінку. Це дві головні причини, яких не терпть статут Тов. "Просвіта".

Багато клопотів спричинювали намагання різних середовищ, ворожих християнсько-національному обличчю "Просвіти", які від перших років її існування надіялися знайти в ній прибіжище для своїх цілей.

Та "Просвіта" переможно зуміла вийти з тих затій. Сьогодні "Просвіта" це християнсько-національна станиця, якої управа і членство це віруючі, морально здорові, жертвенні і вірні сини та доньки українського народу, як теж і лояльні громадяни прибраної батьківщини — Канади.

Щоб зберігати високий рівень зборів і щадити дорогий кожному час, а що більше заховувати престиж "Просвіти", винесено 1937 р. ухвалу, якою заборонятєсья всякі особисті "свари і чвари".

Болючим був теж спір Тов. "Просвіта" з отцем парохом Михайлом Григорійчуком (гляди стаття: Співжиття з церквою), що тривав кілька років і тінню ляг на взаємовідносини між "Просвітою" й парафією. Деякі члени перейшли в той час до парафіяльних товариств, або до інших товариств, а то й зовсім покинули організоване громадське життя.

Рік 1938 заповідав відродження діяльности. Верталися поволі вибувші члени і вписувалися нові. На традиційній "Святій Вечері", а теж і на "Свяченім" був присутним парох о. Йосафат Тимочко.

Цілий 1938-ий рік позначився пожвавленням діяльности "Просвіти", а завершився він двома ювілеями, до яких йшли пильні підготування довгі місяці, а саме: 70-ліття Матірної "Просвіти" і 25-ліття Тов. "Просвіта" в Монтреалі. А ось описи цих святкувань, що записані в книзі протоколів за 1938-ий рік, ст. 53 і 55:

I.

Монтреал, 18-го грудня 1938 р.

"День 18-го грудня 1938 р. записаний в історії Т-ва "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі, як великий день. Це товариство, що постало як галузь великого плодючого дерева Матірної "Просвіти" у Львові, відсвяткувало спільно з іншими організаціями величавим концертом:

ДЕНЬ 70-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ІСНУВАННЯ
"МАТІРНОЇ ПРОСВІТИ" У ЛЬВОВІ

За ініціятивою Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка взяли участь у святкуванні слідуючі організації:

1) Тов. "Просвіта" в Лашін,
2) Тов. "Самопоміч" з Пойнт Сент Чарлз,

3) Парафія св. Духа з Пойнт Сент Чарлз,
4) "Союз Гетьманців-Державників".

День святкування 70-літнього ювілею був на це, щоб оцінити працю "Просвіти", яка через 70 літ промощувала тернистий шлях в боротьбі з темрявою, щоб в той день доказати силу просвітного духа і дати доказ національної свідомости, щоби ствердити, що Тов. "Просвіта" є найкращою школою, де виховуються сильні характери, які розуміють своє національне завдання, що Тов. "Просвіта" стремить до об'єднання якнайширших верств української спільноти у свої просвітні ряди.

70-літний ювілей "Матірної Просвіти" залишається пропам'ятним днем, записаним в історії українського народу. В ювілейному році зродилась Карпатська Україна, в цьому ж році "Просвіта" в Монтреалі святкує своє 25-ліття і стає членом "Матірної Просвіти" у Львові. Половину чистого приходу з імпрез у зв'язку з 70-літнім ювілеєм призначено для "Матірної Просвіти" у Львові, а другу половину для Карпатської України. (Підписаний: Н. Вивірка, секретар)."

II.

Монтреал, 25-го грудня 1938 р.

25-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В МОНТРЕАЛІ

"...По довгих і тяжких трудах, 1913 року засновано Товариство "Просвіта" імені нашого генія Т. Шевченка, як перше товариство між українцями міста Монтреалу. 1938 рік є свідком довершення великого діла, є гордістю членів, які з року на рік аж по нинішний день виповняли просвітні ідеали. "Просвіта" кріпила нас своїм міцним духом і тому вона стрічає свій заслужений Ювілей, бо це і є ювілей 25-літнього змагу і боротьби світла з темрявою.

До гідного відсвяткування цього ювілею все було якнайстаранніше приготоване. Особливу увагу звертала на себе гарно і пляново пристроєна заля. Сцена була святочно прибрана. На чільному місці висів ювілейний образ, на якому видніли чіткі слова Тараса Шевченка: "Учітеся, брати мої!" На підвищенні лежала велика книга — символ світла, правди і науки. На ній вимальовані слова Івана Франка: "Книги — морська глибина". Над ними різнокольоровими буквами виписані слова клича: "В лави "Просвіти" вступаймо!" По обох боках дві пам'ятні дати: 1913 — 1938. В горі над цілою декорацією видно було великий Тризуб - герб України. Декорацію виконав Петро Возняк, а Тризуб подарував А. Сенюк.

Святкування почалося Службою Божою з молебнем за здоров'я членства та панахидою за померлих членів. До церкви все членство і симпатики Тов. "Просвіта" йшли в поході

з прапорами. Члени і членкині з синьо-жовтими лентами на грудях.

Вернувшись з церкви в такому самому похідному порядку, бувші предсідники в складі 15-ти осіб заняли місця за переднім столом. Кожний з них мав призначене місце року свого урядування. Порожні крісла покійних голів були перев'язані чорними стяжками. Перед кріслом неприсутного основателя о. д-ра Івана Перепелиці поставлено китицю квітів.

Серед глибокої тишини увійшов на сцену Ювілейний хор в народних строях під управою диригента М. Марцинюка і відспівав пісню-гимн "Живи Україно".

При вступному слові про значення Ювілею, Й. Галан попросив присутніх вшанувати пам'ять померлих членів-просвітян однохвилинною мовчанкою.

Після закінчення офіціяльної частини відбулося святочне прийняття, яке поблагословив о. Йосафат Жан. Відтак господар бенкету Евстахій Сковронський покликував кожного предсідателя по черзі його урядування, і кожний з них здавав короткий звіт із своєї діяльности. Були численні промови, між ними й делеґатів чужих націй. Після промов наступило декорування визначних гостей і членів ювілейними відзнаками. Першу з них дістав наш славний балетмайстер Василь Авраменко, який дякуючи за таку честь, відзнаку поцілував. Під час веселої гутірки ввійшов на залю високодостойний гість полковник бувшої Української Армії Роман Сушко, якого привітано грімкими оплесками. Предсідатель К. Наконечний підійшов до полковника і теж удекорував його ювілейною відзнакою. Попрошений до слова достойний Гість подякував за честь удекорування, за повідомлення про ювілей і зложив сердечні побажання, щоб Тов. "Просвіта" справляло свій 50-літній ювілей в столиці вільної України — Києві. Бурею оплесків висловлено радість і подяку за таке палке бажання. Негайно теж вислано привітальну телеґраму новоствореному урядові Карпатської України, до рук прем'єра о. д-ра Августина Волошина

Наприкінці голова Ювілейного Комітету Стефан Чубрій склав подяку всім присутнім, бесідникам, гостям і членам.

Зокрема господар подякував щиро всім тим, що трудилися для звеличання ювілейного торжества і святочного прийняття.

Слава Ювілейному Товариству "Просвіта", честь її Членам!"

Н. Вивірка, секретар

25-літний Ювілейний Заряд Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка 1913-1938. Сидять від ліва: Степан Драґан, Петро Возняк, Іван Ониськів, голова Товариства Константин Наконечний, адвокат С. В. Озеро, Володимир Майка. Другий ряд від ліва: Микола Вивірка, Іван Сербин, Микола Твердун, Семен Шеремета, Іван Ооколовський, Евстахій Сковронський. Третий ряд від ліва: Ілля Стечишин, Андрій Пододворний, Михайло Стечишин, Йосиф Ґалан, Павло Пасека, Василь Сенкусь.

Рік 1939 проходив спокійно, життя в Т-ві "Просвіта" плило без ніяких особливих вичинів.

1940 р. виринула думка будувати новий дім при вул. Сентер. Внескодавцем був Кость Наконечний. Була це доволі складна річ, і тому треба було її покищо залишити, хоча ідея була добра. В міжчасі мали місце два випадки влому до домівки "Просвіти". Правда, не натішилися вломники великою добичею, але поламали двері та ушкодили обстановку. Ці два прикрі епізоди були приводом до того, що купно нового дому ставляли під обради на місячних зборах всі наступні голови проводів, а також і члени, з-поміж яких 32 дали на це свою згоду. Наприклад, Іван Стечишин мотивував ось так потребу нового дому: "Наші попередники передали нам таку хату, яку могли придбати. Ми, йдучи їх слідами, придбаймо теж, але щось нового, імпозантного, просторого, щоб діяльність товариства могла краще розвиватися."

30-ту річницю свого існування в дні 26 грудня 1943 року святкувало Тов. "Просвіта" скромніше, як свій срібний ювілей, але за те, був тоді гостем П. Голик, один із перших основників "Просвіти", який прибув на це свято спеціяльно із Торонта. У відповідь на його промову і заклик до збірки, зложено 200.30 доларів. На це свято прислали своїх делеґатів десять організацій і чотири парафії.

Свою 33-тю річницю існування відсвятковано теж у своїй домівці. Між іншими точками програми був виступ мандолінової оркестри "Діточої Громади" під дириґуванням Михайла Петрашика. Цю оркестру організував ще в 1934-му році член Стефан Голотюк, змайструвавши тоді сам особисто потрібну кількість мандолін.

В тому ж році Інститут "Просвіти" у Вінніпеґу подав пропозицію "централізації Просвіт" і в тій цілі приїхав до монтреальської "Просвіти" проф. Н. Григоріїв. Переговори в тій справі велися до 1949 року, однак безуспішно. А шкода, бо сцентралізовані "Просвіти" становили б міцну, поважну установу, що зберігала б традиції й плекала б ідеали "Матірної Просвіти". Палкий борець за сцентралізування "Просвіт" Михайло Коцулим особисто їздив до Вінніпеґу, щоб наладнати цю справу з тодішнім головою "Інституту Просвіти" Будкою, братом Кир Никити Будки. Там одержав відповідь, що справа вимагає багато труду. Потім "Просвіта" з Монтреалу вела переговори з Тов. "Просвіта" ім. Мих. Грушевського в Торонто. Але й там не було успіху, бо "Просвіта" ім. Грушевського не хотіла погодитися на спільний чартер й один статут. Позитивну відповідь дала тільки "Просвіта" з Ст. Боніфас. У зв'язку з цією справою "Просвіта" мала 130 дол. коштів. Востанне в справі переведення в життя ідеї централізації "Просвіт" звертався Михайло Коцулим до директора Володимира Кохана, який гостював у Монтреалі від імени КУК-у. Але й тим разом

The Taras' Shevchenko Ukrainian Reading Society

ТОВАРИСТВО ПРОСВІТИ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

2558 ST. CHARLES ST.

Montreal, Que., CANADA

ЮВІЛЕЙНЕ ПОБАЖАННЯ
ВІД ТОВ.ПРОСВІТИ
УРЯДОВІ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

ДНЯ 25-ГО ГРУДНЯ 1938 р.

ДО
ВИСОКО ДОСТОЙНОГО
ПРЕМІЄРА КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ
о Др.АВГУСТИНА ВОЛОШИНА
І ЦІЛОГО УРЯДУ
В ЧОСІ.

ВЕЛЬМИ ДОСТОЙНИЙ УРЯДЕ:

З НАГОДИ 25,ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ КОТРИЙ СВЯТКУЄ ТОРЖЕСТВЕННО НА ЦІЛІЙ ДИЛЯНСЬКІЙ ЗЕМЛІ,ЗА ОКЕАНОМ УКРАЇНЦІ НАЙСТАРШОГО ТОВАРИСТВА В МІСТІ МОНТРЕАЛО ТОВ.ПРОСВІТИ ІМ.ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.В ДІЛЬНИЦІ ПОЙНТ СТ.ЧАРЛС ДО ЯКОГО НАЛЕЖИТЬ ЮВІЛЕЙ НАЙ-УКРАЇНСЬКИМ-ТОВАРИСТВОМ В КАНАДІ,В ЦЕЙ ДЕНЬ ПРИ ЧИСЛЕННІЙ ЗІБРАНІЙ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА,ПЕРЕКИДАЄМО ЦЕЙ ПОБАЖАННЯ ПРЕМІЄРОВІ,о Др.АВГУСТИНОВІ ВОЛОШИНОВІ І В ЦІЛОСТІ УРЯДОВІ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ,В ВАШІЙ КЕРМІ В ЦІЙ КРАЇНІ, І ЗАЯВЛЯЄМО ЩО ХОЧЕМО ЩОБ ПАНУВАЛА НАША ВОЛЯ,НАША СИЛА,І НАШЕ ПРАВО,ТОМУ ПЕРЕДАЄМО ЦЕЙ ПРИВІТ ВІД НАШОГО ЮВІЛЕЙНОГО ТОВАРИСТВА,І ЗАПЕВНЯЄМО ДОМИ ЗА ОКЕАНОМЬКІ УКРАЇНЦІ ОБЄДНАНІМИ СИЛАМИ БУДЕМО ПОМАГАТИ ДАЛІ БУДУВАТИ НАШОЇ ДЕРЖАВИ,НАШО НАШЕ ТОВ.ЗАЛЯЗЛО ДОПОМОГОВИЙ КОМІТЕТ,КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.КОТРИЙ В ПОВНІ СТАВ НАД ЦІМ ПРАЦЮВАТИ І НАЙБЛИЖЧОМУ ЧАСІ ПЕРЕДАМО НА РУКИ УРЯДУ СВОЮ ДОПОМОГОВУ ПАЧКУ,МИ ЗАЛІЧУЄМО ВАМ ДО ЗАВАЖОЮ КЕРМОЮ НАША КРАЇНА СТАЛА ДЕРЖАВОЮ,НАШ НАРІД СТАВ ДЕРЖАВНИМ НАРОДОМ.ЧЕКАЄМЬ ВИСЛОВЛЮЄМО ДОВІРА ДО ПРОВОДУ І ДО СЕБЕ. СЛАВА І ЧЕСТЬ ПРЕМІЄРОВІ о Др.АВГУСТИНОВІ ВОЛОШИНОВІ СЛАВА ЙОГО УРЯДОВІ.

ГОЛОВА . .ЗА ЮВІЛЕЙНЕ ТОВАРИСТВО. СЕКРЕТАР.

І. Наконечний П.Водяєв

Привітальна телеграма до уряду Карпатської України

GO FLAMES

безуспішно. Добрий почин не найшов належного зрозуміння і "Просвіти" й досі не мають у Канаді свого центру.

Брак диригентів й учителів був постійною журою не тільки "Просвіти", але й багатьох інших організацій — та проблема завжди стояла на перешкоді в праці. Великий смуток оповив просвітянську громаду дня 4-го травня 1952 року, коли-то перестало битися серце одного з основоположників і найбільш активних та жертвенних членів Товариства, розумного і чесного провідника Почесного члена Івана Ониськова. Громада відчула, що не стало того, хто вмів вести її правильним шляхом, хто був її душею, хто з любов'ю і посвятою виводив її з кожної прикрої ситуації на правильну путь. Особливо відчутна втрата цієї цінної людини була в ділянці культурно-освітній.

1953 рік записаний на сторінках хроніки Товариства під знаком 40-літнього ювілею його існування. Ще 9-го березня організовано Ювілейний Комітет в складі: Коцулим Михайло, Сербин Іван, Колодій Михайло, Пододворний Андрій, Сенкусь Василь, Музика Володимир, Колодій Іван і Білошевський Богдан. Створено теж бенкетовий комітет. До участи запрошено українське духовенство обох віроісповідань: о. протопресвітера Володимира Слюзара і о. дек. Миколу Маркова, представників українських організацій та управу міста. Через радіовисильню СіБіСі передано звернення до земляків в Україну, при чому треба зазначити, що сталось це завдяки старанням сотника Богдана Панчука. Ювілейне святкування відбулося 18-го жовтня. Співав хор "Просвіти" під орудою Якима Бартка.

"40-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ Т-ВА "ПРОСВІТА" ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА В МОНТРЕАЛІ

"В силі духа — перемога!" (відпис протоколу)

В той час, коли лютий ворог України — червона Москва — знищив Матірне Т-во "Просвіта" на Рідних Землях, доля судила нам на вільній канадійській землі продовжувати працю "Просвіти" і високо держати її прапор, на якому вона написала своє гасло: "В силі духа — перемога!"

Сорок років тому, тобто 1913-го року невелика кількість еміґрантів українців, на чолі з о. д-ром І. Перепелицею зорганізували у Монтреалі Т-во "Просвіта" ім. Т. Шевченка. Внаслідок невтомної праці та любови до справи Т-во росло і могутніло. Сьогодні Т-во "Просвіта" об'єднує у своїх рядах третє покоління.

Цей 1953 рік, є Ювілейним роком Т-ва "Просвіта". В березні місяці утворився Ювілейний Комітет, у склад якого уві-

---

Управа Тов. "Просвіта", члени й складові організації під час 40-літнього ювілею. В першому ряді шостий з права сидить голова Тов. "Просвіта" Мирослав Бурий.

йшли: пп. Коцулим М. — голова, Сербин — 1-ий заступник голови, Ракобовчук П. — секретар, Колодій М. — скарбник, Штим Теодор, Сенкусь В., Білий А. (мол.), Музика В. і багато членів Т-ва "Просвіта", які хотіли і свою працю вложити для звеличання Ювілейних Днів.

Праця йшла дружньо. В першу чергу була опрацьована програма Ювілейної Академії.

Брали теж живу участь в мистецькій і технічній підготовці до Ювілейних Днів — пп. сотник Мошинський В., Запаринюк А., Джума М., Білошевський Б., Ткач Гр. Сотник Мошинський по мистецьки виконав символічну віньєтку на Ювілейній програмі, М. Джума майстерно додав друковані слова, Г. Ткач виконав фото — Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки і О. Басараб до віньєтки В. Мошинського на Ювілейній програмі, а Б. Білошевський — майстерно виконав обов'язки декоратора. Дуже багато допоміг своєю праецю, а також і порадами — Запаринюк Андрій. Ювілейний Комітет у порозумінні із Зарядом Т-ва "Просвіта" ухвалили вислати листи до всіх українських парохій з проханням, щоб в день 18-го жовтня бр., в день 40-літнього Ювілею Т-ва "Просвіта" у всіх українських церквах були відслужені Св. Служби Божі за живих членів Т-ва "Просвіта" і прошення Божої помочі і благословення у їхній праці тепер і на будуче та панахиди за душі членів Т-ва "Просвіта", що відійшли у вічність.

Рівночасно розіслані були запрошення: послам до федерального парламенту — М. Старчевському і Т. Гилі, та до провінційного парламенту Ф. Генлі, а також до всіх українських парохій, товариств і організацій Монтреалу.

Дня 18-го жовтня 1953 року Т-во "Просвіта" ім. Т. Шевченка у Монтреалі урочисто відсвяткувало свій 40-літній Ювілей.

Ювілейна Академія відбулася у залі театру "Монумент Нейшин". Програма була у трьох частинах. 1-ша частина — гимн Канади, вступне слово голови Ювілейного Комітету Коцулима М., "За Україну" — хор Т-ва "Просвіта", привіти, сольоспів оперного співака М. Мінського у супроводі піяністки Л. Слюзар, реферат. Друга частина — Виступи дітей РШ при Т-ві "Просвіта", Жіночого Т-ва ім. Лесі Українки при Т-ві "Просвіта", "Молодої Просвіти", фортепіянове сольо Олі Сенкусь, народні танці під проводом І. Обуха. Третя частина — Виступ хору Т-ва "Просвіта" під проводом Я. Бартка.

Програма була обдумана й опрацьована до найменших подробиць, висококультурна і дала присутнім повне задоволення. Святочний реферат, який виголосив Колодій Іван, заслуговував на особливу увагу, як з огляду на саме виголошення,

---

Хор Тов. "Просвіта" під орудою Якима Бартка, під час святкувань 40-літнього ювілею.

так і на його зміст. Виступ опер. співака М. Мінського в супроводі піяністки Л. Слюзар — викликав щирий ентузіязм. Рідна Школа своїм виступом зробила на глядачів миле враження. Жіноче Т-во ім. Лесі Українки дало своїм виступом дбайливо опрацьованих дві пісні й одну деклямацію. Виступ "Молодої Просвіти" дав велике задоволення всім присутнім. Фортепіянове сьольо О. Сенкусь з опери "Запорожець за Дунаєм" викликало рясні оплески слухачів, що було доказом признання для молоденької піяністки. Як також народні танці під керівництвом І. Обуха були прийняті присутніми з великим захопленням. Дуже гарно співав хор Т-ва "Просвіта" під проводом Я. Бартка у супроводі піяністки О. Сенкусь. Кінцевим словом голови Т-ва "Просвіта" М. Бурим і національним гимном, що його проспівали всі присутні — була закінчена Ювілейна Академія.

До звеличання "Ювілейних Днів" багато спричинився дир. українського відділу "Голосу Канади" сот. Панчук. 14-го жовтня 1953 року хор Т-ва "Просвіта" мав можливість проспівати на СіБіСі українського відділу "Голосу Канади" всю програму Ювілейної Академії, а один із членів Т-ва "Просвіта" прочитав реферат до братів за "залізною заслоною". Цей реферат повністю подаємо:

"З нагоди 40-их роковин існування Товариства "Просвіта" імени Тараса Шевченка в Монтреалі, Канада, пересилаємо на Україну, з якої походять наші батьки і ми, наш палкий і щирий привіт.

Ми не самі святкуємо це свято. Наш ювілейний день ще з раннього ранку розпочався урочистими молитвами в усіх українських церквах. Ми зверталися з молитвою до Всевишнього, щоб Він наділив українців, там за морем, силою і витривалістю аж до перемоги добра над злом.

У цей день прийміть же від нас, дорогі брати і сестри, наш щирий просвітянський привіт.

Ми знаємо, в яких тяжких умовинах вам доводиться жити. Сотні тисяч українців, рятуючи себе перед фізичним винищуванням, покидаючи все, що найдорожче, йшли у світ за очі шукати на чужині хліба і свободи.

Ми знайшли те і друге в Канаді. У 1952-му році канадські українці святкували 60-ліття українського поселення в Канаді — не як якась аморфна неорганізована маса, а як повноправні громадяни демократичної Канади.

По першій і другій світовій війні кількість українців у Канаді зросла до тої міри, що на 15 мільйонів населення Канади, ми українці є на четвертому місці. У Канаді ми маємо те, чого нині на рідних землях певно немає, а саме, ми маємо свободу і добробут.

Колись ми приїхали сюди, маючи лиш дві руки охочі до роботи. Сьогодні ми є власниками фарм, ми маємо власні доми,

власні підприємства. Наші діти позакінчували вищі школи. Ми маємо своїх депутатів, учених, дослідників, ми збудували сотні церков, організували культурні установи, бібліотеки, видаємо книжки і газети. Це все свідчить про невсипущу культурну діяльність канадських українців.

Радянський уряд зліквідував матірне товариство "Просвіта" у Львові і мережу читалень по селах. Однак у Канаді ми маємо змогу вільно продовжувати культурно-освітню працю.

В ювілейному дні нашої організації ми линемо думками на Україну, де колись працівники товариства "Просвіта" запалили іскру знання у найдальших закутинах української землі. Ця іскра, кинута 1868-го року в серця українського народу, розгорілася ясним полум'ям національної свідомости, яке виявилось в усіх ділянках громадського життя, і яке перетворило забутий народ у націю, свідому своєї історичної місії.

Тільки терором змогли комуністи ліквідувати "Просвіту", однак безсмертний дух працівників "Просвіти" Франка і Грінченка й далі жевріє в серцях народу, чекаючи на подих волі, від якого він знову запалає ясним полум'ям"...

Була зроблена спеціяльна пластинка, що в день Ювілею Т-ва "Просвіта" 1953-го року була передана на Україну, а в день Ювілейного Бенкету, 25 жовтня цю пластинку вислухали всі присутні на Бенкеті та після милої і сердечної промови п. Омеляна Бачинського, цим же промовцем подарована для архіву Т-ва "Просвіта".

Ювілейні Дні Т-ва "Просвіта" закінчились Ювілейним Бенкетом. 25 жовтня 1953 р. в парафіяльній залі при вул. Сентер ч. 1770, о годині 3-ій по полудні відбувся Ювілейний Бенкет. Голова Ювілейного Комітету М. Коцулим відкрив Бенкет, звернувшись до всіх присутніх з закликом, щоб постанням з місць вшанували пам'ять померлих членів Т-ва та передав керування бенкетом І. Колодієві. І. Колодій попросив о. дек. М. Маркова перевести молитву та поблагословити гарно приготовану перекуску. Сотник Б. Панчук награв пластинку, яка була передана на Україну 18 жовтня 1953 р. З привітальними промовами виступали: посли федерального парламенту — М. Старчевський і Томас Гилі та посол до провінціяльного парламенту — Франк Генлі. Від парохій: св. Михаїла Ібервіл — о. дек. М. Марків і о. Т. Гарасимчук, від Собору св. Софії — о. прот. В. Слюзар, від парохії св. Юрія в Лашін — о. К. Квасницький, від Успення Ь. Матері, Роземонт, — о. М. Гаврилюк, п. Камінський Яків і п. Мандзій Зенон. Від СіБіСі — п.п. сот. Б. Панчук і Ом. Бачинський, від себе бувший голова Т-ва "Просвіта" Мандзюк Павло, від СУМК-у п. Вол. Коленич, від Укр. Кредитової Спілки — п. Лев. Кобринський, від себе д-р М. Ревуцький, від філії Т-ва "Просвіта" Лашін — п. Геба Мих. — голова, і Мих. Черешневський, від Братства бувших вояків 1-ої Дивізії, Станиця Монтреал — п. Єв. Костюк, від Спортового Товари-

ства — п. М. Андрухів, від Жін. Т-ва ім. Л. Українки — С. Петрашик, від "Молодої Просвіти" — Е. Дорожовський, від "Діточої Громади" — А. Білий, від Т-ва "Самопоміч" п.п.: М. Карплюк і Кобилко, від МУН п.п. Вол. Мацелюх і А. Загоруйко, від КУК — А. Гукало. Писемне побажання від Централі КУК з Вінніпегу передав Ракобовчук П. Як рівнож були прочитані п. Ракобовчуком побажання від тих, що не змогли бути особисто на Ювілейному Бенкеті. УНО репрезентував Чайківський Осип, Ліґу Кат. Жінок — п.п. Литвин і Чарторийська, ОУК ім. Ольги Басараб — п.п. С. Мацелюх й І. Дячун, Ліґу Укр. Кат. Жінок Успення Б. Матері — п.п. Кріса Галина і Дубас Віра.

Всі теплими словами вітали просвітян і бажали сили духа до дальшої культурно-освітньої праці, а згідно з нашими давніми звичаями — приносити дари на урочистости, як родинні так і громадські — всі делеґати-промовці зложили дари Ювілятові — "Просвіті". Рівночасно зложили свої дари Сенкусь В. і Штим Теодор по $50.00.

Бенкет був добре обдуманий й організований. Всі почували себе, як одна велика родина. Дай Боже, і на дальші дні, як одна родина працювати для добра членів і на славу України!

Закінчився бенкет молитвою, яку мав перевести о. прот. Вол. Слюзар, але покликаний до виконання пастирських обов'язків, змушений був відійти раніше і просив о. прот. К. Квасницького перевести кінцеву молитву. Участь у святкуваннях взяло біля 500 осіб."

Рік 1955 приніс велике нещастя — з невідомих причин спалахнув, дня 17 січня, вогонь внутрі домівки "Просвіти". Трудолюбиве членство власними силами привело до можливого вигляду й вжитку знищене приміщення та його устаткування. Відбудова дому тривала три місяці. Керував нею, зовсім безінтересовно й ощадно, докладаючи багато зусиль та власного гроша, довголітний активний член, відомий тепер будівельний контрактор Стефан Батюк. Для членів ухвалено норму: або один день праці, або 10 доларів готівкою. Члени-власники харчових крамниць допомагали продуктами для працюючих, як, наприклад, колишній голова Т-ва "Просвіта" Дм. Небесний. Василь Сенкусь — аґент обезпеченевого бюра "Трудо-Трудо" виєднав зворот повної обезпеченевої суми. Фінансову ділянку відбудови дому вів скрупулятно адміністратор майна Т-ва "Просвіта" — Стечишин Іван. Батюк Стефан, Василь Сенкусь і Стечишин Іван творять "Будівельний Комітет" з 1949 р., почавши. До його діяльности належить полагоджувати всі адміністративно-фінансові справи фахово, доцільно й ощадно, завжди в згоді та порозумінні для добра "Просвіти".

23-го квітня відбулося святочне відкриття відновленого дому. Акту посвячення довершили чотири священики: о. Маркіян Пасічник, о. Микола Кушнірик, о. Мих. Гаврилюк і о. Іван Гаврилюк, які були прошені під час бенкету до промов. Тодіш-

ний голова КУК Андрій Гукало та делеґати організацій Монтреалу й околиць виступали теж з промовами. Молитвою подяки закінчено святочну трапезу, а відтак відбулась забава.

Традиційна "Кутя" відбулася того року в домівці Українського Національного Об'єднання, яке відступило даром свою залю. Жіноче Т-во ім. Лесі Українки приготувало цю різдвяну трапезу, а передовий діяч УНО — Е. Василишин тепло закликав присутніх до збірки для погорільців, яка дала 160 доларів. Нехай цей дружній жест братньої організації буде записаний золотими буквами в історії Т-ва "Просвіта".

Хоч випадок із пожаром послабив на деякий час діяльність Т-ва "Просвіта" внутрі, то співпраця її з іншими організаціями не переривалася. Делеґації "Просвіти" взяли участь в закінченні спортового сезону С.Т. "Україна", у зустрічі громадянства з сенатором В. Валом, у 25-літтю існування ОУК ім. О. Басараб, у відкриттю оселі СУМ "Верховина", у 50-літнім Ювілею "Самопомочі", у 25-літнім Ювілею "Нового Шляху". Водночас з привітами, делеґати передавали також грошеві датки, як це є традицією прийнято.

В найближчому майбутньому Т-во "Просвіта", як складова організація КУК-у, мусить приготуватися, щоб зробити належний вклад у святкування 150-річчя народин свого Патрона Тараса Шевченка, як теж співпрацювати у підготовці до скликання Світового Конґресу Українців та до Світової Виставки, яка відбудеться в сторіччя канадської державности у Монтреалі. А кромі того Т-во "Просвіта" виступило з проєктом будови українського репрезентативного дому, де б усі організації могли мати своє приміщення, а особливо наша молодь. На цю ціль "Просвіта" готова дати визначну грошеву суму.

СПІВПРАЦЯ З ІНШИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

"...А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли!.."

Т. Шевченко

Від самих початків "Просвіта" вдержувала приязні зв'язки з усіма українськими організаціями так світськими, як і церковними, за вийнятком комуністичної. Цими організаціями були: 1) Обезпеченеве Товариство "Самопоміч"; 2) Читальня ім. Івана Франка; 3) Товариство ім. М. Драгоманова; 4) Читальня ім. І. Котляревського; 5) Читальня ім. М. Шашкевича; 6) Запорізька Січ; 7) Парафія Собору св. Софії; 8) Парафія св. Архистратига Михаїла; 9) Стрілецька Громада в Монтреалі; 10) Стрілецька Громада у Вінніпеґу; 11) Український Інститут "Просвіта" у Вінніпеґу; 12) Український Народний Дім враз з Жіночим Т-вом ім. Лесі Українки у Вінніпеґу; 13) Гетьманська Січ у Монтреалі; 14) Горожанський Клюб Канадійських Українців; 15) Українське Національне Об'єднання; 16) Товариство "Просвіта" в Лашін та 17) Комітет Українців Канади.

З бігом часу деякі організації перестали існувати, а натомість поставали інші, особливо з приїздом найновішої еміґрації. З усіма ними "Просвіта" бере участь у спільних культурно-освітних імпрезах, національних святкуваннях, як також вічах, протестах, тощо. До цієї співпраці "Просвіта" закликала лише своє членство в перших роках діяльности. Одначе з часом, як при ній організувались різні секції, а саме: 1923 р. "Діточа Громада", 1924 р. "Драматично-співацький Кружок", 1929 "Школа українського народнього танку", 1934 р. "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки", а 1937 р. "Молода Просвіта", то Управа "Просвіти" ангажувала до співпраці з іншими організаціями на терені Монтреалу або всі секції, або лише деякі з них, залежно від потреби. Натомість взаємовідносини між секціями є дуже тісні, всі вони взаємно собі допомагають і себе доповнюють.

Першою нагодою до спільного виступу з іншими організаціями був концерт для вшанування 61-ої річниці смерти Тараса Шевченка, який відбувся 12-го березня 1922 р. Крім "Просвіти" в концерті взяли участь: 1) Обезпеченеве Товариство "Самопоміч", 2) Читальня ім. І. Франка, 3) Запорізька Січ, при парафії св. Софії і 4) Товариство ім. М. Драгоманова. Тодішній парох церкви св. Арх. Михаїла, о. Михайло Ірха, відправив панахиду за героїв. Концерт відбувся в Монткалм Скул. Вступне слово сказав д-р А. Т. Кібзей, а реферат виголосив І. Якиміщак. Крім того в програмі концерту були виступи дітей.

Члени "Стрілецької Громади" виконали в домівці "Просвіти", 25-го травня 1929 р., сценічну картину, а 1930-го року Т-во "Просвіта" прийняло пропозицію "Стрілецької Громади" влаштувати спільний концерт в честь І. Франка. Кожного понеділка "Стрілецька Громада" діставала до своєї розпорядимости залю "Просвіти". 1930-го року відсвятковано спільними силами всіх організацій чин Листопадового зриву. По Службі Божій та парастасі за упокій героїв з 1918 р., відбувся концерт у залі Монументал Нешонал Театр. Чистий дохід в сумі 306.46 доларів вислано до Львова для Т-ва Українських Інвалідів.

Спільно з "Стрілецькою Громадою" вислано 1-го лютого 1931 р. протестаційну ноту до канадійського уряду в Оттаві в справі "пацифікації" в Галичині й на Холмщині зі скаргою на варварські злочини загарбницької Польщі.

Того ж року Тов. "Просвіта" знову співпрацювало з шістьма іншими організаціями вшановуючи події Листопадового зриву і причинилось до висилки 32.00 дол. до Управи "Українських політичних в'язнів" у Львові.

Весною 1935 р. Тов. "Просвіта" влаштувало інсценізацію поеми І. Франка "Каменярі", дохід з якої був призначений на український павільйон під час світової виставки в Чікаго, за організування якого відповідальним був Василь Авраменко.

"Просвіта" взяла активну участь у вічу, що його організувала "Гетьманська Січ" проти большевиків.

"Українська Національна Рада" в екзилю теж звернулася до "Просвіти" із закликом допомогти об'єднати всі громадські організації в один моноліт для позитивної й успішної діяльности на шляху до великої мети: державного визволення України.

Між подіями, які заіснували в Т-ві "Просвіта" 1934 р., було заснування "Українського Горожанського Клюбу". За прикладом інших етнічних груп організовано перший відділ такого клюбу в дільниці Фронтенак при Тов. ім. Михайла Драгоманова.

З-поміж тодішніх просвітян палкими приклонниками ідеології Українського Горожанського Клюбу були: І. Ониськів, М. Коцулим, Ст. Кушнірик, П. Дорожовський, І. Писарський, Л. Сологуб, Д. Сологуб, Т. Федик, П. Возняк. Український Горожанський Клюб діяв тільки два роки. Залишилось по ньому

18 протоколів, написаних чисто, поправно і змістовно. Такі клюби мала в той час кожна етнічна група. Організувала їх Ліберальна партія Канади, щоб голосами етнічних груп зискати потрібну більшість у змагу за владу. Обіцювала за це, як звичайно кожна партія завжди і всюди — соціяльні і політичні полегші своїм виборцям. В слід за Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка, організовано теж відділ Українського Горожанського Клюбу при Тов. "Просвіта" в дільниці Лашін. Цей Клюб мав такі важливіші точки програми:

1) бути оборонцем прав українського робітника всюди, де того вимагатиме потреба;

2) бути пропагатором української справи серед чужомовного світу;

3) спростовувати всяку фальшиву пропаганду, яка йде на шкоду України й українського імени;

4) поширювати світогляд і знання своїх членів, дорогою самоосвіти на місячних зборах;

5) користати з права набуття канадійського горожанства, яке кожному членові запевнює право належати до Клюбу.

Кілька цікавих доповідей з тієї ділянки виголосив Лука Сологуб: 1) "Початок людства і творення родинного і громадського устрою". 2) "Поступ і цивілізація". 3) "Державний устрій в минулому і тепер. 4) "Що це таке народ, народність, нація, націоналізм?" 5) "Значення Канади для українців". 6) "Значення організацій для українців". 7) "Політичне й економічне положення українців у Канаді". 8) "Активність і масова участь в організаціях". 9) "Масова участь в політичних партіях".

Гостями і доповідачами в Українському Горожанському Клюбі були визначніші особи англо- і франкомовного світу, а між ними теж і теперішній прем'єр-міністер Канади Лестер Пірсон. З-поміж українців вирізнялись адвокат С. В. Озеро і депутат до федерального парламенту, а водночас і письменник Ол. Лучкович.

Члени Українського Горожанського Клюбу зачинали свої збори християнським привітом "Слава Ісусу Христу" і титулували себе "добродіями". Його пресовим органом став "Канадійський Фармер".

Книга протоколів Українського Горожанського Клюбу кінчається датою 14-го лютого 1936 року, коли-то відбулися, на місячних зборах, два відчити С. В. Озера: 1) Чого Канада сподівається від українців і 2) Склад канадійського уряду. Деякі бувші члени Українського Горожанського Клюбу і водночас члени "Просвіти" плянували відновити його, але одержавши інформації від правного дорадника товариства "Просвіта", що статут Клюбу застарілий, а як такий, не має рації існування в змінених соціяльно-політичних обставинах, занехали цю думку. Коли 1935 року організовано "Діловий святковий комітет",

щоб спільними силами улаштовувати всі національні свята, Тов. "Просвіта" висилало туди свого делеґата. Цей "Діловий святковий комітет" і був предтечею Комітету Українців Канади.

Протестаційне віче проти польського терору і пращальний вечір для ген.-майора М. Капустянського 1-го квітня 1936 р., з ініціятиви Українського Національного Об'єднання, були якраз вислідом діяльности цього "Святкового Комітету". До нього належали теж дві жіночі організації, а саме: "Жіноче товариство ім. Лесі Українки" й "Організація Українок Канади ім. Ольги Басараб" при Українському Національному Об'єднанні. Пращальні промови виголосили від імені "Просвіти" й її секцій, голова "Драм.-спів. Кружка" Кость Телішевський і тодішний голова "Просвіти" Михайло Кушнір.

Ділом "Святкового Комітету" був теж "Поклін героям 1-го листопада" з 1918 р., в Монумент Нешонал Театр, з виступом бандуриста В. Ємця. Під час концерту Тов. "Просвіта" вручило нашому славному мистцеві "Грамоту заслуги в ділянці музичного мистецтва".

Роки 1937 і 1938 проходили далі у співпраці Тов. "Просвіта" з іншими організаціями. Вислідом її були дві академії в честь Тараса Шевченка і дві в пошану Листопадового чину.

1939-ий рік виявив деяке послаблення співпраці між організаціями. Кожна почала діяти в "своїх стінах" зі своїми секціями, чи "братніми організаціями". Занепала скоординованість праці, поставала нездорова ривалізація особливо на зовнішньому відтинку репрезентації української спільноти перед чужинецьким світом. А тут назрівали події всесвітнього політичного значення, які вимагали єдности і сцілення розпорошених наших сил. Дійсність вимагала якоїсь однієї, кермуючої громадським життям руки, якоїсь одної ясно і мудро думаючої голови і одного хребта, щоб зцілити послаблу і розпорошену українську громаду, наладнати співпрацю між організаціями і скоординувати діяльність не тільки в Монтреалі, але й в цілій Канаді. Важність хвилини і життєва конечність подиктували створення одного, координуючого сильного чинника.

Став ним Комітет Українців Канади 1940-го року (в скороченні КУК). Секретарем для писання протоколів українською мовою іменовано, в першій Управі КУК, члена Т-ва "Просвіта" Володимира Майку.

Тов. "Просвіта" відразу стало членом КУК і є ним до сьогодні. Вплачує свої внески, має своїх постійних делеґатів і завжди допомагає в усіх імпрезах, які очолює КУК, а членство "Просвіти" становить завжди поважну кількість публіки.

1942 р., з нагоди 100-ліття народин корифея українського музичного мистецтва Миколи Лисенка, Тов. "Просвіта" було співорганізатором свята.

На перший конґрес Комітету Українців Канади, що відбувався у Вінніпеґу в днях 22-23-24 червня 1943 р., делеґатами

Тов. "Просвіта" були: Олександєр Карплюк і Никола Вивірка. Ними передано 100 доларів на покриття коштів конґресу.

4-го квітня 1943 р., у Монументал Нешонал Театрі, улаштовано спільними силами весняний концерт, дохід з якого призначено на розгорнення діяльности в справі скитальців. Тов. "Просвіта" жертвувало на ту ціль 50 доларів. Призначено теж окремого делеґата до "Фонду допомоги українців Канади", який був при КУК (ФДУК).

Приступлено теж до вшанування 75-ліття ген. В. Сікевича в домівці УНО, організованого КУК-ом.

Проблема українських скитальців була кличем народнього віча скликаного Комітетом Українців Канади 2-го грудня 1945 року. Промовцем на цю тему був депутат до канадійського парламенту Антін Глинка. Віче відбулося в Монументал Нешонал Театрі, вул. Сент Лавренс ч. 1182. Першою жертвою для скитальців в Европі був княжий дар 226 дол. з коляди, що його передано КУК-ові.

В домівці Тов. "Просвіта" відбулося за його старанням віче, на якому виступив представник Централі КУК-у — Мазуркевич. Він виголосив доповідь на тему: "Сучасна ситуація України". До диспозиції КУК-у передано збірку в сумі 235 дол., а Тов. "Просвіта" додало зі своєї каси ще 50 дол. "Просвіта" допомогла теж фінансово "Інформаційному бюро", яке було при КУК-ові. Воно мало за завдання допомагати новоприбулим скитальцям, підшукувати працю і приміщення, яке в той час справді дуже важко було знаходити.

Організація Української Молоді "Пласт" тішиться теж позитивним ставленням з боку "Просвіти". В травні 1949 р. відступила вона Пластовому Кошеві безкоштовно свою площу на "свято весни".

Комітет Українців Канади передав Т-ву "Просвіта" 107 книжок в українській й англійській мовах до розпродажі. Цим ділом дуже ревно й успішно зайнявся член "Просвіти" Андрій Білий.

Тов. "Просвіта" взяло участь у вічу, на якому виступав з доповіддю представник КУК-у Богдан Зорич. Він говорив на слідуючі теми: 1) Міжнародня політична ситуація, 2) Визвольна боротьба українського народу, 3) Роля українців у ході історичних подій, та 4) Роля і завдання та значення Комітету Українців Канади.

Члени Тов. "Просвіта" переводять кожного року збірку національного податку у дільниці Монтреалу Пойнт Сент Чарлз. З доручення КУК-у влаштовано імпрезу з метою зібрання фондів для спровадження 60 осіб — вдів і сиріт — до Канади.

В другій половині грудня 1949 р. Тов. "Просвіта" було заанґажоване діловим комітетом в приготуванні віча і прийняття для сотника Української Повстанської Армії "Мелодії-Крука", з нагоди 7-ої річниці створення цієї найновішої вій-

ськової української формації. Зустріч відбулася 1-го січня 1950 року в Плато Гол, де улаштовано відповідну імпрезу. 24-го лютого того ж року відбулося в домівці "Просвіти" засідання ділового комітету, на якому проф. Роман Брикович (тодішний член Т-ва) здав звіт з цієї імпрези, підкреслюючи ініціятиву Т-ва "Просвіта" в її організуванні й виконанні.

Особливу подяку висловив він членові Михайлові Бабякові, синові Петра, за безінтересовні поїздки своїм власним автом, та за переклади оголошень до чужомовної преси. На доказ вдячности, проф. Р. Брикович залишив для архіву Т-ва "Просвіта" перші три знимки великого формату із свята УПА, як теж всі посвідки, рахунки і різні документи діловодства. Скарбник Мирослав Бурий здав касовий звіт, а саме: прихід 540.15 дол., розходи 216.56 дол., чистий дохід 323.50 дол., вислано до Головної Управи УПА, — 5 дол. на пресовий фонд "Гомону України" за дописі, — 18.53 дол. на "Червоний Хрест" до Вінніпеґу.

30-го квітня 1950 р., делеґати "Просвіти": М. Коцулим і І. Колодій передали дар в сумі 25 дол. для Т-ва "Просвіта" в Лашін, з нагоди відновлення її діяльности.

Дружнє співжиття було теж і з спортовим товариством "Україна", бо "воно пропаґує добре ім'я українців" — як підчеркнув один із членів "Просвіти". Тому приготовано спортовцям гостинне прийняття і відвідувано їхні свята з кожночасним грошовим дарунком.

У зв'язку із підготовкою до відсвяткування 60-річчя поселення українців у Канаді, що його улаштував Комітет Українців Канади, "Просвіта" дала 250 дол. позики на біжучі видатки.

На громадському вічу Ліґи Визволення України, було двох делеґатів від "Просвіти". З приїздом третьої еміґрації організувалися нові громадські клітини, з якими "Просвіта" нав'язувала співпрацю та вела широку кореспонденцію. До Управи "Просвіти" ввійшов ще один спеціяльно назначений член — кореспонденційний секретар. Його завданням було якраз вести вищезгадану переписку. Від кількох літ був ним Джума Мартин.

У співпраці з різними організаціями поставали різнорідні труднощі й конфлікти — це ж бо зустрілися три, одна від одної відмінні, еміґрації. В Тов. "Просвіта" велися часті дискусії на тєму цих непорозумінь з метою зарадити лихові. На протязі свого довголітнього існування Тов. "Просвіта" дало цілий ряд доказів доброї волі, щоб в згоді та мирі співпрацювати з усіма середовищами, не накидуючи нікому ані своєї ідеології, ані не перетягаючи нікого на свою плятформу. Не було одначе сили передати цю добру волю комусь іншому. Тому на засіданню управи дня 31-го грудня 1951 р. вирішено і на майбутнє співпрацювати з усіма парохіяльними і світськими (за виїмком комуністичних) організаціями, але із застереженням, щоб ця співпраця "виходила на добро і славу Т-ва "Просвіта" — як заявив голова Михайло Коцулим.

Весною 1952 р. рішено звернути увагу на потреби української молоді. Тому чистий прихід із виставки "Шлях до свого дому" переслано для: 1) СУМ-у, 2) Пласту з нагоди 50-ліття існування та 3) організації "Українська Молодь" в Англії.

Для українського Студентського Клюбу при університеті МекГіл передано дар в книжках на суму 25 доларів, які спроваджено з видавництва "Українська Культура".

Тов. "Просвіта" взяло активну участь у маніфестаційному вічу, що його організував КУК в 20-ту річницю штучного голоду в Україні, допомагаючи теж і фінансово до видачі книжки "Біла книга про чорні діла Кремля" Миколи Приходька.

Делеґати "Просвіти" брали участь у засіданнях організації бувших вояків УПА.

Весною 1953 р., два члени-делеґати, а саме Михайло Коцулим та Петро Ракобовчук взяли участь у першій зустрічі із головою АБН — Ярославом Стецьком.

Зв'язковими до КУК-у були в той час: І. Сербин, В. Сенкусь, П. Ракобовчук, М. Петрашик, І. Стечишин, та Ст. Гривнак. В березні 1953 р., "Просвіта" внесла петицію до КУК-у в справі централізації "Просвіт" та в питанні національної приналежности тому, що міністерство горожанства в Оттаві не хотіло тоді признавати української національности ні правно, ні фактично. 27-го вересня того ж року відбулося в залі "Просвіти" віче КУК-у, на якому виступали члени Екзекутиви з централі у Вінніпеґу дир. В. Кохан та П. Захарійчук. Темою віча були актуальні проблеми української спільноти в Канаді, включно із справою визнання української національности. Тов. "Просвіта" передало на потреби КУК 50 дол.

1953 р. їздила із Монтреалу делеґація українців до Оттави на відкриття сесії парламенту та привітання українських депутатів. До складу делеґації входили, крім Т. Штима, який репрезентував "Просвіту", о. мітрат В. Слюзар та Є. Довгань.

На кожноразове запрошення Ліґи Визволення України висилано туди своїх делеґатів.

На 50-літній ювілей Сестер Служебниць виделеґовано п'ять осіб до помочі.

З нагоди закінчення сезону копаного м'яча, відступлено товариству "Україна" даром залю на улаштування прийняття. Делеґатом на це свято спортовців був І. Колодій. 1953-го року Спортове Товариство "Україна" святкувало 15-ліття свого існування — і знову представником "Просвіти" був І. Колодій.

"Просвіта" активно співпрацювала у протестаційному вічу, яке відбулося 23-го травня 1954 р., з приводу появи в Канаді летючок з фальшивим насвітленням Переяславського договору у зв'язку з 300-літтям цієї угоди.

В ювілейному святкуванні 40-ліття вимаршу леґіону Українських Січових Стрільців на поле бою за Україну, "Просвіта"

не брала участи, з уваги на те, що воно не відбувалося від імени КУК-у. Було це 1954 року.

Навіть з далекої Британської Колумбії наспіло прохання про допомогу на будову Народнього Дому. Вислано 10 дол.

З привітом для Митрополита Іларіона в Соборі св. Софії пішло двох делеґатів, а саме: А. Левицький і В. Стирко з датком 20 доларів.

Президент Комітету Українців Канади, о. д-р Василь Кушнір, висказав признання "Просвіті" за її конструктивну і жертвенну працю та за її дружнє відношення до всіх інших організацій. Підкреслив він це після свята соборности 1956-го року, коли-то, з-поміж старших організацій міста Монтреалу тільки "Просвіта" взяла участь у цьому святі.

З початком 1957 р., під час посвячення нового дому Українського Національного Об'єднання, Петро Ракобовчук і Іван Стечишин склали від "Просвіти" привіт і 25 доларів.

На жалібних сходинах, присвячених пам'яті покійного депутата Антона Глинки, які відбулися 30-го квітня 1957 року в домівці УНО, "Просвіту" репрезентував Іван Стечишин.

Українське Національне Об'єднання та його братні організації, мали честь гостити дня 2-го червня 1957-го року голову Проводу Українських Націоналістів, полковника Андрія Мельника. Членство Тов. "Просвіта" взяло тоді масову участь у святочному бенкеті.

23-го червня того ж року, заходами КУК-у вшановано пам'ять померщого гетьманича Данила Скоропадського. Член "Просвіти" Семен Процишин виступив на тому святі з деклямацією "До Основ'яненка" — Т. Шевченка.

Від управи "Просвіти" висунуто проєкт до КУК-у, щоб улаштувати для Спортового Товариства "Україна" бенкет з приводу здобуття чаші перемоги.

Управа докладала багато старань у заохочуванні членства до відвідування всіх імпрез, щоб в той спосіб підтримувати так церковне, як і національне життя української спільноти в Канаді. Імпрез було що раз більше. Ось концерт співака Михайла Мінського, Студентський Тиждень, то знову закінчення осіннього сезону С.Т. "Україна", чи посвячення прапора СУЖЕРО. Всюди треба було бути, бо ж "Просвіта" від усіх одержувала запрошення.

В протоколі ч. 34 з дня 14 жовтня 1957 р., занотовано відповідь голови М. Бурого на прохання студентів про уділення їм "Просвітою" стипендій: "В старім краю студентство голодувало і тяжко бідило, але виконувало велику політичну роботу і за справу України гинуло. А тут жде на готове, і то тоді, коли каса КУК-у світить пусткою, бо немає кому збирати національного податку. Чи ж не могли б українські студенти взяти на себе цей обов'язок? А тоді мали б право до стипендій!"

22-го січня 1958 року, на будинку міської ради Монтреалу замаяв вперше в історії Канади український національний прапор в пошану річниці проголошення Української Народньої Республіки самостійною і соборною державою.

В золоту книгу міста Монтреалу вписався тоді, поміж іншими делеґатами українських організацій, також і репрезентант "Просвіти" М. Бурий.

На покриття коштів поїздки "Капелі Бандуристів" до Европи, "Просвіта" вислала 25 доларів.

З привітом для міністра Михайла Старчевського (Стара) на летовищі Дорваль, в березні 1958 р., їздив Василь Сенкусь.

На будову пам'ятника Тараса Шевченка у Вінніпеґу у століття його смерти, "Просвіта" жертвувала 1.000 дол., і була іменована почесним членом "Будови пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вінніпеґу".

Коли в січні 1959 р., прибув до Монтреалу Президент Української Народної Республіки в еґзилі, др. Степан Витвицький, то під час його візиту у мейора міста Жана Драпо, був також М. Бурий, як делеґат "Просвіти".

Весною того ж року дві пари делеґатів були зв'язковими в дальшій співпраці з місцевими організаціями: Товариством Сприяння Українській Національній Раді, з нагоди гостювання Івана Багряного і з Пластом.

Осінню, 15-го жовтся 1959 року, загинув з рук большевицького аґента провідник Організації Українських Націоналістів закордоном (ОУНз), Степан Бандера. В Тов. "Просвіта" відкликано сходини Батьківського комітету, які мали відбутись 20-го жовтня, щоб мати змогу віддати того дня останню прислугу покійному борцеві за волю України, беручи участь у панахиді в церкві св. Арх. Михаїла, а відтак в жалібній церемонії в парафіяльній залі. Крім того, вшановано пам'ять впавшого Провідника мовчанкою на перших сходинах і переведено збірку в сумі 37 доларів, на започаткування фонду для осиротілої родини. Відчитано тоді теж "Звернення проводу ОУНз" з журналу "Світло" за листопад 1959 р. ч. 11 (443). "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" відкликало свою забаву з музикою, хоч саме того дня святкувало 25-літній ювілей свого існування.

В листопаді того ж року завітав до "Просвіти" мґр. Іван Скочиляс, колишній культурно-освітній діяч Матірної "Просвіти" у Львові, а тепер організатор-член головної канцелярії Українського Народнього Союзу в Сполучених Державах Америки. Організуючи кампанію за приєднанням членів до цієї організації, він подивляв успішну діяльність "Просвіти" та її вміння поборювати усі труднощі.

Одною з наймолодших клітин громадського життя в Монтреалі є "Спілка Визволення України" з її молодечим відділом СУМ. Ця організація улаштувала 30-го жовтня 1960 р. пана-

хиду і святковий концерт для відзначення 30-ої річниці харківського процесу проти Спілки Визволення України.

На святкуваннях десятиліття існування Ліги Визволення України та її молодечої організації СУМ — Василь Калинович і Паска Мафтей, привітали ці організації від імени "Просвіти".

Коли 19-го лютого 1961 р. прибув до Монтреалу голова Англо-українського товариства в Англії О. Герберт, "Просвіту" репрезентував на зустрічі з ним у Квін Елізабет готелі, Михайло Колодій з датком 25 доларів.

Ґратуляційні побажання вислано до Вінніпеґу на 30-літній ювілей редактора "Нового Шляху", Михайла Погорецького.

На відслонення пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вінніпеґу, в липні 1961 р., їздили: Іван Колодій і Михайло Потерейко.

13-го травня 1961 р. відбулася "Зустріч Тернопільців" з метою віддати пошану жертвам помордованих большевиками українців-подолян 1941 року в тернопільській тюрмі. Зустріч була попереджена панахидою в церкві св. Арх. Михаїла, а після неї відбулися поминки у формі чайного прийняття, в залі парафії. Звітуючи, на місячних зборах, делеґати "Просвіти" — М. Бурий та І. Колодій жалкували, що виконавці старанно підготованої програми, говорили до дуже малої кількости присутніх. Ціллю цієї зустрічі було ще й бажання причинитися до здобуття фондів на видання II. тому книжки "Золоте Поділля".

"Союзові бувших вояків українських армій", під час святкування його 25-ліття, привіт склали Стефан Батюк і Василь Сенчій.

Під кличем: "За розвал російської імперії" відбулося віче в днях 7 і 8-го квітня. Участь в ньому взяли чотири депутати з Оттави, Президент КУК-у о. д-р В. Кушнір і директор Екзекутиви КУК, В. Кохан. Від "Просвіти" було двох делеґатів з датком 15 доларів.

На посвячення пластової оселі "Батурин", новонабутої власности Пластової Станиці у Монтреалі, що відбулося 1-го липня 1962 р., з датком 15 дол., репрезентували "Просвіту" Іван Колодій, В. Сенчій, І. Назвальський і Василь Сенкусь.

З нагоди постання студентської організації СУСК — Союзу українського студентства Канади, вислано ґратуляційні побажання.

Кромі співпраці з організаціями, Тов. "Просвіта" і її секції виконують ще календарний цикль кожнорічних імпрез і річниць у своїй домівці:

СІЧЕНЬ:

1) відвідування українських родин з колядою,
2) традиційна "Кутя" з вертепом Рідної Школи і "Молодої Просвіти",
3) закінчення старого року "Маланка" (організує "Молода Просвіта"),

ЛЮТИЙ:

4) "Серцевий баль" (організує "Молода Просвіта"),
5) концерт в честь Лесі Українки (організує Жін. Т-во),
6) поминки за сл. пам. Ольгу Басараб (організує Жін. Т-во),

БЕРЕЗЕНЬ:

7) концерт в честь свого Патрона Тараса Шевченка (організує "Просвіта" з своїми секціями),

КВІТЕНЬ:

8) традиційне "Свячене" з гагілками (Рідна Школа, "Молода Просвіта", Школа українських народніх танків),

ТРАВЕНЬ:

9) Свято Матері та Свято Героїв з участю Рідної Школи і Молодої Просвіти",

ЧЕРВЕНЬ:

10) закінчення шкільного року "Рідної Школи",
11) фестиваль "Школи українських народніх танків",
12) закінчення сезону праці,

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ — ВАКАЦІЇ

ВЕРЕСЕНЬ:

13) відкриття сезону праці,

ГРУДЕНЬ:

14) річниця заснування Читальні "Просвіта",
15) Свят-Миколаївський вечір.

ПРО ДРУЖНЄ СПІВЖИТТЯ І ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ЧЛЕНСТВА ТОВ. "ПРОСВІТА"

"Де згода в семействі,
Де мир і тишина,
Щасливі там люди
Блаженна сторона!
Їм Бог благословляє,
Добро їм посилає
І з ними ввік живе!..."

Іван Котляревський

Коли зайти до домівки Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі, відчувається наскрізь рідну атмосферу. Вже сам спосіб прибрання домівки — різьблені рамки портретів найкращих синів України, вишивані рушники над образами святих, велика різьблена емблема України — Тризуб, а далі сцена з малюнками українських краєвидів, — наводить теплий настрій і викликує рефлексії. На хвилину затрачується свідомість, що це Канада, Монтреал, — очі душі блукають там, де "село неначе писанка", де колись "шуміли верби...", де "зійшов місяць як млиновеє коло", де "кругом біліють хати...", де "сам Бог вітає над селом!..."

Просвітяни — це життєрадісна і життєздатна громада. Окрім праці для добра Товариства і для народу, вони знаходять завжди час і для себе, для своїх рідних, сусідів, приятелів і навіть для тих, що зовсім несподівано з'являться поміж ними. Вони вміють давати і належно оцінювати одержане.

Пригляньмося ж ближче і цьому аспектові діяльности Т-ва "Просвіта". Др. А. Кібзей, сердечний симпатик Тов. "Просвіта", постійний її гість з різними доповідями, особливо на медичні теми, а також дорадник у всіх спірних чи сумнівних національних та політичних питаннях, одержав диплом доктора медичних наук. Просвітяни вітають його з успіхом і обдаровують гарною, коштовною течкою з деякими лікарськими інструментами. Коли д-р Кібзей переїжджав на стале перебування до Сполучених Штатів Америки, він залишив Тов. "Просвіта" багато книжок в дарі.

В перших роках всі традиційні прийняття, як "Свят-вечір", "Свячене", "Пущення", улаштовувано для всього членства безкоштовно. Харчі жертвували заможні члени, а всі грошеві витрати покривала каса "Т-ва "Просвіта".

Спочатку улаштовувано публічні балі, але з 17-им січня 1926 року знесено публічні балі, а неділі були призначені на культурно-розвагову програму для членів.

В час безробіття — незаможні члени, позбавлені праці, одержували грошеву допомогу. 1933 р., ухвалено призначити 35 дол., як великодній дарунок для безробітних членів.

З уваги на те, що в тих часах робочий день тривав від 10-12 годин, а деякі члени працювали також і в суботу, для праці в Читальні залишалась тільки неділя. І бувало так, що сейчас по Службі Божій відбувалися збори, а потім проба хору, проба драматично-співацького кружка, а вечером якась виставка, чи концерт, відчит, або якась інша імпреза.

Кожного члена, який виїздив з Монтреалу в інше місце поселення, членство й управа пращали й обдаровували.

Влітку улаштовувано прогулянки кораблем по ріці св. Лаврентія. Була це свого рода пропаґанда для українського прапора.

Щоб облегшити й уліпшити працю так управи, як і членів, вишукувано різні методи, які були б найефективніші при найменшій витраті часу й енергії. Тому на спільному засіданні 1-го травня 1936-го року рішено, щоб 9 членів Тов. "Просвіта", 3 членкині "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки", 2 члени "Дитячої Громади" і 2 члени "Драматично-співацького Кружка" творили одну кооперуючу між собою адміністративну одиницю. А Зенон Телішевський подав пропозицію, поділити компетенції цієї скооперованої управи на такі відділи: фінансовий, культурно-освітний, пресовий, організаційно-пропаґандивний і бібліотекарський. Кожний відділ мав би здавати звіт з пророблепої роботи на кожних місячних зборах.

А. Левицький піддав думку, оформити курс для організаторів, щоб цим способом наростали нові кадри провідників, якими можна було б обсадити ті дільниці міста, де українське життя ще не організоване. Дячишин Осип звернув увагу на вартість преси, яку треба передплачувати і читати. Небесний Дмитро жалкував, що такі цінні проєкти і напрямні праці не могли застосовуватися кілька років скоріше, але Зенон Телішевський дав пояснення, що не було відповідних сил, як теж праця не була так унормована. Коваль Яким взивав до тактовної і чемної поведінки так у домівці, як і поза нею, щоб тим самим давати добрий приклад молоді і хоронити добре ім'я українців. Евдокія Баб'як, тодішня голова "Товариства Лесі Українки", на зборах 21-го лютого 1937 року, виборола заборону курення під час зборів. Вона теж внесла пропозицію, щоб під час вистав і концертів були дижурні відповідальні за спокій і порядок на залі.

Коли 1951 року один із голів Тов. "Просвіта" і її довголітній жертвенний і активний член-піонер Наконечний Кость виїжджав із Монтреалу, йому улаштовано пращальну вечірку.

Починаючи з 1942-им роком висилано запрошення і карти вступу на "Святвечірню Кутю" і на "Свячене" визначним членам і гостям: Іванові Ониськову, адвокатові С. В. Озеро, алдерманові Френк Генлій, Михайлові Майка, д-ру Ревуцькому Матвієві, д-ру Остаповичеві Іванові, Коблеві Григорію, Поремському Павлові, управі "Самопомочі" та іншим заслуженим бувшим членам "просвітянської родини" і її симпатикам.

Треба згадати тут теж і родинні святкування, як ювілеї подружжя, ім'янинові вечірки, тощо. Першим того рода святом, був 25-літній ювілей подружжя Анни й Павла Поремських. Другим з черги, був 25-літній ювілей Івана Ониськова з дружиною з наданням йому грамоти "Просвіти". Грамотою наділено теж членкиню Н. Петрів в день її вінчання, за жертвенну діяльність для Тов. "Просвіта".

Мали теж гарну форму збірні ім'янинові вечірки: Михайлам, Андреям, Стефанам і т. д. В перших роках діяльности Тов. "Просвіта" праця відбувалася безперебійно цілий рік: відчити, вечерниці, концерти, віча, приїзд визначних гостей, базарі, контести, драматичні виставки, а літом переважно пікніки. З часом, коли кількість членів зменшувалась, а родинне життя членства поширювалось, тоді цілу діяльність в Т-ві "Просвіта" поділено на два сезони: осінний, що тривав від 1-го вересня до річних загальних зборів, та зимовий від 1-го січня до кінця травня. Три місяці влітку залишено до розпорядимости членства. Кожний зимовий сезон закінчується ще й тепер фестивалем українського народнього танку.

"Кутя" і "Свячене" втішаються великою фреквенцією вже з давен-давна, з уваги на веселий, погідний і родинний їх настрій. Вони теж дають звичайно добрі доходи. Наприклад, під час свяченого 1948-го року зібрано на УПА 215.50 дол. Гістьми були тоді: Михайло Левинець, який мав слово до збірки, Френк Генлій, радний дільниці Монтреалу Пойнт Ст. Чарлз і Т. Кінаді.

Починаючи з 1948-им роком відчулося, хоч і на короткий час, приплив нових сил, свіжої думки й ініціятиви. Прийшла третя еміґрація і привезла зі собою "Євшан зілля" з Рідного Краю. Пожвавилось діяльність, постали нові надії, віджила кров. Але, на жаль, ряди "Просвіти" мало поповнились людьми, які приїхали із скитальщини.

Перенесений з рідних земель звичай надавання грамот за особливі заслуги, або довголітнє членство, як теж з нагоди 25-ліття супружого життя, був і є одним з тих теплих, гарних моментів читальняної, дружньої й родинної атмосфери. За останніх 20 років таких радісних хвилин було біля 30.

Останньою була грамота надана 25-го травня 1963 р. піонерові - основоположникові Михайло Коцулимові, за його 50-літню жертвенну діяльність, та з нагоди його 50-літнього шлюбного ювілею.

30/V 1926
30/V 1951
Срібний Ювілей.

20-го жовтня 1957 р., відбувся збірний ювілей із наданням грамот членам, що впродовж 25-ти років вистояли в рядах Т-ва "Просвіта" і з посвятою в ньому працювали. Удостоїлись цієї почесті: Ілля Сковронський, Марія Сковронська, Василь Сенкусь, Дмитро Небесний, Михайло Майка, Іван Зенчишин, Володимир Музика, Андрій Пододворний, Григорій Шестовський, Петро і Софія Філь, Іван Долинський, Іван Сербин, Іван Дутчин, Тимотей Федик. На знак подяки вони зложили для Тов. "Просвіта" в дарі 295 доларів.

Дружнє співжиття в Т-ві "Просвіта" піддержують теж різного рода щасливі і радісні хвилини в житті поодиноких осіб та родин, як: заручини, весілля, купно власного дому, набуття власного підприємства, ґрадуації синів та дочок, тощо. Таке свято улаштовує рідня, приятелі, сусіди при співучасти членства Тов. "Просвіта". Під час таких прийнять, соленізанти одержують подарки, а від себе дарують на народні цілі, або на потреби Тов. "Просвіта" чи її секцій. Проводиться в той час звичайно і загальну збірку. Ось список родин, які спричинилися до того рода придбання фондів: Василь і Марія Сенкусь — 311.50 дол., Стефан і Юлія Батюк — 290 дол., Семен і Стефанія Шеремети — 221 дол., Петро і Марія Дорожинські — 196.50 дол., Ілля й Олена Ріжок — 193.50 дол., Іван і Магдалина Сербин — 191.50 дол., Михайло і Текля Потерейко — 189 дол., Василь і Марія Стирко — 188 дол., Семен Луцишин — 165.40 дол., Дмитро Небесний — 153 дол., Яким і Віра Бартко — 145 дол., Михайло с. Петра й Ольга Баб'як — 144 дол., Михайло й Стефанія Шнурівські — 143 дол., Михайло с. Петра й Ольга Баб'як (другий раз) — 135 дол., Іван Назвальський — 120 дол., Евстахій і Марія Сковронські — 118 дол., Василь і Марія Стирко (вдруге) — 117.85 дол., Іван і Марія Сербин (вдруге) — 116 дол., Стефан і Юлія Батюки (вдруге) 243 дол., Іван й Анна Антонюки — 115 дол., Петро й Марія Дорожовські (вдруге) — 113 дол., Павло і Марія Бучковські — 111 доларів.

За час від 1942 по 1963 рік (перший піврік) було 75 "несподіванок". Окрім тут вичислених, було ще 56 інших, прихід з яких виносив менше 100 дол. Жертводавці, чи соленізанти висказували бажання, на яку саме ціль призначити гроші: на "Просвіту", "Жіноче Товариство", "Молоду Просвіту", "Рідну Школу", "Будівельний Комітет", чи на будову нового дому.

З 1961-им роком впроваджено писання ім'янинових листів та листів з побажаннями. Останнього бюджетного року вислано таких 275 листів. Замість подяки адресати складають дрібні пожертви на потреби Товариства "Просвіта".

Грамота Тов. "Просвіта" для Юлії й Степана Батюків з нагоди 25-річчя їхнього супружого життя.

ДУМКИ Й ВИСЛОВИ ДЕЯКИХ ЧЛЕНІВ ЧИТАЛЬНІ "ПРОСВІТА"

1) "Якщо ми залишимо на призволяще "Рідну Школу", то по якомусь часі зникнемо як українці з лиця землі". -- Михайло Потерейко.

2) "Нашим обов'язком є в першу міру виховання канадійської української молоді, а менше треба нам дбати за "Старий Край". Яку користь для нашого товариства дав нам спільний концерт, з якого всі гроші пішли на "Рідну Школу" і на політичних в'язнів в "Старому Краю"? (Мова про імпозантний концерт, що відбувся 29-го березня 1936 р., в присутності ген.-майора Миколи Капустянського і великої кількости делегатів інших народів, з чистим доходом 240.98 доларів). — Стефан Кушнірик.

3) Відповів на це інший член: "Ми пробували багато разів організувати канадійську українську молодь, одначе вона ставиться байдуже до нашої справи. Та все ж таки будемо робити заходи, щоб зберегти її для українського народу. Відносно жертв, висланих на "Рідну Школу" і політичних в'язнів, то це святий обов'язок всього українського народу, бо виховання дітей в "Рідній Школі" є підвалиною до будови своєї держави. Знов же допомога тим, що втратили здоров'я, чи окалічіли в боротьбі за нашу державу, є другим священним обов'язком кожного з нас, хто тішиться здоров'ям і щасливим життям в Канаді". — Михайло Кушнір.

4) "Треба уникати всего, що провадить до роздору, а йти до цілі в згоді і працювати зі згідливими українцями". -- Кость Телішевський.

5) "Я роджений в Канаді і виростав при "Просвіті", України я не бачив, але маю таке виховання, яке дав мені мій батько, а саме, щоб любити свій нарід, свій рідний край і всіх братів і сестер, яких ворог вигнав з рідних земель". — Теодор Штим.

6) "Мусимо жити в згоді й любові і присягнути один одному, що між нами не має бути ненависти, лиш нехай запанує братня любов"! — Іван Сербин.

7) "Ми українці добре маємось, на всьо нам вистарчає гроша, тільки чомусь на "Рідну Школу" нам завжди його бракує!" — Іван Сербин.

8) "Наш дім є ушкоджений пожаром (1955 р.), культурно-освітня праця не може йти нормальним шляхом, тому потрібно, щоб кожний зарядовець був совісний і здисциплінований у

сповнюванню своїх обов'язків і чулий на всі справи. Кожний нехай пильнує свого завдання, а не вмішується в чуже діло, бо з того виходять непорозуміння й суперечки". — Михайло Потерейко.

9) "Залишім дискусії, а будьмо більше підприємчивими й активними. Та будьмо теж вирозумілими один супроти другого, бо ніхто не може зробити більше, як годен". — Василь Сенкусь.

10) "Справи КУК і АБН підтримуймо, бо це наші українські справи!" — В. Сенкусь.

11) "Якщо під час мого головування були непорозуміння між мною і членством, то я від себе прощаю всім, та дякую зарядовцям за співпрацю, а зокрема сердечно дякую "Жіночому Товариству ім. Лесі Українки", яке ніколи не злегковажило нашими співдіями" — говорив один із голів Петро Ракобовчук.

12) "Рік 1955 був мачухою для нашої "Просвіти". Пожар, внутрішні непорозуміння, смерть, що вирвала нам трьох членів, — та мимо цього ми не змарнували часу, відбули 48 засідань управи, 6 місячних зборів, 2 надзвичайних зборів і номінаційні. Одержано 98 і вислано понад 100 листів". — Степан Гривнак.

13) "Якщо є недоліки в нашій культурно-освітній ділянці, то цьому не винен ані диригент, ані учитель, хоч би вони були й накращими, — а винні батьки і членство через байдужість до діяльности "Читальні". — Іван Стечишин.

14) "Кожний нехай по своїм силам бере участь у своїй ділянці громадської праці, а сума тих сил може видати велике, корисне діло". — Володимир Музика.

15) "Мимо прикрих умовин праці, мимо браку фахових сил, співаків й аматорів, я вдоволений, що своїми виступами у Монтреалі Тов. "Просвіта" проявляє свою безперервну діяльність" — сказав один з культурно-освітніх референтів товариства і диригент — Василь Сенчій.

16) "Панове, уважайте, бо як присягаєте, то додержуйтесь зложених обітів". — Василь Стирко.

17) "Будьте горді вислідами 40-літньої праці і несіть гордо прапор, бо "Просвіта" понад усе!" — Михайло Петрашик (з нагоди 40-літнього ювілею).

18) "Серед нашого громадянства покутує віддавна упередження до Івана Франка. Не вільна від цього і деяка найновіша еміграція. Ми зневажаємо і легковажимо собі того, яким захоплюються чужинці. За творчість І. Франка ми можемо і повинні бути гордими, бо він це "Каменяр", що розбив скалу темноти". — Михайло Петрашик.

19) "Всі разом, бо в єдности сила і правда. Сила єдности направить нас на шлях, щоб завтра всі, як один ми вийшли ним до переможного бою з нашим відвічним ворогом і всту-

пили побідною стопою на вільні землі України!" — Петро Ракобовчук.

20) "Всі непорозуміння в товаристві "Просвіта" походять із "роз'єднання українців. Треба шукати якогось виходу з тої ситуації!" — Яків Коваль.

21) "Треба нам більше свідомости і взаємного пізнання!" — Стефан Чубрій.

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

"Між святими упокій, Христе, душі рабів Твоїх!"

1) Базюк Іван		1920 р.
2) Слободян Іван	17. 3.	1922 р.
3) Федькайло Юрій	22. 2.	1930 р.
4) Ківовчук Теодор	22. 1.	1932 р.
5) Коцулим Магдалина	10. 8.	1936 р.
6) Штим Анна	— 3.	1938 р.
7) Лащук Павло	2. 1.	1938 р.
8) Копит Іван	14. 9.	1940 р.
9) Штик Іван	15. 3.	1941 р.
10) Іващук Гавриїл	17. 5.	1942 р.
11) Мех Григорій	17. 1.	1942 р.
12) Біда Никита	27. 2.	1944 р.
13) Галан Йосиф	9. 1.	1944 р.
14) Крисак Катерина	24. 5.	1946 р.
15) Ґудз Михайло	10. 4.	1947 р.
16) Пасєка Павло	16. 6.	1951 р.
17) Ониськів Іван	4. 5.	1952 р.
18) Штим Яків	16. 11.	1952 р.
19) Музика Михайло	4. 3.	1954 р.
20) Кобель Григорій	13. 3.	1955 р.
21) Ґайда Йосиф	1. 10.	1955 р.
22) Чубрій Стефан	1. 10.	1955 р.
23) Петрашик Михайло	4. 12.	1955 р.
24) Пруський Іван	18. 1.	1956 р.
25) Левицький Володимир	12. 8.	1956 р.
26) Білий Андрей	22. 1.	1958 р.
27) Нарепеха Агафія	1. 5.	1958 р.
28) Сковронський Ілля	29. 6.	1959 р.
29) Зазуляк Іван	21. 8.	1960 р.
30) Філь Петро	1. 12.	1960 р.
31) Баб'як Михайло, син Петра	17. 4.	1961 р.
32) Телішевський Зенон	25. 11.	1962 р.
33) Дутчин Анна	26. 3.	1963 р.
34) Федик Тиміш	20. 10.	1963 р.

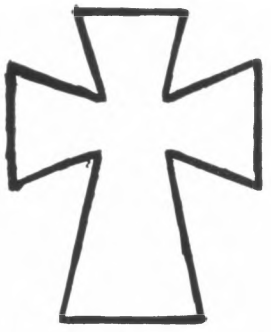
Кожному померлому членові "Просвіта" присвячує сторінку з коротким життєписом у протокольній книзі, засилає вінок,

віддає останню прислугу участю в панахидах і похоронах. Визначних і діяльних членів пращає просвітянським прапором, а кожного року, під час Зелених Свят, складає молитовний поклін на кладовищах їх тлінним останкам.

Тов. "Просвіта" постійно опікується могилою бл. п. Павла Пасеки, який у своєму завіщанні залишив Товариству суму 600 доларів.

На цьому місці треба підкреслити, що бл. п. Михайло Петрашик, який повних десять літ віддано працював в "Просвіті" в характері кваліфікованого учителя, здібного дириґента хору і мандолінової оркестри та режисера, як теж невтомного культурно-освітнього діяча, вписався незатертими черенками любови й пошани в пам'яті всіх просвітян. У своєму завіщанні бл. п. Михайло Петрашик призначив сто доларів на дитячу бібліотеку та залишив для вжитку в Рідній Школі літературно-пісенний збірник.

ВІЧНА ЇМ ПАМ'ЯТЬ!

Йосиф Гайда

Йосиф Гайда уродився 1900 року
в сел. Лісківі пов. Сокаль
прибув до Канади 1927 року і відразу став
членом Т-ва "Просвіта" був дійсним членом
був жертвенним членом як рівнож довголітним
членом управи Т-ва "Просвіти" аж до 30го квітня
1955 року.

Дня 30-го квітня 1955 р. перестало битись
серце і скінчив життя наш дорогий член
Йосиф Гайда. Товариство Просвіта в цілій
Українській Канаді втратила свідомого члена
та жертвенного члена, бувшого Українського
воїна з Визвольних змагань 1918 р.

Блаженної пам'яті Йосиф Гайда залишив
вдовину дружину, дружину Катерину,
дві доньки Михайлину замужня Майборода і Галину
замужня Кріса. Спи Дорогий друже
Вічним Сном, хай тобі Канадійська
земля буде лехкою. Вічна Пам'ять.

а: М. Катеринич секретар: С. Гривняк.

Посмертна сторінка Йосипа Ґайди

ФІНАНСОВА ГОСПОДАРКА

Кожна організація так, як і поодинока людина, має свої бажання, пляни, біжучі потреби. До здійснювання їх потрібно фондів. І, хоч гроші належить розуміти тільки як засіб до вдержання життя, то все ж таки без них неможливо виконувати громадської роботи. Членство кожної організації мусить шукати шляхів і джерел роздобуття фондів. Управи Тов. "Просвіта" мали хист і можність, а при цьому і багато доброї волі здобувати потрібні їм фінанси, та що більше, вони вміли так точно і чесно свій бюджет укладати, щоб ніколи не було "сварки між прибутком і витратами". Так воно є й тепер, що стверджує інвентар майна Тов. "Просвіта" за останній бюджетовий рік 1962. Немає сліду будьякого довгу.

В перших місяцях заснування Читальні "Просвіта" 1913 р., всі біжучі потреби фінансової натури, покривало членство добровільними пожертвами та кожномісячними внесками. Як воно насправді було, годі точно описати, бо немає протоколів з перших літ діяльности товариства. Але зі скупих відомостей деяких піонерів довідуємося, що вже 1916-го року "Просвіта" визичила 100 дол. "Кооперативі". Того самого року справлено о. Т. Крайківському фелон за 82.50 дол., прапор "Просвіти" за 80 дол. і дзвін до церкви св. Арх. Михаїла за 185.65 дол. За 1922 рік фінансовий звіт на загальних річних зборах виказує 957.85 дол., з чистим приходом 345.51 дол. Стан майна з інвентарем та бібліотекою виносив тоді 1,785.00 дол. Придумувано й улаштовувано різні імпрези з метою роздобувати гроші. Гарний прихід давали т. зв. "розігравки", наприклад, член П. Собаль подарував модель корабля, з якого прийшло до каси 25 дол., а це були в той час великі гроші, коли взяти на увагу, що робітник одержував за годину праці від 10-25 центів, домашня прислуга заробляла 5-8 дол. в місяць. Помимо того, жертвенність членства була тоді далеко більша, ніж тепер, бо, щоб не обтяжувати бюджету Товариства, кожний член купував для "Просвіти" одно крісло. На підставі спеціяльного дозволу на публічні забави, улаштовувано балі для широкої публіки, які давали спочатку теж гарний прихід. Кожна субота й неділя мусіли принести якийсь дохід, бо рахунки чекали вирівняння. Протягом місяця травня 1924 р. три балі принесли дохід в сумі 108.24 дол. А було в цьому році таких балів 14. На випадок нестачі готівки, членство спішило з безвідсотковими позиками,

навіть в більших квотах, від 50-200 дол. З днем 17-го січня 1926 р., відкликано недільні публічні балі, а оплачувано лише одноразовий дозвіл (лайсенс) в квоті 10 дол., на суботу, коли цього було потрібно. З нагоди великодних свят, членство складало так званий "великодний дарунок" на покриття наглих потреб Товариства. Пробувано також устроювати кілька разів спортові змагання, бо вони також приносили незлий дохід. Управа "Просвіти" відступала, в міру потреби, свою залю Ліберальній партії Квебеку, на реєстрацію під час виборів, за суму 150 дол. 1925-го року відбувся пописовий концерт під диригентурою проф. Филипа Басси, який приніс не тільки моральний успіх, але й більшу грошеву суму до каси "Просвіти". Влітку 1927 р. улаштовано 4 пікніки, що принесли приходу 141 дол., а базар 323 дол. Отже до каси прибуло влітку 1927 р. — 464 дол. В жовтні 1928 р., було 893.62 дол. Прихід 1929 р. виносив 889.55 дол., 1930 мав 369.85 дол., а рік 1931 дав 977.80 дол. В тому році були поважні розходи. Добудовано дві кімнати в пивниці і галерію при сцені, запроваджено електрику, помальовано передню стіну на зовні дому. Заінстальовано буфет (бару), який давав теж добрий прихід. Рік 1932 записаний роком економічної кризи, а за 1933-ій рік занотовано більшу суму у вересні — 303.61 дол. Найкращий прихід давали т. зв. "базарі". Вони вимагали солідної підготовки і вартісних речей, які жертвенне членство складало у формі дарунків. Всі організації колись, а декотрі ще й тепер підпомагають свої бюджети в той спосіб. За роки 1934-1939 із базарів прийшло до каси Тов. "Просвіта" 2000 дол. Іншим джерелом приходу була й є кожнорічна коляда. Членство та велика кількість симпатиків "Просвіти" завжди щедро обдаровують колядників.

До 1957-го року гарний прихід до каси Тов. "Просвіта" приносила діяльність "Драматично-співацького Кружка", про що говориться в окремій статті.

Коли в 1940 р. прийшла урядова заборона організувати "базарі", наші просвітяни звернули пильнішу увагу на пікніки (прогульки), які в перші роки існування Тов. "Просвіта" були, крім базарів, другим доходовим джерелом, і мали ту добру прикмету, що відбувалися влітку, на лоні природи і на свіжому повітрі. Так базарі, як і пікніки мусіли мати добрих організаторів. До них належать: Стефан Батюк, Ракочий Іван, Стечишин Іван, Колодій Михайло та інші.

Ще іншим джерелом доходу були колись традиційні "пущення" з танками. Тут було поле до попису і жертвенности жіноцтва. Жінки бо приготовляли вечерю з своїх власних харчів, так, що по заплаченню оркестри каса Тов. "Просвіта" завжди збагачувалася кількома десятками доларів.

Аж ось життя подало нову можливість, коли сполучивши "приємне з пожиточним" можна завжди збагатити касу това-

риства. Йдеться в цьому випадку про всякі родинні ювілеї, весілля, уродини, купно дому, тощо.

Підсумовуючи огляд фінансової господарки Тов. "Просвіта" в Монтреалі, бачимо, що 1/4 грошей йде на удержання трьох будинків, 1/4 на культурно-освітню діяльність, 1/4 на народні цілі і 1/4 на евентуальні, непредвиджені видатки. Якщо таких немає, то Товариство інвестує заощаджений гріш в купно рентовного дому, або землі.

Фінансову господарку допильновують: 1) фінансовий секретар і скарбник, які є членами управи і 2) Будівельний Комітет, тяглість діяльности якого сягає ще часу купна дому для Читальні 1922 р., і якого членами були: Іван Теленько, Д. Масний і Я. Шестовський. На сьогодні членами Будівельного Комітету є: Іван Стечишин — адміністратор, Стефан Батюк і Василь Сенкусь — члени дорадники.

ХАРИТАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВ. "ПРОСВІТА"

Для повного образу праці Товариства "Просвіта" впродовж 50 років, слід згадати теж і про його харитативну діяльність.

Розуміючи клич "брат-братові", Управи та членство товариства завжди прихильно відгукувались на потреби осіб і організацій. Із записок в архіві, згадаємо такі пожертви: 1929-го року уділено допомогу хворому ген. К. в Чехії, в сумі 40 дол. На закуплення книжок для хворих у шпиталі Ст. Меріс в Монтреалі, видатковано суму 11.40 дол. Хворому членові Товариства "Просвіта" Т. Ф. уділено допомогу в сумі 10 дол. (1937 р.). На фонд "Всеукраїнського Комітету Допомоги Бідним" зібрано між членами 16.85 дол., як теж ухвалено зробити загальну збірку. Улаштовано привітальну вечірку українським дівчатам-скиталкам. Родині І. Т. влаштовано прийняття і передано збірку в сумі 32 дол. На інтервенцію Д-ра Дмитра Донцова хворій скиталці Р. Г. уділено допомогу в сумі 72 дол. Закуплено харчові купони для хворих туберкульозою і переслано до СХС в Регенсбурзі (Німеччина), а вдруге на цю ж саму адресу зібрано і переслано суму 78.25 дол. (на медиканменти). Новоприбулій родині Н. Н. уділено безтермінову позику в сумі 25 дол. Знову для СХС в Німеччині (Мюнхен) переслано 43 дол. Вдруге для хворих в шпиталі Ст. Меріс в Монтреалі, передано 10 дол. Членові СТ "Україна" К. С. в його нещасливому випадку уділено допомогу в сумі 50 дол. Для хворого члена "Просвіти" М. М. зібрано 36.75 дол.

1953-го року "Фонд Допомоги Українців Канади" приділював поодиноким організаціям, або й особам, так звані патронати над садочками, Рідними Школами, або родинами, яким заборонено виїзд із скитальщини в заокеанські країни з причини хворого когось із них на туберкульозу. Тов. "Просвіта" мало такий патронат над дітворою і поодинокими родинами в Німеччині й Австрії, куди вислано готівкою 222.65 дол., кромі харчових посилок і сталої дотації по 5 дол. місячно протягом одного року — родині І. К. На червоний Хрест висилано час до часу 10 дол. 1939 р. зібрано 1.000 доларів з метою переслати їх на цілі Карпатської України, але з уваги на перерву контакту з Карпатською Україною, ці гроші передано на потреби Червоного Хреста в Канаді. Товариство "Просвіта" враз із своїми складовими організаціями проводили багато збірок на на-

ціональні потреби, однак ізза несвідомости не вписували їх у свої касові книги і тому не можливо сьогодні подати докладних сум, що їх зібрано та скільки й куди було їх вислано. В своїй широко розгалуженій діяльности в справі допомоги українським біженцям після другої світової війни, Тов. "Просвіта" було в тісній співпраці з Жіночим Товариством ім. Лесі Українки.

Ціла низка листів вдячности — це живий доказ харитативної діяльности "Просвіти" та її складових організацій.

БІБЛІОТЕКА
Т-ВА "ПРОСВІТА" ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

"Книги — морська глибина . . .
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч труду мав досить,
Дивнії перли виносить."

Іван Франко

Бібліотека Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі, мала багато унікальних книжок, коли йдеться про стародавні видання. Багато з тих цінних пам'яток української культури пропало під час пожару в 1955-му році, але й багато не повернулося на полиці бібліотеки Товариства від несовісних читачів, і то, на жаль, з-поміж читачів третьої еміграції.

В списку книг звертають на себе увагу кілька найдавніших видань: 1) Кобзар Т. Шевченка з 1838-го року, 2) Історія літератури України — Омеляна Огоновського, 3) Історія Скитів — д-ра Лонгина Цегельського з 1887 р., 4) "Дезертир" — Степана Коваліва з 1889 р., 5) Ювілейний Календар Українського Народнього Союзу з 1894 р. Є теж твори середньої і нової доби української літератури.

В альфабетному порядку в бібліотеці є книжки таких авторів: Аркас Микола, Барвінський Олександер, Бабій Олесь, Багряний Іван, Будзиновський Вячеслав, Винниченко Володимир, Возняк Михайло, Воробкевич Ізидор, Вовчок Марко, Глібів Леонід, Квітка-Основ'яненко Григорій, Кобилянська Ольга, Котляревський Іван, Куліш Пантелеймон, Лепкий Богдан, Левицький-Нечуй Іван, Луговий Олександер, Мирний Панас, Самчук Улас, Старицький Михайло, Франко Іван, Чайковський Андрій, Шевченко Тарас, Шкрумеляк Юра, Яцків Михайло й другі. Крім того в бібліотеці є Енциклопедія в трьох томах, що її видало в-во Кооперативи Рідна Школа, за редакцією Івана Раковського, Львів-Станиславів-Коломия.

Тематика творів: 1) Історія, белетристика, поезія, визвольницькі сюжети, 2) альманахи, календарі, мартирологія України. Розвідки на економічні, географічні, політичні, суспільні, соціяльні та інші теми. Є теж переклади з чужих мов. Бібліотеку доповнюється все новими творами сучасних письменників і письменниць. В цілому, бібліотека Тов. "Просвіта" нараховує тепер 1.400 українських і 100 англійських книжок.

Бібліотека Тов. "Просвіта"

З розвагово-сатиричних журналів є в бібліотеці кілька примірників місячника "Пу-гу", вид. Мюнхен.

Зацікавлення книжками серед членства Товариства задоволяюче. За останній звітовий рік визичено з бібліотеки 360 книжок. 1949-го року бібліотеку було упорядковано — усунено та знищено кількадесять безвартісних, а то й шкідливих книжок, чи брошур — по думці приказки, що "Зла книжка — гірше злодія". Всі книжки оправлені в тверді обкладинки.

Преса. На початку діяльности Тов. "Просвіта" передплачувало "Громадський Голос" та "Правду і Волю", яку редаґував д-р М. Мандрика, як теж тижневик філядельфійської дієцезії "Америку". Починаючи з 1927-им роком і по сьогоднішний день передплачується кожний пресовий орган, який появляється на журналістичному ринку. Отже в "Просвіті" є: "Український Голос", "Новий Шлях", "Народня Воля", "Свобода", "Канадійський Фармер", "Наша Мета", "Гомін України", "Вільне Слово", "Мій Приятель" та "Веселка" (обидва останні це дитячі журнали). Крім того "Просвіта" має ще такі журнали: "Монтреальський інформатор", а від 1-го червня 1963-го року "Бюлетень КУК", відділ Монтреал. До вибуху другої світової війни спроваджувано з України "Новий Час" та інші журнали. Спроваджувано й кольпортовано календарі "Матірної Просвіти", "Українського Інваліда", "Червоної Калини", тощо.

Пропаґанда. Закуплено і передано до бібліотеки Монтреальського університету, видавництва щоденних газет "Монтреал Стар" і "Де Ґазет" кілька книжок "Українїяни".

1915-го року, під проводом о. д-ра Івана Перепелиці, основоположника Тов. "Просвіта" влаштовано прощу до храму св. Йосифа. Торжественна процесія в 1917-му році, з нагоди офіційного перенесення української парохії з французької церкви оо. Францішканів при вул. Плессіс, до рідної, новозбудованої церкви св. Арх. Михаїла при вул. Ібервіл, була теж подією пропаґандивного значення.

В березні 1935 року і кілька разів пізніше, на запрошення ірляндської групи мешканців Монтреалу, Тов. "Просвіта" брало участь в параді св. Патрика. 1936-го року Тов. "Просвіта" стало членом "Музичного фестивалю", щоб побіч інших етнічних груп пропаґувати й українську музично-танкову культуру.

На традиційні прийняття "Куті" й "Свяченого" запрошувано визначних чужинців, як мейора міста Каміля Гуда, посла Ґ. Гілі та інших. Посол Г. Гілі, в реванж за побажання повороту до здоров'я, постарався для Тов. "Просвіта" о знижку за оплату чартера з 270 дол. на 122 дол.

На запрошення французьких католицьких кіл, Тов. "Просвіта" брало участь в парадному поході з нагоди св. Жана Баптиста.

На 35-літній ювілей Латвійської Держави 1953-го року вислано просвітянського делеґата з відповідним побажанням.

Внутрішні стіни домівки Товариства "Просвіта"

Дня 23-го листопада 1956-го року делеґат Володимир Музика вписав Товариство "Просвіта" в пропам'ятну книгу міжнародньої виставки в Шов Маркет у Монтреалі.

Кожного року Тов. "Просвіта" бере участь у складанні вінка під "пам'ятником незнаного вояка", що виконується під патронатом КУК-у.

Весною 1960-го року французька телевізійна сітка канал ч. 2, що належить до СіБіСі, почала висвітлювати фільм, який мав на цілі знеславити пам'ять головного отамана Симона Петлюри. Спонзором цієї програми була фірма "Тайд" (порошок до прання). Дня 23-го травня 1960 р. КУК від імені української спільноти Канади, запротестував проти цього роду ганебного поступку СіБіСі, висилаючи своїх двох представників, а саме тодішнього голову КУК адв. Василя Данчишина і його секретаря Карпа Роговського з відповідним меморіялом до канадського уряду в Оттаві. На покриття коштів цієї поїздки Тов. "Просвіта" дало 25 дол. З нагоди 50-літнього ювілею міста Ля Саль, Тов. "Просвіта" вислало гурток танцюристів своєї "Школи українського народнього танку", які придбали собі велике признання, а українському імені славу. Коли йде мова про місточко Ля Саль, то треба вписати ще єодин чин, в якому співдіяли й члени "Просвіти" — 50 ліття існування містечка збігалось із 100-річчям з дня смерти Тараса Шевченка. За підписами 266 українських родин внесено за посередництвом комітету до міської управи прохання, щоб названо одну із вулиць містечка Ля Саль іменем Тараса Шевченка. Призначено перейменувати цим іменем "вулицю порогів" (Rue Des Rapides), яка лежить поблизу ріки св. Лаврентія, і на якій є в тому місці пороги. Була б це символічна аналогія до порогів Дніпра - Славути в Україні. Управа міста без вагання пішла на зустріч бажанню української громади і вже 1-го червня того ж року появилося в газеті "Де Месенджер" повідомлення про перейменування тої вулиці іменем Тараса Шевченка. Однак, несвідоме французьке населення, підбурене, без сумніву ворожими нам елементами внесло два протести проти перейменування вулиці іменем Тараса Шевченка, і цю справу залишено. Петицію проти такого рішення мійського уряду внесли "Говм овнер ассосієйшен" і "Ситизен оф Ріверсайд". Одначе управа містечка рішила натомість назвати іменем Тараса Шевченка одну із нових вулиць, яка вже й є зазначена на територіяльній мапі містечка, як "Булевард Тараса Шевченка".

До ініціятивного комітету в цій справі входили: А. Білоцерківський (СУЖЕРО) — ініціятор і секретар, трьох просвітян: Володимир Музика — голова цього комітету, Михайло Карпінський і Василь Сенкусь — члени, як теж В. Костюк — представник парохії Св. Духа на Пойнт Ст. Чарлз. Петицію українців-мешканців містечка Віль Ля Саль скріпили своїми підписами о. прот. К. Квасницький, парох церкви св. Юрія

на Лашін, та о. Михайло Горошко, тод. парох церкви Св. Духа на Пойнт Ст. Чарлз, який особисто давав широкі пояснення мейорові міста д-ру М. Лашаріте і членам міської управи, про Тараса Шевченка і його епохальне значення для України і для цілого людства.

Кошта у зв'язку з вище наведеною справою покрили такі наші патріоти: Стефан Батюк, член "Просвіти" — 25 дол., Мирослав Антонюк, член "Просвіти" — 25 дол., Іван Хохлач, член УНО, — 25 дол., Іван Сербин, член УНО — 25 дол., Ст. Шевчук — 10 дол., Й. Гах — 10 дол. і І. Бучак — 10 дол.

Студентка МекДоналд Коледжу звернулася до Тов. "Просвіта" з проханням подати їй інформації про Україну. Паню Жіль Ессар спрямовано в тій справі до проф. І. Теслі в Оттаві.

Радіопередачі: Від самого початку існування радіопередач українською мовою, що спочатку називались "Монтреальський Голос", а потім "Верховина", Тов. "Просвіта" не жаліло коштів й послуговувалося при всіх нагодах цією дорогою комунікування з іншими організаціями та популяризацією своєї власної праці. Впродовж п'яти років, а саме від 1958-1962 р. оплачено кільканадцять рідношкільних передач. Святкування Золотого Ювілею (бенкет й Академія) Тов. "Просвіта" утривалено на магнітофонній стрічці радіомовлення "Український Час", що його ведуть І. Опарик та В. Гладун. Ювілейний привіт в Україну передано за посередництвом Міжнародньої Служби Канадської Радіокорпорації СіБіСі, при якому діє теж й український відділ.

АРХІВ ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історію розвитку і діяльности кожної організації можна накреслити на підставі її архіву. Архів Товариства "Просвіта" це теж свідок її діяльности впродовж 50 років. На жаль, пропала перша книга протоколів (мабуть, під час грабункового нападу) за час від 1913 по 1921-ий рік. Тому всі відомості про той час діяльности написані на підставі усних інформацій кількох найстарших віком членів товариства. Вони не вистачальні, — але все ж таки можна мати бодай приблизне уявлення про початки товариства та діяльність перших членів просвітянської громади.

1) Друга книга протоколів за роки 1922-1937 включно, зачинається кількома сторінками вписаного першого статуту товариства "Просвіта" зі зворушливим описом посвячення першого прапору.

2) Третя книга протоколів за роки 1938-1946, четверта за роки 1947-1954, п'ята за роки 1957-1960, остання від 1960 — по сьогодні.

3) Касова книга "Діточої Громади" за час від 21-го жовтня 1923 р. по день 24 січня 1937 року.

4) Книга протоколів "Українського Канадійського Горожанського Клюбу" від 1-го грудня 1934 по 14 лютого 1936.

5) Новий статут Товариства "Просвіта", виданий 1958 р. Просвітною Комісією.

6) Один 13-сторінковий зшиток з побіжними відомостями про "Просвіту" за роки 1911-1914.

7) Книга членів за час 1922-1962.

8) Каталог бібліотеки.

9) Шкільні каталоги враз з клясифікаційними річними каталогами за час від 1952-1962.

11) Програмки із ювілейних святкувань Товариства "Просвіта" за роки 1948, 1953, 1963.

12) Оригінал (машинопис) "Звернення в Україну" з нагоди 40-літнього ювілею Тов. "Просвіта" через радіо-висильню СіБіСі в Монтреалі.

13) Телеграма до уряду Карпатської України з нагоди 25-ліття Тов. "Просвіта" у Монтреалі.

14) Обширний звіт делегата Миколи Вивірки з першого конгресу КУК в днях 22-23-24 червня 1943.

15) Акт передачі першого прапора до Осередку Культури й Освіти у Вінніпеґу, під час другого конґресу КУК, членом-делегатом Василем Сенкусем, в 45-ліття Тов. "Просвіта".

16) Три книги протоколів "Драматично-співацького кружка" за час від 1923 по 1-ше лютого 1953.

17) Кореспонденція.

18) Вирізки з української, англійської і французької преси про діяльність Читальні "Просвіта".

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА
Відділ
при Тов. "Просвіта" — 2558, Ст. Чарлз Ст.

Дня 16-го жовтня 1952 р., під час обговорювання різних біжучих справ на засіданні управи Тов. "Просвіта", Петро Ракобовчук подав до відома управи, пропозицію Української Кредитової Спілки, яка міститься при Українському Національному Об'єднанні в Монтреалі, вул. Гачісон ч. 5213, щоб відкрити при Тов. "Просвіта" відділ цієї Спілки. З уваги на те, що не прибув на засідання управи делеґат Кредитової Спілки, щоб подати докладніші інформації, цю справу відложено до вирішення на наступному засіданні. І справді на засідання 27-го жовтня прибув відпоручник УНКСпілки Григорій Верига. Він з'ясував ціль та завдання цієї фінансової установи, подав її тодішній маєтковий стан й оборот, та висловив надію, що вона може розвинутися й стати українським банком. За посередництвом Григорія Вериги, управа Тов. "Просвіта" передала свою згоду на відкриття філії УНКСпілки при умові, що остаточне рішення в цій справі має бути винесене на місячних зборах всього членства, які мали відбутися 16-го листопада. Тоді УНКСпілка вислала Лева Кобринського, як свого представника. Він знову обговорив ціль, завдання і значення УНКС, не лише на терені Монтреалу, але й всієї Канади. Того дня намічено оформлення цього відділу УНКС при Тов. "Просвіта", але остаточно переведено це рішення в життя щойно 24-го листопада. Основоположниками цього відділу УНКС були: Баб'як Іван — касир, Батюк Стефан і Музика Володимир — мужі довір'я. В першому році свого існування ця фінансова установа не дала бажаних успіхів — бо, зрештою кожен початок важкий. 4-го жовтня 1953 р. прибув вдруге Лев Кобринський і тоді переорганізовано управу філії УНКС у такому складі: Гупалівський Василь — керівник і касир, Гривнак Степан і Музика Володимир — мужі довір'я. Філія почала справно діяти і вже передала Тов. "Просвіта" 20 дол. в дарі, на її 40-ліття, що припадало саме на рік 1953, а на річних зборах керівник Гупалівський Василь звітував, що має вже 16 членів і надіється, що філія розвинеться і стане солідною фінансовою установою. Члени відділу УНКС при Тов. "Просвіта" на Пойнт Ст. Чарлз беруть участь на річних зборах Централі УНКС. Дня 22-го лютого 1954 р. керівник зголосив пропозицію, щоб офіціяльно

зачартерувати цей відділ, як філію УНКС. Дня 27-го лютого 1956 р. керівник Гупалівський Василь передав асигнату на 50 дол., як дар від Управи УНКС для "Просвіти" і повідомив, що дістав право голосу на засіданнях Управи УНКС. Складено йому ґратуляції за чесну і жертвенну працю для цієї інституції. Був він палким пропагатором ідеї УНКС та намагався приєднати до неї якнайбільшу кількість членів, бо відомо, що користь з цього подвійна: для кожного члена зокрема, та для спільноти, бо ж надвишки чистого приходу Головна Управа УНКС розподіляє на українські народні цілі.

Для зав'язання тісніших взаємовідносин між цими двома по характері різними українськими організаціями, улаштовано в залі "Просвіта" чайне прийняття, яке відбулося 30-го березня 1958 р., і на яке прийшов керівник УНКС Григорій Верига. З кінцем червня 1958 р., керівник відділу при Тов. "Просвіта" перейшов на сталого урядовця при Головній Управі в Монтреалі. На квартальних зборах 1960 р., в місяці березні, звільнено Гупалівського з посту керівника філії УНКС при Тов. "Просвіта", його наслідником став Калинович Василь, а незабаром перебрав ці обов'язки Процишин Семен, який кермує цією філією УНКС й досі. 1951-го року Головна Управа УНКС знову приділила 50 дол. з фонду "Національні потреби", для Рідної Школи при Тов. "Просвіта".

За останній звітовий рік 1962, стан каси філії УНКС виказує 36.000 дол., а її керівник знову передав 50 дол., на культурно-освітні потреби Тов. "Просвіта". Кличем "Свій до свого по своє" закінчив Процишин Семен передачу 50-доларового дарунку, пропагуючи ідейну сторінку цієї фінансової установи та подаючи користі, які з того може мати українська спільнота в Монтреалі.

Максим Рильський

МОВА

Як паросць виноградної лози
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно й слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

Прислухайтесь як океан співає —
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морськім. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово — це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.

Не бійтесь заглядати у словник —
Це пишний яр, а не сумне провалля,
Збирайте як розумний садівник
Достиглий овоч у Грінченка й Даля.
Не майте гніву до моїх порад,
І не лінуйтесь доглядати сад!

Олександер Підсуха

МОВА

Ой яка ж чудова українська мова!
Де береться все це, звідкіля і як?
Є в ній ліс-лісок-лісочок, пуща, гай, діброва,
Бір, перелісок, чорноліс. Є ще й байрак!
І така ж розкішна і гнучка, як мрія.
Можна: звідкіля і звідки. Можна, і звідкіль.
Є у ній хурделиця, віхола, завія,
Завірюха, хуртовина, хуга, заметіль.
Та не в тому справа, що така багата.
Помагало ж слово нам у боротьбі.
Кликало на битву проти супостата,
То звучало сміхом на полях плаката,
І за все це, мово, дякуєм тобі.
Скрізь одне стремління й порив і ясність,
Живемо, працюємо, як одна сім'я.
І краса новітня окриля сучасність,
Цю красу звеличує мова і моя.
Нас далеко чути, нас далеко видно.
Дмуть вітри історії в наші паруси,
Розвивайся й далі, мово моя рідна,
І про нас нащадкам вістку донеси.

ДІТОЧА ГРОМАДА Й РІДНА ШКОЛА

"Учітеся брати мої,
Думайте, читайте
І чужому научайтесь,
Свого не цурайтесь!
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає."
Т. Шевченко

Хліб і дах над головою, рідна церква і школа для дітей, це були найважливіші проблеми наших перших еміґрантів на чужій землі, серед незнаних і несприятливих умовин тодішнього часу і довкілля.

Та, завдяки працездатності і роботящим рукам, наші піонери зуміли побороти труднощі. І, хоч в чужій церкві, але на своїх Богослуженнях, під проводом своїх ревних духовних опікунів о. Дволіта й о. д-ра Єрми, могли молитись у своїй рідній мові. Хоч в чужій школі, але все ж таки українські вчителі навчали українських дітей української мови й письма. Першими учителями були: Григорій Кобель для хлопців, Марія Турченяк-Кацко, а потім Каролина Крушельницька-Петрина — для дівчат. Одначе того навчання було замало, щоб зберегти обличчя й душу української дитини від асиміляційних впливів на чужині. Зрозумівши це, Тов. "Просвіта" й свідоміші батьки придбали власний дім і таки цього самого року (1923), дня 25 жовтня, заснували першу дитячу організацію під назвою "Діточа Громада".

Виготовлено для неї статут. Членами її могли бути діти від 10-го року життя, по скінченні чотирьох кляс народньої школи. Місячна вкладка виносила 10 центів. В усталені години в тижні, учитель навчав рідної мови, підготовляючи водночас дітей і до виступів під час різних імпрез з культурно-освітньої ділянки Тов. "Просвіта". Для ведення адміністрації "Діточої Громади" був Шкільний Комітет, вибираний з-поміж членів управи. В складі першого комітету були: П. Бучковський — голова, І. Ониськів — секретар-протоколянт, С. Касіян — касієр, Ю. Чайка — фінансовий референт.

Фреквенція "Діточої Громади" так в публічних школах, як й у вечірній школі становила тоді 50 дітей. Улаштовувано для

них чайні прийняття, забави з музикою, контести, а кращих учнів й активних в культурно-освітній діяльности нагороджувано.

Наука в публічних школах йшла своїм шляхом. І там фреквенція дітей була добра, так, що тодішня учителька Каролина Крушельницька зажадала другої учительської сили. Було це 1924 р. В міжчасі виявилося, що вона не сповнювала як слід своїх обов'язків. А, що в тих часах тяжко було знайти кваліфікованих учительок чи учителів українців, роблено старання через епископську дієцезію у Вінніпеґу, щоб спровадити монахинь. До часу їх приїзду і після звільнення від обов'язків учительки К. Крушельницької, навчала Анастазія Шестовська, яка підготовила гарне свято "Ялинку" в дні 1-го січня 1925 р.

Якийсь час вчив також П. Поремський — секретар-протоколянт "Просвіти". Кожного року "Діточа Громада" відвідувала, як звичайно по традиції, українські родини з колядою. 1925 року прихід з коляди в сумі 31 дол. вислано для "Рідної Школи" у Львові, а 42.95 дол. залишено у своїй касі.

"Діточа Громада" вела свою касову книгу. В ній бачимо вписані членські внески і кожноразовий прихід з імпрез, якими були: щорічний "Свят-Миколаївський вечір", сценічні картини, пописові концерти, Свята Матері, тощо. Перша й одинока касова книга "Діточої Громади", започаткована 1923 р. а закінчена 1937 р. З цим роком "Діточа Громада" передала свою касу до фінансового протоколу Тов. "Просвіта". Ця книга є заразом списком дітей, учнів вечірної школи протягом 14-ти років. Стрічаємо тут між іншими прізвища двох відомих осіб української спільноти в Канаді, а саме: о. проф. Миколи Кушнірика, теперішнього пароха церкви св. Арх. Михаїла і Розалії Древняк-Ковальської, визначної діячки "Організації Українок Канади ім. Ольги Басарабової".

1927 р. навчання дівчат, яке відбувалось в школі Аур Лейді оф Енджелс, перебрали Сестри Служебниці. Їх громадська діяльність записана в протоколах Тов. "Просвіта" трьома концертами: 1) в честь Їх Ексцеленції Кир Никити Будка дня 20-го березня 1927 р., 2) "День Матері" 13-го травня 1928 р., 3) Закінчення шкільного року, 2-го червня 1929 р. Всі вони відбувалися в залі школи Серсфілд. Одначе серед просвітян-піонерів остався великий жаль до монахинь, а співчуття для учителя Григорія Кобля, звільненого з учительської праці в школі Серсфілд з моментом приїзду Сестер-Служебниць, які перейняли навчання в тій же школі. Учителеві Григорію Коблеві бракувало тільки одного року до одержання права на емеритуру, але Шкільна Рада відмовила йому цього.

Оркестра "Дитячої Громади" з диригентом Іваном Писарським при Т-ві "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі, 1937 р.

В той же час праця в "Діточій Громаді" пильно йшла вперед. Дня 8-го травня 1927 р. відбувся пописовий концерт під проводом колишньої учениці вечірної школи Розалії Древняк і Василя Чехарівського, члена комітету "Діточої Громади". Існував теж якийсь час і вишивкарський курс (згадка в протоколі з 27-го квітня 1930 р.). Стан каси з того року виказує 211.32 дол. готівки. Один із передових членів Тсв. "Просвіта" — Юрій Чайка — сказав: "Діти виховані в "Діточій Громаді" це закріплення української колонії на майбутнє так в Монтреалі, як і взагалі в Канаді". 1934-го року організовано мандолінову оркестру заходом І. Голотюка, який власноручно виготовив потрібну кількість мандолін. Диригентом оркестри був І. Писарський.

Тим часом українській клясі в школі Серсфілд грозило розв'язання з причини недостатньої фреквенції дітей. Дня 10-го серпня 1936 року обговорювано цю справу на спеціяльнім вічу. Управа школи уважала за відповідне замкнути клясу і так зробила. Управа "Просвіти" просила о. о. Андрея Труха та Й. Тимочка інтервеніювати в цій справі, але, на жаль, питання української кляси, мимо всіх старань вже не віджило, бо не було потрібної кількости дітей. "Діточа Громада" продовжувала свою діяльність успішно, беручи участь в культурно-освітньому житті Тов. "Просвіта" і допомагаючи йому матеріяльно. Дехто з учнів мандолінової оркестри мав можливість розвинути свій музикальний талант і в пізнішому віці стати фаховим керівником оркестри. Тут слід згадати Олексу Шеремету, сина Семена й Стефанії, членів Тов. "Просвіта". Він видав недавно довгограйний кружок української народньої танкової музики під заголовком "Мудс оф Україне". На ньому в перших рядках поданої біографії Олекси Шеремети сказано: "Олександер Шеремета почав свою музичну кар'єру з десяти років, коли він відвідував музичне навчання в "Українському Читацькому Товаристві в Монтреалі" краще знаному під назвою "Просвіта".

Як бачимо: "Козацькому роду нема переводу!"

Вечірня школа не мала властиво постійного кваліфікованого учителя. Бо, хоч інколи й приїздили фахові вчителі з рідного краю, але вони мусіли братися за першу-ліпшу фізичну працю, бо вечірня школа не була в стані оплатити їх так, щоб вони мали запевнений прожиток. Тому в таких школах, будь вони парафіяльні чи світські, вчив той, хто був більше грамотний серед свого довкілля, любив дітей і мав хоч трохи хисту і терпеливости їх навчати.

В 1936 р. таким учителем був Зенон Телішевський, активний член, особливо в галузі культурно-освітньої діяльности товариства. "Діточа Громада" дала за два роки під його проводом кілька імпрез, концертів і театральних дитячих п'єс. Мін іншими 27-го березня 1938 р. відбувся "Поклін в честь великого Кобзаря". Дохід з цієї імпрези в сумі 220 дол. вислано до управи

Ольга Сенкусь, першунка в конкурсі популярности "Дитячої "Громади"

Марійка Сербин та Олександер Шеремета, першуни конкурсу "Дитячої Громади"

"Кружка Рідної Школи" у Львові. Зенонові Телішевському допомагав у праці як диригент дитячого хору Й. Марцинюк.

З днем 8-го вересня 1938 р., заангажовано на учителя і диригента Михайла Петрашика, який з деякою перервою учителював і був диригентом теж і хору "Просвіти" до 1949 року. Він провадив і мандолінову оркестру. На початку своєї діяльности М. Петрашик дав дитячий пропагандивний концерт хору, мандолінової оркестри і танків, у Велінгтон Парку. Участь брало 60 дітей, при великій кількости публіки. Було це 1939 р. Зі звіту з 1940 р., можна собі уявити не лише силу енергії Михайла Петрашика, як учителя й диригента, але й його знання та хист в культурно-освітній ділянці. Мандолінова оркестра і вечірня школа нараховували по 35 дітей. В діловому році підготовлено: 3 сценічних виставок, 3 оперети, 3 шкільні свята, 2 концерти. Коли в 1941 р. голова "Діточої Громади" А. Білий — старший, дуже активний і жертвенний просвітянин, здавав звіт з її діяльности, підкреслив конечність її існування та її важливість. Кромі культурно-освітньої праці, ця "Діточа Громада" зробила й великий матеріяльний вклад до каси Тов. "Просвіта" — 500 дол. і що найголовніше, зберегла дітвору для українства.

Два рази влаштовувано з "Діточою Громадою" контести популярности. Голова Тов. "Просвіта" Т. Штим уфундував за 25 дол. "Чашу перемоги", яку здобула в контесті популярности "Діточої Громади" 10-літня Ольга Сенкусь.

В 1946 р., враз із закінченням зимового сезону праці, Михайло Петрашик перестав працювати в "Просвіті" з уваги на родинні обставини. Від вересня 1946 р. до квітня 1947 р. діяльність так "Діточоя Громади", як і вечірної школи занепала. Вчив деякий час новоприбулий Мирослав Бурий і доклав зусиль, щоб цю діяльність оживити. Осінню 1947 р., знову запрошено М. Петрашика. В міжчасі роблено старання, щоб спровадити когось із скитальщини. В першій мірі ходило управі Товариства о дириґента, який схотів би теж й учителювати в "Діточій Громаді". По двох роках старань приїхав з родиною дириґент Іван Король, який теж навчав у вечірній школі і був режисером "Драматично-співацького Кружка". Праця Івана Короля тривала від січня 1949 року до кінця шкільного року, тобто шість місяців. Відтак запрошено Марію Мариняк, яка працювала в товаристві від вересня 1949 року по 14-те травня 1950 року. Була вона дириґенткою хору "Просвіта" й учителькою. Створено перший "Батьківський комітет". Новоприбулі батьки й учителі привезли зі собою властиву назву українській привітній школі, якою була й вечірня школа при "Просвіті": "Рідна Школа".

І знову йшли намагання знайти дириґента й учителя в одній особі. В міжчасі нав'язано контакт з мґр. Степаном Гарасимовичем, який погодився переїхати з Альберти до Монтреалу і приняти пост дириґента хору й учителя "Рідної Школи". Він вступив в члени Тов. "Просвіта" 1950 р., а 1952 був якийсь час заступником секретаря-протоколянта. Одначе вже 30-го червня 1952 р. він залишив своє становище у Тов. "Просвіта".

Довший час після того, бо шість років, учителював фаховий учитель і дириґент Яким Бартко при допомозі своєї дружини Варвари. Оформлено новий "Батьківський Комітет", до складу якого ввійшли: Стефанія Шнурівська і Франц Штик. Під час ремонту домівки "Просвіти", що її ушкодив був вогонь, наука "Рідної Школи" відбувалася по приватних домах.

Останній період діяльности "Рідної Школи" при Тов. "Просвіта" почався 9-го вересня 1958 року, з того часу провадить нею кваліфікована учителька Марія Давидович. Наука відбувається два рази в тиждень по дві години. Найбільша кількість дітей була 1961/62 шк. року, а саме 40 учнів, з яких більшість становили хлопці. При "Рідній Школі" існує з 1961 р. "Курс українознавства" для дорослих вище 12 років. Школа об'єднує українські діти обох віроісповідань: католицького і православного. Крім нормального навчання дається дітворі нагоду брати живу участь в імпрезах, які відбуваються кожного року в Тов.

Рідна Школа під час свята Т-ва "Просвіта" під управою Якима Бартка, вчителя й дириґента

В поклоні Шевченкові — Рідна Школа під управою Якима Бартка

Семен Процишин в ролі кожнорічного св. Миколая

"Просвіта", а саме: 1) Свят-миколаївський вечір, 2) груднева річниця заснування Тов. "Просвіта" в Монтреалі, 3) різдвяна імпреза, під час традиційної "Куті", 4) імпреза в честь Тараса Шевченка, 5) Гагілки під час традиційного "Свяченого", 6) День матері, 7) "Поклін Героям" в місяці травні. Кромі цього кожного року дітвора "Рідної Школи" відвідує українські родини з колядою.

"Рідна Школа" має 100 книжечок дитячої бібліотеки і передплачується для неї журналик "Мій Приятель", видання "Українців Католиків у Канаді" під редакцією о. С. Їжика. Деякі діти передплачують дитячий журнал "Веселку".

За останніх чотири роки діти "Рідної Школи" виступали біля 20 разів в програмі радієвих передач "Верховина", під керівництвом Е. і М. Орищуків, а ті передачі оплачувала "Просвіта". З причини нещасливого випадку учительки Марії Давидович, в 1962/63 р. заступала її Лідія Лугова. Обі учительки — це фахові сили з України.

Осінню 1962 р. парох церкви св. Духа і духовний опікун парохіяльної "Рідної Школи" о. Ярослав Гайманович запропонував Тов. "Просвіта" злуку обох "Рідних Шкіл" та підпорядкування їх французькій Шкільній Комісії. Діти мали б змогу вивчати 1/2 години з кожної лекції французьку мову, а учителі були б оплачувані з фонду згаданої Шкільної Комісії. Управа Тов. "Просвіта" звернулася з цим проєктом до родичів дітей. Одначе на таку пропозицію родичі згоди своєї не дали, мотивуючи свою відмову тим, що вони посилають дітей до "Рідної Школи" тільки тому, щоб якнайкраще вивчили українську мову, натомість для чужих мов є багато більше і нагоди і часу в денних школах і довкіллю.

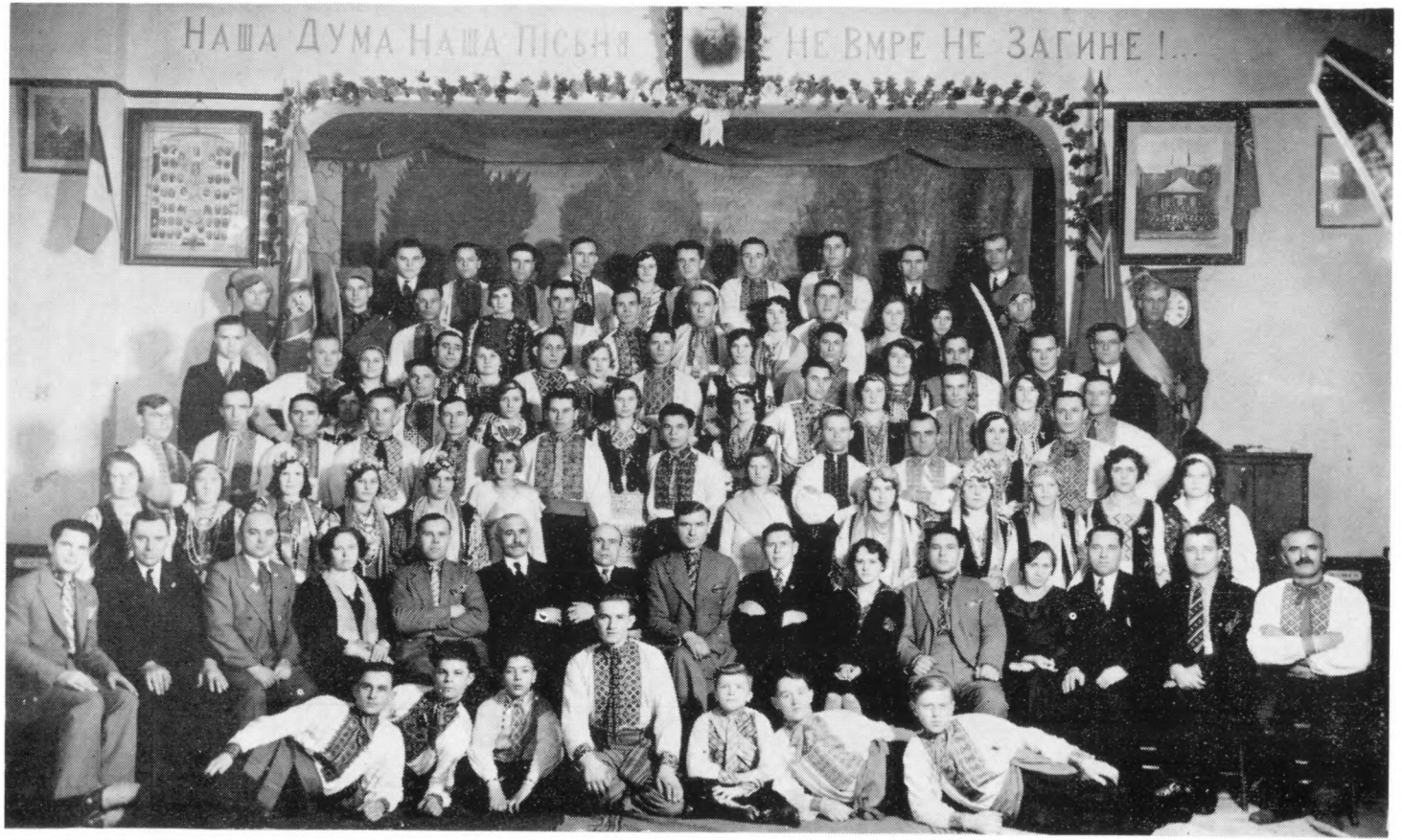
В березні місяці 1963 р., учителька Марія Давидович знову перебрала свої обов'язки в "Рідній Школі".

Останній з черги "Батьківський Комітет" в складі: Семен Процишин — голова, Стефан Гривнак — місто-голова, Ірина Коваль, — член, існує чотири роки.

В сучасну пору в "Рідній Школі" при Тов. "Просвіта" навчається 23 дітей.

На концерті, під час святкувань Золотого Ювілею Товариства "Просвіта", діти "Рідної Школи" виступили в інсценізації "Руїн своїх не опустім" О. Селезінки, а старші з-поміж них співали в хорі, який теж брав участь у програмі, концерту 17-го листопада 1963, що відбувся в залі Українського Національного Об'єднання.

Рідна Школа й Батьківський Комітет, під час Золотого Ювілею. Сидять від ліва: управителька Марія Давидович, голова "Просвіти" Мирослав Бурий, учителька Лідія Лугова. Стоять у третьому ряді від права: Семен Процишин — голова Батьківського Комітету, Ірина Коваль та Степан Гревнак — члени.

НАША ДУМА НАША ПІСЬНЯ
НЕ ВМРЕ НЕ ЗАГИНЕ !...

ДРАМАТИЧНО-СПІВАЦЬКИЙ КРУЖОК

"О Батьківщино, в чужині
Сини Твої в журбі змарніли
І в тузі спомини будили
Про горе й муки всі Твої!
Щасливу путь нам, Боже, дай
На Тебе, Спасе, уповаєм,
В сльозах до Тебе прибігаєм,
Побачить дай нам Рідний Край!"

С. Гулак-Артемовський

Найранішу згадку про існування "Драматично-Співацького Кружка" находимо в протоколі з 1922 р., де сказано, що дня 12-го лютого того ж року відіграно комедію п. н. "Свідки". В слід за тим 11-го серпня один з членів, Василь Чехарівський поставив внесок, щоб організувати "Драматично-співацький Кружок", а 10-го вересня заанґажовано учителя М. Голембійовського до навчання співу. Одначе діяльність в галузі сценічного мистецтва проходила спочатку безпляново і доривочно. Було відіграно в тому часі такі п'єси:

23. 4. 1922 р. — "Мати Наймичка" — драма на 4 дії Івана Тобілевича.
17. 12. 1922 р. — "Гостина св. Миколая".
4. 3. 1923 р. — "Невольник" Івана Тобілевича.
18. 3. 1923 р. — "Украдене щастя" Івана Франка.
7. 10. 1923 р. "Сватання на Гончарівці" Григорія Квітки-Основ'яненка.
13. 4.1924 р. — "Безталанна" Івана Тобілевича.

Вистави відбувалися теж і в різних чужих залях.

Одначе "Драматично-співацький Кружок" оформив себе щойно 14-го вересня 1924 року, коли-то в час головства в Тов. "Просвіта" Юрія Чайки, Іван Ониськів вияснив ціль і потребу заснування аматорського кружка: "Хто любить сцену і має охоту і добру волю, нехай пожертвує трохи часу для цієї культурно-освітньої діяльности нашої "Просвіти". Аматор-

---

Драм.-спів. Кружок 1931-го року із своїм улюбленим режисером й духовним керівником Зеноном Телішевським — сидить посередині.

ський кружок, це "приємне з пожиточним", бо крім культурної розваги можна багато доброго навчитись і матеріяльно допомогти Тов. "Просвіта", сплачуючи довг, який тяжить на новонабутому домі. Взиваю вас до любови і згоди на культурно-освітній ниві" — говорив Іван Ониськів.

А, ось і перші аматори-основоположники "Драматично-співацького Кружка, що сміло пішли за порадами й на заклик заслуженого просвітянського діяча і всіма шанованого Івана Ониськова:

1) Бучковська Антоніна
2) Грицак Анастазія
3) Гавалів Марія
4) Грицак Микола
5) Голембйовський Михайло
6) Дроздович Іван
7) Долинський Іван
8) Дільна Ксеня
9) Касіян Марія
10) Кравацький Іван
11) Карплюк Микола
12) Коваль Дмитро
13) Лащук Павло
14) Лащук Марія
15) Мандзюк Павло
16) Мацишин Анна
17) Шпортан Текля
18) Масна Анна
19) Мокринська Евдокія
20) Нагірняк Василь
21) Никифорчин Анна
22) Пшик Дмитро
23) Філь Петро
24) Шпортан Василь
25) Шух Федора
26) Юзвишин Наталія
27) Яропут Ілія

Першим режисером був Іван Ониськів, а від 1928-го року Зенон Телішевський. І вже 1-го листопада 1924-го року "Драматично-співацький Кружок" виступив з концертом в пошану "Листопадового зриву", посилаючи дохід з нього "Рідній Школі" у Львові. 1925-го року відбувся знову концерт з тієї самої нагоди, на якому хором диригував проф. Ф. Басса — і "випав він дуже добре та дав прихід на допомогу Рідному Краєві" — віднотовує тодішній секретар Николай Карплюк. "Драматично-співацький Кружок" виступав з своїми п'єсами в залі Собору св. Софії та в залі Тов. "Просвіта" на Лашін. Гардеробу та інше устаткування для Кружка жертвували аматори та члени Тов. "Просвіта", а деякі потрібні речі докуповувано. Тов. "Просвіта" тепер є власником вартісного сценічного майна і радо випозичає його іншим організаціям. За час від 1924-1934 р. відіграно 156 сценічних творів та улаштовано 6 концертів з обширною програмою. Наприклад, 6-го лютого 1926 р. був великий, пописовий концерт під управою В. Войтовича, на якому виступав хор, скрипкова оркестра мала свою точку, як теж були сольоспіви, тощо. Ось й оригінальний текст звіту про нього: "В неділю дня 6-го лютого 1927-го року заходом "Драматично-співацько-

---

Учасники другої дії драми "Он не ходи Грицю" Михайла Старицького. Марія Сковронська-Біла в ролі Марусі.

го Кружка" відбувся в залі Читальні "Просвіта" концерт під проводом диригента В. Войтовича. На сцені виступало понад 60 осіб. Концертову програму виповнили різні соля, дуети, хорові точки, деклямації, смичкова оркестра, зложена з хлопців і дівчат. Брала теж участь доросла молодь. Концерт випав досить добре. Після закінчення концерту, І. Ониськів своїм гарячим словом взивав молодь до плекання рідної української пісні і слова, заохочуючи всіх, хто ще не є членом, вписатися до Тов. "Просвіта". Відтак відспівано "Не пора, не пора" і "Ще не вмерла Україна". (Підпис: П. Ракобовчук, секретар).

1928-го року переорганізовано "Драматично-співацький Кружок" і доповнено новими силами, за порадою диригента Василя Тимкова і режисера Зенона Телішевського. Вписалось 16 нових членів. Оформлено його нову управу в такому складі: Іван Ониськів — голова, Н. Бабич — секретар, Іван Пруський — бібліотекар, Ю. Чайка — касієр. Кружок піддано статутові Тов. "Просвіта". Дня 18-го листопада підготовлено знову концерт в 10-ту річницю "Листопадового зриву". Звітував про нього секретар П. Ракобовчук:

"Дня 18 листопада цр. Тов. "Просвіта" відсвяткувало у власному домі 10-ту річницю "Проголошення самостійности Західньої України" з слідуючою програмою: рано по Службі Божій в церкві св. Арх. Михаїла, відправлено панахиду за всіх погибших героїв листопадових боїв, а вечером відбувся святочний концерт. Відкрив його вступним словом Іван Ониськів перебігом історії України, закликаючи присутніх до єдности і до любови свого народу для осягнення спільної цілі. Відтак при піднесенні завіси, хор під диригентурою Василя Тимкова, відспівав гимн "Боже великий, єдиний". Опісля слідували деклямації і пісні. В точці п. н. "Побоєвище" присутні побачили правдивий образ боїв Українських Січових Стрільців з ворогом. З рефератом виступив Зенон Телішевський, переповідаючи боротьбу України за свою державу, від найдавніших часів, з різними ворогами. Під кінець була інсценізація "За байраком байрак" Т. Шевченка, яку виконали: диригент Василь Тимків в ролі козака-мандрівника і Микола Новак. На останку відспівано гимн "Ще не вмерла Україна". Збірку в сумі 36 дол. і 24 центи вислано на українських інвалідів до Львова". (Підписаний: П. Ракобовчук, секретар).

Дня 12-го травня 1929 р., під режисерством Зенона Телішевського виведено оригінальну інсценізацію твору Т. Шевченка "Гайдамаки" з хором, деклямаціями, народними танками і живим образом. Значення "Драматично-співацького Кружка", як культурно-освітнього вогнища було велике особливо, коли йдеться про виховну його сторінку. Він вносив своєю діяль-

---

Хор "Просвіти" з диригентом Йосифом Марцинюком

Кілька членів Драматично-співацького Кружка

ністю теж багато свіжости в життя Тов. "Просвіта", а матеріяльна користь з нього була замітна, що й підкреслив на піврічних зборах в 1933 р. Іван Ониськів: "Завдяки Драм.-спів. Кружкові, каса "Просвіти" може зрівноважити балянс своїх видатків". Але, наче фальшивий відгук на похвалу голови, роки 1934 і 1935 не дали ані однієї п'єси. Зате 1936-ий рік виказав у річнім звіті: 26 п'єс, 9 самостійних концертів і чотири концерти, відбуті спільно з іншими організаціями. Крім того 3 виступи в УМСА, 2 концерти у власному домі і 2 вечірки. Оркестра Осипа Ярмуша упріємнювала час присутній публіці. Нових членів прибуло: 28.

Котра з нинішних організацій може виказатися таким звітом своєї праці на культурно-освітному полі?

Щасливо зачався 1937-ий рік, бо зараз 1-го січня в УМСА відбувся пропаґандивно-пописовий концерт для чужинців: мішаний хор, мандоліновий дует І. Карвацького і М. Кушніра, дует з опери "Запорожець за Дунаєм", С. Гулак-Артемовського, у виконанні Д. Задорожної та Й. Марцинюка, а далі квартет, що його відспівали Анна Пилипишин, Євгенія Вивірка, Й. Марцинюк та Й. Ґалан і тенорове сольо дириґента Й. Марцинюка.

24-го січня, заходом всіх українських організацій міста Монтреалу відсвятковано спільним концертом свято Соборности і державности українських земель в залі Монумент Нешо-

---

Хор "Просвіти" з дириґентом Михайлом Петрашиком в 1943-му році

нал, при вул. Сент Лоренс ч. 1182. Участь у святі взяли злучені хори Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка з Пойнт Сент Чарлз, Тов. "Просвіта" з Лашін і Українського Національного Об'єднання. В програму концерту, крім реферату Зенона Телішевського входили рецитації, деклямації, скрипкове сольо та інсценізація поеми О. Бабія "Гуцульський Курінь" (дві частини).

Піснею-гимном: "Не пора, не пора" й англійським гимном, що їх відспівали злучені хори, закінчено цей концерт.

"Драматично-співацький Кружок" при Читальні "Просвіта" відбував свої річні збори при кінці січня. Предсідник зборів Кость Телішевський, звернувся до Управи Тов. "Просвіта" з проханням докласти всіх зусиль, щоб приєднати до Драм-спів. Кружка якнайбільше молоді. "Якраз сценічне мистецтво має ту силу, якою можна впоювати національного духа в тут роджене молоде українське покоління і защіплювати в ньому любов до свого рідного слова, до пісні, до музики. Тим способом, побільшуючи число членів в "Драм.-спів. Кружку", Тов. "Просвіта" зможе розвинути його діяльність і вдержати молодь при нашій громаді", — говорив К. Телішевський.

Результат праці "Драматично-співацького Кружка" за 1937 рік: 22 п'єси, 6 концертів у власній домівці, 2 концерти спільні в місті, один виступ хору в УМСА, 6 вечерниць. Нових членів прибуло 14. Відбулось два засідання. Діловий рік закінчено святкуванням "Століття появи "Русалки Дністрової" Маркіяна Шашкевича".

Відсвятковано 76-ту річницю смерти Тараса Шевченка з рефератом Зенона Телішевського. Присутній гість пан Бейлер, професор МекҐільського університету виголосив промову про еміґрацію.

Улаштовано теж імпрезу на честь Івана Франка і прихід з неї в сумі 152 дол. вислано на "Рідну Школу" до Львова.

В 12-ту річницю Листопадового зриву улаштовано спільними силами концерт у Монумент Нешонал Театр. Святочний реферат виголосив генерал Сікевич. Від "Драм.-спів. Кружка виступала мандолінова оркестра під управою І. Писарського, В. Греськів мав скрипкове сольо, а хор враз з іншими хорами під диригентурою о. В. Слюзара, пароха Собору св. Софії, теж брав активну участь у цьому святі.

1938-го року до "Драматично-співацького Кружка" прибуло 11 нових членів. Кружок відіграв 13 вистав, улаштував п'ять концертів, в тому 16-го жовтня академію концерт в честь сл. пам. генерал-майора Мирона Тарнавського, у власному домі, з запрошеними делеґатами і гістьми інших організацій. Крім того члени Драм.-спів. Кружка брали участь у святкуванні Листопадового зриву, що його спільними силами улаштували всі

Хор "Просвіти" з диригентом Михайлом Петрашиком в 1948-му році

організації Монтреалу. Програма цієї імпрези складалося з 38 пунктів, а святочний реферат виголосив генерал В. Сікевич. Свято відбулося в залі Монумент Нешонал Театр.

В 1939-му році виставлено 14 п'єс й улаштовано з нагоди національних свят кілька концертів. Тут кінчається диригентура Й. Марцинюка. Останю імпрезу того року, а саме концерт в 26-ліття заснування Тов. "Просвіта" підготував вже новий диригент і режисер Михайло Петрашик.

За час від 1940-1944 року підготовано 30 вистав та улаштовано кілька концертів і національних річниць. Під час головства Івана Обуха зроблено реєстр членів-аматорів, який виказав 64 особи. За час свого 20-літнього існування "Драматично-співацький Кружок" виставив 261 п'єсу, дав цілу низку концертів, тощо. Дивлячись з перспективи часу й беручи до уваги умовини, серед яких проходила робота та розвиток цієї секції Тов. "Просвіта" впродовж 20-ліття свого існування, треба визнати за нею великі заслуги так щодо морального успіху, як і щодо матеріяльного джерела доходів Тов. "Просвіта". А ось і прізвища, що їх найчастіше зустрічаємо на сторінках протоколів "Драматично-співацького Кружка", які виконували різні функції в ньому: І. Ониськів, Г. Кобель, З. Телішевський, Й. Галан, Й. Ярмуш, І. Сербин, М. Кушнір, К. Наконечний, Юлія Батюк, М. Сковронська, М. Околовська, О. Дячишин, І. Твердун, І. Обух, В. Музика, Н. Вивірка, Евгенія Вивірка, Е. Сковронський, П. Возняк, П. Пасєка, І. Стрілецький, А. Карплюк, М. Петрашик, В. Козак, Кость Телішевський, А. Пододворний, П. Бучковський, М. Бучковська, Марія Бурега, В. Сенкусь, Ст. Батюк, Михайло Біда, Юстина Вітишин, Дм. Лащук, Йоанна Береза, Ольга Ріжок, Евд. Баб'як.

З 1944-им роком починається друге 20-ліття, але, на жаль, діяльність "Драматично-співацького Кружка" в цьому періоді часу значно послабла й успіхи його в порівнянні з першим 20-літтям значно зменшились. В роках 1944-1962 виставлено 100 п'єс та улаштовано 52 концерти. З приїздом третьої імміграції в діяльності "Драматично-співацького Кружка" беруть участь такі особистости, як проф. Юрій Русов і його дружина Наталія Ґеркен Русова. Завдяки їх великим зусиллям відбулося дня 4-го липня 1948-го року, величаве свято-фестиваль й інсценізація на лоні природи, з нагоди 300-ліття народнього повстання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького, та для відзначення сьомої річниці відновлення державности України актом 30-го червня 1941-го року.

Свято відбулося на площі Тов. "Просвіта", де збудовано

Інсценізація на лоні природи з нагоди 300-літньої річниці народнього повстання за часів гетьмана Богдана Хмельницького. Режисерами були проф. Юрій Русов і його дружина Наталія Ґеркен Русова, та Мирослав Бурий.

сцену з зеленого галуззя й уставлено лавки для глядачів. Програма складалася з таких частин:

1) Відкриття — голова Тов. "Просвіта", Іван Сербин.

2) Дві інсценізації — "Богданова слава" і "З життя УПА" — обидві пера проф. Юрія Русова.

Грицак Петро, проф. Юрій Русов і Михайло Баб'як (син Петра) заповідали пункти програми в українській, французькій та англійській мовах.

В першій частині програми хор, під проводом С. Гука відспівав пісню: "Вкраїно, Мати". Реферат відчитав інж. І. Пилевський, деклямацію виголосив М. Чобич. Відтак голова І. Сербин зарядив збірку, яка принесла 319 дол., вислано її для УПА. Опісля виконано було дві інсценізації:

В першій інсценізації "Богданова Слава" виступало біля 100 осіб. В ній був схоплений момент в'їзду Богдана Хмельницького до Києва, включно з дзвонами, що завдяки Петра Дорожовського були на той час заінстальовані. Друга інсценізація із 104 учасниками вивела дії Української Повстанської Армії. Свято закінчено відспіванням пісні "Не пора, не пора" і канадійського гимну. Глядачів було около 2.500, які виявляли велике одушевлення святом. Свято звеличали своєю присутністю о. мітрат Володимир Слюзар і о. Т. Міньо, французький, католицький священик. Режисерували інсценізації: проф. Юрій Русов, Наталія Ґеркен-Русова й Мирослав Бурий.

10-го жовтня того ж року, проф. Юрій Русов виготовив ще дві інсецнізації, а саме: "Гетьман Іван Мазепа" та "На вічну пам'ять Котляревському". Обидві інсценізації підготовляв Мирослав Бурий.

Від імені "Драматично - співацького Кружа" проф. Юрій Русов виголосив з нагоди 35-ліття Тов. "Просвіта", цінний реферат, в рамках концерту, що його було з цієї причини улаштовано.

Для уліпшення праці Кружка обрано технічний відділ, членами якого були: Обух Іван, Біда Микола, Салабай Дмитро, Бойко Степан, Кіт Михайло, Бурий Мирослав, Сербин Іван і Музика Володимир, а тепер режисерська відвічальність спочиває в руках Колодія Івана і Сенчія Василя.

Останніми п'єсами, які підготував Іван Колодій з "Молодою Просвітою", були: п'єса на одну дію "Кожному своє" Ганни Черінь і комедія на одну дію п. н. "Вуйкова помилка".

В міжчасі награно патефонні пластинки з 7-ма колядами у виконанні хору "Просвіта" під диригентурою Я. Бартка.

На жаль, змінився "дух часу" і мало є молодих, охочих

Відзначення сьомої річниці відновлення державности України 1941-го року, з режисерами проф. Юрієм Русовим та його дружиною Наталією Ґеркен-Русов.

до театрального мистецтва людей, так що діяльність "Драматично-співацького Кружка" значно послабилась, занепала його благородна роля — духовного зв'язкового між Тов. "Просвіта" та іншими українськими організаціями, що завжди радо вітали його виступи з пропаґуванням живого слова на своїх сценах.

"Драматично-співацький Кружок" має в своєму посіданні 12 партитур і 649 театральних підручників.
ЗНИМКА ч. 38

ДИРИҐЕНТИ ХОРУ ТОВ. "ПРОСВІТА" ВПРОДОВЖ ЇЇ 50-ЛІТНЬОГО ІСНУВАННЯ

З браку систематичного реєстрування всіх подій Тов. "Просвіта" в його першій декаді існування, не знаємо імен всіх дириґентів хору. До 1918 р. зустрічається згадка про Юліяна Пелюха, а потім 1921 р. Довгополенка. Щойно під час подій, зв'язаних з відкриттям Народнього Дому зустрічаємо ім'я І. Петриканина, як дириґента хору на тодішньому святі. 1924 р. є згадка про Михайла Голембйовського, як дириґента й учителя співу. А з того часу записано слідуючих дириґентів:

1925-1926 .	проф. Филип Басса
1927 .	В. Войнович
1928 .	Микола Новак і Василь Тимків
1929 .	лише Василь Тимків
1930 .	проф. Филип Басса
1931-1932	Степан Маґаляс
1933 .	.
1934-1938 .	Йосиф Марцинюк
1939-1946 .	Михайло Петрашик
1946-1948	Степан Маґаляс
1949 (від січня до червня)	Михайло Петрашик та Іван Король
1949-1950 (14. 5.) .	Марія Мариняк
1950-1952 (30. 6.) .	Степан Гарасимович
1952-1958 (1. 9.—6.) .	Яким Бартко учитель Рідної Школи —
1958-1962 .	Василь Сенчій, колишній дириґент хорів "Просвіта" в Галичині

Кожночасний хор "Просвіта" мав свій фортепіяновий супровід. В перших роках існування "Просвіти" анґажовано й оплачувано піяністів франкомовного чи англомовного похо-

Хор "Просвіти" з дириґентом Марією Мариняк в 1950-му році

дження. Почавши з 1934-им роком цей обов'язок виконували безкоштовно свої піяністки: Олена (Силвія) Гутон-Коцулим і Софія Бурега-Мацелюх, а від 1946 до 1958 року — Ольга Сенкусь Горич. В її руках спочивав теж супровід на ювілейнім концерті в залі УНО, 17-го листопада 1963 р.

Підготовку хорових точок програми Золотого Ювілею Тов. "Просвіта" довірено, запрошеному в тій цілі, диригентові хору парохії св. Покрови в Монтреалі-Роземонт, Іванові Козачкові.

Хор "Просвіти" в ювілейному році 1963, з диригентом Іваном Козачком

Wilbank 3051

S. J. HOLWILL

Hardware and Electricity

Buy Canadian goods and keep our people working

3451 Wellington St., Verdun

The Point News

Tel. WL 5431 Res. YO. 3798

DR. WALTER E. CHARLAND

DENTIST

3655 Wellington St, Verdun

Vol. 7, No. 29 POINT NEWS, FRIDAY, JULY 28th, 1939. Telephone Fitzroy 6097

To Entertain Point Residents Thursday

VARIETY CONCERT

Artists To Wear National Costumes

A variety concert will be given in Marguerite Bourgeois Park by the Taros Schevchenko Ukrainian Reading Society, on Thursday, August 3rd, under the auspices of Alderman Frank Hogan.

The program will consist of a children's mandolin orchestra and the Ukrainian choir will also render selections. There will be Ukrainian music, folk dances and songs. The colorful National costumes worn by the participants will add much to this already well arranged program.

The orchestra will be under the direction of Mr. Petraszek and choir under the direction of Mr. Marciniuk. A large crowd is expected to attend.

З МИНУЛОГО В ПРЕСІ

The Taras Shevchenko **Ukrainian Reading Society**
Читальня Просвіти **ім. Тараса Шевченка**
в МОНТЕРАЛ, КВЕ.
2558 St. Charles St.

З МИНУЛОГО

WINNIPEG, MAN. WEDNESDAY, JAN. 7, 1942.

ВІСТІ З МОНТРЕАЛУ

Концерт Т-ва 'Просвіти'

Т-во "Просвіта ім. Т. Шевченка" влаштувало в неділю, дня 21-го грудня, м. р., в Джезу салі на Блюри ул., великий концерт з нагоди 28-літнього існування. В програму концерту входили: промови, декламації, пісні і народні танки. Концерт відбувся під управою проф. Михайла Петрашека.

Тов. "Просвіта ім. Т. Шевченка" є крім запомогового товариства „Самопоміч" і тов. ім. Михайла Драгоманова найстаршим українським товариством в Монтреалі. Є воно одиноким товариством в Монтреалі, яке має свою власну домівку і яке чи не найбільше причинилося до національного освідомлення наших людей в Монтреалі. Крім народної роботи між дорослими товариство звертало пильну увагу на виховання молодіжи на щирих українців і добрих канадійців. Многі з тої молодіжи є нині передовими громадянами української монтреальської громади.

DECEMBER 20, 1941

Ukrainian Group Plans Concert

CELEBRATING the 28th anniversary of it's founding in Montreal, the Ukrainian Taras Shevchenko Prosvita Association is holding a Grand Concert on Sunday, December 21st, at 2.30 p.m., at Gesu Hall, 1200 Bleury St. The program will comprise Ukrainian songs, dances and sketches. The cast will appear in colorful native costumes. The concert is under the direction of Professor Michael Petraszek.

Society To Honor Memory Of Poet

The 80th anniversary of the death of the Ukrainian poet and author, Taras Shevchenko will be marked by the Prosvita Society of Montreal on Sunday, March 9, at 2.30 p.m., at the Gesu Hall, 1200 Bleury street.

Professor Michael Petrasek is in charge of arrangements.

* * *

THE T. SHEVCHENKO Prosvita Society will hold a concert at Gesu Hall, 1200 Bleury street at 2.30 p.m. Sunday. The music will be directed by Prof. Michale Petraszek.

Winnipeg, Man., March 20, 1940

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В МОНТРЕАЛІ

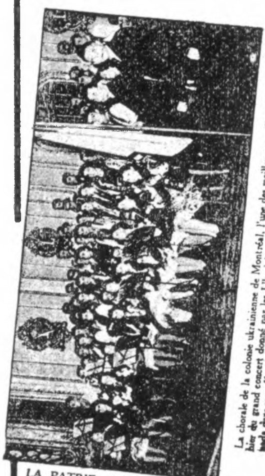
Заходами Драм. Гуртка при Т-ві "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі, 25. лютого, відіграно штуку п. н. "Підгіряни" в салі при Блюрі ул. ч. 1200. На представленню було значне число публики. Думаємо, що присутні були задоволені, бо аматори описалися дуже добре.

Повідомляємо всіх наших членів як також симпатиків, що в нашій салі Т-ва "Просвіта" завязався просвітно-викладовий гурток, в якого склад увійшли слідуючі члени-учитель Рідної Школи п. Петрашек, Наконечний, Галуга, Карпюк, Салига і Сербин. Ціль просвітного гуртка є обзнайомити наше громадянство з історією України від найдавніших часів до нинішних днів. Лекції започаткував п. Петрашек. Лекції відбуваються в салі "Просвіти" кожної неділі від 14. січня почавши. Реферати чи дебати на інші теми будуть відбуватися за осібним повідомленням.

В середу, дня 21. лютого, п. Левицький виголосив реферат на тему: "Чи демократія вдержить теперішню кризу"? По рефераті були деякі запити, на які лектор дав вдоволяючі відповіди. Складаємо подяку шан. лекторові так від "Просвіти", як і від імени нашого викладового кружка. Проситься всю українську громаду слідити за оголошеннями дальших лекцій.

Читальник.

LA PATRIE, LUNDI 2 DECEMBRE 1940

La chorale de la colonie ukrainienne de Montréal, l'une des meilleure au Canada, fit partie hier du grand concert donné par les Ukrainiens de la métropole pour venir en aide au Canada dans son effort de guerre. (Photo la "Patrie").

LA PATRIE, LUNDI 2 DECEMBRE 1940

THE GAZETTE, MONTREAL.

1946

Ukrainians Hold Feast; Hear Houde, Hanley

The honorary guests at the Ukrainian traditional feast held at the Ukrainian Reading Society Hall at 3.30 p.m. yesterday were Mayor Camillien Houde, Councillor Frank Hanley, Thomas Kennedy and Prof. Petrashek.

Alec Karpluk, master of ceremonies, introduced Mayor Houde who spoke upon the subject of the traditions of the Ukrainian people. He said that he hoped that the Ukrainians would continue to celebrate their festival as they have done in the past.

Councillor Hanley addressed the gathering of some 300 persons and expressed his thanks for the "wonderful way in which the Ukrainians have cooperated with the city in the past."

Following the feast, the society closed their festival with a dance.

Other speakers in addition to Mayor Houde, Councillor Hanley and Alec Karpluk were Thomas Kennedy, Prof. Petrashek, J. Onyskiw and D. Lashchuk.

ШКОЛА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО ТАНКУ
при Т-ві "Просвіта" ім. Т. Шевченка у Монтреалі

"... Батьком українського народнього танку є український народ, а матір'ю наша старенька Русь-Україна, наша доісторична, а відтак історична доба, славні обряди, заховані предками поган, а потім і християн. Український народ призначений Богом для збереження його скарбів..."

Василь Авраменко

Майже кожна організація, чи то парафіяльна, чи світська, має у своїй програмі включене також навчання українського танку. Всім відомо, яку працю і які заслуги закріпили за собою українські танцюристи. Танок врятував і ще й далі рятує молоде покоління від асиміляції, а під його впливом виросло чимало передових, відомих діячів українського громадського життя в країнах поза межами України. Він — цей танок, помагає своїм організаціям фінансово, пропагує добре ім'я України і поширює знання про хореографічне мистецтво. В час, коли перші українські емігранти заснували в Монтреалі Товариство "Просвіта", то в програму своєї діяльности включили плекання культу українського танку, пісні і традицій, з метою передати ці скарби українського творчого духа молодшому поколінню і використовувати їх теж і в пропагандивних цілях.

1925-го року прибув до Канади Василь Авраменко, і в Монтреалі, в Т-ві "Просвіта" організував першу "Школу Українського Народнього Танку", закріплюючи тим самим цю галузь українського народнього мистецтва на канадській землі.

Школа "Українського Народнього Танку при Т-ві "Просвіта" сягає своїм початком дати 24-го лютого 1929 р. Протокол з цього дня, записаний з нагоди шостої річниці відкриття Народнього Дому Тов. "Просвіта", відмічує ось що: "Гарний привіт зложив учитель народніх танків, Іван Пігуляк".

В квітні того ж року відбувся в "Прінцес Театрі" імпозантний попис танцюристів під особистим наглядом Василя Авраменка. До цього попису станули всі танцювальні групи міста Монтреалу й околиць, а "Школа Українського Народнього Танку" Тов. "Просвіта" взяла участь кількістю 40 танцюристів під керівництвом хореографа Івана Пігуляка.

Деколи інструкторкою танків, в заступстві, була танцюристка Анна Штим.

Учителем танків був також Теодор Зальопаний.

Із пізнішої діяльности "Школи Українського Народнього Танку" є згадка про "Репрезентаційний концерт" під патронатом КУК-у, який відбувся 1-го грудня 1940 р. за участю цієї ж школи під керівництвом інструктора Івана Бурича. Імпреза відбулася в "Монумент Нешонал Театрі".

21-го грудня 1943 р., відбувся концерт в Джізу Гол, при вул. Блюрі ч. 1200, присвячений 30-річчю існуванню "Просвіти". І тоді в програмі занотовано виступ "Школи Українського Народнього Танку", а під час 35-го ювілею існування цього ж товариства, танцюристи виконали вісім народних танків в сольових і групових партіях, під керівництвом Івана Обуха. Від 1938-го року, з малими перервами, Іван Обух навчав народнього танкового мистецтва і навчає по сьогоднішний день.

Під час ремонту домівки "Просвіти" внаслідок вогню 1955 року в січні, "Школа Українського Народнього Танку" припинила свою діяльність, і аж 28-го листопада голова Михайло

Виступ танцювальної групи під час 30-літнього ювілею Т-ва "Просвіта", під керівництвом хореографа Івана Обуха

Виступ танцювальної групи під час святкувань 50-ліття існування місточка Лясгаль. Евген Бурега виконує народний танок "чумак".

Потерейко зробив внесок, щоб відновити її, та заанґажувати Івана Обуха, на інструктора. Приводом до цього внеску був український фестиваль, що проходив під кличем: "Слава Канаді — Воля Україні". Відбувся він 28 і 29 травня 1954 р. в залі Плато, при співпраці "Молодої Просвіти", "Рідної Школи" та інших молодіжних організацій міста Монтреалу. Ініціятиву до цього фестивалю дала "Дирекція шкіл народніх танків ім. Василя Авраменка в Монтреалі", а очолював його діловий комітет місцевих організацій, між членами якого були і три представники Тов. "Просвіта". Танки і картини, укладу Авраменка підготував колишній його учень, інструктор Іван Обух.

В тому ж році, під час "Українського тижня" студентів на МекҐільському університеті в Монтреалі, "Школа Українського Народнього Танку" під керівництвом Івана Обуха, виступала в програмі "Флайінґ карпет".

Школа українських народніх танків в ювілейному році 1963. — Перший від ліва — голова Михайло Баб'як с. Дмитра, біля нього — хореограф Іван Обух.

Вищенаведений внесок Михайла Потерейка прийнято, і в слідуючому 1956 році, але вже за нового голови "Просвіти", Волод. Музики, відновлено "Школу Українського Народнього Танку" під проводом Івана Обуха, а 5, 6 і 7 квітня 1956 року, відбувся попис дорослу відновленої школи, під час якого культурно-освітній референт І. Колодій виголосив відповідну допоповідь. Про цей попис було повідомлення у радіопередачі М. й Е. Орищуків. З того часу школа підготовляє щорічний танковий публічний фестиваль, який звичайно закінчується чайним прийняттям, улаштовуваним "Жіночим Товариством ім. Лесі Українки". Дня 8-го лютого 1956 р. танцюристи "Просвіти" виступили в програмі під час "Студентського українського тижня" на університеті Сер Джорджа Віліямса, а 4, 5 і 6-го квітня 1957 р., відбувся фестиваль українського народнього танку таки в домівці "Просвіти". Під час цих трьох днів заля була виповнена публікою по береги. Прийшли українці з цілого Монтреалу, щоб подивляти чар рідного танку. Всі три групи школи, тобто діти шкільного віку, доріст і старша молодь вив'язалися дуже добре з свого завдання, викликаючи бур'ю оплесків і ґратуляції визначних громадських діячів. Між танцюристами на особливу увагу заслужила собі пара солістів, а саме: Едвард Дорожовський і Петруся Давид, члени "Молодої Просвіти", а з менших: Михась Козицький і Надя Баб'як. Найкращою точкою був виступ цілої групи (50 елевів), якою закінчено цей фестиваль. Внаслідок такого успішного виступу, "Школа Українського Народнього Танку" під керівництвом Ів. Обуха, одержала запрошення виступити на міжнародньому фестивалі у місті Корнвел, провінція Онтаріо. Її виступ на цьому фестивалі був теж дуже успішним.

Дня 2-го жовтня 1957-го року, інструктор Іван Обух зголосив свою резиґнацію, з уваги на вечірні години праці, а його місце зайняв бувший учень цієї школи, Едвард Дорожовський. Двоє менших танцюристів: Надя Баб'як і Михась Козицький виступали в програмі "Українського студентського тижня" в університеті МекҐіл, осінню 1958 р.

1960-го року повернувся на пост інструктора знову Іван Обух, застаючи в школі всього 28 учнів. Управа проголосила навчання безплатним, а інструктор відмовився брати винагороду за свою працю. Тоді кількість танцюристів зросла до 40. Устійнено лекції два рази в тиждень, окремо для дітей, а окремо для старших. Обрано "Опікунчий комітет" з трьох осіб, а саме: Семена Процишина, Григорія Хацевича і Михайла Баб'яка (сина Дмитра). Завданням цього комітету було: пильнувати порядку та дисципліни під час навчання, як теж завідувати

Група танцюристів старшого віку, так званий "доріст" в ювілейному році 1963

фінансовою сторінкою школи. 10 квітня 1960 р., просвітянські танцюристи виступили, від імени Комітету Українців Канади, на святі горожанства. Того ж самого року, 18 і 19 червня, відбувся знову великий фестиваль в залі "Просвіти". В шкільному році 1960/61 вирішено давати премії учням-танцюристам, які викажуть найбільшу пильність. Докооптовано ще одного члена до "Опікунчого комітету", Джуму Мартина.

1961/62 року школа нараховувала 64 дітей. Двоє артистів-професіоналістів: Ірина Процишин і Євген Буреґа виступали на телевізійній сітці в суботніх пописах "гай скул" в Монтреалі, в програмі мистецьких пописів етнічних груп. Теж і під час ювілейного свята з нагоди 50-ліття міста Віль Лясаль, просвітянські танцюристи збагатили програму ювілею українськими народними танками, дістаючи в нагороду вияви признання.

В міжчасі доповнено "Опікунчий Комітет" ще двома членами: М. Спасиком і В. Заворотинським.

Першого травня 1962-го року, ціла група виступала на телевізійній сітці в рамках дитячої програми "Меджік Том". На 20-хвилинний попис склалися такі танки: "Великдень", "Журавель", "Гречаники", "Катерина Херсонка", "Коломийкова сіянка", "Женці", "Чумак" і "Верховинка" (гуцулка).

В березні 1963-го року, обрано новий комітет, а саме: Михайло Баб'як, син Дмитра, — голова, М. Джума, І. Заяць, І Кравець, Михайло Баб'як, син Івана, і П. Гаврилюк -- члени.

17-го квітня наші танцюристи пописувалися в "Физікал Едукейшин Найт", 16 травня у програмі "Сітізеншіп Дей", вул. Дорчестер ч. 305.

Виступ наймолодших танцюристів під час ювілейних святкувань

"Школа Українського Народнього Танку" Тов. "Просвіта" співпрацює з такою ж школою в Лашін. Вони взаємно допомагають собі обміном, чи доповненням танцюристів з нагоди важливіших виступів, пописів, фестивалів, тощо.

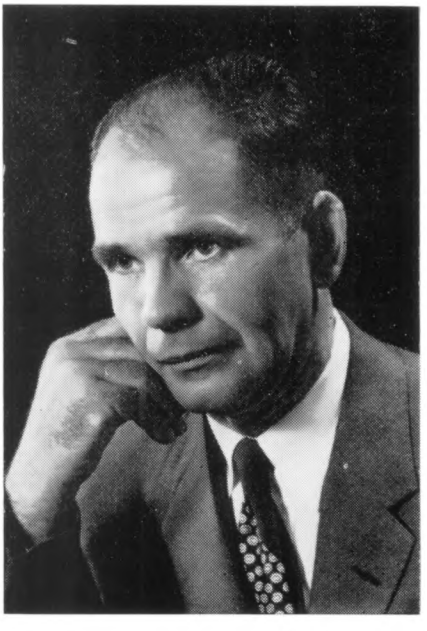
Школа начислює 41 учнів, і має три ступні: від 5-10 літ, від 10-12 і третю групу старших дітей. Наука відбувається інколи два рази в тиждень, а інколи лише раз. За словами признання мистця - балетмайстра Василя Авраменка, — "Школа Українського Народнього Танку" при Тов. "Просвіта", плекає справжнє українське мистецтво, вільне від всякого рода циркової акробатики". — Кожнього року оживляє вона програми імпрез Тов. "Просвіта", а саме: річницю заснування "Просвіти", "традиційне свячене", Свято Матері, тощо. 27-го жовтня 1963 року, під патронатом КУК-у, відбувся ювілейний фестиваль українського народнього танку з нагоди 45-ліття праці Василя Авраменка. На цьому фестивалі, що відбувся в Плато Гол, виступали такі танцювальні групи: Віктора Гладуна, який провадить навчання українського танку при СУМ-і, Петра Марунчака, якого школа міститься при УНО й Івана Обуха, керівника навчання танків при "Просвіті". Короною діяльности "Школи Українського Народнього Танку" був прекрасний її виступ на Золотому Ювілею Т-ва "Просвіта" з днях 16 - 17 листопада 1963 р.

Осип Дячишин

ТОВАРИСТВО "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ЛАШІН

(Передмістя Монтреалу)

а) Мої спомини як члена Т-ва "Просвіта" на Пойнт Ст. Чарлз

Коли приходиться мені писати про початки організування Т-ва "Просвіта" в Лашін, то в першу чергу, з великою приємністю згадаю один період з діяльности Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі.

Дев'ятнадцятилітнім юнаком, у місяці березні 1929 року, приїхав я з України до Канади і замешкав у Монтреалі, недалеко Т-ва "Просвіта", на Пойнт Ст. Чарлз. Зараз першого дня відшукав свого друга Зенона Телішевського, який приїхав пів року скоріше. В тому часі він занимав становище режисера й учителя Рідної Школи при Тов. "Просвіта". Слідуючого дня я відвідав домівку Товариства. Вона зробила на мене гарне враження. Внутрі взірцевий порядок, заля огріта, на стінах портрети визначних наших людей, деякі з них прибрані вишиваними рушниками. Перед сценою група дітей з диригентом Василем Тимковим. Підготовляють пісні до концерту в честь Тараса Шевченка, співають гарними, дзвінкими голосами. Це були передвечірні години. По закінченні проби, діти спішать домів. Господар залі, Теодор Ківовчук, запрошує мене прийти ввечір. Коли я зайшов ввечері до залі, то зустрів там вже старших віком людей — членів управи. Одні читають часописи, інші перевіряють книжки в бібліотеці, яка містилась у двох великих шафах. Точний виказ книжок висить на стіні з порядковим числом, автором і назвою книжки. Я запримітив,

що книжки позичають теж дівчата уродженки Канади. В моїй пам'яті задержались з того часу визначні просвітянські діячі, яких пізнав я того вечора у домівці Тов. "Просвіта". Були це: Григорій Кобель, одинокий тоді вчитель українець у державній школі, який був уже старенький віком; Ониськів Іван — душа просвітянського життя, і Михайло Кушнір, опікун драматично-співацького гуртка і здібний актор. Всі вони піонери й основоположники Товариства "Просвіта" на Пойнт Ст. Чарлз.

Вечером має бути проба хору. Дівчата приїжджають прямо з місця праці, тобто фабрик, домашніх помічниць, тощо. Між ними більшість уродженок України, але не мало теж і уродженок Канади, які володіють гарно українською мовою. Зачинається проба хору, а диригент Василь Тимків запрошує мене до участи в ньому. Як новий співак викликую своєю появою самозрозуміле зацікавлення. Під час перерви познайомлююся з хористами та розраджуємо себе взаємно в тузі за рідним краєм.

Третього дня заходжу знову до "Просвіти". Була година 5-та вечером. Цим разом доріст хлопців і дівчат мають лекцію українських народніх танків. Їх вишколює інструктор Іван Пігуляк ("соловій" з Буковини), який живе тепер в Сиракюзах, Н.Й. Група начислює около 40 танцюристів. Мене інформують, що танцюристи з цілого Монтреалу приготовляються до великого виступу під кличем: "Український балет Василя Авраменка", за участю сотки танцюристів. І справді, цей виступ відбувся десь в половині квітня, у великому "Театрі Принцеси". Був він солідно реклямований, між іншим теж і кольоровими афішами в англійській і французькій мовах, що були поналіплювані на трамваях. Цей виступ був дуже успішний і викликав прихильні рецензії у чужинецькій пресі. Завдяки свойому господареві М. Грицакові, який заплатив вступ за мене, я був тоді вперше у своєму житті у великому театрі. Того ж самого вечора, після проби танків, почалася проба драми Михайла Старицького: "Ой не ходи Грицю та на вечорниці". Режисерує мій друг Зенон Телішевський. Жіночі ролі обсаджені краєвими дівчатами, а ролю амантки Марусі, грає канадійка Юлія Баран (тепер Сікорська). Як на свій молодий вік і тутешнє уродження, надзвичайно добре з цієї ролі вив'язується.

В першу мою неділю в Канаді, 10-го березня, поїхав я до церкви св. Арх. Михаїла при вул. Ібервіл. Церква приміщена у підвалі, гарно розмальована. Під час Богослуження співав хор, а відтак відбулася панахида по Т. Шевченкові. Перед тетраподом стають члени Товариства "Просвіта", удекоровані синьо-жовтими лентами і прапорщик держить прапор "Просвіти".

На годину 3-тю по полудні були заповіджені місячні збори. Спішу і я туди. Відкриває збори словами "Слава Ісусу Христу" тодішній голова Михайло Коцулим, і відчитує порядок зборів.

Робить враження дуже отвертої людини. Приходить точка програми: прийняття нових членів до Тов. "Просвіта". Між іншими зголошуюся і я. Відчитуючи моє прізвище, предсідник запитує, хто мене знає. У відповідь підноситься мій господар і диригент хору Василь Тимків. Вплачую 50 центів вступного і 50 центів вкладки за два місяці. Це решта з мойого "посагу", що мені мій батько дав на далеку дорогу до Канади. Став я членом Тов. "Просвіта", щоб прилучитися до української громади та користати із гарної бібліотеки. Як бувший учень гімназії, мав бажання доповнювати своє знання літератури, на що не було змоги вдома.

Це мої спомини і враження з перших днів побування у домівці Товариства "Просвіта" в Монтреалі тому 34 роки.

Поволі почав я пристосовуватися до життя в Канаді. Це були перші роки економічної кризи. Підшукати працю було дуже тяжко. Найбільшою перешкодою був брак знання англійської мови. Засвоївши кілька потрібних мені речень, і вияснюючи решту "на міґи", питав я за роботою кожнього ранку, бродячи по місті протягом двох місяців. Наприкінці моїх впертих старань дістав я працю в ресторані, де пробув повних вісім років, здобуваючи кваліфікацію доброго робітника.

Не так тяжко приходиться за працю тепер. Я сам примістив десятки людей на роботах в тяжкій індустрії, не маючи при тому великих труднощів.

В міжчасі життя Тов. "Просвіта" підносилося на що раз вищий рівень. Ми мали прекрасний хор, ставили поважні історичні вистави, де брали участь десятки людей із гуртовими хорами. Тов. "Просвіта" було тоді в найкращому розвіті. Однак не обійшлося і без різного рода труднощів. Найгірше дошкулювала комуністична язва, бо робила різні перешкоди українським організаціям. Центр їхньої організації містився в так званій "Принц Артур Гол". Наш драматично-співацький гурток рішився на відплатне діло — і таки в тій залі ми відіграли п'єсу "Серед бурі", щоб показати їхній публіці діяльність національних організацій. До певної міри нам це вдалося. З хвилиною , як у цій залі примістилося Українське Національне Об'єднання, то, хоч і з великим трудом, але все ж таки викорінило комуністичну язву із середмістя.

1932-го року прибула до Тов. "Просвіта" делегація з Лашін з проханням оформити їм якийсь культурно-освітний осередок. Драматично-співацький гурток вирішив поїхати туди з двома п'єсами, а саме: "Гріхи молодости" і "Трьох до вибору". Здобули там гарний успіх, громада нас радо вітала, а ми вдоволені були — так, наче б їздили на село. Це дало початок до організування української громади в Лашін.

Товариству "Просвіта" в Монтреалі, я віддав повних вісім років своєї праці. Там бував я час-до-часу членом управи, а також активним членом Драматично-співацького гуртка.

б) Початки й діяльність Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Лашін

Коли маю писати про початки Тов. "Просвіта" в Лашін, то мушу згадати кількома словами про стан посідання наших мешканців в тій частині міста. В ті часи, тобто 1932 р., о. Йосафат Жан зорганізував був українську католицьку парафію та її управу. Одначе парафія була дуже слабо активною. Поважна кількість мешканців сконцентрувалася у т. зв. "Робітничім Домі" (комуністи). Вони побудували свій дім у 1934-му році (це одинокий їх дім у провінції Квебек). Друга група людей була скупчена при "Буковинській Православній Церкві", приналежній до російських владик. В проводі був галицький русофіл, батюшка Самійло. В їх розпорядженні була церква і заля. Третя вітка, це національно-свідомі українці, які походили переважно з Лемківщини. Тодішній голова Товариства "Просвіта" в Монтреалі, Михайло Коцулим, працював у дестилярні горілки. Тому він мав нагоду зустрічатися з нашими людьми з Лашін. Він намовив їх створити українську національну громаду. 1-го серпня 1933 р. виїхало нас трьох до Лашін: Михайло Коцулим — голова, Лука Сологуб — секретар, і я — представник драматично-співацького гуртка. На основуючих зборах, у приміщенні парохії, зібралось около 35 осіб. Після коротких пояснень про завдання "Просвіти", по відчитанню статуту і коротких дискусіях приступлено до обрання першої управи новоствореної "Просвіти", а саме: Василь Мельничук — голова, Яків Татрин — фінансовий секретар, Михайло Гулич — протоколярний секретар, Михайло Козачок — касир, Іван Чорній — бібліотекар і Василь Кантуляк — заступник бібліотекаря. До Контрольної Комісії ввійшли: Петро Деркач, Петро Базик й Андрій Рудиш. Михайло Коцулим мріяв, щоб новозасноване Тов. "Просвіта" стало філією монтреальської "Просвіти", але тамошня управа на це не погодилася. Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Лашін стала самостійною громадською клітиною.

Під час основуючих зборів вписалось 35 членів, а до кінця ділового року прибуло ще 50. Протягом 30 років померло 26 членів, 33 виїхало з Лашін, а 26 осіб залишилися членами її до сьогодні.

Вибраний провід взявся енергійно до праці. Винаймлено домівку, зібрано фонди на закуп матеріялу для обстановки. Треба завдячити господарським здібностям тодішнього касира Михайла Козачка, що "Просвіта" набула крісла, столи, лавки — а все завдяки жертвенній роботі членів, які власноручно все це зробили. Відтак збудовано і розмальовано сцену, придбано дещо гардероби для театральних вистав. Базик Семен і Підгайний М. подарували певну кількість книжок, з якими започатковано бібліотеку. Осінню того ж року зорганізовано Рідну Школу, до якої вписалося 20 дітей. Вже при кінці року "Просвіта"

мала у своїй касі 193 дол. та інвентар вартости 120 доларів. Молодша ґенерація взялася за підготовку театральних п'єс. В часі літнього сезону улаштовувано пікніки.

1935-го року, коштом братів Базиків справлено гарний прапор. В тому ж році оформлено теж "Організацію Українок Канади ім. Ольги Басараб", відділ Лашін, який проіснував лише до 1943-го року. Працею в цьому відділі визначилися такі пані: Е. Бодзян, Ф. Базик, М. Новосад, яка була промотором цього відділу та пані М. Козел і О. Гаргай.

Крім Рідної Школи організовано також Гурток для плекання українських народніх танків, який почав діяти 1938-го року, під керівництвом інструктора Івана Бурича, за участю 30 дітей.

І так йшла діяльність Тов. "Просвіта" на Лашін, то краще, то знову слабше, аж до 1940-го року.

В місяці березні 1937 р., мені пощастило одержати працю в Лашін, куди я й переселився на постійно. Перше, що я тут застав — це тодішній жалюгідний стан парохії. Однієї неділі був я свідком прикрого явища, а саме: о. Йосафат Жан, заслужений для нашої національної справи священик і людина добряча, порядкував залю перед Богослуженням. Мені зробилося і стидно і сумно за нас, за нашу громаду. Виручив я тоді нашого пароха і рішив постаратися про поправу парохіяльного життя.

З початком вибуху другої світової війни, постали кращі можливості праці і наші люди пішли на багатогодинні заробітки, що висилювало їх і тим самим робило байдужими до громадського життя. З 30-ти родин всього десять було менше, або більше активними. Проявлялася тенденція залишити громадську діяльність взагалі. На щастя управа міста Лашін передала о. Йосафатові Жанові в розпорядження напів зруйнований будинок. В порозумінню з громадою ми взялися до ремонту цього дому. За згодою отця пароха у будинку можна було проводити і громадську роботу, а не тільки ходити на Богослуження. Наша каса мала 400 доларів, членство жертвувало других 400 доларів, так що ми взялися до будови сцени, відремонтувавши перед тим будинок. Вже в 1941-му році перенесли ми все своє церковно-громадське життя до відновленого дому.

Розгорнення громадської діяльности в першому році спинював брак належного огрівання, але по якомусь часі ми заінсталювали центральне огрівання і аж тоді опанували ситуацію. У досить просторій залі улаштовувано публічні забави, які приносили гарний дохід, завдяки якому можна було викінчувати ремонт будинку й утримувати школу. Покращало теж і парохіяльне життя. Богослуження відбувалися кожної другої

Домівка й членство Тов. "Просвіта" в Лашін

неділі. Життя "Просвіти" і парохії мусіло піти разом, бо нас було всього тільки 30 родин і ділити наші сили було неможливо. Після війни наша лашінська громада стала власником будинку і готівки в сумі понад 10.000 дол.

1946-го року ми проводили збірку фондів для скитальців в Европі. Коли в 1947-му році приїхали до нас перші транспорти еміґрантів, наша громада зміцніла, бо збільшилась на 80% новими українськими родинами. 1950-го року нашим постійним парохом став о. д-р Михайло Залєський. Всі наші зусилля пішли в напрямі будови власної церкви. За Божою волею започатковано її будову 1956-го року, а закінчено 1959 року, коштом 185.000 доларів.

Теперішня діяльність Товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Лашін обмежується провадженням Рідної Школи і культурно-освітних імпрез внутрі своєї української громади. Адміністрація і господарка є в руках нової еміґрації.

З днем 1-го серпня 1963-го року, Товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Лашін закінчила 30 років свого існування і при цьому слід згадати тих, які були її головами протягом цього періоду часу:

1933-1934	Мельничук Василь
1935	Гаврилко Михайло
1936 і 1944-1950 . . .	Хомка Іван
1937-1939	Деркач Петро
1940	Зенюк Іван
1941	Куцнях Степан
1942-1943	Гаргай Павло
1956-1958	Патрогош Михайло
1959	Шульган Володимир
1951-1955 і 1960-1963	Геба Степан

Наші підсумки праці за 30 років: Рідна Школа зберегла дітей для українського народу. Наші родини не розбіглися, а залишилися взірцевою громадою. Товариство "Просвіта" зміцнило парохіяльне життя, бо придбало свій власний дім і дало у формі позики 9.000 доларів на будову церкви. Вартість майна української спільноти в Лашін виносить понад 220.000 доларів. Це все започаткувала мала група людей у 1933-му році.

Лашін, вересень 1963 р.

Олена Залізняк

УЧАСТЬ ЖІНОК У ПРАЦІ "ПРОСВІТИ" НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ

Схарактеризувати й оцінити участь і заслуги жінок в праці і розвитку нашої найстаршої культурно - освітної організації "Просвіта" на західно - українських землях — завдання нелегке. Особливо, коли немає до розпорядимости ніяких матеріялів, на яких можна би оперти свої твердження.

Приходить обмежитися до власних спогадів впродовж цілих 60 років, спогадів загальникових і неповних.

Основано "Просвіту" 1868-го року у Львові, заледво 20 років після знесення панщини і не відразу зміг позбутися народ наслідків панщизняного ярма. Не зразу став отверто до боротьби за свої людські, культурні і політичні права, які теоретично забезпечувала йому конституція австро-угорської монархії, а практично на кожному кроці нехтувала їх верхівка польської частини населення краю, до недавна панівна, а й тоді упривілейована урядом.

Товариство "Просвіта" зростало й розвивалося, хоч зразу діяло повільно, але все ж таки послідовно й уперто. Завдяки заходам ідейних працівників з рядів священичої верстви, нечисленних ще рядів світської інтеліґенції та свідомого селянства, по селах і містах поставало щораз більше читалень і йшла в них культурно-освітна праця. Освідомні віча, освітні сходини і відчити, курси для неграмотних, хори, бібліотеки, аматорські театральні гуртки підносили національну свідомість і збагачували знання недавних "панщизняних хлопів", і виробляли гідність повновартісного селянського стану.

Але участь жіноцтва в "Просвітах" зразу була ще дуже мала, тимбільше, що жінки не мали ще тоді жіночих середніх шкіл, доступу до університетів і політичних прав у всіх країнах австро-угорської монархії, — не лише в Галичині, тоді найбільш відсталій частині. Правда, ще за часів Маркіяна Шашкевича його сестра, дружина священика Сметани, вчила грамоти сільських дітей, а навіть підготовляла до гімназії, бажаючи піднести освіту свого села. Але таких жінок не було дуже багато. Доперва Наталія Кобринська, основуючи 1884 року першу організацію українських жінок, закликала їх до праці над освідомленням селянок.

Під кінець 90-их років минулого століття (час, який я вже пам'ятаю), що раз більше інтелігентних молодих жінок присвячували свої сили освідомній й організаційній праці в сільських читальнях "Просвіти". А в перших роках цього століття рух цей помітно зріс і захоплював що раз то ширші круги сільської і міської інтеліґенції, головно жінок священиків, учительок, семинаристок і студенток. Однак доводилося чути й іншу думку — негодування на те, що українські жінки не дорівнюють у своїй діяльності полькам чи чешкам, жінкам, що теж дбали тоді про піднесення рівня освіти свого народу. Провідні круги "Просвіти", розумівши значення і вплив жінки в родині, дуже прихильно ставилися до освіти жінок, особливо до піднесення рівня національної свідомости і загального та фахового знання сільського жіноцтва.

Тому постала, заходом "Просвіти", жіноча школа домашнього господарства в Угерцях Винявських, де сільські дівчата мали учитися раціонального ведення хатньої і городової господарки, куховарення, шиття і т. д. А, що тоді був великий брак кваліфікованих учительок для таких шкіл, "Просвіта" висилала на свій кошт абсольвенток учительської семінарії закордон, до різних фахових шкіл.

Обставини, які заіснували після першої світової війни, за часів польських переслідувань, чи і відверто ворожого відношення польської влади до починів "Просвіти", унеможливили дальше існування тої так потрібної жіночої школи в Угерцях Винявських. Але стипендистки "Просвіти" продовжували працю на різних курсах. Одна з них Марія Ліщинська - Пелеńська (живе тепер у США) вела між обома світовими війнами дуже успішно багато курсів домашнього господарства й куховарства з рамени філії "Просвіти", "Союзу Українок", "Сільського Господаря", чи "Повітових Союзів Кооператив", — по селах і містах Галичини. І була впродовж кількох літ учителькою фахової школи кооперативи "Труд" у Львові.

Діяльність Товариства "Просвіта" позначилася в перших роках цього сторіччя великим ростом, розмахом й успіхами, та причинилася до постання таких великих і заслужених в нас інституцій, як "Сільський Господар", "Союз Кооператив", "Ма-

слосоюз" й інші. Бо власне провідні люди "Просвіти" розуміючи потребу зрізничкування й поділу праці для кращого розвитку поодиноких ділянок, причинилися до їх оснування.

Коли йдеться про участь жіноцтва, то і в тих установах участь жіноцтва й їх праця гідні уваги й признання. Так в "Просвіті", як і в названих вище установах, найбільше жертвенної праці вкладали жінки в низових клітинах, виконуючи часто дрібну, але так конечну працю для росту й розвитку організації. Працю жертвенну й совісну, без особистих амбіцій, без посягання по впливи і вищі позиції. І лише небагато з-поміж них осягнули такі вищі місця, завдяки своїй особлившій працьовитості, знанню та заслугам.

Згадати б лише директорку "Маслосоюзу" Ольгу Бачинську з Тишинських, невтомну організаторку і члена "Надзірної Ради Ревізійного Союзу Кооператив", Іванну Блажкевичеву з Тернопільщини, заслужену кооперативну діячку, Ніну Селезінкову з Радехівщини, організаторок "Сільського Господаря" і "Союзу Українок" Ірину Домбчевську і Харитю Кононенко. Чи згадати б почин гуртка молодих жінок, що заснували в 20-их роках кооперативу "Українське Народне Мистецтво" у Львові — Стефанію Савицьку, Стефанію Чижович, Ірину Макух-Павликовську та покійних вже — Ірину Бонковську й Ольгу Павловську. А з-поміж молодших працівниць на кооперативній ділянці — Ірину Гладку, Лясю Старосольську, Евгенію Вербицьку, та багато інших. Згадати б і недавно померлу Олену Степанів, знану учасницю визвольних змагань, яка між обома світовими війнами, покинувши педагогічну працю гімназійної учительки, перейшла на організаційну роботу до "Ревізійного Союзу Кооператив."

Згадую лише декілька знаних мені особисто жінок, які працювали безпосередно в "Просвіті", чи в інших організаціях, створених з ініціятиви провідників "Просвіти" для виконування тих самих важливих завдань, що їх поставила була собі "Просвіта" впродовж років, поширюючи і поглиблюючи засяг праці. Очевидно, що таких заслужених жінок було далеко більше, і я застерігаюся, що не маючи змоги користуватися ніякими матеріялами, згадую лише тих, яких знала особисто й їх імена залишилися в моїй пам'яті.

Мені особисто доводилося працювати в "Просвіті" лише впродовж одного десятиліття, від 1904-1914-го року, бо більше уваги і часу присвячувала я зразу студентським, а пізніше жіночим товариствам.

З моїм пок. братом Любомиром Охримовичом, заснували ми в нашому гірському родинному селі Сеничолі, на Бойківщині, 1903-го року читальню і крамницю "Просвіти" та "Братство Тверезости" (Союз Кооператив та антиалькогольне "Товариство Відродження" тоді ще не існували). Приходилось цілий час провадити курси грамоти для дорослих, бо село було май-

же неграмотне. По переїзді до Львова, після смерти батька в 1908-му році, я постановила включитися в працю "Просвіти", взявши на себе обов'язок вести курси грамоти для дорослих в школі ім. Шашкевича — впродовж трьох років, а крім того ходила з доповідями по читальнях "Просвіта" в Жовківській дільниці та на Личакові. На тих курсах учила також Ольга Левицька Басараб. Від імені "Просвітного Кружка" студентської "Академічної Громади, бувала я також по сільських читальнях Львівщини. Пригадуються села: Підбірці, Борщовичі, Підберізці, Чижиків, Горбачі, Зашків, Рудно. Не в усіх підльвівських селах був сприятливий грунт для праці в читальнях "Просвіта", в одних було українсько-польське населення, отже польонізаційні впливи, а в інших священики москвофіли спомагали читальні "Товариства ім. Михайла Качковського", яке захопили у свої руки москвофіли і перешкоджали діяльности "Просвіти". Пригадую, що молодші члени читальні "Просвіта" села Горбачі, з-поміж яких декілька зголосилося до Українських Січових Стрільців 1914-го року, мали завжди порахунки з парубками села Германова, де була "кацапська" читальня ім. Качковського. Треба зазначити, що дівчата та жінки не всюди ходили радо до читальні, вони то "встидалися", то чоловіки не пускали. Наприклад, до читальні "Просвіти" в Зашкові, запросив був мене для ближчого контакту з дівчатами Євген Коновалець, хоч там, де він жив у свого батька вчителя, їх родина постійно займалася читальнею "Просвіта".

У Львові, я часто заходила до канцелярії "Просвіти", що містилась у власному домі "Просвіта", Ринок ч. 10, і до редакції "Письмо Просвіти", якого була передплатницею і приналідною дописувачкою чи справоздавцем. Знала я тодішнього редактора "Письма Просвіти" Юліяна Балицького, що загинув у далекому сибірському селі Пинчуга, вивезений туди під час першої світової війни москалями, враз з іншими визначними українцями Львова. А великий репрезентативний дім "Просвіти" знищили большевики по другій світовій війні.

В домі "Просвіти" була також бібліотека і випозичальня книжок, з якої користала в першу чергу студентська, середньошкільна, а також і ремісничa молодь. До першої світової війни (1910-1914) бібліотекою завідувала Анна Жук, учителька з Київщини, член Української Революційної Партії (РУП), яка жила тоді у Львові враз з чоловіком Андрієм, знаним журналістом-економістом. Анна Жук втекла до Галичини перед переслідуванням царського режиму. В часі між двома світовими війнами бібліотекаркою "Просвіти" була Наталія Дорошенко-Савченко, сестра недавно померлого у Філядельфії, заслуженого вченого Володимира Дорошенка, яка живе тепер у Нью Йорку. Наталія Дорошенко це довголітня просвітянська діячка. Крім праці в бібліотеці, як член Виділу львівської "Філії Просвіти" їздила з рефератами до філій "Просвіти" по інших містах та поміщу-

вала чимало статтей на просвітянські та бібліотечні теми в пресі й альманахах "Просвіти".

Однією із важливих ділянок праці "Просвіти" була видавнича діяльність. Видавали не лише щомісячні книжечки для своїх членів, але й вартісну літературу українських клясиків. Не відомо мені наскільки брали жінки участь у тій видавничій діяльності. Мені доручила була раз Видавнича Комісія перекласти брошуру Софії Русової "Як болгари волю добували", яку Русова написала російською мовою.

"Просвіта" улаштовувала великі краєві з'їзди, получені з виставками сільсько-господарських продуктів і народнього промислу та мистецтва. Згадаю лише про такі виставки в Коломиї та Стрию, бо на інших, які напевно відбувалися в других містах, я не мала нагоди побувати.

Відбувались також наради провідників і фахівців культурно-освітних та господарських справ. Пригадую таку одну нараду, що відбулась, мабуть, чи не в сорокліття існування "Просвіти", в "Народньому Домі" у Львові. Багато місця і часу присвячувано фаховим рефератам і дискусіям щодо кооперативних та сільсько-господарських справ, зокрема щодо участи жіноцтва в цих ділянках. Тоді, мабуть, вперше на з'їзді представників краєвих централь, на порядок дня були поставлені дві доповіді жінок, а саме згадуваних вже вище Іванни Бородаєвич (Блажкевичевої) та Ірини Рибчаківної (Домбчевської), які пізніше вже за польської влади, були ревними організаторками просвітянської та кооперативної ділянок по цілому краю, не лише у своїх повітах. Загально знаною була подія, що під час "пацифікації", що її проводила польська влада у Галичині, Іванну Блажкевичеву немилосердно побила була польська поліція. Українські жіночі організації зі Львова вносили в цій справі протести за посередництвом жіночих організаіцй в Канаді й Америці, до Ліґи Націй і до уряду Польщі.

Мабуть, в сорокліття "Просвіти", 1908-го року введено "Просвітою" звичай відзначування "дня книжки" — виставок книжок й окремих збірок на ту ціль. До цієї праці включалися всюди дуже активно жінки. Пригадую, як нам студенткам доручено переводити збірки на видавничий фонд "Просвіти", не на вулицях, як тут під час "текдей", а з окремими листами "від хати до хати" і то не лише до українських родин. Очевидно, що така праця проводилась не лише у Львові, але й по всіх провінціяльних містах і причинялася до національного освідомлення міського населення.

Як представниця "Просвітного Кружка" студентського товариства "Академічна Громада", належала я впродовж одніеї каденції до Виділу львівської "Філії Просвіта", головою якої був у той час радник Тит Ревакович. Як делеґатка "Філії Просвіта" брала участь у засіданнях головного виділу, тобто Централі "Просвіти", головою якої був тоді довголітній, заслу-

жений діяч професор Петро Огоновський, син Омеляна, який дуже прихильно ставився до участи жіноцтва в усіх ділянках праці "Просвіти".

В Загальних Зборах Централі "Просвіти" — триступневої організації, брали участь лише умандатовані представники Філій з повітових міст Галичини. Тому на одиноких загальних зборах Централі "Просвіти", в яких я брала участь як делеґатка студентства, вразила мене відсутність жінок. Крім мене, на залі були ще тільки дві делеґатки з провінції, на більше, ніж сотню учасників. Жінки, що особливо тоді відзначались у громадських справах великою скромністю, не були делеґовані на Загальні Збори найвизначніших представників організації. А окремих жіночих організацій при "Просвіті" не було. В "Просвіті", як триступневій організації, не було легко вийти делеґатом на загальні збори централі, а тимбільше увійти до Головного Виділу. Річ ясна, що до виділу повітових філій жінки належали. Але, не пригадую, чи належала до виділу централі ще якась з жінок, окрім Константини Малицької, що її "Просвіта" йменувала своїм почесним членом.

Коли я згадувала про мою участь в одних загальних зборах централі "Просвіти", що відбувались в залі "Сокола" при вулиці Руській, мушу підкреслити, що збори були замітні ще й тим, що несподівано для більшости учасників, тодішний голова Іван Кевелюк впровадив на естраду Митрополита Андрія Шептицького, який зумисне прийшов на збори, щоб зложити "Просвіті" привіт і побажання успіхів у важливих нарадах і рішеннях. Присутні повитали Митрополита ентузіястичною бурею оплесків признання й пошани, бо до того часу не було випадку, щоб Митрополит являвся на зборах, як звичайний учасник нарад.

Підсумовуючи мої короткі, на власній пам'яті оперті спогади з перспективи пів століття, з признанням треба згадати, що так в низових клітинах "Просвіти", по селах і малих містечках, як також по всіх повітових містах, де були "Філії Просвіти", праця жінок була все щира, жертвенна і часто повна посвяти. І завдяки тій, часто дрібній, але постійній муравлиній праці жінок, без амбіцій на почести й передові місця, розвивалися всі ці ділянки діяльности "Просвіти" в Галичині, до першої світової війни. Між обома світовими війнами за польської влади, участь жінок була більш загальна, масова, вибивалось більше енергійних, освічених і самостійних в громадській праці вироблених жінок, які ставили опір шиканам і переслідуванням польської влади. Перейшли вони вже час визвольних змагань і їхньою ідеєю було не лише культурне піднесення населення, а боротьба за самостійність і незалежність власної держави України.

Леся Українка

СІМ СТРУН

І. До.

До тебе, Україно, наша бездольная мати,
Струна моя перша озветься,
І буде струна урочисто і тихо лунати
І пісня від серця поллється.

По світі широкому буде та пісня літати,
А з нею надія кохана
Скрізь буде літати, по світі між людьми питати,
Де схована доля незнана?

І, може, зустрінеться пісня моя самотная
У світі з пташками-піснями,
То швидко полине тоді тая гучная зграя
Далеко шляхами-тернами.

Полине за синеє море, полине за гори,
Літатиме в чистому полю,
Здійметься високо-високо в небесні простори
І, може, спітка тую долю.

І, може, тоді завитає та доля жадана
До нашої рідної хати,
До тебе, моя ти Україно мила, кохана,
Моя безталанная мати!

"ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ" ПРИ ТОВАРИСТВІ "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В МОНТРЕАЛІ

"До спілки ж сестри!
Вінки ми праці пов'ємо
І на користь Рідному Краю
Жіноче серце віддамо!"

Олена Пчілка

Дня 18-го березня 1934-го року, зійшлося українське жіноцтво дільниці Пойнт Ст. Чарлз, в домі Тов. "Просвіта", щоб заснувати свою самостійну, жіночу організацію. До того часу жіноцтво входило в ряди членства Тов. "Просвіта". Ініціятором цієї ідеї був почесний член "Просвіти" Іван Ониськів. Він запросив Ольгу Василишин - Бассу перепровадити основуючі збори. Завдяки отже її організаційному хистові жіноцтво дільниці Монтреалу — Пойнт Ст. Чарлз — вставило нову цеголку до будівлі українського громадського життя в Канаді і стало в організовані ряди, щоб враз з другими нести поміч Батьківщині.

Після вступної промови про ціль і завдання жіночої організації, приступлено до реєстрації членкинь, яких зголосилося 31. Новостворену організацію названо: "Жіноче Товариство імени Лесі Українки" й обрано управу у такому складі: 1) Анна Майка — голова, 2) Ольга Басса — місто-голова, 3) Магд. Коцулим — секретарка, 4) Агафія Нарепеха — скарбничка, 5) Анна Марциняк, Наталія Петрів і Марія Трендовецька — контрольна комісія, 6) Анна Антонюк, Катерина Сковронська і Марія Трендовецька — господині. Усталено платити по десять центів місячно членської вкладки, яка зобов'язує по сьогоднішній день, хоч вартість цих десятьох центів впродовж 30 років впала на 300%.

Новообрана голова подякувала п. Бассі, як основоположниці організації і закликавши до праці і згоди закрила збори. Після відспівання пісні:

"О Україно, о люба Ненько,
Тобі вірненько присягнем:
Серця кров і любов

Ми Тобі принесем в боротьбі
За Україну, за Її волю,
За честь, за славу, за народ!" —

присутні розійшлися.

Так в скороченні виглядає опис основуючих зборів теперішнього "Жіночого Товариства імени Лесі Українки", яке існує вже повних 30 років. Про працю, жертвенність, успіхи й невдачі, довідуємось із сторінок протоколів цієї організації.

Негайно придбано протокольну книгу та приладдя до писання, передплачено часопис "Жіночу Долю", зареєстровано нових десять членок, улаштовано перше традиційне "свячене" з писанками роботи Катерини Возняк. Кожноразово під час сходин запопадливе жіноцтво видвигало нові проєкти і виносило рішення, що їх потім солідно виконувано. Влучні поради давала заступниця голови О. Басса. Придбано портрет Лесі Українки і рішено організувати бібліотеку, в якій в першу чергу мали знаходитися твори Патронки товариства, Лесі Українки. Членка К. Возняк зголосилася вишити рушник, щоб прибрати ним її портрет.

Щирими прихильниками Жіночого Товариства ім. Лесі Українки були: І. Ониськів — почесний член "Просвіти", і Зенон Телішевський. Видвигаючи проблему місії української жінки, Іван Ониськів заохочував до придбання книжок і часописів: "Не держіть грошей в банку, а купуйте книжки і передплачуйте часописі та читайте їх, бо гроші вам того не дадуть, що може вам дати добра рідна книжка і добрий свій часопис!" — пригадував почесний член І. Ониськів.

З перших оощадностей передано на кошти заснування мандолінової оркестри при "Діточій Громаді" 15 доларів, і на закуп трьох уділів Кооперативи Тов. "Просвіта" 15 доларів (заробітна платня жінки в той час виносила 5 дол.).

Перший рік існування завершився відчитом Емілії Карплюк про Марка Вовчка і доповіддю Зенона Телішевського на тему молоді.

Рік 1935. Голова — Евдокія Баб'як

Започатковано його відвідинами українських родин з колядою, дохід з якої збагатив бюджет організації. Почалася теж дружня співпраця з іншими організаціями міста Монтреалу, куди висилано своїх делеґаток з відповідними пожертвами. 17-го лютого відіграно п'єсу: "Софія Галєчко" (примірник пропав, автора не занотовано), з приводу "Свята Героїнь", яка дала прихід в сумі 20.58 дол.

В річницю народин Патронки, член Тов. "Просвіта" Лука Сологуб мав реферат про Лесю Українку.

На "Визвольний Музей" до Праги вислано 15 доларів.

Запрошено адвоката С. В. Озеро, щирого симпатика Тов. "Просвіта" давати лекції англійської мови. З метою поширю-

вати національний світогляд і набувати знання, читано в голос "Жіночу Долю" та обговорювано різні статті. Членкиня Анна Дутчин вишила обрус.

Втому році запрошено на "Свячене" три жіночі організації, а саме: "Організацію Українок Канади (ОУК) ім. Ольги Басараб", при УНО (вул. Принц Артур ч. 57), "Товариство ім. Ольги Басараб в Лашін" і "Товариство ім. Ольги Басараб на Фронтенаку."

Улаштовано "Свято Матері". В програму свята входили такі пункти: вступне слово — К. Сковронська, реферат — Й. Береза, О. Голубович, О. Сологуб, М. Сковронська і М. Карвацька — живий образ і деклямації. В 22-гу річницю смерти Лесі Українки улаштовано за допомогою "Драматично-співацького Кружка" концерт. Вислано до "Кружка Рідної Школи" у Львові 10 дол. Устійнено привіти на зборах: в звичайні дні — "Слава Ісусу Христу", в різдвяний час — "Христос раждається", у великодний — "Христос воскрес". Ухвалено приписи відносно порядку зборів і членської карности. За неоправдану неприсутність на зборах до трьох разів — листовне упімнення, за четвертим разом виключення з членства. За неприсутність на святах, чи імпрезах 50 центів кари.

В червні зрезиґнували два члени управи: О. Басса — містоголова і М. Коцулим — протоколярна секретарка. На заступницю голови покликано К. Возняк, а секретарку заступали: М. Буреґа й Е. Карплюк.

Над вишиванням рушників на портрети й образи працювали дальше: Ольга Федорик, Стефанія Дякун, Катерина Возняк, Анна Дорожовська, О. Кадило, Харитина Карпінська і Стефанія Шеремета.

До "Організації Українок Канади" при УНО, на свято в честь Лесі Українки і Марка Вовчка, вислано три делеґатки: Юлію Батюк, Йоанну Березу і Марію Острижнюк. Деякі членки протестували проти співпраці з іншими організаціями, але розумна й свідома А. Дутчин уміла відстояти цю міжорганізаційну конечність, обоснувати її доцільність.

"Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" було і є правою рукою Тов. "Просвіта". До улаштовування всяких свят, імпрез,

---

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки при Тов. "Просвіта" в Монтреалі в 1935-му році з управою в такому складі: голова — Євдокія Баб'як — сидить посередині, на право від неї Катерина Возняк — заступниця голови, Марія Буреґа — секретарка, Марія Дольна — фінансова секретарка, Анна Дутин — господиня. По її лівій стороні: Ольга Василишин-Басса — основоположниця. Агафія Нарепеха — скарбничка, Марія Сологуб та Йоганна Береза — члени контрольної комісії. В третьому ряді від права стоїть четверта Ольга Федорик — бібліотекарка. На знимці бракує Марії Трендовецької — члена контрольної комісії й господині.

забав, тощо, висилається на допомогу своїх делеґаток. В замін, Тов. "Просвіта" посилало й посилає своїх передових членів з відчитами. Про деякі з них вже була мова попередньо. З черги згадаємо доповідь Олександра Левицького на тему: "Чи існує Союз Народів?" (Ліґа Націй). Доповідь ця вияснила неодне трудне питання того часу.

В 15-ту річницю смерти Наталії Кобринської, голова Т-ва, Евдокія Баб'як мала доповідь. Вона теж виголосила доповідь на тему: "Завдання української жінки" на вечірці в честь В. Біласа і Дм. Данилишина. При тій нагоді рішено передплачувати "Жіночу Долю" для 10-ти бідних селянок в Галичині.

Спільно з іншими братніми організаціями Тов. "Просвіта" відіграло п'єсу "Кармелюк" авторства Васильченка Степана.

Звіт на загальних річних зборах другого року існування "Жіночого Тов. ім. Лесі Українки" виказав успішну діяльність, а саме: 12 відчитів, 2 вечірки, 2 балі, 1 концерт, 2 театральні виставки. Вислано на народні цілі до Рідного Краю 51.50 дол., а окремо на кошта процесу Степана Бандери і товаришів 36 дол. Справлено бібліотеку і закуплено книжок за 15 дол.

Наприкінці року Агафія Нарепеха зрезиґнувала з функції скарбнички.

Товариство нараховувало тоді 61 член.

Рік 1936. Голова — Евдокія Баб'як

Спочатку цього року є гарний і докладний опис приготувань 12 звичаєвих страв до спільної "Куті", які то страви приготовляли членкині своїм коштом у своїх домах. Цей опис кінчається словами: "Щасти Боже в новому році в єдності та витривалості для більших успіхів "Жіночому Товариству ім. Лесі Українки" — Ольги Федорик, виконуючої обов'язки секретарки.

В тому році передплачено ще один жіночий журнал, а саме "Нову Хату" зі Львова і часопис "Новий Шлях" із Вінніпеґу.

В 12-ті роковини мученичої смерти Ольги Басараб приготовано власними силами академію з рефератом голови Е. Баб'як, і деклямаціями Сенкусь Марії, Ріжок Ольги і Ярової Павлини. Були присутні делеґатки від: 1) ОУК ім. Ольги Басараб при УНО, 2) від ОУК ім. Ольги Басараб в Лашін, 3) від Жін. Тов. ім. Ольги Басараб при тов. ім. Михайла Драгоманова, 4) від союзу Українок Канади — відділ "Доньки України" і 5) від Сестрицтва Пресв. Серця Христового при парафії Св. Духа.

Атракцією академії була мандолінова оркестра Тов. "Просвіта" під управою Й. Галана. Відповідна декорація з написом "Ти незабутня для нас", роботи Петра Возняка, доповнювала ефект імпрези. Прихід в сумі 14.45 дол. вислано до Управи

"Тов. Політичних В'язнів" до Львова. Кромі того, за десять доларів куплено одежу для дітей бідної родини.

Вислухано кілька відчитів, а саме: члена екзекутиви УНО п. Войнаровського — "Життєві питання української нації", Ольги Федорик — "Українська жінка і державність", Е. Баб'як — "Перші кроки жінки на шляху до незалежности", Ольги Ріжок — "Марія Марковичева" (Марко Вовчок), Катерини Сковронської — "Героїзм української жінки".

14-го жовтня загостив з доповіддю про ролю жінки в українській суспільності — проф. Павло Юзик. Він закликав і заохочував жіноцтво до праці на громадському полі. Як предлеґент, так і його доповідь викликали якнайкраще враження. "Дякуємо і запрошуємо на майбутнє!" — були пращальні слова голови Е. Баб'як.

"Боєвий Фонд" зі Львова звернувся до всего українського громадянства за допомогою. На його цілі, після короткої, але палкої промови Й. Берези, зібрано 25 доларів.

Наприкінці ділового року, на місячних зборах членства, голова запропонувала, щоб "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" стало членом Централі О.У.К. Дорогою аклямації членство дало на це свою згоду. Але на таке важне рішення треба було ще згоди Загальних Річних Зборів.

Рік 1937. Голова — Е. Баб'як

На початку цього року введено зміну привіту на зборах, а саме, щоб зачинати їх похвалою на честь рідної землі: "Слава Україні".

Спільно з "Молодою Просвітою" куплено за 75 дол. радіо-апарат.

"Відкинено пропозицію співпраці з організаціями, які топчуть наш найвищий ідеал: "Український націоналізм" і стоять на услугах ворожої сили", записано в одному із протоколів.

Голова Е. Баб'як навчала в цьому році крою жіночих одягів.

Дружні відносини внутрі Товариства кріпшали, праця і жертвенність поглиблювалася. Тому й є що читати у звіті: стан членства 55, з Тов. "Просвіта" улаштовано спільно "Кутю", разом з ОУК при УНО відіграно п'єсу, підготовано спільне "Свячене", відсвятковано дві національні річниці, відбуто два балі й один пікнік, одержано 14 листів і вислано стільки ж. Жертви на народні цілі винесли в цьому році 121.30 дол., між іншим 20 дол. вислано на викуплення дому Лесі Українки у Львові.

Рік 1938. Голова — Катерина Сковронська

Зачався він тяжко, сумно і загадочно.

Вибір нової управи відбувся дорогою тайного голосування.

Від співпраці відпала ОУК ім. Ольги Басараб при УНО, обмежуючи свої взаємини лише до висилки делеґаток. Але здавалось, що праця проходитиме спокійно. Та в травні сталась трагічна подія: з руки скритовбивці гине на бруку Амстердаму, голова Проводу Українських Націоналістів полковник Євген Коновалець. "Жін. Тов. ім. Лесі Українки" враз з усіма братніми організаціями при Тов. "Просвіта" бере участь у маніфестаційному поході й панахиді.

В цьому році захитались основи Товариства — заіснували непередбачені події: члени управи резиґнували одна по одній, що мало неґативний вплив на членство і його охоту до праці. На щастя був гурт завзятих жінок, які не здались і перетривали всі кризові моменти. Вони улаштували концерт в 25-ліття смерти Лесі Українки, взяли участь у згадуваному протестаційному вічу з приводу смерти полковника Евгена Коновальця, на якому делеґатка Ольга Федорик мала промову. Крім того, дано потрібну допомогу Тов. "Просвіта" при влаштовуванні його 25-літнього ювілею та 70-літнього ювілею "Матірної Просвіти" у Львові. В тому діловому році вислано 12.75 дол. для політичних в'язнів, 15 дол. для Карпатської України, оплачено "Жіночу Долю" для десяти селянок в Галичині і виасиґновано 16 дол. на пам'ятник визначної української діячки Анни Йонкерс.

Розписанням листів з запрошенням жіночих організацій до співпраці на наступний рік, замкнено протоколи діяльности "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" за 1938-ий рік.

Рік 1939. Голова — Ольга Федорик

З веселим різдвяним привітом "Христос раждається!" розпочала предсідниця К. Возняк Загальні Річні Збори "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки", на яких обрано нову управу з Ольгою Федорик на чолі і П. Наконечною, як секретаркою.

І знову невпинний вир і вимоги життя підсувають роботу рукам, а мрії, пляни й ідеї — мозкам.

Підготовано традиційне свято "Куті" на двісті осіб, з вертепом, колядуванням, промовами та різдвяними привітами. Наспіли сердечні побажання з Новим Роком від видавництва "Жіночої Долі" з Коломиї зі збірковою листою на пресовий фонд. Комітет будови пам'ятника "Обновителеві Маркіянові Шашкевичеві" у Львові прислав подяку за жертву 10 дол. Йшла теж збірка на потреби Карпатської України. Ухвалено вислати покищо на ту ціль 25 дол. з каси Товариства. Рішено теж доповнювати інвентар, бібліотеку та вдержувати добрі взаємовідносини з іншими організаціями, хоч би лише за посередництвом делеґаток. На це звернено особливу увагу тому, що узи співпраці послабли, всі організації обмежувалися лише до праці внутрі свого середовища.

Порядкування домівки, прання рушників і вдержування

гардероби "Драматично-співацького Кружка" — все це вимагало жіночих рук, яких не жаліли членки Товариства.

Серед розгару праці, зрезиґнували: голова Ольга Федорик і секретарка-протоколянтка П. Наконечна. За вийнятком участи у спільній академії "Свята соборности і державности" — рік 1939 в "Жіночому Товаристві ім. Лесі Українки" пройшов теж під знаком діяльности внутрі "своєї хати".

Під час місячних зборів обговорювано особливо справу самоосвіти. В тому році заслухано ряд рефератів: "Українське жіноцтво в збройній боротьбі", "Олена Пчілка — українська націоналістка", "Українська жінка в боротьбі за державне визволення України" і т. п.

Продовжувано голосне читання та дебати над різними статтями "Жіночої Долі" та "Нової Хати". З-поміж гостей, що відвідували Товариство занотовано лікаря д-ра Тюхтія. На жаль, теми його доповіді, "яка всім подобалася" не занотовано в протоколі.

Помітна теж посилена співпраця з Тов. "Просвіта", "Діточою Громадою", "Драматично-співацьким Кружком" та з заснованим в 1937 р. товариством "Молода Просвіта".

В діяльності "Драматично-співацького Кружка" довгі роки брали участь: Сковронська Марія, Бурега Марія, Карвацька Анна, Ріжок Ольга, Баб'як Е., Стирко Марія, Батюк Юлія та інші членкині.

Зимовий сезон закінчено спільними силами, у власній домівці улаштованим святом, "Поклін Героям".

Під час звітування на Загальних Річних Зборах стверджено прикрий факт, а саме, що в діловому році членство зменшилось на половину, а й з тих, що залишились в товаристві активними була тільки мала горстка жінок. Тому треба подивляти жертвенну працю і запопадливість цієї громадки жінок, коли фінансовий звіт виявив ось такі датки на народні цілі:

1) Карпатська Україна	25.00	дол.
2) Визвольний Фонд	15.00	"
3) Матері Дмитра Данилишина	10.00	"
4) Політичним в'язням	12.50	"
5) Українським інвалідам	15.00	"
6) Пресовий фонд "Жіночої Долі"	11.60	"
7) Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка	10.00	"
8) Сестрицтво П. С. Хр. пар. Св. Духа (Ювілей)	5.00	"
9) Прес. фонд "Нового Шляху"	5.00	"
10) Незамужній К.	5.00	"
11) "Молодій Просвіті"	2.00	"
разом:	110.00	дол.

Рік 1940. Голова — Дякун Стефанія

Товариство розпочало шостий рік свого існування. Першою імпрезою в цьому діловому році було вшанування 16-ої річниці смерти членки УВО Ольги Басараб. Під керівництвом нового диригента і жертвенного працівника на культурно-освітній ділянці Михайла Петрашика підготовлено відповідну програму з рефератом, хоровими виступами, деклямаціями й живим образом.

З черги скликано святочні сходини, щоб віддати шану пам'яті великої дочки України — Софії Федорівні Ліндфорс Русовій, яка померла 5-го лютого 1940-го року. Голова Товариства відчитала статтю з преси: "Велика українська діячка Софія Ліндфорс Русова не живе!" Заступниця голови Е. Баб'як виголосила на слідуючих сходинах реферат про життя і діяльність Софії Русової.

На закінчення зимового сезону праці, улаштовано веселий чайний вечір в честь Михайла Петрашика, за його жертвенну і безінтересовну працю для "Жіночого Товариства імени Лесі Українки" і подаровано йому в пам'ять вічне перо й олівець.

Дня 17-го липня гостював в Т-ві д-р Амврозій Кібзей з відчитом на медичну тему.

Запросктовано виготовити сценар українського народнього весілля.

Діловий 1940-ий рік закінчено згадкою-концертом у 20-ліття смерти громадської діячки, письменниці та піонерки жіночого руху в Галичині — Наталії Озаркевич Кобринської. По думці одного з її заповітів, "Жіноче Тов. ім. Лесі Українки" доказувало й доказує силу і спосібність дану українській жінці природою — поборювати всі перешкоди й пробивати сміло шлях у майбутнє.

Рік 1941. Голова — Баб'як Ездскія

В цьому році "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" приступило враз з Тов. "Просвіта" до співпраці з Комітетом Українців Канади. Тим самим постали нові вимоги й поширилось поле діяльности. Тов. взяло участь у 15-літтю існування Собору св. Софії і в посвяченні прапору "Союзу бувших українських вояків".

Рік 1942. Голова — Юстина Вітишин

Змістом діяльности подібний він до попереднього. "Були великі труднощі в цілорічній праці, бо не дописувала присутність й активність більшої кількости членкинь на зборах, тому й діяльність послабла" — звітувала голова Юстина Вітишин.

З гідних уваги подій була ухвала, щоб ощаджувати гроші на евентуальну допомогу Рідному Краєві по закінченню війни. З тою метою віддано всю готівку до банку на конто "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки".

В цьому році постав конфлікт між Управою тов. "Просвіта" й "Жін. Тов. ім. Лесі Українки". Йшлося про те, що Тов. "Просвіта" домагалося, щоб банкове конто "Жін. Тов. ім. Лесі Українки" мало теж підпис кожночасного голови Тов. "Просвіта" з уваги на те, що Товариство мало чартер, а жінки такого чартера не мали. Від імени "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" на банковому конті була підписана його скарбничка, а це було небезпечне, на думку Тов. "Просвіта", бо на випадок смерти скарбнички, до цих грошей могли мати претензії члени її родини. Крім того були непорозуміння в справі статуту, тощо. Цей затяжний конфлікт тривав довго, бо жінки не хотіли здавати своїх позицій. Формально конфлікт закінчено 1948-го року, але правно він перестав існувати щойно 1951-го року. І треба відмітити, що мав він дуже негативний вплив на діяльність обох сторін, що підтверджують скупі записки із протоколів обох Товариств за роки від 1942 по 1947.

Рік 1943. Голова — Катерина Сковронська

Впроваджено зміну в системі святкувань національних річниць. Поштовхом до відновлення діяльности Товариства був вечір, улаштований на більшу скалю з метою здобути фонди для "Союзу Українських Канадійських Вояків за морем". Запрошено до участи ОУК і МУН та багато інших гостей. Ольга Ріжок відчитала реферат, було також кілька промов. Дохід в сумі 35 дол. доповнив цю вдалу імпрезу.

Було в цьому році теж успішне "Свячене", за яке голова К. Сковронська сердечно подякувала членкам, доцінюючи як слід їх працю і жертвенність.

Д-р М. Ревуцький, на запрошення Управи Товариства мав поучаючу доповідь: "Зуби і здоров'я".

Запроєктовано базар, щоб роздобути гроші на народні потреби, яких завжди було повно. А на осінь запляновано улаштувати "овочевий баль".

Вперше відсвятковано "Свято батька", яке випало дуже успішно.

По раз перший святочними сходинами віддано честь Вірі Бабенко за її героїчні діла. Е. Баб'як мала реферат на тему її життя. Замовлено портрет Віри Бабенко, який згорів в 1955-му році. Тому, що місяць жовтень, це місяць книжки, закуплено книжок до бібліотеки за 19.45 дол., між іншими "Через кладку" О. Кобилянської та "Чорні хмари з-над Прип'ятті" Ол. Лугового. Кольпортовано теж твори того письменника за 30 дол.

Для поновлення співжиття з іншими організаціями вислано по дві делеґатки на посвячення прапору до ОУК та до "Союзу б. Українських Вояків", з відповідними пожертвами.

В цілях пропаґандивних призначено для "Червоного Хреста" 15 дол.

До управи Союзу Укр. Канад. Вояків за морем" в Англії вислано 35 дол. готівкою, 1000 цигарок і три пакунки в ціні 150 дол.

Справді дуже діловитий рік Товариства закінчено, допомагаючи влаштувати Тов. "Просвіті" 30-літній ювілей існування та передаючи в дарі з тієї нагоди 25 доларів.

Рік 1944. Голова — Катерина Сковронська

На першому пляні діяльности "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" був десятилітній ювілей існування. Е. Баб'як запропонувала приготувати концерт та бенкет. Реферат на тему діяльности Товариства доручено виголосити О. Федорик. В міжчасі узгоджено улаштувати спільно з Тов. "Просвіта" — "Пущення". Десятилітній ювілей існування Товариства відсвятковано у своєму домі 19-го березня 1944 р. двома імпрезами: концертом та бенкетом. Багата програма концерту містила в собі хорові й сольові виступи, деклямації, мандолінову оркестру і національні танки. Під час бенкету були виголошувані промови: основоположниці товариства Ольги Басса, почесного голови Тов. "Просвіта" Івана Ониськова і привіти від усіх бувших голів та від місцевих організацій. Переведено збірку для "Союзу Укр. Вояків за морем", яка дала 40.80 дол. "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" заінкасувало чистого доходу з ювілею 113.41 дол. Незабаром після того вислано два пакунки до Менчестеру в Англії для українських вояків.

А тим часом, на всіх сходинах і зборах далі обговорювано справу конфлікту, що зводився до змісту двох слів "статут і каса".

На внесок Е. Баб'як, за підтримкою А. Нарепехи вирішено вислати 10 дол. українцеві - каліці, який стратив обидві ноги. 26 доларів вислано Інститутові Петра Могили у Вінніпегу. Відбуто святочні сходини-поминки в шану пок. проф. Олександра Кошиця "співця української слави по всьому світі", як сказала у своєму рефераті К. Сковронська, а записала у протокольну книгу К. Крисяк.

Крім висилки пакунка для укр. вояка в канад. армії, були виконані ще й інші діла харитативного характеру. Але, на жаль, і дебати над існуючим конфліктом не переставали.

Рік 1945. Голова — Стефанія Шеремета

Діяльність товариства в цьому році обмежилась до організування й улаштування кількох національних свят, традиційних імпрез, чайних прийнять та одної несподіванки з нагоди уродин довголітньої господині Т-ва Анни Дутчин.

Розпочалась натомість допомога для скитальців. Покликано до життя комітет, що складався з трьох членів Тов. "Просвіта" та двох членкинь Жін. Т-ва, в особах М. Сковронської

і М. Буреґи. Негайна збірка на першому чайному прийняттю з промовою М. Петрашика дала 17.25 дол., на допомогу скитальцям.

Рік 1946. Голова — Шеремета Стефанія

Найбільше уваги присвячено в цьому році справі допомоги скитальцям. Улаштовувано чайні прийняття, під час яких ведено освідомну працю щодо питання долі й потреб української еміґрації, яка внаслідок подій другої світової війни опинилась в західній Европі та в інших країнах світу, як теж обмірковувано можливості їй допомогти. На першому чайному прийняттю в цьому році, після слова про проблему скитальців Михайла Петрашика, збірка принесла 30.75 дол. На чайне прийняття, що його організувала Організація Українок Канади при УНО, з цією ж самою ціллю, пішли дві делеґатки з відповідним датком. І так з кожної імпрези, несподіванки чи зустрічі — користали скитальці. З "несподіванки" у Івана й М. Сербинів припало їм 10 дол., з "ім'янинового чаю Михайлам" — 25 дол., зі свята в 33-тю річницю смерти Лесі Українки — 26.85 дол. Скитальча незавидна доля розбудила совість і розігріла серця братів і сестер у Канаді.

В пропаґандивних цілях вислано до "Канадіян Реліф Фанд" 13.75 дол.

Секретарка М. Сенкусь їздила як делеґатка від "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" на Конґрес Комітету Українців Канади в Торонто.

Рік 1947. Голова — Сербин Магдалина

В цьому діловому році вся діяльність Товариства обмежилася до харитативної ділянки. Невеликою кількістю членок, які не відмовились від праці, несено допомогу братам за океан, у формі різних посилок і пакунків.

Рік 1948. Голова — Стирко Марія

На сторінці 57-ій в книзі протоколів ч. 2 записано таке: "Реорганізація "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" відбулась під ч. 2558, вулиці Ст. Чарлз у власнім домі. Голова Тов. "Просвіта" Іван Сербин відкрив збори, привітав жіноцтво і в першу чергу вияснив спірну справу між обома Товариствами, а відтак по довгій, патріотичній промові завізвав жіноцтво, щоб вибрало собі управу на 1948-ий рік.

Всі членкині, які вибули з Товариства ще 1945-го року повернулися назад у його ряди. Після річевої дискусії обрано нову управу в такому складі: М. Стирко — голова, Юлія Батюк — заступниця голови, Евдокія Баб'як — секретарка-протоколянтка, М. Сенкусь — скарбничка, К. Пододворна — фінансова секретарка, М. Біла, М. Ракоча, С. Гончарук — контрольна комісія.

У своїй промові, новообрана голова — Марія Стирко — дякуючи за довір'я запевнила Загальні Збори, що "працюватиму для добра свого народу і для тих наших героїв, які проливають кров по лісах за нарід свій" — маючи очевидно на увазі Українську Повстанську Армію.

І справді під проводом новообраної Управи робота Товариства пожвавилася і закипіло нове життя. До Европи вислано 38 пакунків вагою в 900 фунтів з оплатою 172 дол. за пересилку. На фонд Української Повстанської Армії вислано 127.56 дол. До Товариства прибуло 10 нових членкинь. Відбуто 15 зборів. Вислано й одержано листів 160. В протоколі з 5-го березня цього року зазначено: "Зробимо гарне прийняття для наших прибулих скитальців, обітремо сльози тим, які лишились без батьківської опіки, бо це наш національний обов'язок".

"Свято Матері" присвячено в цьому році тим матер'ям, яких сини і дочки впали в нерівній боротьбі з ворогом за волю України. Підготовив це свято Мирослав Бурий.

Під час свят Воскресення Христового улаштовано прийняття для скитальців. Це був справжній бенкет, включаючи дві мистецькі точки, а саме: фортепіянове сольо Олі Сенкусь і рецитацію уривка з поеми Лесі Українки "Касандра" у виконанні гості Оксани Мошинської. Підготувала цю точку проф. Наталія Ґеркен-Русова.

Діловий рік завершено участю в улаштуванні 35-ліття існування Тов. "Просвіта".

Рік 1949. Голова — Баб'як Евдокія

Посилився наплив нової, третьої з черги української імігрції. Українське громадське життя скріпилося допливом свіжої крови. Цей приплив свіжої енергії відчуло й "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки". Кількість членства збільшилась до 57.

Діяльність Т-ва в цьому році проходила головно під знаком збірок і висилки пожертв для Української Повстанської Армії. Перша збірка на ту ціль, що її проведено під час святкування 25-ліття смерти Ольги Басараб, принесла 25 дол.

Незатертими черенками в історії Товариства записався день 3-го квітня, коли-то все організоване жіноцтво Монтреалу й околиць вітало між собою голову "Світової Федерації Жіночих Організацій" (СФУЖО) — бувшу сенаторку, письменницю, журналістку й громадську діячку — Олену Сімович-Кисілевську, яка 1884-го року стала наймолодшою в той час членкинею-основоположницею першої жіночої організації в Галичині. Величава зустріч з концертом відбулася в Плато Гол, при співучасти кращих мистецьких сил Монтреалу.

Офіціяльними делеґатками на цю зустріч від Товариства

були: Е. Баб'як й А. Дутчин — але участь у зустрічі брали всі членкині, без вийнятку.

Відбуто традиційне "Свячене" і "Свято Матері" та запроєктовано "Свято Батька". Батько, який одержить найбільше голосів і буде признаний "найкращим" мав одержати різьблений "Тризуб" на пам'ятку. В часі літніх вакацій жіноцтво не склало рук, але проводило хатню збірку для двоє хворих скитальців у Німеччині. Вислано їм 80 дол. Відбулась теж одна спільна прогулька (пікнік). Осінню відвідувано хворих по шпиталях. Особлившої опіки уділено поважно хворій скитальці Розалії Гіпнер. Відсвятковано 15-ліття існування свого Товариства. На святі були присутні бувші його голови, а перша з них, Анна Майка, складаючи ювілейні побажання вручила дар 25 доларів. Гостинний бенкет був другою частиною програми цього свята. Хор співав під управою Марії Мариняк — диригентки й учительки Рідної Школи. Делеґатки від жіночих організацій міста Монтреалу й околиць складали свої побажання. Збірка принесла 53.15 дол. і її призначено знову для УПА.

"Княжим датком" в сумі 1000 дол. для поширення діяльности Тов. "Просвіти" завершився 15-ий рік діяльности й існування "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки".

Рік 1950. Голова — Батюк Юлія

З цим роком починаючи "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" почало висилати своїх делеґаток до КУК. Першими з них були: Юлія Батюк і Марія Буреґа. Організувалось протестаційне віче проти дій "п'ятої колони" (комуністів). В ньому взяли участь делеґати місцевих організацій як члени резолюційного комітету, між ними від "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" була С. Петрашик. Віче відбулося в Плато Гол.

Дві делеґатки, а саме: Марія Стирко і Стефанія Шнурівська були на привитанню Їх Ексцеленції Кир Ізидора Борецького.

"Свято Матері" з дуже гарною програмою відбулося стараннням тодішньої учительки Рідної Школи Марії Мариняк і членкині Стефанії Шнурівської.

Атракцією цього року було "Свято Батька", яке відбулося на лоні природи, на площі місточка Віль Лясаль. Батьків удекоровано рожами. Підготовкою програми зайнявся був учитель Мих. Петрашик Він мав теж доповідь: "Батько борець за рідний край". Деклямації й побажання рідношкільної дітвори доповнили програму свята, а вдячні батьки зложили 42 дол. на покриття коштів.

Для жіноцтва устроєно тоді теж цікаву несподіванку. Був це контест на найкращу господиню. У висліді голосування обрано "найкращою господинею" Марію Буреґу, й обдаровано її столовою лямпою.

Добре підготований "пікнік" приніс 229 дол. чистого доходу.

Присвячено теж більше уваги самоосвітнім справам. Проходило читання важливіших статтей з часописів та уривків з книжок. Розпродувано теж надіслані з Німеччини примірники "За душу дитини".

Для нового диригента мгр. Стефана Гарасимовича і його родини приготовано сердечне прийняття.

Залишенцям в Европі вислано 60 фунтів харчів.

Відмовлено одній із жіночих організацій взяти участь у забаві з музикою, з уваги на жалобу по впавшім на полі бою за волю України, генералові Тарасові Чупринці.

Кінець грудня, а заразом кінець діяльности Товариства в 1950-му році припав на день "Свят-Миколаївського вечора". "Рідна Школа" дістала в дарунку 30 дол., що їх зібрало членство "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки".

Дня 22 -го грудня Товариство взяло участь у Святі з нагоди 8-ліття УПА, висилаючи своїх делеґаток.

Рік 1951. Голова — Сенкусь Марія

В цьому році устійнено такий плян праці:

1) "Пущення" як традиція і як добре джерело доходу.
2) "Поклін Героїні" з драматичною п'єсою "Ольга Басараб", Олександра Лугового.
3) Устійнення сходин: кожня третя неділя в місяці. Розписано про це повідомлення до всіх членкинь.
4) Святочні сходини в честь Лесі Українки з чайним прийняттям і розігравкою. (Було 48.85 дол. приходу).
5) Закінчено спір за касу і винесено ухвалу: Конто банкової книжки "Жін. Товариства ім. Лесі Українки" має мати три підписи, а саме: голови Тов. "Просвіта", голови Жін. Товариства і його скарбнички. Теперішня готівка в сумі 1178.81 дол. переходить, як дар, на будову нового дому Тов. "Просвіта".
6) Шість членкинь відіграли ролі у драмі "Мати наймичка" — Івана Тобілевича.
7) В серпні організовано за старанням Юлії Батюк фестин, дохід з якого приніс Товариству 109.20 дол.
8) Відсвятковано 100-у річницю народин Наталії Кобринської з відповідно опрацьованою програмою. Ця імпреза теж принесла до каси дохід в сумі 59.90 дол.
9) Членкиня Стефанія Шнурівська дарувала гарно вишитий рушник. З розігравки було 25 дол., за які куплено до залі Тов. "Просвіта" стінний різьблений хрест.

Рік 1952. Голова — Сенкусь Марія

Спокійне, зрівноважене темпо громадської діяльности в цьому році, позначилось вже під час загальних зборів. Вони відбулися в примірній згоді й вирозумінні. Членкині, яким пропоновано функції в управі, не лише радо їх приймали, але й самі голосилися до них. Люди доброї волі і згідливі, завжди в громаді побажані. Вони дають запоруку успішної праці і душевного вдоволення членству та підносять престиж організації. Така була атмосфера, серед якої проходила праця впродовж 1952-го року.

По святочних сходинах 23-го лютого, присвячених, як звичайно кожного року О. Басараб, в своїм домі, "Жін. Товариство ім. Лесі Українки" взяло чинну участь в "Поклоні Героїням", у спільній академії організованого жіноцтва міста Монтреалу й околиць, яка відбулася в Карпентер Гол, при вул. Ст. Лавренс.

З ініціятиви голови М. Сенкусь, 24-го серпня відбувся "пікнік" (фестин) з обильною програмою і добрим буфетом та вартісними розігравками. Те все зложили жертвенні членкині. Серед веселої забави на площі місточка Віль Лясаль придбано теж гарний гріш, в сумі 113.89 дол.

Чайним прийняттям на дохід "Червоного Хреста" членкині гостили симпатиків Тов. "Просвіта", а саме: д-р М. Ревуцького, як доповідача про завдання і потреби "Червоного Хреста", сотника Сергія Вальдштайна з докладом в англійській мові на цю тему і сотника Володимира Мошинського. Вислано "Червоному Хрестові" 82 долари.

Касовий звіт в цьому році виказав 288.35 дол. З того даровано 200 дол. на сплату довгу Тов. "Просвіта".

Рік 1953. Голова — Петрашик Софія

По закінченню Загальних Річних Зборів, на яких обрано головою Товариства Софію Петрашик, присутний тоді голова Тов. "Просвіта" Мирослав Бурий, підкреслив з вдоволенням, у своїй гратуляційній промові, згоду і щиру співпрацю Жін. Товариства з Тов. "Просвіта" та всіма її братніми організаціями: Драматично-співацьким Кружком, Рідною Школою, Молодою "Просвітою", Школою народніх танків. Така згідлива співпраця вийшла не лише на користь всіх братніх організацій, але всієї української громади.

В річному звіті з цього року записано зовсім вдоволяючий результат діяльности Товариства: академія в честь Патронки Лесі Українки і в честь Ольги Басараб, традиційні прийняття "Кутя" і "Свячене", допомога у 40-літнім ювілею Тов. "Просвіта" з дарунком 200 дол., весняна забава, чайні прийняття з розігравками, "Андріївський вечір", пращальний вечір для К. і С. Наконечних. Відбуто 7 зборів, 6 засідань управи, вислано 439 листів, одержано 16. Куплено книжок до бібліотеки за 50 доларів.

В цьому році "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" мало честь вітати і гостити в себе сеньйорку українського організованого жіноцтва Олену Залізняк. Шановна Гостя дала цікаву доповідь про свої особисті взаємовідносини з героїнею Ольтою Басараб. Прихід з цієї зустрічі в сумі 36 дол. вислано до Харитативної Служби в Німеччині для сиріт й інвалідів. Спільно з Тов. "Просвіта" започатковано допомогу дитячому садочкові в Німеччині, а відтак в Австрії. Диригент Я. Бартко, що був водночас й учителем Рідної Школи, допомагав у підготовці імпрез. Реферати виголошувала Стефанія Шнурівська. Тов. "Просвіта" запропонувало, щоб бібліотеку "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" передано до спільної з просвітянською, одначе жінотцво на це не погодилося і має по сьогодні свою окрему бібліотеку.

Під кінець зимового сезону праці, а саме 4-го травня, віддано останню прислугу пок. Іванові Ониськову, почесному членові Тов. "Просвіта" і дорадникові "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки".

Рік 1954. Голова — Петрашик Софія

"Де згода в семействі,
Де мир і тишина..."
Ів. Котляревський

Читаючи сторінки книги протоколів з цього року, мається враження, що це уривки якогось займаючого оповідання. Завдяки точним і совісним заввагам спостережливої секретарки Стефанії Шнурівської, 45 сторінок опису діяння "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" читається з зацікавленням і приємністю. Перед очима, наче в калейдоскопі, переходить кожний чин, кожне рішення, кожне довершене діло — вирізьблені пером секретарки, а розмальовані кольорами запалу, амбіції і змагань — виразисті образи чогось скінченого. Чи так воно щасливо зложилось, чи такий щасливий був рік, в кожному разі білянс діяльности з цього року є либонь чи не найкращим з гарних, а до того має свій специфічний стиль.

В громадській клітині — це так, як і в родині. Треба взаємної любови, згоди і саможертви. Самолюбство, егоцентризм нічого не збудують, хіба лише зруйнують те, що з таким трудом звичайно будується.

В 1954-му році управа товариства була в тому щасливому положенні, що всі її місця були обсаджені відповідними до завдань особами. Тому й кожна з них була вдоволена своїми обов'язками і старалася вложити у виконання їх свою силу, знання, досвід, любов й амбіцію. Тов. "Просвіта" теж активно підтримувало всі починання жіноцтва. Тісна співпраця йшла теж і з прочими братніми організаціями. Була тоді справжня

"згода в семействі, був мир і тишина". І було багато труду і жертвенности.

Відбуто 12 засідань у повному складі управи. Кромі того управа мала свої сходини кожної середи, щоб полагодити всі біжучі справи. Відбуто двоє ширших сходин і вісім місячних зборів всього членства. Під час Різдва, членкині ходили з колядою, яка принесла 115.00 дол. Відсвятковано спільно з Тов. "Просвіта" традиційну "Кутю" і "Свячене". Прекрасним концертом віддали шану О. Басараб в 30-ліття її геройської смерти. 9-го травня відіграли мельо-драму "Підгір'яни" під диригентурою Михайла Петрашика. Взято участь у святкуваннях 70-ліття українського жіночого руху, що відбулися заходами всіх жіночих організацій міста Монтреалу в Плато Гол. Евгенія Шеремета і Евгенія Біляк виступали в дуеті, а Марія Стирко була членом "Святкового комітету".

20-го жовтня відсвяткували жінки 20-літний ювілей свого Товариства. Жіночий хор співав теж на академії "Листопадового Зриву".

Закуплено твори Лесі Українки на суму 24 дол. Дня 26-го грудня улаштовано вечір з нагоди 72-ліття членкині - піонерки Анни Дутчин, якій куплено на пам'ятку золотий хрестик з ланцюжком.

До СХС в Німеччині вислано 75.00 дол. для воєнних інвалідів. Вислано теж пакунки для залишенців в Німеччині. 25.00 дол. допомоги уділено незаможній членкині, а 20.00 дол. передано Українському Студентському Клюбові при університеті. Крім того вислано 20 дол. на "цвяшки" з нагоди посвячення прапора Спортового Товариства "Україна".

20-літний ювілей "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки"

(Відпис протоколу з дня 1. XI. 1954 р., стор. 188)

1) Дня 20-го жовтня 1954 р. "Жін. Тов. ім. Лесі Українки" відсвяткувало 20-літний ювілей свого існування та праці на народній нині. Ювілейні святкування почались о год. 3-ій пополудні в домівці Тов. "Просвіта". Складались вони з двох частин: 1) Святочний Ювілейний концерт і 2) Бенкет з забавою.

У святкуваннях взяли участь в першу чергу всі членкині, делеґати й делеґатки інших товариств й організацій міста Монтреалу й околиць, як також багато запрошених гостей. Заля була вщерть виповнена публікою.

Офіційну частину свята відкрила голова Ювілейного Комітету — Юлія Батюк привітавши делеґації та запрошених гостей.

Програма концерту проходила в такому порядку:

1) Вступне слово — Агафія Нарепеха
2) "Синя чічка" — слова Б. Лепкого, музика Гайворонського, співав жіночий хор

3) Деклямація — Марія Стирко
4) "Виряджала мати дочку" — сопрано Евгенія Біляк
5) Фортепіянове сольо — Софія Бурега
6) Реферат "Значення української жінки в житті українського народу", опрацювала й виголосила Стефанія Шнурівська
7) Дует у виконанні Ольги Баб'як і Марії Білої
8) "Ой зацвила калинонька" — Михайло Гайворонський — жіночий хор
9) Фортепіянове сольо — Ольга Сенкусь
10) Живий образ на тлі деклямації "Поклик", яку виголосила Евгенія Біляк.

Диригент хору Яким Бартко. Відспіванням пісні "Не пора, не пора" до слів Івана Франка, закінчено офіційно частину ювілею. Всі точки програми були на належному рівні і публика нагороджувала виконавців щирими оплесками.

Друга частина — бенкет.

Чисто накриті столи, удекоровані квітами. Голова Софія Петрашик провела молитву "Отче наш" і привітала всіх гостей та подякувала виконавцям мистецької програми. При фронтовому столі засіли делеґатки та делеґати. Запанував родинний настрій. Подано приготовану вечерю. Господиня бенкету Марія Бурега відчитала прізвища всіх бувших голів Жіночого Товариства ім. Лесі Українки, а потім покликувала делеґатів та делеґаток до складання привітів в такому порядку:

1) "Ліга Укр. Кат. Жіноцтва" парохії св. Арх. Михаїла,
2) "Союз Українок Канади", відділ "Доньки України при Соборі св. Софії,
3) "Союз Українок Канади", відділ "Княгиня Ольга" при парохії св. Юрія, в Лашін,
4) "Ліга Укр. Кат. Жіноцтва" при парохії св. Духа, на Пойнт Ст. Чарлз,
5) "Ліга Укр. Кат. Жіноцтва" при парохії Успення Божої Матері, на Роземонті,
6) Комітет Українців Канади,
7) Спортове Товариство "Україна",
8) Український Студентський Клюб при університеті МекҐіл,
9) Греко-католицька парохія Успення Божої Матері на Роземонті,
10) Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка,
11) Тов. "Молода Просвіта",
12) "Драматично-співацький Кружок" при Тов. "Просвіта".

До слова були також прошені — голова Тов. "Просвіта" Ракобовчук Петро й управитель "Рідної Школи" Бартко Яким. Почесними гістьми на Ювілеї були: Олена Залізняк й основоположниця товариства Ольга Басса, а також відомий громадський діяч Евстахій Василишин. Всі вони склали свої ювілейні побажання. Наприкінці відбулася розігравка радієвого апара-

ту — дар Жін. Тов. ім. Лесі Українки, і вишиваної подушки та різьбленого альбома — дари членкині Павлини Кадило.

Розігравкові книжки продавали в часі передювілейних приготувань Юлія Батюк (177 штук) і Майброда Михайлина (65 штук).

До пізної ночі відбувалася забава з танками при звуках оркестри Олександра Шеремети.

"Цією дорогою голова Софія Петрашик і заряд Жіночого Товариства ім. Лесі Українки складає найсердечнішу подяку тим, які своїм трудом причинилися до відсвяткування 20-літнього Ювілею, а зокрема голові "Ювілейного Комітету" Юлії Батюк, яка доложила найбільше праці у підготовці ювілею, делеґатам, делеґаткам і гостям, що своєю присутністю звеличали так велике свято нашого Жіночого Товариства ім. Лесі Українки. Зокрема належиться щира подяка о. Маркіянові Пасічникові й о. Мітратові Володимирові Слюзареві за відправлення панахид за померших членок нашого Товариства." Всім їм щире українське "Спасибіг!"

Перші післяювілейні збори призначено на підсумки морального і матеріяльного характеру.

Голова Петрашик Софія, від імени Жін. Тов. ім. Лесі Українки, в доказ оцінки великих трудів у зв'язку з підготовкою ювілею і за продаж найбільшої кількости розігравкових книжочок, вручила голові "Ювілейного Комітету" Батюк Юлії гарну статуетку орла, а членкині Михайлині Майброда флякон на квіти. В свою чергу Юлія Батюк складала поіменно щиру подяку управі, членкиням і виконавцям концертової програми з диригентом Я. Бартком на чолі. Всі вони жертвою труду і дорогого часу, як також грішми і дарами в натурі, дали велику допомогу в улаштуванні Ювілею, чистий дохід з якого приніс поверх 589.25 доларів.

Рік 1955. Голова — Шнурівська Стефанія

Коли замиготіла перша зірка на небосхилі вечірнього неба в день Різдва Божого Дитятка, вибралися наші співаки і співачки з колядою і призбирали понад 200 дол. на народні цілі.

Спочатком січня вшановано пам'ять Наталії Кобринської в 35-літню річницю її смерти. Голова Товариства Стефанія Шнурівська відчитала відповідну статтю з журналу "Жіночий Світ".

З нагоди 50-ліття поетки Оксани Лятуринської вислано 20.00 дол. на ціль видання її творів. Поширено власну бібліотеку придбанням нових книжок на суму 50 дол.

Пожар внутрі будинку Тов. "Просвіта" перешкодив здійснювати запроєктовані допомоги на народні цілі, але не зупинив діяльности працьовитого жіноцтва. В цьому році Жіноче Товариство ім. Лесі Українки зареєструвалося в міському

управлінні міста Монтреалу, з метою одержати право, в разі потреби на допомогу і дозвіл на збирання фантів та устроювання базарів, які звичайно дають гарний прихід. Нещасливий випадок з вогнем — тим більше вимагав співпраці усіх складових організацій, щоб придбати якнайбільше фондів на потрібний ремонт домівки Тов. "Просвіта".

Продовжувано зв'язки з місцевими організаціями, як і взагалі з українською спільнотою в Канаді і поза нею. "Союз Українських Воєнних Ветеранів" прислав з Куфштайну (Австрія) подяку за 40 дол., які дістав від Жін. Тов. ім. Лесі Українки. Пластова Станиця у Монтреалі прислала запрошення на відкриття пластової домівки — делеґатками були Ю. Батюк і Е. Біляк з датком 25 дол. "Ліга Укр. Кат. Жіноцтва" запросила на свій десятилітній ювілей, який відбувся в залі парохії св. Духа. Парохія Собору св. Софії запросила на 30-ліття священства свого пароха о. мітр. Володимира Слюзара. Делеґатами від товариств на обидва ювілеї були: Стефанія Шнурівська і Марія Стирко.

"Свято Героїнь" відсвятковано в цьому році в домівці Собору св. Софії при вул. Де Лорімієр. Програма свята була цікава і багата. Стефанія Шнурівська мала реферат. Співали мішаний і жіночий хори під дириґуванням Я. Бартка. Концерт попереджено панахидою за душу героїнь, що її відправив о. мітр. Вол. Слюзар.

З причини пожару понищилось багато інвентару, треба було придбати нові речі. Членкині мусіли купувати нові портрети, вишивати нові рушники. Відчистили бібліотеку і перенесли її до новозакупленої шафи. Водночас продовжували і харитативну діяльність — вислали грошеву допомогу і чотири посилки з одежею для скитальців в Европу, а один пакунок з одежею для родини Александрових в Німеччині, якою опікувались довший час у формі "патронату" приділеного Фондом Допомоги Українців Канади (ФДУК).

Осінній сезон розпочався тим, що Е. Біляк і Марія Стирко були делеґовані на посвячення угольного каменя під будову церкви Успення Божої Матері на Роземонті. Взято з черги участь у зборах всіх українських жіночих організацій міста Монтреалу й околиць, які були скликані Організацією Українок Канади ім. Ольги Басараб, з нагоди приїзду делеґатки Світової Федерації Українських Жіночих Організацій — д-р Н Пазуняк. Метою зборів був звіт з діяльности СФУЖО на міжнародньому форумі і підготовка до участи делеґаток на світову конференцію (СУФРАЖУ) в Англії.

Відремонтовану домівку Тов. "Просвіта" відкрито 10-го квітня. 12-го листопада посвячено новий прапор. Окрім технічної допомоги Жін. Тов. ім. Лесі Українки дало Тов. "Просвіта" 1800 дол. в дарі.

Голова товариства Стефанія Шнурівська опрацювала до-

пись про святкування 20-літнього ювілею до жіночого журналу "Жіночий Світ" і до часопису "Новий Шлях".

Кінцеві тижні діяльности цього року проходили в жалю і смутку з приводу смерти (30-го листопада) бл. п. Михайла Петрашика, довголітнього, жертвенного і заслуженого члена, дириґента й учителя "Рідної Школи" та взагалі культурно-освітнього діяча Тов. "Просвіта" та його братніх організацій.

Рік 1956. Голова — Шнурівська Стефанія

В діловому році прийнято пропозицію Тов. "Просвіта", щоб кожного першого понеділка в місяці обидві управи відбували спільне засідання, щоб в цей спосіб узгіднювати співпрацю і нараджуватися над важливішими справами і тим самим доходити до кращих успіхів в праці. Тому на перших сходинах ухвалено програму співпраці на найблищі тижні, між іншим вирішено відвідувати українські родини з колядою і подбати, щоб цьогорічня "Кутя" мала справжній український характер — з колачами, сіном і дідухом. Узгіднено теж деякі справи господарського характеру.

Окрім звичайних, щорічних святкувань, як поклін О. Басараб і Лесі Українці з належно опрацьованими концертами, був чайний вечір з доповіддю Олени Залізняк про "Працю організацій і значення СФУЖО". Дохід був призначений на допомогу, тепер вже покійній, отамановій О. Петлюрі.

Заходами всього організованого українського жіноцтва улаштовано жалібну маніфестацію в пам'ять 500 невинно змасакрованих жінок-в'язнів в концентраційному таборі в Кенґірі. Доповідь про цю подію мала голова Стефанія Шнурівська.

На зустріч з головою Жіночого Комітету Українок Канади (ЖКУК) Марією Димою, виделеґовано чотири членкині, а саме: Софію Бурий, Марію Буреґу, А. Нарепеху і С. Шнурівську. Після цієї зустрічі улаштовано спільно з "Просвітою" маніфестаційне віче під кличем "Наша постанова до положення українок-в'язнів в совєтських концтаборах". Підготовлено в тій цілі відповідну програму, а саме:

Вступне слово — Марія Сенкусь.
Реферат — Стефанія Шнурівська.
Мішаний хор — дириґент Я. Бартко.

Інсценізація "Молитва" Юрія Клена у виконанні: Марії Стирко, Юлії Батюк, І. Колодія, В. Сенчія. Відтак подано чай з перекускою. Прихід в сумі 54.48 дол. призначено на "Залізний фонд", з якого мали бути вислані пакунки в Україну за посередництвом Червоного Хреста.

Вислано кондоленції родині сл. п. Олени Кисілевської, голови СФУЖО.

На господарські потреби Товариство виасиґнувало в цьому році 39.05 дол. Вислано 79, а одержано 15 листів. З кінцем

квітня Стефанія Шнурівська зрезигнувала з посту голови Жіночого Товариства імени Лесі Українки.

Рік 1957. Голова — Юлія Батюк

Посередньою дорогою почерез Німеччину, наспіла з України вістка, що до Львова, по вісьмох роках заслання, повернулася д-р Олена Степанівна, хорунжий Українських Січових Стрільців, і поручник Української Галицької Армії. Негайно

Львів, 17.IV. 1957

Вельмишановні!

Сердечно дякую Вам, як також і Інні сина за Вашу посилку, яка надійшла 14 см. Усі висилані Вами речі прийшли в порядку: два кухлі на кості жіночий і чоловічий, матеріал на блюзку, хустинка на голову, підшивка під обі костюми і ліки на астму. Щиро цураз дякую Вам за Вашу допомогу. — З нас по малім дощах часта тепла погода. Львів увесь в зелені і квітках сіла. — Як Вам живеться, як здоровля? Тужити за старим краєм, не вміє може довго учитися у новими обставинами? Напишіть, яку пам'ятку вислати Вам з рідних околиць — а ми радо сповнимо Ваше бажання.

Очікуємо Вашої відповіді.

З глибокою пошаною

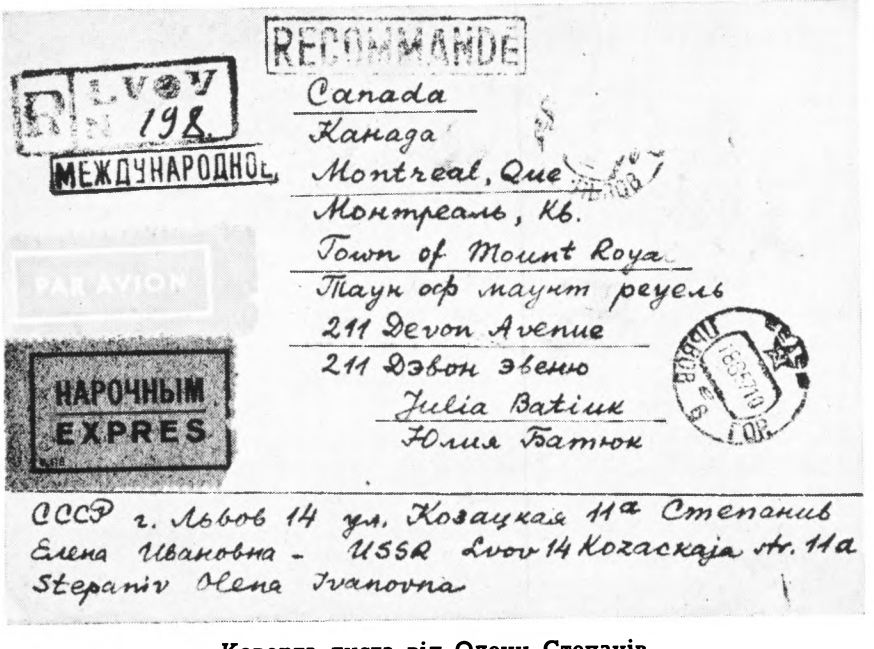
Олеся і Ярослав

Листів по адресу: Львів 14, вул. Козацька 11а
О. С.

Лист від Олени Степанів

д-р Олена Степанівна, хорунжий У.С.С.

Коверта листа від Олени Степанів

вислано їй посилку з матеріялами на одежу вартости 60 дол. Від Олени Степанівни прийшов лист з подякою за цю посилку.

В порядку щорічної діяльности, членкині відбули різдвяно-традиційні звичаї, як "Коляду" і святочне прийняття "Просфору".

Вислано делеґаток на посвячення дому Українського Національного Об'єднання при вул. Гачісон ч. 5213.

Улаштовано святочні сходини з присвятою О. Басараб і Лесі Українці. Взято участь у спільному святі в честь Тараса Шевченка, що відбулося під патронатом КУК-у.

В цьому році відсвятковано 100-річчя з дня народин неструдженої громадської діячки, педагога й письменниці, в'язня московських тюрем — Софії Ліндфорс-Русової. Святочна імпреза, що її улаштували спільними силами всі жіночі організації міста Монтреалу й околиць, відбулася в домівці УНО. Імпрезу звеличали своєю присутністю: син — проф. Юрій Русов з дружиною Наталією, донька — д-р Любов Русова-Ліндфорс, внучка — Ольга Базилевська і правнучка Людмила Базилевська-Левицька. Від імени Жіночого Тов. участь у програмі святочної імпрези взяла Евгенія Біляк — рецитувала "На новий шлях" Лесі Українки. Частину приходу призначено для діточого садка в Німеччині.

В першу річницю смерти бл. п. Олени Кисілевської, під час поминкових сходин, Стефанія Шнурівська присвятила цій визначній постаті українського жіночого руху змістовно і солідно опрацьований реферат. Прихід з цієї імпрези призначено на закуп її творів. До підготовки Конґресу Міжнародньої Світової Жіночої Ради (Вумен каунсіл), який мав відбутися в Монтреалі, призначено делеґаток: Стефанію Шнурівську, Евгенію Біляк, Агафію Нарепеху і Марію Стирко.

Для осінньої розваги улаштовано "Андріївський вечір". Вислано 19 дол. для "українських воєнних інвалідів" і більшу суму виасиґновано на пожертви з нагоди імпрез в місцевих організаціях:

Перший день чернвя 1957 р., обширно записаний в протоколі Жін. Тов. ім. Лесі Українки. Тоді відбувся згадуваний вище Конґрес "Міжнародньої Жіночої Ради" в Монтреалі. Дві організації, як її члени, а саме: ОУК ім. О. Басараб і Союз Українок Канади, відділ "Доньки України" були аранжерами прийняття для делеґаток-чужинок: Австралії, Англії, Полудневої Америки, Бельгії, Швайцарії й Америки та з Стейту Нью-Йорк. Делеґатки Жін. Тов. ім. Лесі Українки продали квитки на покриття коштів конґресу на суму 141.50 дол. Осінь цього року принесла доволі різних несподіванок приємних і неприємних, а у зв'язку з ними і грошеві видатки. Темпо діяльности сповільнилось. "Андріївський вечір" з обильною програмою традиційних звичаїв і кількома розігравками приніс деякий

дохід до каси товариства; 30 дол. вислано для воєнних інвалідів, а біля 20 дол. залишено в касі.

Цей вдалий вечір організували членкині: Марія Стирко, Евдокія Баб'як, Катерина Пастернак, Юлія Батюк, Ольга Чубрій, Софія Бурий, Михайлина Майброда, Анна Дутчин, Текля Потерейко і Марія Шустер.

Рік 1958. Голова — Батюк Юлія

З цим роком Тов. "Просвіта" впровадило так звані "Членські і Супружі Грамоти", з нагоди 25-ліття членства, або 25-ліття супружого життя. Церемонія надавання грамот відбувалась спільно з Жін. Тов. ім. Лесі Українки, про що йде мова в статті "Дружнє співжиття внутрі Тов. "Просвіта".

Весною відійшла у вічність жертвенна й активна членка Агафія Нарепеха, полишаючи по собі глибокий жаль і добру пам'ять. Праця Товариства йшла порядком щорічної програми. Новістю був 45-літній ювілей Тов. "Просвіта", у підготовці до якого жінки мусіли прикласти порядно своїх рук і серця.

Внутрі своєї домівки улаштовано дві академії самостійно, чотири спільно з Тов. "Просвіта", "Молодою Просвітою" і "Рідною Школою", та шість доходових імпрез. Висилано делеґаток у відповідь на чотири запрошення, а саме: до ОУК на 50-ліття громадської діяльности Олени Залізняк, до парохії св. Духа й Успення Божої Матері, до "Стрілецької Громади" і на віче КУК-у, яке відбулось під проводом його голови о. д-ра Василя Кушніра. Діловодство виказує рухливість управи і членкинь: відбуто 14 засідань управи, 7 місячних зборів, написано 554 листи, одержано 32. Видатки на харитативні цілі, для делеґацій та інші виносили 214 дол., а ювілейний дар для Тов. "Просвіта" 200 доларів.

Рік 1959. Голова — Батюк Юлія

Чотири головні ділянки Товариства, а саме: головство, секретарство, фінанси і касу довірено на Загальних Зборах таким членкиням: Юлії Батюк, Марії Шустер, Марії Стирко і Софії Бурий. Життєва конечність вимагала ще одного діловодства — двомовної кореспонденції. Цей обов'язок спав на плечі Михайлини Майброди.

Перше засідання управи розпочав голова Тов. "Просвіта" — Мирослав Бурий. Він привітав управу та побажав щасливого нового року, як теж запрошував до дальшої тісної і дружньої співпраці. Як перший доказ співпраці, членкині допомогли "Молодій Просвіті" улаштувати новорічну забаву, а Т-ву "Просвіта" різдвяну просфору.

В річницю свята державности і соборности, делеґатка Софія Бурий вписала Тов. ім. Лесі Українки в золоту книгу міста Монтреалу, в присутности Високодойстойного Президента

УНР в екзилі, д-р Степана Витвицького, численної делеґації українських світських і церковних організацій та мейора міста Жана Драпо. Під час академії пам'ятних річниць 22-го січня 1918 і 22-го січня 1919 років, членка Харитя Карпінська і Марія Стирко роздавали національні відзначки. На бенкеті в честь Президента УНР в екзилі д-ра Степана Витвицького, голова Юлія Батюк передала привіт від Жіночого Товариства імени Лесі Українки.

В цьому році збільшено бібліотеку такими творами: "Жаїра" — Ольги Мак, "Під тихий вечір" Богдана Лепкого, "Блудний син" Івана Завзятого, Твори Михайла Коцюбинського. До бібліотеки Канадійської Жіночої Ради передано 12 томів творів Лесі Українки. Було в тому році два реферати: про Лесю Українку — читала Стефанія Шнурівська, а про Людмилу Старицьку-Черняхівську — Евдокія Баб'як. Старанням голови Юлії Батюк відбулась лекція писання писанок для дітвори "Рідної Школи". На "Андріївському вечорі" культурно-освітний референт Тов. "Просвіта" І. Колодій виголосив доповідь про Митрополита Андрея графа Шептицького.

Організоване жіноцтво міста Монтреалу й околиць святкувало 75-ліття "Українського жіночого руху", на яке була запрошена, як почесний гість міністер еміґрації Еллен Ферклоу. Управа Жін. Тов. ім. Лесі Українки оплатила побажання в програмовій книжочці, а Михайлина Майброда, Марія Сенкусь і Софія Бурий репрезентували своє Товариство в жіночому хорі, голова Юлія Батюк була на бенкеті у Квін Елізабет готелі.

На 25-літний ювілей ОУК ім. О. Басараб і на зустріч з заступницею голови СФУЖО Іриною Пеленською вислано своїх делеґаток. Під час святкувань 250-ліття Мазепинського зриву, членкині були зайняті при відзначках біля дверей вступу на залю.

Невмолима смерть вирвала з-посеред жіночої громади діяльну членку і бувшу голову в 1953 і 1954 роках — Софію Петрашик. Віддано їй останню товариську прислугу з відчуттям великої втрати і жалю по ній. Сталась ця сумна подія

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки в ювілейному році 1959. Сидить посередині Юлія Батюк — голова, а ліворуч біля неї заступниця голови Марія Сенкусь, далі Євдокія Баб'як, Марія Шустер, Анна Дутчин. Праворуч від голови Юлії Батюк сидять: Софія Бурий, Марія Стирко, Михайлина Майброда та Анна Спасик. Всі дев'ять входили до складу управи Товариства. В другому ряді від ліва стоять: Анна Зенчишин, Марія Чубрій, Евгенія Павлівець, Стефанія Шнурівська, Катерина Федорович, Марія Дорожовська, Анна Стадник. В третьому від ліва стоять: Катерина Пастернак, Ольга Баб'як, Стефанія Процишин, Марія Проказюк, Марія Перейма, Стефанія Шереметa-Володимироза та Іся Горнофлюк.

саме в час, коли Товариство приготовлялось до свого 25-ліття, яке відбулося дня 12-го жовтня 1959 р.

На два дні перед ювілеєм впав від ворожої руки провідник ОУНз сл. п. Степан Бандера. На заклик голови Тов. "Просвіта" Мирослава Бурого, присутні віддали шану пам'яті покійного повстанням з місць й однохвилинною мовчанкою. Душпастирське благословення ювілейного прийняття і молитву подяки виконали священики обох віроісповідань: о. Микола Сірий, парох церкви св. Духа і о. Протопресвітер Володимир Слюзар, парох Собору св. Софії, додаючи теж поваги ювілеєві своїми цінними промовами. Евдокія Баб'як, друга з черги голова Товариства, переповіла історію 25-літньої діяльности, а Ольга Басса — основоположниця, говорила про обставини і тяжкі початки Жіночого Товариства ім. Лесі Українки. Було ще кілька промов, а делеґатки від інших організацій складали свої привіти. Ювілейним бенкетом проводила заступниця голови Марія Сенкусь. Многолітствієм за здоров'я голови Юлії Батюк закінчено відзначення 25-ліття Жіночого Товариства ім. Лесі Українки.

З приводу національної жалоби по сл. п. Степані Бандері, відкликано ювілейну танкову забаву.

Тут належить відмітити 18 організацій, які були заступлені на цьому ювілейному святі: КУК, Укр. Робітничий Союз, Тов. "Самопоміч", УНО, ОУК ім. О. Басараб при УНО, Тов. "Української Взаємної Помочі", Союз Українців Самостійників, Українська Національна Кредитова Спілка, Ліґа Визволення України, Об'єднання Жінок при ЛВУ, Т-во Сприяння Українській Національній Раді, СФУЖО, Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка, "Молода Просвіта", Парохія св. Юрія в Лашін, Комітет парохії Успення Божої Матері, Ліґа Українських Католицьких Жінок при парохії Успення Божої Матері, Ліґа Українських Католицьких Жінок при парохії св. Духа. До слова був теж прошений почесний голова КУК-у Андрій Гукало.

В діловому році вислано 752 листи. Пожертви на народні цілі виносили 225.51 доларів.

Рік 1960. Голова — Батюк Юлія

Щоб будь-яка громадська клітина могла бути діяльною, вона мусить мати матеріяльну базу до цього — мусить мати гроші і мусить вміти придбати ті гроші. Балі, базарі, пікніки, що дотепер були джерелом доходів Товариства, перестали мати атракційну силу. Натомість прийшла ера "Бінґо". В результаті приходу з нього, Товариство виплатило 307.50 дол. на народні цілі: на пам'ятник Т. Шевченкові у Вінніпеґу — 100 дол., 2) національна вкладка до КУК — 50 дол., 3) Українським воєнним інвалідам — 65 дол., 4) на покриття коштів процесу за обиду отамана Симона Петлюри по телевізійній сітці СіБіСі в Монтреалі — 25 дол., 5) дві радіопередачі для

"Рідної Школи" при Тов. "Просвіта" — 35 дол., 6) делеґації і харитативна діяльність 32.50 дол.

Цього успіху добилося 40 членок Товариства, які становлять справді з'єднаний ідеєю колектив, що вмів жертвенно працювати. Очолювала Товариство вже шостий рік під ряд трудолюбива і відповідальна за свою роботу голова — Юлія Батюк, яка втішається довір'ям і пошаною серед своїх членів.

Рік 1961. Голова — Юлія Батюк

В цьому році було тільки 5 місячних сходин і лише 7 засідань управи. Здавалося б мало сходились, небагато зробили. Одначе зміст протоколів виказує зовсім щось протилежне. Вже другий рік з черги культурно-освітна робота проводиться спільно всіма складовими організаціями. Національні річниці, всі імпрези, традиційні прийняття "Кутя", "Свячене", тощо, єднають все членство під управою Тов. "Просвіта". Вислідом цього поєднання є духове вдоволення і матеріяльна користь, ця остання особливо завдяки "бінґо".

З каси Жіночого Товариства ім. Лесі Українки виасиґновано ось які суми: для Школи українських народних танків — 100 дол., для Рідної Школи — 34 дол., на національний податок до КУК-у — 50 дол., для Українських воєнних інвалідів — 25 дол., делеґації до різних організацій — 55 дол., бібліотека — 7.25 дол., — разом 386.25 доларів.

Співпраця назовні: 1) служба при відзначках на всіх імпрезах КУК-у, 2) участь у зустрічі з головою Англо-українського Товариства в Англії Обероном Гербертом, 3) поминкова академія у п'яту річницю смерти сл. п. Олени Кисілевської, що відбулась з ініціятиви СФУЖО, 4) придбано доволі багато оголошень до програмок святкувань "Свята державности і соборности", яке улаштовував КУК.

Відвідувано хворих. Не злегковажено різдвяного звичаю — ходити з колядою.

Рік 1962. Голова — Сенкусь Марія
Рік 1963. Голова — Сенкусь Марія

Втертим шляхом продовжує "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" свою діяльність в трьох напрямках: 1) у співпраці з Тов. "Просвіта" і іншими її складовими організаціями, 2) у дружнім співжиттю з членством і симпатиками, 3) у приязних зв'язках з іншими українськими так світськими, як і церковними організаціями.

В цих двох роках відбулися дві спільні академії в поклоні Героїням, що були влаштовані заходами всіх жіночих організацій Монтреалу й околиць під патронатом СФУЖО. Перша відмічувала 20-ліття геройської смерти Олени Теліги, а друга 50-ліття з дня смерти Лесі Українки. Під час першої імпрези

членкиня Михайлина Майброда дижурувала при відзначках, а молода просвітянка Маруся Беленда деклямувала вірш "500" — автора Богдана Бори. На святочній імпрезі 1963-го року жіночий хор під управою В. Сенчія відспівав дві пісні.

1962 і 1963 року голова Марія Сенкусь була членом комітету, який під патронатом КУК-у занимався улаштуванням бенкету з нагоди свята соборности й державности.

1962-го року Товариство виплатило на народні цілі 425 доларів.

15-го березня 1963-го року, загостила до Монтреалу мгр. Дарія Ребет, визначна політична діячка і журналістка та співредакторка журналу "Сучасність" в Мюнхені. Вона об'їздила всі більші скупчення українського поселення в Сполучених Штатах Америки й Канади з доповіддю на тему: "Політика Москви супроти України на тлі вбивства українських політичних діячів сл. п. Лева Ребета і Степана Бандери" (процес Сташинського Богдана в Західній Німеччині). В склад громадського комітету в справі організування зустрічі громадянства міста Монтреалу із п. Дарією Ребет, входила також голова "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" Марія Сенкусь. Вклад її праці у зустріч заслуговує на особливе признання.

При кінці березня цього ж року, Жіноче Товариство ім. Лесі Українки понесло велику втрату з приводу смерти Анни Дутчин. Була це активна, діяльна і дуже жертвенна українка-громадянка, яка цілих 29 років карно вистояла в рядах цього Товариства. І, хоч оставила по собі свідомих й активних у громадському житті нащадків, то все ж таки Жіноче Товариство ім. Лесі Українки дошкульно відчуло її брак.

В загальному рік 1963-ий проходив під знаком підготовки до 50-літнього ювілею Товариства "Просвіта" імени Тараса Шевченка.

Всі 36 членкині стали до помочі Товариству "Просвіта", майже всі брали участь у пробах хору і співали на ювілейній академії. Чотири членки, а саме: Софія Бурий, Ірина Коваль, Софія Остапчук і Марія Сковронська виступали в інсценізованому монтажі під наголовком "Руїн своїх не опустім" укладу Ольги Селезінки, а Софія Остапчук виголосила крім того ще й деклямацію п. н. "За днями дні і роки пливуть" Петра Голубенка.

До Ювілейного комітету ввійшли — Юлія Батюк і Марія Сенкусь — програмкова секція, тобто оголошення й побажання. До бальового комітету ввійшли: голова — Марія Сенкусь, Ірина Коваль, Ися Горнофлюк, Стефанія Володимирова Шеремета і Михайлина Майброда.

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки в ювілейному році "Просвіти" 1963. Посередині сидить голова Марія Сенкусь.

Незалежно від підготовки до Золотого Ювілею Товариства "Просвіта", жіноцтво виконувало теж всю, накреслену в річній програмі працю, як: коляда, спільна кутя, спільне святчене, свято Патронки, участь у всіх національних імпрезах в себе дома, як також улаштовування різних імпрез доходового характеру. Крім того зв'язкові до КУК-у, Марія Стирко і Марія Сенкусь брали участь в усіх його засіданнях.

Склад управи Жіночого Товариства ім. Лесі Українки в роках 1962 і 1963 не змінявся, а саме: Марія Сенкусь — голова, Софія Остапчук — заступниця голови, Михайлина Майброда — англомовна секретарка, Марія Стирко — протоколярна секретарка, Стефанія Володимирова Шеремета — фінансова секретарка, Ися Горнофлюк — скарбничка, Євдокія Баб'як і Марія Шустер — культурно-освітня референтура, Анна Спасик — бібліотекар, Марія Стадник — господиня, Олена Кадило, Стефанія Процишин, Ірина Коваль — контрольна Комісія. На цьому місці слід відмітити особливі заслуги Марії Шустер в галузі культурно-освітньої діяльности — як доповідачки на різні теми, декляматорки та хористки.

Стан членкинь Жіночого Товариства ім. Лесі Українки на 1963 рік — 36, з підкресленням особливо позитивного явища, що це переважно молоде покоління, яке своєю жертвенністю й активністю заслуговує вповні на признання.

СПИСОК ЧЛЕНКИНЬ ЖІНОЧОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ

в 1963 ювілейному році Тов. "Просвіта"

1) Антонюк Евгенія
2) Баб'як Евдокія
3) Баб'як Ольга
4) Батюк Юлія
5) Біла Марія
6) Буреґа Марія
7) Бурий Софія
8) Вітишин Юстина
9) Горнофлюк Ися
10) Горич Ольга
11) Дорожовська Марія
12) Зенчишин Анна
13) Кадило Олена
14) Карпінська Харитя
15) Коваль Ірина
16) Кіт Стефанія
17) Кравець Марія
18) Майброда Михайлина
19) Остапчук Софія
20) Пастернак Катерина
21) Павлівець Евгенія
22) Перейма Марія
23) Пододворна Катерина
24) Потерейко Текля
25) Процишин Стефанія
26) Ракоча Марія
27) Сенкусь Марія
28) Стадник Марія
29) Стирко Марія
30) Сковронська Марія
31) Спасик Анна
32) Федорович Катерина
33) Чубрій Марія
34) Шеремета Стефанія
35) Шеремета Стефанія Володимирова
36) Шустер Марія

СПИСОК ГОЛІВ
ЖІНОЧОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ

1) Майка Анна 1934
2) Баб'як Евдокія 1935-1936-1937, 1941, 1944-1949
3) Сковронська Катерина і
Возняк Катерина 1938
4) Федорик Ольга і
Бурега Марія 1939
5) Дякун Стефанія 1940
6) Вітишин Юстина 1942
7) Сковронська Катерина 1943
8) Шеремета Стефанія 1945-1946
9) Сербин Магдалина 1947
10) Стирко Марія 1948
11) Петрашик Софія 1953-1954
і Бурега Марія від квітня 1954-1955
12) Шнурівська Стефанія 1955-1956
13) Батюк Юлія 1950, 1957-1958-1959-1960-1961
14) Сенкусь Марія 1951-1952, 1962-1963

ПОМЕРШІ ЧЛЕНКИНІ:

1) Музика Марія 1935
2) Коцулим Магдалина 1944
3) Бабій Валентина 1946
4) Крисак Катерина 1951
5) Біла Марія 1957
6) Нарепеха Агафія 1958
7) Петрашик Софія 1959
8) Дутчин Анна 1963

ВІЧНА ЇМ ПАМ'ЯТЬ! — БЛАЖЕННИЙ СПОКІЙ!

БІБЛІОТЕКА
ЖІНОЧОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ

"Наша сила на фронті друкованого слова. Коли вам хтось покаже, хоча й дуже грубу банкову книжку, не згинайте перед ним голови, не знімайте шапки, якщо він не має власної бібліотеки..."

Юрій Лісовий

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки має свою окрему бібліотеку. Кілька книжок датуються ще з 1935 року. Між ними три оповідання Марка Вовчка. Оповідання "Русалка" Ганни Барвінок та ще деякі інші унікати української літератури пропали.

Найновіший список в каталогу подає ось таких авторів. Тарас Шевченко, Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Леся Українка, Богдан Лепкий, Михайло Коцюбинський, Іван Франко, Василь Стефаник, Іван Нечуй-Левицький, Андрій Чайковський, Михайло Старицький, Олександер Луговий, Федір Дутко, Степан Ріпецький, Оксана Лятуринська, Тодось Осьмачка,

Улас Самчук, Софія Парфанович, Дмитро Донцов, Ірина Книш.

На сьогоднішний день, бібліотека "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" нараховує поверх 100 книжок.

АРХІВ

В ньому знаходяться 3 книги протоколів, одна із списком інвентару, одна із списком членів, бібліотечний каталог, дві книги фінансових протоколів і приблизно около сотні вартісних пам'яткових листів, які датуються роком заснування Жіночого Товариства.

"Жіноче Тов. ім. Лесі Українки" передплачує тепер ось такі жіночі журнали: "Жіночий Світ", видання ОУК ім. О. Басараб, Вінніпеґ, — "Наше Життя" — видання СУА, Філядельфія і "Промінь" видання СУК, Вінніпеґ.

Евдокія Баб'як

ЖМУТ ДУМОК

Коли читатимемо записки Товариства "Просвіта" в Монтреалі, то побачимо, що це була українська виховна організація заснована свідомими українцями 50 років тому, перша святиня на терені цього міста, з якої почав промінювати вогонь української національної свідомости, огортаючи своїм теплом розгублені душі українських еміґрантів. Завдяки "Просвіті" і тим нашим першим піонерам-патріотам — організаторам, головам, учителям та виховникам, — виховались цілі кадри молодих громадських діячів, що дали почин до великої громадської організації.

І сьогодні наш ювілей сповнює нас справжньою гордістю. Горді ми не лише тим, що національна організація працює безперервно повних 50 років, поборюючи всі труднощі, але в першу чергу горді тим, що Товариство "Просвіта" за цей період часу зробило. Праця і жертвенність наших патріотів, наших громадських діячів, наших попередників — це підготова основи до великих завдань. Запал до праці в "Просвіті" перші піонери привезли з України. А на новому терені свого поселення вони зуміли поєднати та згармонізувати дві цілі — плекання української культури, любов до країни свого походження, а водночас включення в усі ділянки канадійського життя.

Початок існування "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" — це 18-тий березень 1934 рік. Управа Товариства "Просвіта" скликала жіноче віче, на якому із доповіддю виступила п-і Ольга Басса. Темою її доповіді було: "Жінка й її завдання на вільній землі Канади". Після доповіді й оживленої дискусії оформлено "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки", членами якого стало багато із пристуніх на залі жінок. Ціллю цього Товариства було організувати науково-виховні курси, плекати рідну мову, пісню, мистецтво й національно-релігійні традиції. Гіри цьому треба зазначити, що велику поміч при організуванні нашого Товариства, дав основоположниці Ользі Басса, голова Тов. "Просвіта" Іван Ониськів.

Початки нашого Товариства були важкі, нам треба було йти невтертими шляхами, але ми ці труднощі поборювали і йшли невпинно до наміченої цілі. При цьому належить висказати признання управам та членству Тов. "Просвіта", від са-

мих початків по сьогоднішний день. Ми єднали сили свої разом, ми йшли згідно до однієї мети — бо тільки спільними силами ми й могли виконати ті завдання, які Тов. "Просвіта" та "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" взяли на себе. А поле до попису було широке.

Найбільше причинився до піднесення нашого Товариства Зенон Телішевський, який був гарячим прихильником жіночого руху. Він був нашим дороговказом, він виготовляв для нас реферати на національні свята, як рівно ж і сам давав нам різні відчити. Він був наша школа, наше джерело натхнення. Йому приписуємо великі заслуги за його невсипущу працю і дружнє відношення.

Правда, були й такі члени та управи Тов. "Просвіта", що ставили нам важкі перепони в праці, і треба було багато сили волі, великої любови до ідеї, щоб не заломитися. Боротьба була затяжна, але ми стояли непохитно, бо розуміли, що треба відстояти нашу правду і вартість тих ідеалів, задля яких ми хотіли працювати. 30-літний шлях, пройдений нашим Товариством, записався в його історії різними сторінками. Але ми за весь час старалися високо держати прапор гідности українського імени та творити культурні вартости. Ми не служили і не служимо інтересам жодної партії, чи групи — а йдемо шляхом всеукраїнського, соборницького духа.

Наша праця на місцях, — це ґрунт під ногами, без якого ми не були б в силі розвиватися й міцніти та творити будь-які вартості. Але водночас наша праця тут на місці, без широких зацікавлень всеукраїнськими справами взагалі, була б дрібною, незначною, лише для місцевих потреб, без історії минулого і перспективи на майбутнє. В основному ми не відійшли від програми, яку накреслили тому 30 літ, але з бігом часу й згідно з його вимогами мусіли її поширювати й поглиблювати.

А скільки жінок ще поза рамками організації, чому вони не з нами? Трудно сказати — кожна з них нехай сама дасть собі на це питання належну і глибоко обдуману відповідь. Кругом нас діють сильні організації — чи ж можна нам, українським жінкам відставати від потреб суспільного життя, віддавати час і силу тільки на особисті справи? Кожна одиниця цінна, кожна сила потрібна. Відокремлення у свій затишок, байдужість до потреб і справ громади — це втеча тимбільш ганебна, що живемо в час, коли наша Батьківщина потребує нашої праці, нашої ідейности, нашої посвяти, нашої підпори.

І так з біжучим ювілейним роком наше братнє Товариство "Просвіта" відкриває нову сторінку своєї історії. Будемо старатися заповнювати ці сторінки вартісним змістом, новими здобутками, новими досягненнями. І хочемо вірити, що ці досягнення будуть гідні імени Лесі Українки — патронки нашого Жіночого Товариства.

Треба підкреслити, що ювілейний рік Тов. "Просвіта" оживив нашого духа, відновив енергію, викликав спогади про трудні початки, поставив нам знову перед очі наші первісні цілі, кинув ясніше світло на наші ідеали, вказав на нові можливості. Переживаючи ще раз минуле нашого Товариства, я можу сьогодні ще з більшим переконанням та гордістю сказати, що пройдений наши шлях — був гідний, був величній. Ми творили історію, якою можемо гордитися, — ми збирали в рядах нашої організації розпорошені українські душі, і споювали себе взаємно однією великою ідеєю: служіння своєму народові і любов'ю ближнього. Багато з-поміж нас, не будучи в організації, були б згубилися в чужому, широкому світі, стали б були безіменними та пропавшими для свого народу.

Тому звертаємось до всіх українських жінок, які розуміють і відчувають історичне значення теперішнього часу, які з глибини душі бажають кращої долі своїому народові з закликом: вступайте в ряди "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки"! Наша ціль — служити справам свого народу, нести свої труди для здійснення ідеалів нашої української нації.

Леся Українка

СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ ТВЕРДАЯ КРИЦЯ...

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч?

Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобуть з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллєш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш...

Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдиная зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів.

Брязне клинок об залізо кайданів,
Піде луна по твердинях тиранів,
Стрінеться з брязкотом инших мечей,
З гуком нових, не тюремних речей.

Местники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться з нею одважно до бою...
Зброє моя, послужи воякам
Краще, ніж служиш ти хворим рукам!

"МОЛОДА ПРОСВІТА"
при Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка
в Монтреалі

"... Підгрунтям "Молодії Просвіти" були самоосвітні гуртки дорасту, чи так звані "Дитячі бібліотеки", які діяли по цілій Західній Україні, а особливо добре розвивалися вони в Жовківщині, де з доручення Централі "Просвіти" у Львові 1935-36 р. працював інж. Володимир Татомир, ініціятор першого такого гуртка в 1922 р. в селі Ковсько, стрийського повіту. Він накреслив для них плян праці і там уперше появилася для них назва "Молода Просвіта". Большевицька окупація припинила їх діяльність, але вона відновилася на скитальщині, а з переїздом скитальців за океан, ожила в 1952 р. у Філядельфії, знову ж з ініціятиви інж. Володимира Татомира. За прикладом старого краю почали наші іміґранти засновувати "Молоді Просвіти" і за океаном. Так із допису в "Новому Шляху" ч. 11 з 6-го лютого 1959 р., про 45-літний ювілей Т-ва "Просвіта" в Монтреалі довідуємось, що при цьому Товаристві існує як складова організація й "Молода Просвіта". "

Вище наведений уривок взятий з книжки Володимира Дорошенка п. з. "Просвіта", її існування й праця — короткий історичний нарис з додатком про "Просвіти" в інших країнах (видання "Молода Просвіта" ім. митр. А. Шептицького, Філядельфія, Па., ЗДА, 1959 р.).

"Молода Просвіта" в Монтреалі, заснована 22-го жовтня 1937 року, святкувала наприкінці листопада 1962 р. срібний ювілей свого існування й діяльности.

Ініціятором організування "Молодої Просвіти" був тодішний голова Михайло Кушнір, а її основоположником — Іван Обух.

Дня 10 жовтня 1937 р. переведено інформаційні збори. Видвигаючи позитивні прикмети української молоді, як і її добру волю стати рам'я в рам'я зі своїми батьками для добра і слави українського народу, Іван Обух запропонував оформити організацію молоді при Тов. "Просвіта". З черги Іван Чубрій подав головні напрямні діяльности майбтуньої нової організації, а саме: 1) освітньо-політичну, 2) музичну, 3) спортову і 4) народнього мистецтва. Володимир Майка запевнив зібрану тоді молодь, що вона як зорганізована громада доб'ється таких самих успіхів, або й кращих, як чужинецька молодь, і тим самим дасть доказ своїх здібностей і спромож-

ностей на рівні з нею, або й вище за неї. Чужинецький світ, говорив В. Майка, інтересується українцями та їх проблемами, а особливо молоддю. Ось на прийнятті Тов. "Просвіта" під час "свяченого", високопоставлені гості монтреальського університету подивляли нашу молодь, яка плекає своє народне мистецтво, пісню та ношу. Володимир Майка підкреслив теж і таку важливу обставину, що молодь згуртована при Тов. "Просвіта" могтиме, в разі потреби, користати з її матеріяльної допомоги, як теж знайде тут моральну опіку й остою, яка збереже її від погубних для неї впливів великоміського довкілля. Ідеологія "Просвіти" формує моральні характери і виробляє християнсько-національний світогляд.

Цих трьох промовців і поважних членів Тов. "Просвіта" вислухала молодь з увагою. Подано чай з перекускою, під час якого відбувся запис в члени. Зголосилося 36 молодих осіб.

Точно за 12 днів відбулися перші основуючі збори, на яких вписано ще двох нових членів та вибрано перший склад управи: Чубрій Іван — голова, Обух Іван — заступник, Сковронська Марія — секретарка, Карвацький Михайло — скарбник, Марак Марія, Лозинська Ева й Лозинська Марія — контрольна комісія.

Секретарка основуючих зборів Марак Галина відчитала статут ухвалений Т-вом "Просвіта". Молодеча організація одержала назву: "Товариство Української Канадійської Національної Молоді" при Тов. "Просвіта". Основуючі збори закінчено піснею "Не пора, не пора".

На треті сходини запрошено управу сусідньої організації молоді, а саме "Молоде Братство Українців Католиків" при парохії св. Духа, з метою охопити всю тоді незорганізовану молодь на Пойнт Сент Чарлз й устійнити співпрацю між обома Товариствами. Ніхто не опонував, всі одноголосно погодилися. Запроєктовано отже, щоб обидві управи опрацювали програму спільної діяльности, яку обговориться і затвердиться на слідуючих зборах. Коли, однак на четвертих з ряду сходинах не можна було винести конкретного й доцільного рішення, постановлено запросити до поради й помочі управу Тов. "Просвіта" і комітет парохії Св. Духа. Всі чотири управи мали б уложити новий статут, згідно з яким обі молодечі організації могли б співпрацювати в єдності для якнайкращих успіхів, під наглядом парохії Св. Духа і Тов. "Просвіта". Це рішення мало бути подане до ухвали загальним зборам слідуючого дня, тобто 5 листопада. Та з причини малої кількости членів вони не відбулися, а справа відтягнулась і так залишилось все на неозначений час.

Такий є опис перших тижнів діяльности "Товариства Української Канадійської Національної Молоді", наведений точно за першими протоколами.

Найближча річниця трагічної смерти Василя Біласа і Дмитра Данилишина, дала нагоду підготувати драматичну п'єсу п. з. "Білас і Данилишин" Ол. Лугового. Обговорено організування кількох галузей спорту і заохочувано членів до читання наукових книжок. Кожні сходини чи збори, закінчувано відспіванням бойової пісні "Не пора, не пора", а відкривано їх християнським привітом "Слава Ісусу Христу", або "Слава Україні".

Перший касовий звіт виказав сальдо $21.38.

В дальшому бігу діяльности намічено організувати кошиківку, а також пляновано підшукати між собою музикальних членів, щоб влаштувати якусь музичну імпрезу.

Скупі записки протоколів не дають точного образу діяльности молодого Товариства. Перший голова І. Чубрій, звітуючи під час загальних зборів, підкреслив, що помимо деяких клопотів в Товаристві була охота до праці і карність, і в загальному він вдоволений із цих успіхів, які дав нам перший рік існування молодечої клітини. Якщо ж він як голова був деколи застрогий і нехотячи когось образив, то просить вибачення.

Діловий 1937 рік виказав 5 місячних зборів, 6 звичайних сходин, 5 імпрез. Було 40 членів.

1938 р. головою був знова Іван Чубрій. В підготовці до сценічної картини "Отаман Пісня" М. Чирського, виступали: Іван Обух, Іван Чубрій, Ольга Баб'як, Кость Наконечний, Галина Марак, Володимир Крушельницький, Теодор Штим, Катерина Лозинська, Осип Яремкович, Микола Біс, Амврозій Карвацький, Н. Шеремета, Ст. Хижий, Микола Пшик, Іван Марак, Микола Карвацький. Режисерував Евстахій Сковронський, суфлерував Осип Галан.

З каси Товариства виплачено: $25 балетмайстрові В. Авраменкові на продукцію фільшу "Запорожець за Дунаєм" Гулака Артемовського, $25 на закуп радіо-апарату до домівки, $5 для недужого члена Тов. "Просвіта".

Перший "Контест Популярности" відбувся 29-го квітня у власній домівці. В 1939-у році підчас Різдвяних свят зродилась думка перейменувати молодече Товариство на: "Товариство Молода Просвіта", що і сталось 10-го січня. Уподібнившись тою назваю, "Молода Просвіта" стала до тіснішої співпраці з своїми батьками, згуртованими в Тов. "Просвіта". Під час загальних річних зборів зайшли зміни в складі управи "Молодої Просвіти", а саме: головою став Іван Обух, його заступником обрано Олю Чубрій-Баб'як, секретарем Іван Чубрій, а скарбником обрано Марію Орловську. Перші чотири місця були обсаджені енергійними і серйозними членами, які давали запоруку кращих успіхів у праці Товариства. Голова Іван Обух пригадав молоді, що в організації треба бути здисциплінованим і нехай ті, що не хочуть такими бути і легковажать собі обов'язки й працю в Товаристві, візьмуть цю вимогу до уваги і до неї

достосуються. Є ще й такі — говорив далі голова — які не додержують тайни організаційних зборів, а виносять їх поза домівку. З цього постають непорозуміння, знеохочення до праці для добра Товариства і для добра української справи. Тому, він взиває до карности і гармонійного взаємовідношення між членами Товариства.

Устійнено, що місячні збори відбуватимуться кожного першого понеділка в місяці, а один раз в тиждень заля домівки буде до диспозиції "Молодої Просвіти" — на проби, забави, підготовку до імпрез, тощо.

В третьому році існування "Молода Просвіта" значно поширила свою працю: відбулось десять місячних зборів, одні сходини управи, одні загальні річні збори. Улаштовано чотири балі, дві вечірки, дві розігравки. Одначе стан членства впав до 24 осіб. Розвинулась досить оживлена спортова діяльність. Було 15 змагань, з того 5 виграних, 7 програних, одно зремісовано, одно не докінчено. Із каси товариства видано 122.84 дол. на закуп інвентаря, осталось 19.61 дол. "Молода Просвіта" зареєструвалась в тому році, враз з Товариством "Просвіта" членом "Матірної Просвіти" у Львові.

На бажання молоді, голова Іван Обух пояснив ще деякі точки нового статуту і пообіцяв, що ділянка спорту, на якій їй так дуже залежить, буде якнайкраще полагоджена і кількість потрібного на ту ціль гроша, не буде ніким обмежена. Припоручено Іванові Чубрієві перевести збірку на ту ціль. Врадувана молодь повстанням з місць і окликами "Слава Просвіті", "Слава Україні" та піснею "Не пора, не пора" закінчила збори. Обрано тоді Дмитра Лащука провідником, а Михайла Карвацького його заступником для керування спортовою ділянкою.

Під час зборів "Молодої Просвіти" навідувались старші члени Тов. "Просвіта". Вони схвалювали наміри й пляни молоді, раділи її успіхами й поучали в чім треба було та скріплювали на дусі, а в міру потреби допомагали теж і матеріяльно.

Сценічні виставки підготовляв учитель "Рідної Школи" Михайло Петрашик, будучи і режисером і диригентом, а також Іван Обух, який завжди стояв у тісному контакті з молоддю.

З метою нав'язати співпрацю з іншими молодіжними організаціями, приготовано чайне прийняття, що відбулося 16-го грудня 1940 р. в домі Тов. "Просвіта" з відповідною програмою: 1) відкриття і привіт гостей, 2) виміна думок до питання: "Яку користь може принести співпраця української молоді?" Окрім братніх організацій: Тов. "Просвіта", "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" і "Діточа Громада", у прийнятті участь взяли: "Українська Католицька Молодь" парохії св. Духа, "Українська Католицька Молодь" парохії св. Арх. Михаїла і "Союз Української Молоді Канади" (СУМК) при парохії св. Софії. Всі промовці виявили готовість співпрацювати на

культурно-освітньому і спортовому полі та рішені поборювати спільними силами всякі евентуальні труднощі, які таку співпрацю спиняли б або й прямо їй перешкоджали б, як заявив Чубрій Іван. Делеґатка Жіночого Товариства ім. Лесі Українки", Бурега Марія, звернула увагу на плекання спорту, бо ця ділянка — на її думку — найкраще надається для співпраці молодечих організацій. Спорт виховує сильних духом і тілом борців, а таких якраз і потребує Україна.

"Великих слів велика сила" і ними так і закінчилися наради. Проблема об'єднання молодіжних організацій, або, хоча б тісніша співпраця між ними, осталась лише проблемою відкладеною знову ж "на неозначений час". Кожна організація обмежилась до діяльности виключно у своїх стінах і так воно є й до сьогодні.

Члени спортового гуртка при "Молодій Просвіті" одержали однострої та емблему: Тризуб на кленовому листку. Того самого 1940 р. влаштовано "Контест популярности", в якому "королівську корону й чашу перемоги" здобула Сковронська Марія, а Дякун Ольга, Ґлуха Ярослава, Чубрій Ольга і Карвацька Анна дістали нагороди другого степеня. Улюбленими і доходовими були такі забави, як "Маланка", або інакше закінчення старого року і "Серцевий баль". При улаштовуванні цих імпрез "Молодій Просвіті" завжди спішили з допомогою "Жіноче Тов. ім. Лесі Українки" і Тов. "Просвіта".

1941 р. підготовлювано аматорські вистави, роблено заходи в цілі організування оркестри, куплено кілька патефонних пластинок і стінну стрільницю (тарґет). З метою здобути завжди потрібний гріш, відбувся в цьому році контест популярности, до якого включились дев'ять членкинь "Молодої Просвіти", а саме: Карвацька Ольга, Світніцька Юлія, Гузар Люба, Наконечна Марія, Швець Марія, Кінах Анна, Зенчишин Анна, Михайлина Ґайда-Майброда і Софія Нюнька-Бурий.

Для допомоги українським канадійським воякам за морем устроєно також вечірку.

Надійшов 1942 рік, а з ним і зміна в проводі "Молодої Просвіти" — Андрій Білий став головою, Сковронська Марія — заступницею, Чубрій Оля — секретаркою, а Нюнька Софія заступницею секретарки, Дякун Оля — скарбничкою. Каса мала $510.70 готівки.

З новим роком йдуть дальші старання в справі організування оркестри, як теж намагання внести в програму культурно-освітньої праці різного рода відчити. Не обійшлось і в цьому діловому році без контесту популярности, в якому змагались: Ольга Гуменюк, Анна Кінах і Ольга Карвацька.

Діяльність Комітету Українців Канади заінтересувала "Молоду Просвіту" і вона висилала туди на збори своїх двох делеґатів. В послідовності намагань до співпраці з другими організаціями, "Молода Просвіта" вислала своїх делеґатів на

5-річний ювілей "Союзу Бувших Українських Вояків" (СБУВ) при Соборі св. Софії. Відновлено мандолінову оркестру, адміністратором якої став Нюнька Василь. Прихід в активах цього року виносив вже 1,000.00 доларів.

Перше 5-ліття діяльности "Молодої Просвіти" випало на 1942 рік. Відсвятковано його забавою з танцями при співучасти кількох запрошених молодіжних організацій. Наспіло около 20 привітів від парохій, організацій та приватних осіб.

В цьому році відіграно п'єсу: "Встоятись не було сили".

До участи у 5-літньому ювілею МУН ("Молоді Українські Націоналісти") вислано делеґацію з "Молодої Просвіти".

В 1943 році засновано при КУК координуюче тіло для всіх молодіжних організацій під назвою "Комітет Української Молоді Канади" (КУМК). Крім "Молодої Просвіти", МУН і СУМК інші організації по короткому часі виступили з членства і тому КУМК по дворічному періоді існування ліквідовано. "Молода Просвіта" висилала постійно туди свого делеґата, підтверджуючи ідею об'єднання українських молодіжних організацій.

Делеґати "Молодої Просвіти" відвідали в звітовому році церкву св. Покрови на Роземонті, беручи участь у посвяченні церковної ікони. На кожних майже зборах організації обговорювано справу поширення спортової ділянки новими галузями як: круглі та ховзанка. Вирішено обрати окремий комітет для кращого переведення різних імпрез та святкувань. Молодь любила режим, що виключав хаос і нелад, скріплював натомість згоду, вдоволення і любов до краси.

Кожного року в місяці лютому мусів відбутися "Серцевий баль", бо й хто ж інший, як не молодь має право приносити данину й поклін серцю? Вона ж тільки й почуваннями серця живе. 21-го травня в Пале Д'ор Балрум, при вул. Станлей ч. 1226, улаштовано весняну забаву і фестиваль. Крім забав з танками виучувано теж аматорські п'єси і в тому році поставлено дві нововивчені й повторено одну стару. Театральні виступи поглиблювали знання української мови і збільшували засіб слів у щоденній розмові. Відбулися теж дві пращальні забави для чотирьох членів "Молодої Просвіти": Коцулима А., Карвацького М., Зеляка М. і Баб'яка М., які від'їжджали до війська. В тому році був ще один контест популярности з Ольгою Гуменюк, Анною Кінах та Ольгою Карвацькою, як змагунками. Улаштовано теж показ квітів. Комітет Суспільної Опіки вислав пакунок до "Союзу Українських Вояків" у Манчестер (Англія)) і до бувшого члена "Молодої Просвіти" О. Яремкевича.

Цей рік приніс зміну в програмі зборів: дотеперішню пісню "Не пора, не пора" заступлено гимном "Ще не вмерла Україна" і канадійським гимном "Боже бережи Королеву". На внесок Галини Ґайди, винесено ухвалу висилати тільки україн-

ською мовою писані картки з нагоди Різдва, чи Великодня, тощо. В загальному взявши, рік 1943 вписався досить багатим змістом праці в протоколах "Молодої Просвіти". Було десять місячних зборів, одні надзвичайні, одні загальні річні, шіснадцять різних імпрез, а саме: п'ять балів, 2 чайні вечори, п'ять пращальних вечірок, три театральні виставки, контест популярности, тощо. Вислано у звітовому році 26 листів, стан членства: 46 осіб. Не диво, отже, що банкове конто переступило другу тисячку. Управа "Молодої Просвіти" в 1943-му році з Іваном Обухом на чолі, мала 5 місць обсаджених дівчатами, а саме: Марак Марія, Ґайда Галина, Карвацька Ольга, Ракоча Олександра і Кінах Анна. Діяльність "Молодої Просвіти" в цьому діловому році була імпозантною.

Ще кращі успіхи проявила вона в 1944 році. Прибуло ще десять нових членів і для пожвавлення праці створено чотири комітети: суспільний, спортовий, оркестральний та забавовий. Зустріч нового року відбулася знову в залі Пале Д'ор Балрум при вул. Станлей ч. 1226, дня 13-го січня. Назначено теж зв'язкового до КУМК, Василя Нюньку, який звітуючи на перших місячних сходинах, висказав здивування, що деякі молодіжні організації виступили з цього комітету. Залишена в ньому молодь інших організацій запроєктувала баль на день 24-го лютого, в залі Авдіторіюм Данс Палас при вул. Онтаріо, ч. 375, і пописовий концерт на день 30-го квітня. Від імени "Молодої Просвіти" на цьому концерті виступали: Евгенія Яшан і Галина Ґайда — солістками, Марія Балай й Ольга Чубрій — дует, а решта молоді з народніми танками та мандоліновою оркестрою. З того концерту було 215 доларів доходу.

Запляновано створити тенісову ланку для дівчат та вибрано Ольгу Дякун організаторкою цієї галузі спорту.

В цьому році улаштовано контест популярности з 627.07 доларів доходу. Змагунками в контесті були: Ґайда Галина, Дякун Ольга і Ракоча Леся. Дякун Ольга вийшла королевою. Весняний баль і серпневий фестин принесли 40.14 доларів приходу.

В ділянці співпраці з іншими молодіжними організаціями вислано троє делеґатів на 10-ліття заснування Тов. "Молода Просвіта" в Лашін з дарунком 15 доларів. На новорічній забаві, улаштованій спільно з "Укр. Католицькою Молоддю" при парохії св. Духа, взяло участь все членство.

Вислано кілька пачок до "Союзу Українських Канадійських Вояків" і відвідувано хворого члена в шпиталі.

Наприкінці ділового року обрано п'ять делеґатів до КУМК: Наконечну Марію, Нюньку Софію, Батюка Тараса, Чубрія Володимира і Чайку Ярослава.

Марак Марія і Ґайда Галина одержали похвалу на загальних зборах, бо не опустили протягом року ні одних зборів, ні одних сходин.

В році 1944, мимо гарної та успішної діяльности, постав спір за касу, на тлі спортової ділянки. Управа Тов. "Просвіта" не хотіла дати згоди на заснування гокею. У відповідь на це молодь обрала нову управу на 1945-ий рік, яка давала надію, що "Молода Просвіта" піде дальше обраною дорогою діяльности та буде в силі боронити своїх дотеперішніх надбань та справ. Членами нової управи стали: Нюнька Василь — голова, Коваль Яків — заступник голови, Гончарук Петро — секретар-протоколянт, Стечишин Євгенія — заступник секретаря, Батюк Тарас — скарбник, Гринівський Мирослав, Крисак Оксана — господарі, Кінах Анна і Чубрій Володимир — контрольна комісія, Дякун Ольга і Ґайда Галина — забавовий комітет.

Білому Андрієві (мол.) доручено перевести з усіма молодіжними організаціями справу улаштування річниці бою під Крутами. З переговорів А. Білого нічого не вийшло, бо жодна організація не дала своєї згоди.

Новий голова управи подав схему кожночасних майбутніх місячних зборів, а саме: 1) відкриття, 2) збирання вкладок і впис нових членів, 3) резолюції або питання й проблеми, 4) кореспонденція, 5) відчитання протоколу з попередніх сходин і відповідні пояснення, 6) відчитання фінансового протоколу, 7) читання й пояснення статуту, 8) вільні внески, 9) замкнення місячних зборів і 10) трикратне "Слава Україні! Слава Просвіті" та відспівання гимнів.

Збори відкривались християнськими привітами, залежно від церковного календаря: "Слава Ісусу Христу", чи "Христос раждається", або "Христос воскрес!" Нову програму члени прийняли одноголосно як теж і пропозицію, що звіти до протоколів мають бути виготовлені на письмі. Скарбник Батюк Тарас подав стан каси в сумі $2,843.90. Забавовий комітет зобов'язався організувати "Серцевий баль". Наспіли два листи з подякою від вояків з Европи: Соболя Михайла і Коваля Івана. На кожних зборах велася дискусія над змінами статуту і переданням каси "Молодої Просвіти" Тов. "Просвіта", аж

Молода "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в 1944-му році. Сидять від ліва: Петро Гончарук — відвічальний за спорт, Ольга Карвацька-Коваль — скарбник, Михайло Баб'як, син Петра — заступник голови, Марія Марак-Лащук — голова, Галина Ґайда-Кріса — секретарка, Андрій Білий — фінансовий секретар, Анна Кінах-МекКюн — відвічальна за спорт. Стоять в другому ряді від ліва: Володимир Чубрій, Анна Ґриглевич-Полос, Евгенія Стечишин-Чийф, Олександра Ракоча-Чобич, Михайлина Ґайда-Майборода, Бронислава Околовська-Новак, Іван Обух. Стоять у третьому ряді від ліва: Люба Гузар-Жук, Емілія Стадник, Софія Нюнька-Бурий, Ольга Чубрій-Бабяк, Марія Сковронська-Білий, Наталія Карвацька-Верончак та Евгенія Яшан-Малярик. В четвертому ряді від ліва стоять: Степан Дудка, Тарас Батюк, Мирослав Чубрій, Волод. Коцулим, Михайло Лащук і Степан Лащук.

врешті полагодження цього спірного питання полишено управам обох Товариств.

З коляди придбано $73.65. Наступні сходини назначено на 5-го лютого. Тоді вислано до Харитативної Федерації (Федерейшин Чарітіс) 5 доларів. Ухвалено взяти участь на вечорницях в МУН і поїхати з драматичною виставкою до "Просвіти" на Лашін. На пізніших сходинах запляновано літні фестивалі.

Управа Товариства "Просвіта" надіслала новий статут. По відчитанні і обговоренні, його не прийнято і не підписано. Уповноважено Обуха Івана вести переговори в тій справі, але, на жаль, з них нічого не вийшло. І, хоч ухвалено виявити вотум довір'я управі товариства, то все ж таки голова В. Нюнька вніс резигнацію цілої управи, бо, мовляв, він, згідно з пунктами нового статуту не буде могти навіть того дати Товариству, що давали його попередники. Ухвалено абсолюторію управі і з потрійним окликом "Слава Україні!" та національним гимном закрились двері Тов. "Просвіта" за молоддю, яка протягом семи літ так успішно й жертвенно працювала для добра свого Товариства і для українського народу, як з моральним, так і матеріяльним дорібком 3,000 доларів у готівці.

У відповідь на цей рішучий крок молоді, тодішній голова Товариства "Просвіта" Александер Карплюк завісив "Молоду Просвіту" в правах на три місяці. Подія ця сама по собі спричинила велику шкоду обом організаціям.

Дня 11-го вересня 1945 р. скликано збори членства обох Товариств. Голова Тов. "Просвіта" А. Карплюк пояснив ще раз причини припинення діяльности "Молодої Просвіти", а тодішний секретар П. Пасєка відчитав новий статут. На запитання, хто згідний з новим статутом, цей може залишатися й надалі членом "Молодої Просвіти" — зголосилися слідуючі: Чубрій Мирослав, Шеремета Олекса, Король Марія, Крисак Оксана, Григлевич Евгенія та Стечишин Евгенія. Голова товариства "Просвіта" передав їм повновласть як комітетові для відновлення діяльности "Молодої Просвіти". Створено нову управу з чотирьох членів: голова — Чубрій Мирослав, заступник голови — Олександер Шеремета, секретар-протоколянт — Стечишин Евгенія і секретар фінансів — Король Марія. Доповнення управи мало відбутися на найближчих зборах, на які мала би бути покликана решта членів листовними повідомленнями. На діяльності "Молодої Просвіти" позначився майже цілковитй застій протягом 1946, 1947 і 1948 років. Одинокі сліди існування Товариства це: два рази місячні збори та участь у "Святі Матері", що його устроювала "Діточа Громада".

Перший знак про існування "Молодої Просвіти" дає протокол з 26-го березня 1949 р. Тоді, під проводом заступниці голови Евгенії Стечишин (вибраний позаочно голова на 1947

рік Олександер Шеремета, свого посту не прийняв), ухвалено передати 3,000 дол. Товариству "Просвіта" з виразним зазначенням "на фонд будови Просвітнього Дому".

Загальні річні збори, які відбулися 28-го лютого 1949 р., обрали новий провід. До нього увійшла більшість молоді третьої еміграції, а саме: голова — Кадило Богдан, заступник голови — Світуха Микола, секретар — Грицик Осип, заступник — Сербин Марія, фінансовий секретар — Кіт Михайло, господар — Юник Мирослав, контрольна комісія — Яцик Петро, Король Марія, Ракуш Мирослав. До помочі новій управі мали стати члени Товариства "Просвіта", а саме: диригент й учитель Рідної Школи, Король Іван, як культурно-освітний референт і Чобич Микола як референт спортових справ. Ці відновлюючі загальні збори відбулися під проводом тодішнього члена Тов. "Просвіта" Сербина Ярослава.

Весною того року, за старанням Миколи Чобича, організовано спільно з молоддю парохії св. Софії дружину копаного м'яча "Дніпро" з головою Я. Кульбою, на виряд якої Тов. "Просвіта" дало 100 дол. і обрало "Комітет опіки спортової дружини" в особах: Обух Іван, Салабай Дмитро, Сербин Ярослав. Дружину "Дніпро" належить уважати зав'язком теперішнього УСТ "Україна".

І хоч в "Молодій Просвіті" повіяло духом обнови, то все ж таки вона вже не була в силі піднятися до свого попереднього рівня діяльности з 1945-го року. Голова Тов. "Просвіта" Іван Сербин підчеркує факт, що "Молода Просвіта" не працює задовільно і просить голову Кадило Богдана зробити заходи в тій справі. Відстоюючи честь свого Товариства, Кадило Богдан дає вияснення такої ситуації, по-перше, що члени "Молодої Просвіти" є водночас членами Драматично-співацького Кружка, отже обтяжені обов'язками, а по-друге, що є між членами багато байдужих до праці, інші ж знову обурені зміною статуту відійшли зовсім від Товариства.

Деякі познаки існування "Молодої Просвіти" давала спортова дружина "Дніпро", яка у змаганнях з словаками та англійцями досить добре репрезентувала ім'я України. Спортовий Комітет при "Молодій Просвіті" просив управу відділу КУК-у в Монтреалі створити одну велику, репрезентативну спортову дружину з усіх молодечих організацій цього міста. Одначе, крім "Молодої Просвіти", ніяка організація не виявила свого зацікавлення в тому напрямку.

Рік 1950 записався лиш одною подією, і то в протоколі Тов. "Просвіта", а саме вечорницями "Маланки".

Друга з черги реорганізація "Молодої Просвіти" започаткувалась 23-го січня 1951 р., на основуючих зборах. Належить зачинати від фундаменту, бо попередня будова лежить в руїнах! Велику відвічальність перед історією і перед молоддю мають ті, які до цього довели.

Голова Тов. "Просвіта" і приятель молоді, Михайло Коцулим, скликав просвітянську молодь і порушуючи конечність існування молодечої організації, обіцяв їй матеріяльну допомогу і передав переведення основуючих зборів Іванові Обухові. З-поміж присутніх ледви дев'яти членів вибрано управу з Обухом Іваном, як головою. До складу нової управи увійшли ще: Едвард Дорожовський — заступник голови, Сербин Марія — секретарка і Стирко Евгенія — скарбник. На слідуючих зборах ухвалено рамову програму цілорічної діяльности, а управа Тов. "Просвіта" найменувала двох т. зв. членів-добродіїв в особах: Ракобовчука Петра і Музики Володимира для нової "Молодої Просвіти". На відкриття нового фонду управа звернула $53.75, а які то гроші молодь заколядувала.

Під час дальших зборів прибуло ще декілька нових членів. Фінансова секретарка Евгенія Стирко повідомила, що в касі вже є 203.01 доларів. До аматорської виставки, яку вивчав "Драматично-співацький Кружок" підготовлювано танки, запляновано купити новий спортовий виряд, а для спортових ігор була призначена кожна п'ятниця, по скінченні науки Рідної Школи.

Управа Тов. "Просвіта" попросила "Молоду Просвіту" о позику. Молодь відмовила, мовляв, щойно відновили працю, то ще завчасно комусь позичати гроші.

Зрезигнували з невідомої причини тодішний голова Ракобовчук Ярослав і місто-голова Смильський Михайло. Головою обрано Сербин Марію. Устроєно дуже гарний "День Матері" враз з "Діточою Громадою", в якім "Молода Просвіта" дала три точки: Сербин Марія — вступне слово, Стефаник Богдан — реферат, а Незник Надія — сольоспів із фортепіяновим супроводом. Не обійшлося теж без розривково-доходивих імпрез, як "Серцевий баль", "Маланка", чайні вечори, тощо.

Відновлена "Молода Просвіта" виявила знову підприємчивість, рухливість, а навіть зацікавлення громадськими справами. Ось вислано протестуючого листа проти образливого ставлення до України, яке появилося на сторінках часопису "Геральд". "Ми їм написали такого листа, щоб собі запам'ятали як говорити і писати в часописі!"

Розписано ролі до вивчення п'єси під назвою "Їхав стрілець на війноньку", Б. А. Пирятинського.

На загальних річних зборах були присутні три члени Тов. "Просвіта": голова — Бурий Мирослав, Василь Майброда і Петро Ракобовчук. Новий провід "Молодої Просвіти" очолив Едвард Дорожовський, а секретарем обрано Передерія Володимира. Діяльність в цьому році позначилася участю в 40-літньому ювілею Тов. "Просвіта" фортепіяновим сольом Ольги Сенкусь і народніми танками під керівництвом Івана Обуха. На закуп книжок в англійській мові до бібліотеки молоді, Тов. "Просвіта" жертвувало 50 доларів. Взято теж участь в тради-

ційних прийняттях "Куті" та "Свяченому". Співпраця з іншими молодіжними організаціями припинилась з причини браку фондів та малої кількости членів.

В 1954 р. власними силами віддано шану "Героям Крут", а весною спільно з "Діточою Громадою" відсвятковано "Поклін Матері". Виасигновано 70 дол., як частину ціни купна патефону для домівки. Діяльність "Молодої Просвіти" базувалась на програмі, яку підготовило для неї Тов. "Просвіта".

Пожар, що стався в домі Тов. "Просвіта" на порозі 1955 р., не перешкодив діяльності Товариства, молодь проводила кілька сходин в домі голови "Молодої Просвіти" — Едварда Дорожовського.

З ініціятиви цього кмітливого і ревного голови, запроєктовано влаштувати чайне прийняття на більшу скалю і розіслано листи до дев'яти організацій з запрошенням взяти в ньому активну участь. Та лише п'ять з них дало свою згоду:

СУМК при Парохії Собору св. Софії
МУН при УНО
УНФМ при Парохії св. Арх. Михаїла
УКЮ при Парохії св. Духа
УКЮ при Парохії Успення Божої Матері.

В цій справі відбулися два засідання з Тов. "Просвіта" та з делеґатами запрошених і зголошених організацій. Кожна з них мала зложити по десять дол. на біжучі видатки та розписати запрошення до своїх гостей та членів. Узгіднено теж оплату за квитки вступу, музику, декорації, тощо. Відбулося це чайне прийняття в залі УНО.

Жертвою 100 доларів на новий прапор для Тов. "Просвіта" кінчається 1955 рік в діяльності "Молодої Просвіти".

З важливіших подій 1956 року, варто відмітити "Проєкт правильника Ради Української Молоді Канади" (РУМК), яку покликала до життя централя КУК у Вінніпеґу, з метою консолідації всіх молодіжних організацій на терені Канади. Проєкт вписаний на сторінці 53-ій протокольної книги ч. 2.

Чи був якийсь відгук зі сторони "Молодої Просвіти" невідомо.

Всі останні роки аж по сьогодні, "Молода Просвіта" діє у співпраці з Тов. "Просвіта", з "Жіночим Тов. ім. Лесі Українки", з "Рідною Школою" і бере визначну участь у Школі укр. нар. танків та має вже своїх професіоналістів з тої галузі укр. мистецтва. Всі річниці, імпрези і традиційні прийняття не обходяться без участи "Молодої Просвіти". Кілька її членів доповнюють знання української мови, історії, літератури на "Курсах українознавства" при Тов. "Просвіта". Членство "Молодої Просвіти" брало колись активну участь теж в діяльності "Драматично-співацького Кружка. Не від речі буде закріпити прізвища молоді, яка включилася в працю театрального мистецтва Т-ва "Просвіта" з 1937-им роком, тобто з роком заснування "Мо-

лодої Просвіти", а саме: Марія Марак, А. Карвацький, Андрій Білий (мол.), Михайлина Ґайда, Софія Нюнька, Василь Нюнька, Тарас Батюк, Марія Сковронська, Іван Ґадовський, Ольга Дякун, Мих. Лащук, Дм. Лащук, Галина Ґайда, Ольга Чубрій, Мих. Кіт, Мих. Баб'як (син Петра), Володимир Шеремета, Евген Домарецький, Софія Бурега, Ракобовчук Юрій, Ханас Григорій.

За 25 років існування через членську рубрику перейшло 143 особи молодого покоління в дільниці Пойнт Ст. Чарлз, в домі Тов. "Просвіта" при вул. Ст. Чарлз ч. 2558.

ГОЛОВИ "МОЛОДОЇ ПРОСВІТИ" В МОНТРЕАЛІ
від 1937 до 1962:

1. Чубрій Іван
2. Обух Іван
3. Карвацький Михайло
4. Білий Андрій
5. Лащук Дмитро
6. Марак Марія
7. Нюнька Василь
8. Шеремета Олекса
9. Кадило Богдан
10. Ракобовчук Ярослав
11. Сербин Марія
12. Дорожовський Едвард
13. Бурега Евген
14. Музика Зеновій.

За час 25-літньої діяльности Товариства "Молода Просвіта" не було ані одного випадку смерти.

Товариство Молода "Просвіта" в ювілейному році 1963. Сидить посередині голова Зенон Музика.

Іван Франко:

Не забудь, не забудь
Юних днів, днів весни, —
Путь життя, темну путь
Проясняють вони.

Злотих снів, тихих втіх,
Щирих сліз і любви,
Чистих поривів всіх
Не встидайсь, не губи!

Бо минуть — далі труд
В самоті і глуші.
Мозолі наростуть
На руках і душі.

Лиш хто любить, терпить,
В кім кров живо кипить,
В кім надія ще лік,
Кого бій ще манить,
Людське горе смутить,
А добро веселить,
Той цілий чоловік.

Тож як всю життя путь
Чоловіком цілим
Не прийдесь тобі буть, —
Будь хоч хвилечку ним.

А в поганії дні,
Болотнянії дні,
Як надія пройде
І погасне чуття,
Як з великих доріг
Любви, бою за всіх
На вузькі та круті
Ти зійдеш манівці,

Зсушить серце жура,
Зколють ноги терни, —
О, тоді май життя
Вдячно ти спом'яни!

О, тоді ясні сни
Оживлять твою путь...
Юних днів, днів весни
Не забудь, не забудь!

10-го червня 1882.

Мирослав Бурий

СЛОВО З НАГОДИ ЗОЛОТОГО ЮВІЛЕЮ ТОВ. "ПРОСВІТА" ім. Т. ШЕВЧЕНКА в Монтреалі

50-річчя існування й праці найстаршої української організації в Монтреалі, Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка — це доказ її вартости, її сили й успіхів. Не кожна ж культурно-освітня установа могла видержати ворожі наступи з-зовні, успішно поборювати внутрішні неполадки та відстоюючи свою правду йти вперед обраним шляхом.

Хто ж був нашим дороговказом тут на канадійській землі і звідкіля черпали ми силу й натхнення та на чому базувались?

Кинувши погляд в нашу бувальщину досвідчуємо, що ніяка культурно-освітня організація не мала такого значення й впливу на хід і розвиток нашої історії в останньому столітті, як Матірня Просвіта у Львові. Полум'я смолоскипу, що його запалила Матірна "Просвіта", освітило всі землі України й огріло теплом любови серця її дітей. Навіяні цим теплом і озброєні "просвітянським духом", українські емігранти привозили з собою всі засвоєні надбання з Рідного Краю й закріплювали та поглиблювали їх на нових місцях свого поселення. І, хоч дошкулювала їм матеріяльна біда, то серце їх було налите теплом і добром та любов'ю до свого рідного — дари, які дала їм в дорогу Матірна "Просвіта", якими озброїв Тарас Шевченко, якими наділила рідна українська земля.

Тому 50 років зібралась горстка українських емігрантів, щоб в дільниці міста Монтреалу Пойнт Сент Чарлз заснувати Товариство "Просвіта" і продовжувати працю в ім'я ідеалів Матірної "Просвіти". Не мали вони хати і не мали грошей — але мали українську душу і бажання працювати, а щоб не захитатися у своїй стійкості — віддалися під духовну опіку свого Патрона Тараса Шевченка.

І так почалася муравлина праця на чужому терені, серед важких обставин для всеукраїнських ідеалів, яка набирала що раз більшої сили й охоплювала що раз більше ділянок життя. Ідейність і жертвенність піонерів-основоположників передавалась їх наслідникам і Тов. "Просвіта" в Монтреалі записалось золотими черенками в історії української громадськости в Канаді. Це Товариство, що стоїть на сторожі єдности, згоди і

братньої любови, матеріяльно і морально піддержує всі починання всеукраїнського характеру. Однаковою мірою шанує і співпрацює з усіма іншими українськими світськими й церковними організаціями. Від початку існування Комітету Українців Канади, Тов. "Просвіта" є вірним і жертвенним членом цього координуючого органу на терені нашої країни. Товариство "Просвіта" дбає про високий рівень моралі свого членства, своєї молоді, будучи свідомим, що лише в той спосіб можна зберегти чистоту і гідність українського імени і засвідчити вдячність прибраній країні Канаді, яка дала нам можливість розгорнути наші духові крила і плекати свої національні українські цінності.

Перед нами, як культурно-освітнім Товариством, ще великі можливості але й великі завдання. Для їх здійснення треба що раз нових сил, треба жертвенности, а в першу чергу почуття відповідальности у сповнюванні обов'язків супроти наших братів і сестер, які там на Рідних Землях стоять на сторожі українства віч-на-віч з ворогом. Не час нарікати на жорстоку долю, а треба діяти безупинно і мудро.

Нехай же Ювілейний Рік Товариства "Просвіта" буде для нас поштовхом до посилення праці особливо серед нашої молоді і для нашої молоді. Звернім всю свою увагу, всі свої зусилля в тому напрямку, щоб зберегти в молодому поколінню українську духовість. Навчім цю нашу молодь бути повноцінними громадянами Канади, але водночас плекати й розвивати всі духовні вартости свого народу. Навчім її розуміти потреби українського народу на Рідних Землях, щоб, як настане слушний час, вони, ці наші молоді люди зуміли простягнути руки до своїх ровесників через простори й океани в Україну і крикнути: "Брате, сестро, прийміть нас, ми одна кість й одна кров!" Незважаючи на великі труднощі, ми не сміємо злегковажити своїх обов'язків у тому відношенні. Бо злегковаживши ідеал християнсько - національного виховання нашої молоді, означало б призначити нашу еміґрацію на загибіль і втрату всього того, що з таким трудом і такою дорогою ціною наші предки-піонери для нас тут придбали. Виплекати в дітей любов до України, це значить дати їм ту чарівну її силу, яка допомогла б їм встоятись на українських позиціях, почерез ціле їх життя.

Нехай же нам і нашій молодій ґенерації Господь допоможе діждатись пророцтва нашого Патрона Тараса Шевченка:

"Встане Україна
І розвіє тьму неволі
Світ правди засвітить
І помоляться на волі
Невольничі діти!"

ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ Т-ВА "ПРОСВІТА" ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА
в Монтреалі

У СЛУЖБІ НАРОДОВІ

"Від Кавказу по Бескиди йде могутній зов,
Гей до праці, щоб звільнитись з темноти оков.
"Просвіто! Просвіто!" Зі сну нас збуди,
До світла, науки нестримно веди.
Віра в наші творчі сили з дня на день росте
І з наукою добробут в рідні хати йде.
"Просвіто! Просвіто!" Зі сну нас збуди,
До світла, науки нестримно веди.

Петро Франко

Цілих вісім місяців йшла підготовка до ювілейних святкувань 50-літньої діяльности Т-ва "Просвіта" в Монтреалі. Ювілейний комітет в числі 24 осіб, вибраний з-поміж членів всіх складових організацій Т-ва "Просвіта" й при допомозі її Управи відбув біля 50 засідань. Працювали всі, докладаючи максимум зусиль і не жаліючи часу ні видатків, з твердим рішенням поставити Золотий Ювілей "Просвіти" на належному рівні. Це ж бо спадкоємці й носії великої ідеї "Матірної Просвіти" у Львові, мали скласти звіт із своєї 50-літ. діяльности впродовж 50 років тут на канадській землі. Це ж бо вдячні члени Тов. "Просвіта" на Пойнт Ст. Чарлз мали публічно скласти вінок вдячности основоположникові його, отцю Іванові Перепелиці — цьому незабутньому синові подільського села Денисів, повіт Тернопіль — та засвідчити перед його світлою пам'яттю, що "просвітянське" зерно засіяне ним, впало на родючий ґрунт і ніяке отруйне зілля не подолало його сили, не спинило розвитку. Це ж бо найстарша віком українська організація міста Монтреалу мала дати доказ, що скромний почин малої горстки людей з пам'ятного дня 13-го грудня 1913-го року, став угольним каменем тривкої будови і що послідовники їх високо піднесли свій дорогий просвітянський прапор.

В ПОШАНІ ЧЛЕНАМ

В пляні ювілейних святкувань, перше місце зайняли св. Літургії в наміренні членства і заупокійні Панахиди за душі померлих Просвітян.

Управа Тов. "Просвіта" в Ювілейному році 1963

В неділю 10-го листопада о. Протопресвітер Володимир Слюзар відправив Службу Божу в сослуженні о. Федора Легенюка, о. Сави Цитухіна й о. Олега Кравченка, у Греко-Православному Соборі св. Софії. Під час Служби Божої співав церковний хор. У своїй глибоко обдуманій проповіді, навіяній теплом і любов'ю, о. Протопресвітер Володимир Слюзар підкреслив жертвенність, стійкість і цілеспрямованість, як основні ціхи діяльности членів Тов. "Просвіта", що впродовж 50 років

Ювілейний Комітет Тов. "Просвіта" в 1963-му році. Сидять від ліва: Михайло Коцулим, Юлія Батюк, Марія Сенкусь, Мирослав Бурий, Іван Стечишин — голова Юзілейного Комітету, Марія Давидович, Евдокія Баб'як, Василь Стирко. В другому ряді від ліва стоять: Іван Сербин, Степан Батюк, Василь Сенкусь, Михайло Спасик, Володимир Музика, Михайло Потерейко, Семен Процишин і Василь Сенчій. В третьому ряді від ліва стоять: Михайло Баб'як, син Дмитра, Василь Майброда, Зенон Музика, Михайло Баб'як син Івана, Іван Колодій, Іван Долинський та Володимир Івашкевич. Бракує на знимці Мартина Джуми.

відстоювали добро і високий рівень свого Товариства та належне ім'я української громади.

В суботу 16-го листопада, в перший день ювілейних святкувань, линули мольби на тіж самі інтенції в Українсько-Католицькій Церкві св. Духа, на Пойнт Ст. Чарлз. Службу Божу і проповідь з підчеркненням наскрізь позитивної діяльности Тов. "Просвіта" та з побажаннями нових успіхів на порозі наступного 50-ліття довершив парох о. Григорій Онуфрів, а до відправи панахиди став о. Ярослав Гайманович, другий душпастир церкви св. Духа.

Під час Служб Божих в обох церквах прапороносці Василь Стирко, Іван Долинський та Михайло Потерейко прапором Тов. "Просвіта" віддали почесть Богу - служебним відправам. В церкві св. Духа, був присутний перший голова Тов. "Просвіта" Іван Теленько.

ЮВІЛЕЙНИЙ БЕНКЕТ

Того самого дня, о год. 7-ій вечора, відбувся у готелі Віндзор, святочний величавий бенкет, з участю біля 500 осіб. Піяністка Тов. "Просвіта", Ольга Сенкусь-Горич започаткувала його гимном "О, Канада!" Відкрив бенкет і привітав гостей голова Тов. "Просвіта" Мирослав Бурий. Господарями бенкету були: сотник Богдан Панчук й адвокат Александер Бєґа. Отець проф. Микола Кушнірик короткою молитвою пригадав, що кожне діло починається з Богом.

Гарна китиця хризантем на середині головного стола з відповідною дедикацією, була присвячена світлій пам'яті основоположника Тов. "Просвіта" — о. д-рові Іванові Перепелиці, про що поінформував святочну громаду сотник Панчук.

Всім померлим Просвітянам, як і світлій пам'яті основоположника Тов. "Просвіта" віддано шану повстанням з місць й однохвилинною мовчанкою.

Почесним гостем і головним промовцем на бенкеті, був колишній міністер праці Достойний Михайло Стар-Старчевський.—"Сьогоднішні святкування викликають спомин про перших еміґрантів українців, які прибули до Канади. Ті нові пришельці хотіли задержати свою власну культуру, традиції й матірну мову. Тому вони рішили заснувати Тов. "Просвіта" в Монтреалі, як відділ "Просвіти", заснованої 1868 р. у Львові. З того часу такі організації повставали по цілій Канаді. Членство "Просвіти" задержуючи українську ідентичність, виховало своє покоління на добрих горожан Канади, відкриваючи водночас двері для майбутніх, нових поколінь українців у Канаді. Тов. "Просвіта" може бути справді горде своїми

Члени Тов. "Просвіта" в Ювілейному році 1963.

Зустріч Михайла Стара — квітку причіпляє Ірина Процишин, секретарка Молодої "Просвіти", біля неї стоїть Мирослав Бурий, голова Тов. "Просвіти".

Почесні гості на ювілейному бенкеті. Стоять від ліва: почесний голова КУК — Андрій Гукало, репрезентант мейора Монтреалу — Ґастон Ґаньйо, гол. Ювіл. Ком. — Іван Стечишин, депутат Ґ. Лоасель, репрезентаит прем'єра Лесажа — Ґастон Бінет, голова "Просвіти" — Мирослав Бурий, депутат — Михайло Стар, Протопресв. Володимир Слюзар, о. проф. Николай Кушнірик, адвокат Александер Бєга, сотник Богдан Панчук, репрезеитант прем'єр-міністра Канади Лестера Пірсона — Мілтон Клайн, радний дистрикту св. Анни — Френк Генлі, Василь Сенкусь, і голова відділу КУК — проф. Омелян Кушнір.

Сидять від ліва: Евдокія Гукало, п-і Ґаньйо, Марія Стечишин, п-і Луазел, п-і Бінет, Софія Бурий, Леоніла Слюзар, п-і Стар, Анна Панчук, п-і Клайн і Марія Сенкусь.

успіхами, бо українці, які є його членами, беруть участь у всіх ділянках життя Канади" — говорив Михайло Стар-Старчевський. А звертаючись думкою у минуле, Достойний Гість згадав свої перші кроки в "Просвіті" на Пойнт Ст. Чарлз і з піетизмом вдяки ствердив, що в її стінах він відкрив своє українське походження, чим завжди гордиться і до якого кожночасно признається. Свою святочну промову виголосив двома мовами: українською й англійською.

Ядерність і виразність думок, щирість і простодушність себевиявлення, викликали у присутніх велику симпатію до Достойного Промовця, які, вставши спонтанно з своїх місць, нагородили його рясними оплесками. А в серці відчувалось гордість, що одним із найздібніших державних мужів Канади є українець Михайло Стар-Старчевський, колишній син "Просвіти" з Пойнт Ст. Чарлз.

Довготривалими оплесками вітали присутні також делеґатів всіх українських організацій міста Монтреалу й околиць, що їх було викликувано.

Рівно ж сердечно привітала святочна громада промову Мільтона Клайна, члена Федерального парламенту, який репрезентував на бенкеті прем'єр-міністра Лестера Пірсона. Його оборону многомовности і многокультурности громадян Канади, теж нагороджено гарячими оплесками та вставанням з місць.

З промовами виступали ще: о. Протопресвітер Володимир Слюзар, о. проф. Микола Кушнірик колишній учень Рідної Школи при Тов. "Просвіта", Ґастон Бінет, член провінціяльного парламенту, в характері репрезентанта прем'єра Жана Лесажа, Ґастон Ґаньо — представник мейора міста Монтреалу Жана Драпо, а також мейор дільниці Монтреалу — Віль Лясаль — Боєр, член леґіслятури дистрикту св. Анни — Френк Генлі і член парламенту з дистр. св. Анни — Ґ. Лоасель. З українців за головним столом сиділи, крім вже згаданих, ще такі особи: голова КУК — відділ Монтреал — проф. О. Кушнір, почесний голова КУК — відділ Монтреал — Андрій Гукало з дружиною, о. Протопресвітер В. Слюзар з дружиною, о. м. Кушнірик, голова Тов. "Просвіта" — Мирослав Бурий з дружиною, голова Ювілейного Комітету І. Стечишин з дружиною, голова Бальового Комітету Марія Сенкусь з мужем, проф. Д. Кислиця з дружиною, Б. Панчук з дружиною і адв. Олександер Беґа.

Під час бенкету виступила Мирослава Вербицька-Бушард, уродженка й улюбленица української публіки Монтреалу, проспівавши три пісні: "Місяцю ясний", "Прилинь, прилинь козаче" і молитву "Владико неба і землі", всі три з опери "Запорожець за Дунаєм" С. Гулак-Артемовського. Супроводив її на фортепіяно молодий піяніст Мирон Гаврилюк. Наша співачка виступила в прекраснім українськім строю, чим ще більше з'єднала серця публіки.

Мирослава Вербицька-Бушард —
Відома співачка із Монтреалу

За визначні заслуги для української справи наділено грамотою "Просвіти" Михайла Стара-Старчевського. Цю грамоту Почесному Гостеві вручив голова Тов. "Просвіта" Мирослав Бурий. З черги наділено грамотами за 25-літне, безперервне членство в Тов. "Просвіта": Стечишина Івана, Баб'як Евдокію, Шеремету Семена, Шеремету Стефанію, Пододворну Катерину, Вітишина Петра, Смильського Олексу і Буреґу Марію.

Слідував тост на честь українського жіноцтва, після якого вручено китицю квітів дружині Михайла Стара-Старчевського.

Коротке слово подяки всім присутнім і господарям бенкету виголосив голова Ювілейного Комітету Іван Стечишин.

Кінцеву молитву подяки провів о. Протопр. В. Слюзар. Після відспівання гимнів: "Ще не вмерла Україна" та "Боже щасти їй", всі гості перейшли до забавової залі, де приграваля вже відома оркестра Романа Нагребецького.

По вступнім вальчику, виступила молодь "Школи українського народнього танку" при Тов. "Просвіта", під керівництвом Івана Обуха і виконала кілька народніх танків, збираючи заслужено довготривалі оплески. Потім представлено публіці членок "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки", які творили Бальовий комітет, а саме: Марія Сенкусь — голова, Михайлина Майброда, Горнофлюк Іся, Коваль Ірина, Шеремета Стефанія і Шустер Марія.

Грамота Евдокії Баб'як за безперервне членство в Т-ві "Просвіта"

Іван Стечишин, голова Ювілейного Комітету виголошує заключне слово

ПРОГРАМА ЮВІЛЕЙНОГО КОНЦЕРТУ

1) "О, Канадо" — при форт. Ольга Сенкусь-Горич
2) Вступне слово — голова Ювілейного Комітету, Іван Стечишин
3) "Боже Великий Єдиний" — хор "Просвіта"
4) "Гимн Просвіти" — слова Петра Франка, муз. Я. Ярославенка. Співав хор Тов. "Просвіта"
5) "Ой зза гори туман налягає" — П. Демуцький, хор Тов. "Просвіта"
6) Святочна доповідь — проф. Дмитро Кислиця
7) "За днями дні і роки пливуть" — написав Петро Голубенко, деклямувала Софія Остапчук
8) Відчитання надісланих привітів.

Перерва

9) Українські народні танки у виконанні учасників "Школи українських народних танків" при Тов. "Просвіта", під керівництвом Івана Обуха
10) "Калина малина" — муз. В. Леонтовича і "Гуцулка Ксеня" — муз. Р. Савицького, у виконанні: Валентини і Лідії Михайловських та Тетяни Аксюк.
11) "Повій вітре, ой ти вітерочку" — муз. В. Ступницького, хор Тов. "Просвіта"
12) "Живи Україно" — слова О. Олеся, муз. К. Стеценка, хор Тов. "Просвіта"
13) "Руїн своїх не опустім" — інсценізація укладу Ольги Селезінки, у виконанні складових організацій Тов. "Просвіта"
14) Закриття концерту й ювілейних святкувань та відспівання національного гимну "Ще не вмерла Україна".

ЮВІЛЕЙНИЙ КОНЦЕРТ

Завершенням ювілейних святкувань Тов. "Просвіта" був концерт, який відбувся 17-го листопада, в залі УНО, від години 3:30 до 7-ої вечора.

Концерт започатковано гимном "О Канадо", що його відіграла на фортепіяно Ольга Сенкусь-Горич, і вступним словом голови Юв. Комітету Івана Стечишина. Опісля голова Тов. "Просвіта", Мирослав Бурий відчитав листу бувших голів Товариства, а тих, які були присутні в залі, публіка нагороджувала рясними оплесками. На прохання голови "Просвіти", повстанням з місць й однохвилинною мовчанкою віддано честь пам'яті померших Просвітян.

З черги хор Тов. "Просвіта", під диригентурою Івана Козачка, відспівав молитву-гимн "Боже Великий Єдиний", "Гимн Просвіти" та "Ой зза гори туман налягає". Акомпаньювала на фортепіяно Ольга Сенкусь-Горич.

Атракцією концерту мала бути присутність і ювілейно-святочна доповідь заступника голови Головної Управи "Матірної

Хор Тов. "Просвіта" під час Ювіл. Концерту з диригентом Іваном Козачком

1963

Просвіти" у Львові, від 1932-1939 року, а тепер директора Централі УККА, Василя Мудрого. Своєю особою п. Василь Мудрий мав символізувати духовну пов'язаність Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка у Монтреалі із "Матірною Просвітою" у Львові. Але, на жаль нагла недуга не дозволила йому виконати даної обіцянки і на три дні перед започаткуванням ювілейних святкувань п. Василь Мудрий прислав листа, що не може взяти в них участи. Тому, ще й цією дорогою Тов. "Просвіта" висказує свою подяку і вдячність професорові Дмитрові Кислиці з Оттави, який погодився прийти з поміччю Тов. "Просвіта", перебираючи на себе майже в останній хвилині обов'язок виголосити святочну доповідь. У своїй доповіді шановний прелеґент підкреслив епохальне значення "Просвіти", для культурно-освітнього, економічного, соціяльного й політичного розвитку західніх земель України. Згадав теж про існування "Просвіт" в центральних і східніх землях України та підкреслив ролю і завдання Тов. "Просвіта" в Монтреалі. Під час доповіді проф. Дмитра Кислиці, на сцені сиділо вісім бувших голів Тов. "Просвіта", а саме: Коцулим Михайло, Наконечний Константин (спеціяльно приїхав із Сполучених Штатів Америки), Сербин Іван, Ракобовчук Петро, Музика Володимир, Грицак Петро, Чобич Микола, Потерейко Михайло і теперішний голова Бурий Мирослав. З черги членкиня "Жіночого Товариства ім. Лесі Українки" — Софія Остапчук, по мистецьки відеклямувала вірш Петра Голубенка "За днями дні і роки пливуть". Привіти від 39 громадських установ, парафій і світських організацій відчитували: культ.-осв. реф. Іван Колодій, Марія Шустер і Богдан Панчук, який сповняв водночас ролю конферансьє. Він заохочував теж присутніх на залі, вписуватися в "Пропам'ятну книгу" Тов. "Просвіта".

Другу частину концерту розпочато виступом учасників "Школи українського народнього танку" при Тов. "Просвіта", під мистецьким керівництвом Івана Обуха. Почали цей виступ найстарші віком і знанням танкового мистецтва, а закінчили наймолодші учні школи: 7-літня Мирося Антонюк і 8-літній Орест Баб'як. Появу танцюристів публіка нагородила гарячими оплесками, даючи тим самим моральну сатисфакцію не лише виконавцям, але й їхньому керівникові Іванові Обухові. Виступ сестер Валентини й Лідії Михайловських та Тетяни Аксюк, які проспівали в трійку "Калина-малина" В. Леонтовича

Сидять на сцені, під час Ювіл. концерту бувші голови Тов. "Просвіта" — від ліва: Микола Чобич, Володимир Музика, Іван Сербин, Михайло Потерейко, Михайло Коцулим, Констянтин Наконечний, Петро Ракобовчук, Петро Грицак, і теперішній голова "Просвіти" Мирослав Бурий. Промовляє сотник Богдан Панчук.

і "Гуцулка Ксеня" Р. Савицького, було теж нагороджено тривалими оплесками й примушено до наддатку. Після відспівання хором "Просвіти" двох пісень, а саме: "Повій вітре, ой ти вітерочку" В. Ступницького і "Живи Україно" К. Стеценка, – Надія Джума і Ліда Баб'як — дві учениці "Рідної Школи" при Тов. "Просвіта", вручили диригентові хору Іванові Козачкові, китицю червоних рож зі словами: "Просимо прийняти ці квіти від дітей "Просвіти". Хор виступав в українських народних строях. В український стрій були зодягнені також Процишин Ірина і Мандрик Іванна — молоді просвітянки — які, під час бенкету декорували всіх білими гвоздиками, а на концерті роздавали присутнім ювілейні відзначки. Програма концерту закінчилася інсценізацією "Руїн своїх не опустім", укладу Ольги Селезінки, у виконанні членів усіх складових організацій "Просвіти", під керуванням учительки "Рідної Школи" Марії Давидович та культ.-осв. реф. Івана Колодія.

Голова Тов. "Просвіта", Бурий Мирослав, склав належну, сердечну подяку Ювілейному Комітетові, Бальовому комітетові пань, хорові й його диригентові, ювілейному доповідачеві і всім виконавцям святочної програми як теж святочній громаді, яка так чисельно і на бенкеті і на концерті звеличала 50-літній Ювілей "Просвіти". Окрему подяку склав голова молодому українському мистцеві Едвардові Дорожовському за виготовлення декорацій, зв'язаних з ювілейними святкуваннями, які викликали подив і глибоке признання для їх виконання.

Перша відслона під час інсценізації "Руїн своїх не опустім". Ролю "Просвіти" виконує Ірина Коваль, ролю мандрівника — Семен Процишин, а ролю сина — Михайло Майброда. В ролі духів — від ліва: Надія Баб'як, Софія Остапчук, Мирослава Баб'як, Марія Сковронська, Софія Бурий та Ольга Процишин.

Друга відслона під час інсценізації "Руїн своїх не опустім". Прапор "Просвіти" держить Ися Горнофлюк, біля неї Леся Сенкусь і Лідія Баб'як. Сидять діти Рідної Школи.

По кінцевих словах інсценізації - монтажу з участю всіх складових організацій і з пів-хвилинним живим образом, на сцену ввійшов хор "Просвіти" і гимнами "Ще не вмерла Україна" і "Боже щасти їй", завершено Золотий Ювілей Тов. "Просвіта" в Монтреалі. До історії українства в Канаді долучилась ще одна сторінка, записана 50-літнім періодом праці, кращих синів і дочок нашого народу.

Під час ювілейного концерту були зачитані резолюції Тов. "Просвіта", схвалені на передювілейному засіданні Управи.

РЕЗОЛЮЦІЇ Т-ВА "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
2558 Сент Чарлз Ст. в Монтреалі

З нагоди свого 50-літнього Ювілею, Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в Монтреалі, уважає за потрібне і відповідне проголосити слідуючі резолюції:

1. Як найстарша громадська клітина української етнічної групи в Монтреалі, заснована з Волею Божого Провидіння 13 грудня 1913 р., стверджує, що своє існування і розвиток так з моральними, як і з матеріяльними успіхами, завдячує демократичному законодавству свободолюбивої Канади, яка всьому своєму громадянству забезпечує свободу релігійних вірувань і переконань, свободу думки, слова і чину, а тим самим дає можливість кожному громадянинові, почуватися Божим єством — людиною.

2. Тов. "Просвіта" враз із своїм трудолюбивим і жертвенним членством, протягом 50-ліття своєї діяльности з вкладом культурно-освітних цінностей і матеріяльних жертв, причинилось в немалій мірі до культурного й економічного розвитку Канади і висказує свою глибоку радість, що Канада являється сьогодні першорядним фактором на форумі міжнароднього економічного й політичного життя. Враз з Тов. Просвіта", радіє тим і ціла 500.000 українська громада, яка від заходу на схід, з півночі на південь заселює необмежені простори багатої і гарної Канади.
3. Т-во "Просвіта" уважаючи себе одним із речників канадського українства, виступає в обороні мовної і культурної мозаїки Канади, бо ця типічно притаманна риса її державного устрою, придбала їй не лише поетично - мистецьке ймення "мозаїка культур", але й що більше витиснула в серцях її горожан любов, вірність і готовість оборони "на полі крови під прапорами за свободолюбну Канаду". Зокрема ми, українська спільнота готові стати під цим прапором до боротьби за волю України.
4. Звуження гармонійної мозаїки культур кількадесяти етнічних груп, а в тому числі й обмеження духових цінностей української спільноти до двох мов і двох культур включно, загрожує не лише престижеві Канади, але з часом може захитати її існуванню як вільної країни взагалі. Тому Тов. "Просвіта" осмілюється твердити, що проблема двох мов і двох культур, це підступна затія ворожих сил, заплянована з метою повалити демократичний устрій Канади, а вслід за тим, занархізування мирної досі країни, в цілях зрештою нам всім добре відомих.
5. Тов. "Просвіта" як карний член протягом 23 років існування Комітету Українців Канади, заявляє й надалі свою стійкість при його боці, континуючи так моральну, як і матеріяльну піддержку, потрібну для ширших обріїв діяльности того поважаного і потрібного представництва української громади в Канаді.
6. Тов. "Просвіта", закінчуючи 50-ліття свого існування не думає "скласти рук і спочивати на лаврах". Воно продовжуватиме свою культурно-освітню діяльність і в майбутньому, враз з усім своїм активним завжди членством, та складовими організаціями. Цю діяльність розпочне участю у величавих святкуваннях 150-ліття народження Тараса Шевченка, які будуть відбуватися під патронатом КУК-у. Крім того, Тов. "Просвіта" 1964-го року видасть книгу історію свого існування присвячуючи її своєму Патронові.
7. Тов. "Просвіта", як спадкоємець великої культурно-освітньої ідеї "Матері Просвіти" у Львові, яке озброїло духово незчисленні кадри української молоді, вирішило стати ініціятором і першим уділовим фундатором будови ре-

презентативного УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО ДОМУ, в якому мали б своє приміщення всі українські організації й товариства Монтреалу й околиць, а в першу чергу всі молодіжні й дитячі.

8. Тов. "Просвіта" візьме активну участь у святкуваннях 100-річчя державности Канади пов'язаних з Світовою Виставкою, яка матиме місце у Монтреалі 1967-го року. Участь української громадськости Канади у цих святкуваннях буде теж очолювана Комітетом Українців Канади.
9. Тов. "Просвіта", як вірна дочка "Матері Просвіти" у Львові, плянує підготовку до належнього відзначення 100-літньо-діямантового Ювілею "просвітньої ідеї", що припадає на рік 1968-ий. До відзначення цієї пропам'ятної події закликає всі "Просвіти" розкинені в діяспорі земної кулі.
10. Товариство "Просвіта" й її складові організації: "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки", "Молода Просвіта", "Рідна Школа" і "Школа народніх танків", з нагоди святкувань Золотого Ювілею свого існування, простягають символічно свої руки до сестер і братів в Україну і пересилають їм сердечний, повний любови і туги привіт!

ТАК НАМ БОЖЕ ДОПОМОЖИ!

ХАЙ ЖИВЕ СВОБОДОЛЮБНА КАНАДА Й ЇЇ ВІЛЬНІ ГОРОЖАНИ! НА МНОГІ ЛІТА!

СЛАВА УКРАЇНІ ТА ЇЇ НЕСКОРЕНОМУ НАРОДОВІ!

Дано в днях Золотого Ювілею 16-17 листопада 1963 р.

Товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка у Монтреалі

"В році Золотого Ювілею у прибраній батьківщині Канаді, Просвітяни можуть гордо глянути на пройдений шлях. "Просвіта" виховала їх та їхніх дітей на передових українців та громадян. Тому, з цієї нагоди Управі і Членам Т-ва "Просвіта" Українська Національна Кредитова Спілка пересилає щирий привіт!"

ПАРОХІЇ Й ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ НАДІСЛАЛИ ПРИВІТИ Й ГРОШЕВІ ПОЖЕРТВИ З НАГОДИ ЗОЛОТОГО ЮВІЛЕЮ ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В МОНТРЕАЛІ

1. Укр. Нац. Кред. Спілка	Привіт	$25.00
2. Укр. Нац. Об'єднання	"	25.00
3. Укр. Стр. Громада	"	10.00
4. ОУК ім. Ольги Басараб	"	10.00
5. СУМ при ЛВУ	"	25.00
6. ЛВУ	"	10.00
7. С.Т. Україна	"	15.00
8. Кооп Ощадности й Кредиту	"	20.00
9. Парафія Св. Духа	"	25.00
10. Т-во Самопоміч	"	10.00
11. ЛУКЖ при парафії Св. Духа	"	20.00

12. Парафія св. Арх. Михаїла	Привіт	25.00
13. Парафія Св. Софії	"	25.00
14. Союз Укр. Самостійників	"	25.00
15. Союз Укр. Канади ім. Доньки України	"	15.00
16. Союз Укр. Канади ім. Ганни Барвінок	"	15.00
17. Жін. Тов. ім. Лесі Українки	"	250.00
18. "Молода Просвіта"	"	150.00
19. Читальня "Просвіта" Лашін і		
20. Парафія св. Василія Великого (разом)	"	35.00
21. ЛУКЖ при парафії св. Василія Великого	"	15.00
22. Парафія Успенія Божої Матері	"	50.00
23. ЛУКЖ при парафії Усп. Бож. Матері	"	30.00
24. Укр. Народний Союз	"	20.00
25. Пласт — Монтреаль	"	15.00
26. Т-во Лікарів Північної Америки	"	50.00
27. Укр. Канад. Легіон	"	15.00
28. СУЖЕРО — Лашін	"	7.50
29. Парафія св. Покрови	"	—
30. Т-во Сприяння УНР.	"	—
31. Укр. Тех. Товариство	"	—
34. СУЖЕРО — Монтреаль	"	—
33. Союз Гетьманців Державників	"	—
34. Укр. Воєн. Інститут, Торонто	"	—
35. Укр. Кат. Деканат	"	—
36. Укр. Літ. Мист. Клюб	"	—
37. Симпатичка Тов. "Просвіта"	"	25.00

38. Телеграма з привітом від балетмайстра Василя Авраменка з США.

Одинадцять світських організацій і дві парафії не відповіли на запрошення до участи в Ювілейних святкуваннях, а деяким ізза браку адрес таких запрошень не вислано.

ПОДЯКА

НАЙСТАРША ГРОМАДСЬКА КЛІТИНА ОРГАНІЗОВАНОГО УКРАЇНСТВА МОНТРЕАЛУ, ТОВ. "ПРОСВІТА" ім. Т. ШЕВЧЕНКА ТА ЇЇ ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ, СКЛАДАЮТЬ ЦІЄЮ ДОРОГОЮ РІДНОМУ ДУХОВЕНСТВУ, ПАРАФІЯМ, ОРГАНІЗАЦІЯМ, МІСЦЕВІЙ І ПОЗАМІСЦЕВІЙ ПРЕСІ, КЕРІВНИКАМ РАДІОПРОГРАМ: "ГОВОРИТЬ МОНТРЕАЛ" Й "УКРАЇНСЬКИЙ ЧАС", ПООДИНОКИМ ОСОБАМ І ЗОКРЕМА ВСЕМУ УКРАЇНСЬКОМУ СТАРШОМУ І МОЛОДШОМУ ГРОМАДЯНСТВУ, НАШЕ ЩИРЕ УКРАЇНСЬКЕ "СПАСИБІ" ЗА ТАК ГАРНІ ДОКАЗИ ЗВЕЛИЧАННЯ ЗОЛОТОГО ЮВІЛЕЮ ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" І ЗА ЗРОЗУМІННЯ СУТІ ПРОСВІТНЬОЇ ІДЕЇ.

Управа і членство Т-ва "Просвіта",
всі Складові організації та
Ювілейний Комітет.

ПЕРЕДЮВІЛЕЙНИЙ КОНТАКТ З УКРАЇНСЬКОЮ ГРОМАДОЮ В КАНАДІ

Передача в Рад. Україну і контакт з чужинецьким світом

Від перших місяців своєї праці Ювілейний Комітет інформував українську спільноту в Канаді і Сполучених Штатах Америки про свій надходячий Золотий Ювілей, дорогою преси, як теж місцевих радіомовлень. Відповідні дописі вислано до "Нового Шляху", "Українського Голосу", "Канадійського Фармера" у Вінніпегу, "Гомону України", "Вільного Слова" в Торонті, до "Свободи" в США, а "Монтреальський Інформатор" поміщував у кожному своєму номері цінні статті про Тов. "Просвіта" і її довголітню діяльність та всі оголошення про хід передювілейних святкувань. Також у Бюлетені КУК-у була пригадка громадянству про цю пам'ятну річницю. Українська Секція, яка діє при СіБіСі передала в Україну записаний на магнітофонній стрічці перебіг ювілейних святкувань з відповідним коментарем. А французька Телевіз. Станція СіБіСі передавала в неділю і понеділок у вечірніх годинах перебіг бенкету з промовами почесних гостей.

СЛІДОМ ЗА "МАТІРНОЮ ПРОСВІТОЮ"!

Ювілейні святкування закінчено врученням "Грамоти заслуг" на полі хорового мистецтва, довголітньому диригентові хору "Україна" так на Рідних Землях, як і в Монтреалі протягом 15 років останньо, професорові Несторові Городовенкові.

Подія відбулась 23 листопада 1963 року в "Дженерал Монтреал Госпітал", в якому находивсь поважно хворий тоді, наш улюблений маестро. Задуманий плян наділення його грамотою мав відбутись під час ювілейного бенкету в готелі Віндзор 16-го листопада, але з приводу передчасного занедужання проф. Н. Городовенка, треба було цей хоч і радісний момент перенести у сумне довкілля шпитального ліжка.

Грамоту вручили: голова Т-ва "Просвіта" — Мирослав Бурий, культ.-осв. референт — Іван Колодій і учителька Рідної Школи Т-ва "Просвіта" — Марія Давидович.

Андрій Гукало

СВІТЛЕ ПІВСТОЛІТТЯ НАШОЇ "ПРОСВІТИ" в Монтреалі

АНДРІЙ ГУКАЛО
почесний голова відділу КУК в Монтреалі

Товариство "Просвіта" пережило дві світові війни. В часі їх лихоліття високо держало смолоскип національної і культурно - освітньої справи. Жертвами тяжко запрацьованого гроша свого трудолюбивого членства засвідчило свою любов до України. Товариство "Просвіта" було одним із перших українських організацій, яке набуло свій власний дім та гостило в ньому всіх, хто тільки заходив туди, шукаючи моральної чи матеріяльної допомоги. Там завжди була простягнена на привітання тепла українська рука й усміхалися привітні лиця просвітян, там кріпшала душа гостя.

Як перша остоя українців у Монтреалі, Тов. "Просвіта" широко розвинуло культурно-освітню діяльність, охоплюючи нею молодь і зберігаючи для українства цілі три покоління, а подекуди вже й четверте. Гордо згадують про свій дитячий шлях, пройдений через "Просвіту" колишній міністер праці Михайло Стар-Старчевський, парох церкви св. Арх. Михаїла о. проф. Микола Кушнірик, як теж міцно стоять в рядах української громадськости, захищаючи її добре ім'я, – просвітяни і просвітянки, що включились у загально-канадське суспільне життя, як і професіоналісти, купці, підприємці, тощо. "Просвіта" бо навчила їх — "хто вони і чиї вони діти".

В альбом заслуг Ювілятці-"Просвіті" треба записати ще й те, що вона є основоположником загально-координаційного центру на терені Канади — Комітету Українців Канади, з яким завжди активно співпрацювала і співпрацює, та всіляко спомагає.

Вітаючи управу і членство Товариства "Просвіта" з нагоди 50-ліття існування, долучую лавровий листок до вінка признання за все нею доконане, а пам'яті її трудолюбивих і жертвенних членів(ок), які відійшли у вічність, присвячую свою щиру згадку.

Дорогі Просвітяни! Держіть гідно смолоскип "Матірної Просвіти" королівського города Львова! Іскра його, перенесена на монтреальський острів, хай ніколи не згасне! Хай єдність і братня любов завжди царить між Вами!

З нагоди Золотого Ювілею, Товариству "Просвіта" і Просвітянам — Слава!

Михайло Пронченко

Я ПІВ ЗЕМЛІ ПРОЙШОВ

Я пів землі пройшов від заходу до сходу
І бачив я і трави і ліси.
Та тільки в сонці, як і в тьмі негоди
Я кращої над нашу не стрічав краси.

Багато знав квіток я в пущах уссурійських.
Цвітіння їх барвисте, золоте,
Але волошок наших, українських,
Таких блакитних не стрічав ніде.

Я бачив синь далекої країни
Та кращого нема, я присягаюсь в тім,
Як наше небо — небо України
У зорях, наче дівчина в намисті дорогім.

Я чув морів і рік чудесно-ніжні співи,
Та кращого нема — такі мої слова —
Як наш Дніпро — кобзар Вкраїни сивий
У кручах, наче кобза, співно виграва.

Не чув я пісні, де б журба горіла
Пекучішим жалем, як в співах і словах,
Де наш народ складає душу й тіло,
Де наш народ кона і знову ожива.

І більшої любови не збагнув ніколи,
І поцілунка кращого знайти вік не вдалось,
Як з уст дівочих, де пахуче поле
З Дніпром-Славутою в задумі обнялось.

Знесилений наругою, розпукою і горем
Я пів землі пройшов крізь марево густе.
Краю багатшого не стрів я і за морем,
Але й біднішого не бачив я ніде.

І душу змучену не тамував, не гоїв,
А йшов і йшов з одчаєм у очах.
Ніде я більше не стрічав героїв,
Але й рабів я більших не стрічав.

І де шаліла звірем завірюха,
Повіки мерзли, я ж дивись і знав:
Ніхто не мав такої волі духа,
Та й оков таких ніхто не мав.

І хоч у серці біль жалив змією,
Не скаржився, ні, що важко так іти.
Пів світу я пройшов, а тугою своєю,
Журбою нашою залив би два світи!

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ДОПОМОГИ ІНВАЛІДАМ
У Львові
ЗВІДЧИТЬ ОПТЕЮ

ГРАМОТОЮ

що Вп. Тов. „Просвіта" ім. М. Шевченка
у Montreal, Que.
УХВАЛОЮ ГОЛОВНОЇ РАДИ З ДНЯ 9. XI. 1931 Р.
ІМЕНОВАНИЙ

ЧЛЕНОМ ДОБРОДІЄМ ТОВАРИСТВА

ЗА ВИЗНАЧНИЙ ДАР У КОРИСТЬ
ІНВАЛІДІВ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

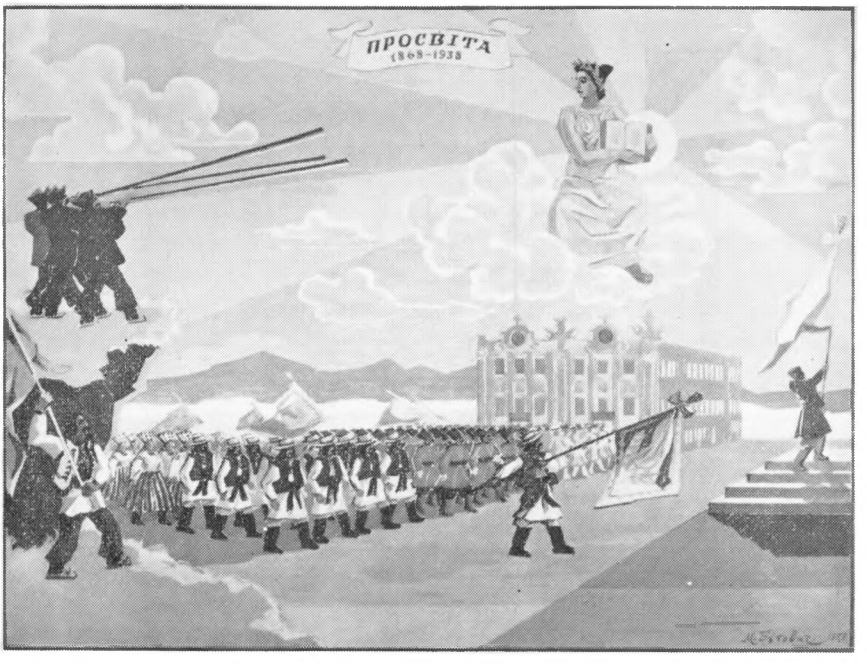
У Львові, дня 11. XI. 1931 Р.

Голова

Секретар

Ч. 195.

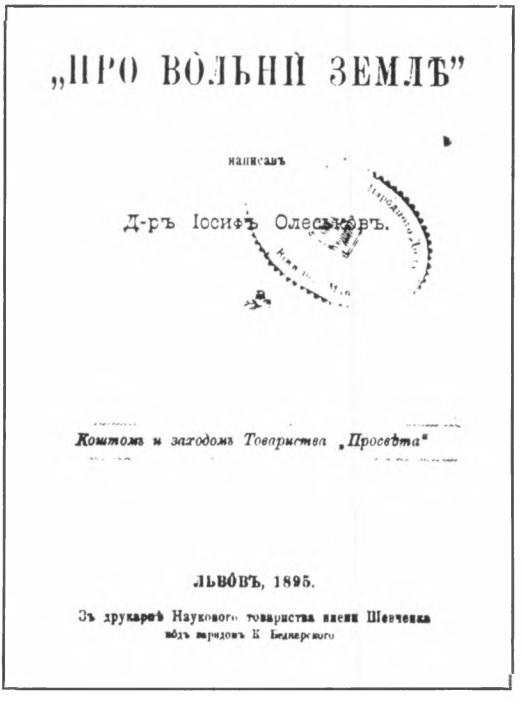

40-ліття
Т-ва „ПРОСВІТА"
ім. Т. ШЕВЧЕНКА
-МОНТРЕАЛЬ-
1913-1953
40th
ANNIVERSARY
OF THE UKRAINIAN
READING SOCIETY
OF T. SHEVCHENKO -MONTREAL

ПРОСВІТА
1868–1938

1868-1938
ПРОСВІТА
1868 — 1938
В СИЛІ ДУХА
ПЕРЕМОГА
і ЩАСТЯ НАРОДУ

№ 140372
ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ
ТОВАРИСТВА
ПРОСВІТА
ЗАЯВЛЯЄ ЦІЄЮ ГРАМОТОЮ, ЩО
Кн. П. Т-во „Просвіта"
ім. Т. Шевченка
Montreal, Que.
Canada
ВПИСАНЕ В КНИГУ ЗБИРАЙНИХ ЧЛЕНІВ
ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА"
ЗА ВИДІЛ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА"
У ЛЬВОВІ, ДНЯ 15 ТРАВНЯ 1939
ГОЛОВА
СЕКРЕТАР
1868

ГРАМОТА
НА ПАМЯТКУ 70-ЛІТНЬОГО ЮБИЛЕЮ
„ПРОСВІТИ"
ВП Товариство „Просвіта" ім. Т. Шевченка
ЖЕРТВУВАЛО Montreal P.Q.
НА
ПРАПОР
МАТЕРІ-ПРОСВІТИ
ДАНО У ЛЬВОВІ, ДНЯ 30 січня 1939
ЗА ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ Т-ВА „ПРОСВІТА" У ЛЬВОВІ
ГОЛОВА
СЕКРЕТАР
ЗА ЮБИЛЕЙНИЙ ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ 70-ЛІТТЯ „ПРОСВІТИ"
ГОЛОВА
СЕКРЕТАР
70
70

„ПРО ВОЛЬНІЙ ЗЕМЛѢ"

написавъ

Д-ръ Іосифъ Олеськовъ.

Коштомъ и заходомъ Товариства „Просвѣта"

ЛЬВОВЪ, 1895.

Зъ друкарнѣ Наукового товариства имени Шевченка
подъ зарядомъ К. Беднарского

Окладнинка документальної книжки Др. О. Олеськова: "Про вільні землі".

(До сторінки 17)

VILLE EMARD POINT ST. CHARLES COTE ST. PAUL LASALLE VERDUN

The Verdun Guardian

The Only A.B.C. Weekly Circulation In Verdun ★ Member Of The Canadian Weekly Newspapers Association

VOL. XXXII No. 34 SIXTEEN PAGES MONTREAL, WEDNESDAY, AUGUST 23, 1961 35 PRICE: SEVEN CENTS

The name too hard to pronounce?

SIGNS OF OUR TIMES? In LaSalle controversy rages as to which name Des Rapides or Shevechenko — is the easiest to pronounce. At the moment the street has two names. Council claims that one of them will have to go. Apparently co-existence may apply only to nations — and not signs. —Leo Thompson photo

A group of LaSalle residents submitted a petition to LaSalle's City Council recently requesting that Des Rapides street be known by that name alone and not also by the name of Shevchenko.

"The name is too hard to pronounce," declared the petitioners.

Ald. Gerry Raymond told The Guardian that there are many long-time Ukranian residents living in the area and that Council was "glad" to grant their request made two months ago that the street be named after Shevchenko, a famous Ukranian poet.

"Council also acceded to the request of the Ukranians because Shevchenko was well-known as a vigorous anti-communist," said Ald. Raymond.

"Now we have received a petition," he added, "from non-Ukranian residents on the street asking us to remove the Shevchenko sign.

"I suspect that many signed the petition just because their next-door neighbor did."

Mr. Raymond said that Council will settle the issue "once and for all" during the course of the next few weeks.

In the meantime, LaSalle has a street with two names.

Shevchenko is not listed as a street in the new telephone book listings which became effective Aug. 6.

Фотокопія до статті: Бібліотека, пропаганда..., стор. 146.

Прапор "Просвіти" — друга сторона зі словами "В силі духа перемога і щастя народу".

ПІСЛЯСЛОВО

У зв'язку з Золотим Ювілеєм Тов. "Просвіта" ім. Тараса Шевченка на Пойнт Сент Чарлз у Монтреалі, Ювілейний Комітет та Управа Товариства, в узгодженні з усіма своїми братніми організаціями, винесли рішення закріпити друкованим словом опис діяльности цієї найстаршої клітини організованого українського життя на терені цього міста — присвячуючи цю працю своєму Патронові в 150-річчя народження.

Бажання подати якнайширшим кругам української громадськости історію Товариства й діяльности його членів, мотивується особливо тим, що досі в жодному виданні, присвяченому просвітянському рухові на північно-американському континенті, не було найменшої згадки про товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка в дільниці Монтреалу Пойнт Сент Чарлз, хоч воно діє безперебійно ще з 1913-го року.

Наша подяка, у зв'язку з редагуванням заплянованої праці, належить в першу чергу всім тим Вельмишановним Авторам, які, на наше прохання, зволили надіслати свої статті, спогади, привіти — збагачуючи в той спосіб книжку і підносячи рівень її вартости, як теж колишньому діяльному членові-піонерові Т-ва "Просвіти", Павлові Поремському за визичення двох документальних знимок — сторінки: 66 і 84.

"Смолоскип освіти й життя" відзеркалює в хронологічному порядку всі фази розвитку Товариства в різних його галузях і в такому порядку доносить до відома читача ролю й вклад праці його членства впродовж 50-ти років. Йдеться не лише про те, щоб утривалити на сторінках книжки імена й діла членів Товариства та його складових організацій, але й про те, щоб зберегти перед забуттям ролю, що її відограла "Матірна Просвіта" у Львові для охорони й плекання українських духових цінностей в житті еміґрації.

В цій книжці передається молодому поколінню точні відомості про жертвенну працю їхніх батьків, про труднощі, які їм доводилося поборювати і про ту велику любов, якою було налите їхнє серце до всього, що українське, що своє рідне. Коли ж прийдеться цьому молодому поколінню взяти кермо Тов. "Просвіта" у свої руки, воно будучи свідомим вартости його, напевно зуміє порівняти минуле з сучасним, зможе належно оцінити заслуги своїх предків і буде шукати нових шляхів, щоб продовжувати працю в ім'я тих самих ідеалів, хоч і серед інших обставин й вимог життя.

Редакційна Колеґія:

Мирослав Бурий, Марія Давидович, Іван Колодій,
Михайло Коцулим

Зв'язковий до Видавництва оо. Василіян — Іван Стечишин

ПОПРАВА ПОМИЛОК:

Стор.	Рядок з гори	Надруковано	Має бути:
57	28-ий	Важить	Важиться
61	2-ий	із 150-річчям	із 50-річчям
216	41-ий	Олену Сімович —	Олену Сіменович —

ЗМІСТ:

1. Ісаії, Глава 35 (Подражаніє, Т. Шевченко) 8
2. П. Куліш: Чого стоїть Шевченко яко поет народній .. 9
3. Ліна Костенко: Кобзареві 11
4. Проф. І. Тесля: "Просвіта" й українська еміграція до Канади в останньому десятиріччі 19-го століття 14
5. Юра Шкрумеляк: Гимн "Просвіти" 30
6. о. проф. Н. Кушнірик: Співзвучна епосі? 32
7. Мих. Стар: Що я завдячую "Просвіті" 35
8. Петро Голубенко: За днями дні пливуть і роки... 40
9. Протопресв. Волод. Слюзар: Товариству "Просвіта" в альбом 42
10. Василь Мудрий: Львівська "Просвіта" 45
11. Почесн. член Тов. "Просвіта" І. Ониськів 50
12. Мих. Коцулим: Як я став свідомим українцем у Канаді 52
13. І. Франко: Виїмки з поезій 57
14. Проф. Ю. Русов: Вступ до пропам'ятної книги Т-ва "Просвіта" з нагоди посвячення нового прапора 58
15. Звернення Президії Комітету Українців Канади у зв'язку із 50-річчям Читальні "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі 61
16. Заснування Тов. "Просвіта" в Монтреалі 62
17. Статут, управа і членство Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі 68
18. Голови читальні "Просвіта" 71
19. Управа Тов. "Просвіта" в ювілейному 1963-му році .. 73
20. "В своїй хаті своя правда і сила і воля" 75
21. Співжиття з Церквою 79
22. Визначні гості в читальні "Просвіта" ім. Т. Шевченка 83
23. Симпатик Тов. "Просвіта" д-р А. Т. Кібзей 87
24. Історія Прапора 88
25. Стверджуюче письмо передачі Прапора 95
26. Зв'язки з Рідним Краєм 98
27. Похоронний салют Вождеві 100
28. Світла й тіні 101
29. Співпраця з іншими організаціями 116
30. Про дружнє співжиття і взаєморозуміння членства Тов. "Просвіта" 127
31. Думки й вислови деяких членів чит. "Просвіта" 132
32. Ті, що відійшли у вічність 134
33. Фінансова господарка 137

34. Харитативна діяльність Тов. "Просвіта" 140
35. Бібліотека Т-ва "Просвіта" ім. Т. Шевченка, преса, пропаґанда, радіопередачі 142
36. Архів Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка 148
37. Українська Національна Кредитова Спілка, відділ при Тов. "Просвіта" — 2558, Ст. Чарлз стр. 150
38. Максим Рильський: Мова 152
39. Олександер Підсуха: Мова 152
40. "Діточа Громада" й Рідна Школа 153
41. Драматично-Співацький Кружок 163
42. Диригенти хору Тов. "Просвіта" впродовж її 50-літнього існування 177
43. Школа Українського Народного Танку 182
44. Осип Дячишин: Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Лашін 190
45. Олена Залізняк: Участь жінок у праці "Просвіти" на рідних землях 197
46. Леся Українка: Сім струн — І До. 203
47. Жіноче Тов. ім. Лесі Українки при Т-ві "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі 204
48. Список членкинь жіночого Тов. ім. Лесі Українки в 1963 ювілейному році Тов. "Просвіта" 236
49. Список голів жіночого Т-ва ім. Лесі Українки, померші членкині, бібліотека 237
50. Архів 238
51. Евдокія Баб'як: Жмут думок 239
52. Леся Українка: Слово, чому ти не твердая криця 242
53. "Молода Просвіта" при Тов. "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Монтреалі 243
54. Голови "Молодої Просвіти" в Монтреалі 257
55. І. Франко: Не забудь 258
56. Мирослав Бурий: Слово з нагоди Золотого Ювілею Тов. "Просвіта" 259
57. Золотий Ювілей Т-ва "Просвіта" 261
58. Подяка 280
59. Передювілейний контакт з українською громадою в Канаді 281
60. Слідом за "Матірною Просвітою" 281
61. Андрій Гукало: Світле півстоліття нашої "Просвіти" в Монтреалі 282
62. Мих. Пронченко: Я пів землі пройшов 284
63. Післяслова 293
64. Поправа помилок 294

Printed in Canada

Basilian Press — 286 Lisgar Street — Toronto 3, Ontario — Canada